Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

DET NORSKE STATSRAAD

1814—1884.

AF

F. BÆTZMANN.

KJØBENHAVN.
GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG.
FR. BAGGES BOGTRYKKERI.
1885.

DET

NORSKE STATSRAAD

1814—1884.

AF

F. BÆTZMANN.

KJØBENHAVN.

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN).

FR. BAGGES BOGTRYKKERI.

1885.

INDHOLD.

I. **Det første norske Statsraad,** 2den Marts—18de November 1814. — 1. Forberedelsen og Organisationen af Regjeringsraadet S. 1. — 2. Hindringerne for Grundlæggelsen af nogen fast Regjeringspraxis 4. — 3. Regjeringsraadets Sammensætning 6. — 4. Tanks og Haxthausens Udtræden 7. — 5. Rosenkrantz, Sommerhjelm, Collett og Aall 10. — 6. Tilkaldte, konstituerede og tilforordnede Medlemmer 12. — 7. Almindelig Karakteristik 15.

II. **Det første Wedelske Ministerium — Statholderstyre og Kongestyre,** 1814—1818, 1818—1836. 1. Statsraadets Rekonstruktion efter Foreningen med Sverige og de organisatoriske Forandringer 18. — 2. Statsraadets nye Medlemmer: Anker, Motzfeldt, Hegermann, Treschow, Diriks, Krohg, Fasting, Løvenskiold og Wedel-Jarlsberg 21. — 3. Statssekretariatet 25. — 4. Det nye Statsraads Karakter ved dets Sammensætning 27. — 5. Karl Johans personlige Indgriben 28. — 6. Rigsrettens Anvendelse overfor Statsraadet, Wedels Advarsler 33. — 7. Statsraadsskifter indtil 1836, Indtræden af Holst, Krog, Falbe, Vogt, Løvenskiold og Sibbern. Statholderrækken 37. — 8. Regjeringens Dekadence 41. — 9. Krisen i 1836, dens Nødvendighed 43.

III. **Det andet Wedelske Ministerium og dets Fortsættelse indtil Thronskiftet,** 1836—1844. 1. Wedel kaldes til Statholder, Collett og Diriks afløses af Schouboe og Arntzen 47. — 2. Wedels Bestræbelser for at hæve Regjeringens Autoritet 49. — 3. Statsraadsskifter indtil Karl Johans Død, Indtræden af Flei-

scher, Schmidt, Petersen og Due 50. — 4. Bondeoppositionens Fremtræden og dens Virkning til at konsolidere det ministerielle Parti 52. — 5. Regjeringen overfor de unionelle Spørgsmaal 59. — 6. Gamle Klagemaal 63. — 7. Den første Unionskomite og dens Program 65. — 8. Landets ekonomiske Fremvæxt 69. — 9. Karl Johan og Folket 72.

IV. **Det Løvenskiold-Vogtske Ministerium**, 1844—1858. 1. Thronskiftet og Modtagelsen af den nye Konge, Oskar den Første 75. — 2. Foss og Stang indkaldes i Raadet 77. — 3. Fyrretyveaarenes Opposition 80. — 4. Statsraadsskifter i 1848, Indtræden af Sylow, Erichsen, Sørenssen og Riddervold 83. — 5. Oppositionen i 1851 og dens mislykkede Angreb 85. — 6. Statsraadet supplerer sig efterhaanden med Bretteville, Bloch, Lange, Møinichen, Hagerup og Manthey 88. — 7. Vogts Afsked 89. — 8. En Systemafslutning. Det Løvenskiold-Vogtske Ministeriums Fortjenester af Landets materielle Udvikling 90. — 9. Dets Hævden af den ansvarlige Regjeringsmagt i dens Forhold til Kongemagten 93.

V. **Det Sibbern-Birch-Motzfeldtske Ministerium**, 1858—1861. 1. Prindsregenten, senere Kong Karl, og hans Overtagelse af Regjeringen 95. — 2. Statsraadet fornyes med Birch-Reichenwald og Sibbern, senere hen med K. Motzfeldt og Wergeland 96. — 3. De nye Regjeringsmedlemmers Antecedentia 96. — 4. Hvad man ventede af dem 97. — 5. Den almindelige Situation 100. — 6. Troen paa et hensynsfuldt konstitutionelt Koalitionsministerium 102. — 7. De unionelle Spørgsmaal siden Fyrretyveaarene 104. — 8. Mellemrigslovenes Skjæbne 106. — 9. Statholderstriden 107. — 10. Regjeringen og Storthinget 111. — 11. Ministeriets Sprængning. Birch-Reichenwald, Motzfeldt og Petersen udtræde, og i deres Sted kaldes Stang, Meldahl og Haffner 113. — 12. Forventninger om Krisens Udbytte 115.

VI. **Det Stangske Ministerium**, 1861—1880. *1.* De politiske Modsætningers Udvikling. 1. Det nye Ministeriums gunstige Vilkaar 118. — 2. Hvorledes der i deres Sted kommer en Række stedse skarpere Konflikter 119. — 3. Den gamle Forestilling om Grundlovens Ufejlbarhed 121. — 4. Forslaget om Statsraadernes Adgang til Deltagelse i Storthingets Forhandlinger 122. — 5. Omstøbnings-Ideernes første Fremkomst og videre Udvikling 124. — 6. Unionsforslaget 128. — 7. Den ny-skandinaviske Bevægelse 131. — 8. Anbefalinger af Tokammersystemet 134. — 9. Regjeringens Stilling overfor disse Foreteelser 135. — 10. Personalforandringer, Indkaldelsen af Helliesen, Irgens, Broch, Falsen, Vogt og Kierulf 137. — *2.* Krisen i 1872. 1. Omrids af dens Historie 140. — 2. Re-

gjeringens Sanktionsnegtelse i Statsraadssagen og Krav paa Kauteler 141. — 3. Brochs dissenterende Votum 144. — 4. Særlige Vota af forskjellige af Regjeringens Medlemmer 146. — 5. Adressedebatten og Mistillidsadressen 147. — 6. Broch og Irgens udtræde og efterfølges af Johansen og Segelcke, senere afløses Riddervold af Essendrop. Kong Karls Død og Oskar den Andens Thronbestigelse 152. — *3.* De konstitutionelle Konfliktsaar, 1872—1880. 1. Regjeringens Stilling efter Sanktionsnegtelsen. Byplebisciterne 153. — 2. De gjentagne Sanktionsnegtelser 155. — 3. Regjeringens Kautelforslag og dets Modtagelse af de forskjellige Partier 158. — 4. Storthingets Niendejunibeslutning 160. — 5. Spørgsmaalet om det kgl. Grundlovsveto 163. — 6. Forberedelser til Rigsret 165. — 7. Personalforandringer, Indtræden af Aall, Holmboe, Selmer, Nissen, Munthe, Bachke og Jensen. Stangs Fratræden og Regjeringspræsidiets Overtagelse af Selmer. Indtræden af Schweigaard og Hertzberg 166. — 8. Regjeringen og Storthinget 169.

VII. **Det Selmerske Ministerium og Aprilsministeriet,** 11te Oktober 1880—26de Juni 1884. 1. Nye Konfliktsspørgsmaal 172. — 2. Regjeringens Appel til Vælgerne 174. — 3. Denne Appels Virkning 176. — 4. Rigsretten og Regjeringens Forsvar 177. — 5. Rigsretsdommen, det kgl. Diktamen af 11te Marts 1884, Aprilsministeriets Dannelse — Schweigaard, Løvenskiold, Hertzberg, Johansen, Bang, Dahll, Aubert, E. Hertzberg, Reimers og Koren — og dets Opgave 180. — 6. Aprilsministeriet demissionerer 185. — 7. Tilkaldelse af Broch, hans Kompromisprogram og ministerielle Kombination 187. — 8. Broch nedlægger sit Mandat. Dannelsen af Ministeriet af 26de Juni: Joh. Sverdrup, Richter, Daae, Sørenssen, Arctander, Haugland, Jakob Sverdrup, Blix, Stang og Kildal 191. — 9. Kompromisset gjennemføres 193. — 10. Rekapitulation og Slutning 195.

Biografiske Notitser 199.

I. Det første norske Statsraad.

2den Marts—18de November 1814.

---

1. Allerede en god Stund før Prinds *Kristian Frederik* den 19de Februar 1814, under Titel af »Rigets Regent« og »med alle Rettigheder og med den Myndighed, som Hs. Maj. Kong Frederik den Sjette havde frasagt sig, og som Nationen vilde forlene ham«, midlertidig overtog Styrelsen af det ved Freden til Kiel af 14de Januar fra Danmark adskilte Norge, havde Planen til det Regjeringsraad, som derefter ved Kundgjørelsen af 2den Marts organiseredes, og som noget over to Maaneder senere, den 19de Mai, i Overensstemmelse med Betegnelsen i den nye Grundlov erholdt Navn af Kongeriget Norges Statsraad, været under Overvejelse. Det nærmeste Mønster havde været den ved Kancelliplakat af 24de August 1807 for Norge under Prinds Kristian Augusts Forsæde anordnede interimistiske Regjerings-Kommission, dog saaledes, at Prinds Kristian Frederik i sine Forhandlinger med Frederik den Sjette Høsten 1813 havde bestræbt sig for at faa den da paatænkte Institution dannet paa et bredere Grundlag, som »et Slags raadgivende Statsraad for Norge«. Efter Overtagelsen af Landets Styrelse havde Prinds-Regenten nu frie Hænder til at udføre

dette Forsæt. Ved den Instruktion, der, samtidig med Regjeringsraadets Oprettelse og Udnævnelsen af dets Medlemmer, udfærdigedes for »Forretningernes Inddeling og Gang udi samme«, indstiftedes der fem Departementer, nemlig

1ste Departement: samtlige Sager angaaende Rigets finantsielle Forfatning, Skattevæsenet og de offentlige Oppebørsler; Ligning af Udgifter, som skulle bæres af det Almindelige; alle Ordres til Kasse-Direktionen om Summers Anvisning paa Zahlkassen, Stiftamtstuekasserne eller andre offentlige Kasser og al Korrespondance det almindelige Regnskabsvæsen vedkommende;

2det Departement: samtlige til den indvortes Bestyrelse henhørende Sager, hvilke af Overøvrighederne indstilles, eller Sager, som af Stiftsdirektionerne fremsendes, vedkommende Forvaltningen af de beneficerede Godser og de offentlige Stiftelser; Politifaget; Vej- og Telegrafsager; Post- og Skydsvæsenet samt Sessionssager;

3die Departement: Tilsyn med Retsplejen; alle Sager, hvori der forekommer juridiske Kvæstioner; samtlige Bevillingers Udfærdigelse, som forhen expederedes gjennem det kgl. danske Kancelli;

4de Departement: alle Handels- og Toldsager, saavel hvad det Exekutive som Regnskabsvæsenet ved Toldfaget angaar, samt

5te Departement: Landets økonomiske Forvaltningsgrene; de offentlige Manufakturer og Fabrikanlæg; Skov- og Bergvæsenet.

Som almindelig Bestemmelse gjaldt det, at »Sager af mere Vigtighed« skulde foredrages for Regenten af vedkommende Departementschef, til højeste Resolutions Modtagelse; de skulde, saafremt en deshastigere Bestemmelse ikke udfordredes, cirkulere blandt Raadets Medlemmer og først derefter refereres.

Samtidig henlagdes til en egen, umiddelbart til Regenten foredragende Komite de til Oplysningsfaget, det lærde og Almueskolevæsenet henhørende Sager samt gejstlige Embeders Besættelse, hvorhos det bestemtes, at alt vedkommende Provideringsvæsenet skulde vedblive at henhøre under den ligeledes umiddelbart foredragende Over-Provideringskommission. Forsvarsvæsenets Ledelse forøvrigt, under Prindsens øverste Autoritet, henlaa under Generalitets- og Kommissariats-Kollegiet. Noget senere, ved Regentens Parolbefaling af 12te April 1814, oprettedes endelig et eget Søkrigs-Kommissariat, hvis Ordning nærmere skulde bestemmes.

Ved den paa Eidsvold under 10de April sammentraadte Rigsforsamling var det navnlig, efter Grev Wedels Initiativ og med den svenske Regjeringsforms Bestemmelser i saa Henseende som Mønster, at Konstitutionskomiteen i sit Forslag til det nye Kongeriges Grundlov indskrev Reglerne, ikke blot for Statsraadets konstitutionelle Ansvarlighed, men tillige for dets indre Organisation, Departementernes Antal og Forretningernes Fordeling mellem dem. At ogsaa dette sidste skulde medtages i Grundloven, var imidlertid noget, der i høj Grad mishagede Kristian Frederik, som fandt, at en Regent »altid maa forudsættes at regjere bedst paa den Maade, han selv indretter og finder passeligst«, og som allerede mente at have vundet Erfaring nok til at kunne udtale, at »det var et saa surt Arbejde at regjere, at man ikke burde gjøre det endnu ubehageligere og besværligere ved Indskrænkninger, som ingensteds havde hjemme«. Det var næsten ordlydende de samme Indvendinger, med hvilke Kristian Magnus Falsen i Rigsforsamlingens Møde den 7de Mai optraadte mod Konstitutionskomiteens Forslag og fik dets detaillerede organisatoriske Regler ombyttede med den Bestemmelse, at Statsraadet i det mindste skulde bestaa af 5 Medlemmer, mellem hvilke Kongen fordelte Forretningerne

saaledes, som han det for tjenligst eragtede. Da og saa Konstitutionskomiteens Forslag havde aabnet Kongen Adgang til, hvis han ansaa det for tjenligt, at forandre Forretnings-Fordelingen, og da der desuden var Enighed om, at Oprettelsen af nye Statsraadsembeder eller Regjeringsdepartementer under enhver Omstændighed vilde kræve den bevilgende Statsmagts Medvirken, var Forskjellen jo ikke saa særdeles væsentlig, hvorfor den ønskede Ændring heller ingen Modstand synes at have mødt. Det vigtigste — det konstitutionelle Ansvarsprincip — der i det oprindelige Adler-Falsenske Udkast kun udtaltes i sin Almindelighed, lykkedes det Konstitutionskomiteen at faa fremhævet med tilstrækkelig Styrke, og et i selve Rigsforsamlingen fremkommet Forslag om, at Statsraadets Medlemmer enten skulde udnævnes af Storthinget eller blandt et Antal af Storthinget opstillede Kandidater, havde ikke fra nogen Side fundet Tilslutning. Den Omhu for ikke mere end strengt nødvendigt at indskrænke den kongelige Myndighed, der besjælede det paa Eidsvold raadende Parti, og som Kristian Frederik under sine omhyggeligt hemmeligholdte Raadslagninger med dette Partis ledende Mænd gjorde sit til at vedligeholde, var saaledes ogsaa her traadt for Dagen, og da den nyvalgte Konge den 19de Mai skred til Dannelsen af det første Statsraad, kunde dette ske simpelthen ved en Navneforandring, uden noget Personalombytte eller uden at nye organisatoriske Forskrifter paakrævedes, blot ved en Overførelse til det konstitutionelle Statsraad af det Mandat, som Prinds-Regenten den 2den Marts af egen Magtfuldkommenhed havde betroet Regjeringsraadets Medlemmer.

2. Med denne lette Overgang kunde det saa meget mere bero, som en gjennemgaaende Omdannelse af Statsmekanismen, i den nye Forfatnings Aand, hørte til de Opgaver, hvis Løsning nødvendigvis maatte blive

at henskyde til Fremtiden. Forholdene vare af den Art, at her maatte fattes hurtige Beslutninger. Det var for store Interesser, som stode paa Spil, til at man altid skulde tage det saa særdeles nøje med Formerne. Et kongeligt Diktatur vilde, hvis det havde vist sig at føre til Maalet, fra Statsraadets Side neppe have mødt synderlig Modstand. Det var ogsaa i den Retning, Kristian Frederiks Tilbøjelighed i Begyndelsen især gik, og i de første Maaneder blev mangen Plan lagt, mangt et Forsøg anstillet, uden at der var givet Statsraadet Anledning til at øve nogen bestemmende Indflydelse, efter Overlægning med Raadgivere, hvis Berettigelse til at gribe ind fortrinsvis laa i den kongelige Yndest. At den uansvarlige Konge ikke skulde kunne handle uden i og med sit ansvarlige Statsraad, stod vel i Grundloven, men var langt fra at være gaaet ind i den almindelige Bevidsthed, og naar Kristian Frederik mødte et Afslag hos den Mand, hvem han havde tilbudt en Udenrigsministerportefeuille, opgav han ethvert videre Forsøg paa her at søge en under Embedsstillingens Ansvar handlende Raadgiver og trøstede sig med, at Vedkommende havde lovet ham, som en privat Vennetjeneste, at »besørge alt for ham i den Retning.« Da saa Tiderne skiftede, afløstes den Virksomhedstrang, der i Begyndelsen havde drevet Kongen til overalt at ville spille Selvherskeren, af en mere og mere fremtrædende Tilbøjelighed til at kaste Arbejdet og Ansvaret over paa andre, og Statsraadets Rolle, der nys havde truet med at blive betydningsløs, forvandledes nu til den første. Endelig forsvinder Kongemagten helt, og det bliver et stærkt decimeret Statsraads Opgave, i sine Hænder at samle og under de mest kritiske Omstændigheder — udadtil overfor en stærkt rustet og paagaaende Modstander, indadtil overfor en ophidset, skuffet, splittet Stemning, med næsten udtømte Finantser, med Forvirring i de fleste Forhold, med et til det

mindst mulige indskrænket Antal Medhjælpere — at holde den exekutive Magt oppe. Det er klart, hvorledes der af ingen blandt disse extreme og hinanden hurtigt afløsende Situationer kunde udgaa nogen Norm for en blivende konstitutionel Regjeringspraxis.

3. Det maatte ligge nær for Kristian Frederik, ved Sammensætningen af sit Raad at holde sig inden Selvstændighedspartiets Kreds og ikke at medtage andre Mænd end saadanne, hvis Opfatning kunde paaregnes i Hovedsagen at falde sammen med hans egen. For dem, med hvilke dette ikke var Tilfældet, havde han jo, som hans Dagbog viser det, neppe stærke Udtryk nok af Foragt og Forbitrelse. Det kan regnes ham til Fortjeneste, at det ikke var af Selvstændighedspartiets Zeloter, han havde sammensat Raadet. Denne Anerkjendelse bør suppleres med den Bemærkning, at det heller ikke fortrinsvis var til Partiets mest fremtrædende, virkelig ledende Mænd, han havde henvendt sig. Disse kunde maaske være blevne ham ubekvemme. Idet han den 2den Marts i sin Dagbog antegner Navnene paa de Udnævnte, bemærker han, at han er sikker paa at have gjort et godt Valg, og at han føler sig meget lettet ved denne Ordning, »thi jeg kunde virkelig ikke holde det ud længere; det var for meget for en enkelt Mand«. Det er ikke frit for, at man faar Indtrykket af, at det lige saa meget kan have været Trangen til Hjælp i Besørgelsen af de løbende Forretninger, som det følte Behov af selvstændige Mænds Raad og Vejledning, der — ikke før end fjorten Dage efter Regjeringsovertagelsen — drev Prindsen til at gjøre Alvor af en Plan, hvis Fordele, dengang da han i Høsten 1813 som den danske Konges Statholder først optog den, kanske for en ikke ringe Del i hans Øjne havde ligget i Raadets Betydning som et af en halvvejs uafhængig Magtstillings ydre Attributer.

Af de syv Mænd, der den 2den Marts udnævntes til Medlemmer af Regjeringsraadet — Generalmajor *Haxthausen*, Kjøbmand *Karsten Tank*, Amtmændene *Collett* og *Sommerhjelm*, Kjøbmand *Niels Aall*, Kammerherre *Rosenkrantz* og Konferentsraad *Karsten Anker* — kom den sidstnævnte ikke til at indtræde i nogen Embedsvirksomhed i Norge, da han allerede den 28de Februar var afsendt til England, for her at virke for sit Fædrelands Sag og navnlig for at paakalde en engelsk-russisk Mægling, med en politisk Overenskomst og en Handelstraktat mellem Halvøens tvende Riger som Maal. Hertil maatte saavel hans Forbindelser som hans Personlighed gjøre ham mere skikket end til en Virksomhed i Hjemmet. Han var, efter Jakob Aalls Karakteristik, »vistnok en Mand af Talenter, forstandig i sin Tale og særdeles interessant i Underholdning. Men han havde lidet sat sig ind i Menigmands Rettigheder, og sine Ideer, om hvad der tjente til Landets Gavn, hentede han mere fra den svundne Tids Feudalisme end fra den nærværende Tids liberale Anskuelser.« Ved Notabelmødet den 16de Februar havde han været den, der koldest afviste Tanken om, at Afgjørelsen af Landets Skjæbne skulde lægges i dets egen Haand, og stærkest forfægtede den Mening, at »Norges nuværende Stilling krævede andre og mere energiske Forholdsregler«. I Spidsen for Kommissariatskollegiet stod Haxthausen, og til Medlemmer af Komiteen for Oplysningsfaget vare Biskop Julius Bech samt Professorerne Georg Sverdrup og N. Treschow udnævnte.

4. Et af de sex Medlemmer, der saaledes bleve staaende som Raadets effektive Styrke, skulde det ud paa Sommeren tabe. Det var *Tank*, der i Forening med Haxthausen havde faaet sig Bestyrelsen af det 1ste Departement — Finantsdepartementet — overdraget. Paa Interesse for sin Opgave lod han det ikke mangle. Tank havde sine Ideer, og da han og Haxt-

hausen den 13de Maj indkaldtes af Rigsforsamlingen for at give Oplysninger om Stillingen — en umiddelbart paafølgende Indkaldelse rettedes alene til Tank, i hvem man altsaa saa den egentlige sagkyndige Departementschef — optraadte han med megen Styrke mod den af Rigsforsamlingens Finantskomite foreslaaede Statsgjældsgaranti, og lagde, da hans Advarsler viste sig frugtesløse, ikke Skjul paa sin Misnøje herover, idet han efter Mødet med Heftighed erklærede, at »hans Plan nu var ganske kuldkastet, og at han nu ikke saa, hvorledes Landets Finantser kunde reddes fra Undergang,« en Erklæring, som han faa Dage senere med lidenskabelig Voldsomhed gjentog, med det Tillæg, at han efter dette vilde udtræde af Regjeringsraadet. Først ud paa Sommeren, den 27de Juli, paafulgte dog hans Fratræden, og den 7de August stod han igjen for sin Konge, denne Gang i en helt anden Karakter, nemlig som Overbringer, sammen med den forhenværende Eidsvoldsrepræsentant, Provst Peter Ulrik Magnus Hount, af Forligstilbud fra den svenske Kronprinds. Det var et Skridt, der kun laa altfor aabent for Miskjendelse, og selv den mildt dømmende og forsigtige Jakob Aall tager ikke i Betænkning at gjengive den Opfatning, der søgte Grunden til Tanks Demission mindre i Departementschefens Uoverensstemmelse med den øvrige Regjering og med Repræsentationen end i Privatmandens Interesser ved at redde sine af den fremmede Invasion truede Ejendomme. Over Tanks Navn er der herved, navnlig ved Modsætningen til flere af hans Kollegers Færd netop i dette Stykke, kommen til at hvile en Skygge, som det ikke vil falde saa let helt at fjerne.

Efter Tanks Udtræden fulgte en Maaned senere hans nærmeste Kollegas. Generalmajor Frederik Gottschalck *Haxthausen* havde kun i Navnet havt noget med Finantsforvaltningen at gjøre; hans mangfoldige militære Hverv maatte give ham nok at tænke paa.

Ogsaa til Haxthausens Udtræden af Regjeringen knytter der sig pinlige Erindringer. Den blev fremkaldt ved et Pøbelopløb i Kristiania i Anledning af Rygterne om, at det skulde være ham, der ved sine overdrevet mørke Skildringer af Hærens Provianteringsforhold havde fremkaldt Konventionen til Moss af 14de August, endnu inden Vaabenlykken for Alvor var bleven forsøgt. Statsraadet vovede ikke at trodse Skriget, og Dagen efter Opløbet besluttedes der, at Haxthausen skulde nedlægge alle sine Embeder og forlange sit Forhold undersøgt. Forsvandt end temmelig snart den Mistanke for ligefrem Forræderi, der i hine Dage havde blandet sig i den ophidsede Opinion mod flere af de militære Chefer, saa erholdt dog Haxthausen ved den senere paafulgte Rigsretsaktion mod ham ikke nogen fuld Retfærdiggjørelse; der blev igjen et Skin af, at han havde været Stillingens Krav underlegen. Selv denne Dom turde dog være for streng. Den fireogsexti Aar gamle Mand havde under Felttoget været utrættelig paafærde. Det kunde ikke tilregnes ham som en Brøde, at Kommunikationernes daarlige Tilstand forsinkede Proviantransporterne. Og endnu i sidste Øjeblik havde han stillet sin bestemte Indsigelse mod de Forsikringer om en øjeblikkeligt truende Udhungring, i hvilke Kristian Frederik bestræbte sig for at give en officiel Forklaring af sin egen Raadvildhed og Modløshed. Sikkert er det, at Haxthausen hverken var nogen uduelig eller nogen fejg Mand. Der var først da han saa den Konge, til hvem han havde sat hele sin gammeldags loyale, ureflekterede Tillid, svigte, og da han saa den Pøbel, hvilken han — »nys en af Rigets Første« — havde været vant til at betragte med ringeagtende Overlegenhed, storme truende og trodsende op imod sig, at Besindelsen lige saa pludseligt som fuldstændigt svigtede ham. Paa den Post, som han havde holdt fra den 2den Marts

til den 20de August, vilde dog neppe nogen have gjort det bedre end han, faa kanske saa godt.

5. I Markus Gjøe Rosenkrantz, hvem Bestyrelsen af Rigsbanken var bleven betroet, og i Chefen for det 3die Departement, Justitsdepartementet, Mathias Otto Leth Sommerhjelm, besad Statsraadet to Medlemmer af den før nævnte, under Kristian Augusts Statholderskab fungerende Regjeringskommission. »Det var,« skriver Jakob Aall, »vanskeligt at finde en mere oprigtig Attraa efter at gavne Fædrelandet og at opfylde sine Kaldspligter, et mere aabent Øre for Medborgeres Trang og en redeligere Vilje til at afhjælpe den, end den, som prydede *Rosenkrantz*. Det er i lige Maade vanskeligt, endog iblandt den store Skare af patriotiske Hædersmænd, som hin Nødens Tid frembragte, at finde en Mand med strengere Begreber, om hvad han skyldte sin offentlige Stilling, med fuldkommen Tilsidesættelse af sin private. Som Menneske sætter Historien Rosenkrantz højt; som Statsmand maa han tækkes med en lavere Plads. I denne Henseende var han lidet skikket til at staa i Spidsen for Rigets Styrelse, endskjønt hans rene Vilje og utrættelige Selvopofrelse maatte give enhver Forretning, hvori han deltog, et ædelt Præg. Det var ogsaa hans uplettede Karakter, som stedse bevarede ham Landsmænds Agtelse og Hengivenhed paa hans lange Embedsbane, hvilken han selv først frivilligen forlod, da Norges politiske Skjæbne var afgjort og dets Statsforhold ordnet.« Glemmes skal det ikke, at det var paa Rosenkrantz's Loyalitet, Kristian Frederiks første Plan, om ved en Overrumpling den 5te Januar 1814 at lade sig udraabe til norsk Enevoldskonge, havde strandet, ligesom det var ham, der ved Notabelmødet paa Eidsvold den 16de Februar først var traadt frem for at hævde, hvorledes det ikke var efter nogen Arveret, men alene i Kraft af Folkets fri Valg, at Prindsen kunde komme til at bære Norges

Krone. Paa sin frygtløse Uegennyttighed fik Rosenkrantz Anledning til at give et nyt Bevis, da hans betydelige Privatejendomme i Smaalenene under Krigen truedes med at konfiskeres, og da han vægrede sig for at benytte sig af sin officielle Stilling til endog blot at antyde en Reklamation, end sige at han skulde have fulgt det Exempel, Tank nys i Forvejen under lignende Forhold havde givet.

Som en dygtig og i forskjellige Stillinger prøvet Jurist var *Sommerhjelm* i 1807 bleven kaldet til at tage Sæde i den interimistiske Regjeringskommission. Den overdrevne Ofren til Bordets Nydelser, til hvilken han synes at have hengivet sig — en af de svenske Kommissærer i Kristiania Høsten 1814 tillægger ham, i en gjennemgaaende temmelig drøj Karakteristik af Statsraadets Medlemmer, »et epikuræisk Svins Appetit« — maa vel have været til Skade for hans Evne og Vilje til at anstrenge sig. Nogen indolent Personlighed kan han dog neppe have været, i saa Fald vilde han sagtens snart have opgivet en Stilling, hvor der var fuldt op baade af Arbejde og Ansvar. Han havde sat Mod i Kristian Frederik, da denne endnu Dagen efter Kongevalget paa Eidsvold havde vaklet i sin Beslutning om at modtage den Krone, som han havde vovet saa stor en Indsats paa at vinde, og dette er ikke det eneste Træk, der vidner til Sommerhjelms Fordel.

Om den yngste af Statsraadets Medlemmer, den 42 Aar gamle Amtmand Jonas *Collett*, ytrer en af de svenske Kommissærer, at han »i Embedssager var den mest erfarne af dem«. Udgaaet af en af det kristianensiske Kjøbmands-Patriciats mest anseede Familjer, var Collett tidligt kommen i Stillinger, der havde givet ham Anledning til at udvikle sig som dygtig og ferm Administrator. Det er umiskjendeligt, at i Løbet af disse skjæbnesvangre Maaneder selve Stillingens Krav, omfattede med hans strenge embedsmandsmæssige Pligt-

følelse, ved Siden heraf hos Collett have vakt Evner, som under rolige Tider igjen slumrede ind.

Da Kristian Frederik ved Siden af Tank ogsaa gav en anden Repræsentant for den dengang i Forhold til senere Tider meget indflydelsesrige Handelsstand, Niels *Aall*, Plads i Regjeringen, havde han gjort et særdeles heldigt Valg. Patriotisk Offervillighed var et Grundtræk i Aalls Karakter, og hans rolige Besindighed udelukkede ikke modig Beslutsomhed, som da han, efter netop at være vendt tilbage fra sin mislykkede Mission til England, under det afgjørende Statsraadsmøde paa Moss den 13de August trængte ind paa den forskræmte Konge, for at drive ham til endelig en Gang at give Befaling til den Kamp, som Tropperne brændte af Begjærlighed efter at faa vove, og som hele Nationen utaalmodigt paakaldte, idet han tilbød sig personlig at ordne det øjeblikkeligt Fornødne med Hensyn til Provianteringen, siden det var dens Utilstrækkelighed, hvori Paaskudet for Kongens Vægring søgtes. Det var derefter ham, som sammen med Collett fik sig paalagt at føre Konventionsforhandlingerne med den svenske Befuldmægtigede og hurtigt lykkedes at bringe disse til den under Omstændighederne heldigste Afslutning.

6. Den Adgang til ogsaa at tilkalde Udenforstaaende til Statsraadets Møder, som Grundloven havde aabnet, blev fra det Tidspunkt af, da Statsraadet begyndte at gaa over fra et Indregistreringskammer, der blot havde at behandle de kongelige »Meddelelser og Beslutninger«, til et virkeligt Raadskammer med selvstændig Forslagsret, flere Gange benyttet, navnlig ved Tilkaldelse af Rigsforsamlingens forhenværende Præsidenter. Første Gang, dette skete, var i et den 6te Juli afholdt Statsraadsmøde, hvor det af Stormagternes Gesandter bebudede Ultimatum behandledes, og hvor, foruden de faste Medlemmer, ogsaa General-Vejinten-

dant *Peder Anker*, Oberst *Hegermann*, Kommandør i Marinen *Jens Fabricius* og Prof. *Georg Sverdrup* — alle fire Medlemmer af Rigsforsamlingens Præsidentskab — samt desuden Prindsens fortrolige Raadgivere, de tvende danskfødte Mænd, Major *L. F. Brock* og Kaptein i Marinen *Holstein*, vare tilstede. Til et Par af de nærmest paafølgende Statsraadsmøder indkaldtes særskilt Konstitutionskomiteens forhenværende Sekretær *Diriks*, for at deltage i Raadslagningen om, hvilke Forandringer Grundloven i Tilfælde af en Forening med Sverige maatte undergaa. Endelig gjenfinde vi Diriks, Sverdrup, Kristian Magnus Falsen og Christie ved det nys nævnte Statsraadsmøde paa Moss den 13de August, det sidste, i hvilket Kongen deltog.

Da Statsraadet en Uge senere modtog det kgl. Reskript af 19de Aug., der i Henhold til Konventionens hemmelige Artikel overdrog det »under Kongens Sygdom at antage sig og besørge alle Regjeringsanliggender«, havde det altsaa mistet Tank, og stod det netop i Begreb med ogsaa at tabe Haxthausen. Anker var fremdeles i England. Tilbage stod da *Rosenkrantz*, *Sommerhjelm*, *Aall og Collett*. Den Forstærkning, som det saaledes decimerede Statsraad søgte og fandt, da det — ikke uden Vanskelighed — fik overtalt Foged i Aker og Follo *Poul Holst* til i Egenskab af konstitueret Kommitteret at overtage Bestyrelsen af Finantsdepartementet, kunde ikke være det til synderlig Hjælp i Løsningen af dets politiske Opgave. Holst, der samtidig vedblev som Konstitueret at bestyre Amtmandsembedet i Akershus, tog ved Siden heraf Sæde paa det den 7de Oktober sammentrædende Storthing, hvor det ved Godkjendelsen af hans Fuldmagt netop blev udhævet, at den Plads, han indtog inden Statsraadet, jo ikke medførte noget »umiddelbart Ansvar«. Baade Holst og hans nærmeste Medhjælper i Finantsdepartementet, der fra Storthingets Sammentræden af omtrent

ganske erstattede ham — *Jørgen Herman Vogt* — betragtede vistnok sit Hverv væsentlig som indskrænket til Besørgelsen af de løbende Forretninger.

Af større Betydning blev, efter Kongens Abdikation den 10de Oktober, den Forøgelse, der skaffedes det nu i Henhold til Eidsvolds-Grundlovens §§ 42 og 48 som Interimsregjering fungerende Statsraad, da det ved Storthingets Beslutning af 13de s. M. erholdt sig tilforordnet den af alle Partier højagtede Oberst *Hegermann* samt Kommandørkaptein i Marinen *Fasting*, hvis sagkyndige Bistand desuden i høj Grad paakrævedes nu, da Statsraadet ogsaa havde det umiddelbare Tilsyn med Armeens Forhold under Vaabenstilstanden og de paagaaende Fredsforhandlinger at tænke paa. Hvor meget man end kunde haabe, at disse sidste vilde føre til en endelig Overenskomst, maatte man dog ogsaa være belavet paa, at det modsatte kunde indtræffe, og i hvert Fald maatte der holdes Øje med, at Fjenden ikke benyttede sig af Vaabenstilstanden til Overgreb, der vilde gjøre Landsforsvarets Vilkaar end ugunstigere. General Schmettows Optræden nordenfjelds mod den svenske Oberst Ecks Trudsler om at besætte norsk Territorium havde Statsraadet øjeblikkelig godkjendt i en den 3die Oktober dateret, af Rosenkrantz, Collett og Aall undertegnet Skrivelse, der paalagde Generalen, i Tilfælde af at Trudslerne forsøgtes gjorte til Virkelighed, at møde dem med »den alvorligste Modstand«. Ikke længe efter bemyndigedes Generalmajor Arenfeldt til at besætte de militære Befalingsposter, saaledes som han ansaa det for nødvendigt, uden Hensyn til Anciennetet, »en Foranstaltning«, bemærkede Statsraadet, »hvis Nødvendighed det svenske Felttog havde vist«. Den bergenske Garnison forstærkedes, og Tropper lagdes i Lægd, for at være paa rede Haand, om Krigen igjen brød ud. Pligten til at være belavet paa alt, forsømtes ikke.

7. Den 20de Oktober faldt Storthingets med 72 mod 5 Stemmer afgivne bekræftende Svar paa Spørgsmaalet: »Skal Norge som et selvstændigt Rige under visse Betingelser forenes med Sverige under en Konge?«, den 4de November 1814 valgtes Karl den Trettende enstemmig til Norges Konge, og fem Dage senere indtraf Kronprinds Karl Johan, den faktiske Regent, til Kristiania. Det første norske Statsraads Mission var afsluttet, og de af dets Mænd, der havde været tro indtil Enden, turde nok give sig selv det Vidnesbyrd, at de under Vanskeligheder, som Samtiden maaske havde vanskeligt ved at maale, havde fyldestgjort alle sin statsborgerlige Værnepligts Krav.

I Administrationen havde de gjort, hvad der var muligt, for at hindre Forvirringen fra at gribe om sig. Politiske Hensyn havde ikke spillet nogen Rolle i deres Valg af Medhjælpere, og intet laa dem fjernere, end i sine høje Stillinger at optræde med bureaukratisk Overlegenhed. »Saa simpelt som deres Væsen var, ligesom en Fortsættelse af deres forrige Stilling og af de simple Livets Former, som de forlode, saa tilgjængelige vare deres Personer paa deres høje Poster, saa let for Statens Borgere, med dem at afgjøre sine Forhandlinger med det Offentlige. Ingen Audientsgemakker, ingen besværlig Linje af Tjenere at gjennembryde, ingen underdanig Ærbødighed for den ophøjede Embedsmand. Deres Dør stod aaben som en Privatmands for ethvert Besøg, og naar de vilde udføre vigtige Dele af sit Embede, maatte de lukke sig inde i deres eget Kabinet«. Under de skiftende Stemninger havde de snart maattet opmuntre og paaskynde, snart holde igjen og advare. Ingen af dem hørte, som bemærket, til Selvstændighedspartiets blinde Fanatikere, og længe kunde det umuligt blive skjult for dem, at de Forhaabninger, som Kristian Frederik havde gjort alt for at fremkalde — navnlig Forhaabningerne om i ham at finde en

energisk og udholdende Leder i den forestaaende Kamp — var han ikke Manden for at opfylde. De havde seet ham hengive sig til gjøglende Forhaabninger om øjeblikkelig, fremmed Hjælp og til Drømme om en reddende Katastrofe, der skulde fjerne Karl Johan fra Skuepladsen og for ham selv aabne Vejen ogsaa til Sveriges Throne. De havde seet ham standse en kamplysten Hær selv i Øjeblikke, hvor Sejren syntes sikker. De havde afvristet ham Befaling til Angreb og nogle Timer efter faaet vide, at den bag deres Ryg var bleven taget tilbage. Deres Raad var ikke bleven paakaldt, før det næsten var for sent, og selv da var det ikke altid bleven fulgt. Alle de Indflydelser, som i disse Maaneder havde krydset om den unge Konge — det Dobbeltspil, hvori han havde været en famlende Deltager, kjendte de dog ikke, og derfor blev det mere en oprigtig Sorg over skuffede Forventninger, end Bitterhed, der kom til at præge Skilsmissen fra deres kongelige Herre. Heller ikke var det jo alene hos ham, de havde mødt Vankelmod og Mistillid, naar der spurgtes mest om koldblodigt Overlæg og rask Handling. Er det kanske end for stærke Udtryk, naar den svenske Kommissær Wirsén i et af sine Breve fra Oktober 1814 taler om det norske Statsraads vanskelige Stilling »under den Opløsning, hvori Staten befinder sig, med Insubordination blandt Folket«, saa maatte det dog være trist at høre de Raab paa Forræderi, der hævedes, den ene Stund mod enhver, der vovede at nære en Tvivl om det næsten dumdristigt paabegyndte Værks Fuldførelse, den følgende Stund mod dem, der ikke havde formaaet at udrette det Umulige, trist at være Vidne til den Mangel paa Disciplin og Selvbeherskelse, der greb om sig i Armeen, blandt Masserne, ja endnu højere oppe i Samfundet. I deres Minder maatte der vel blande sig noget af den samme Stemning, som senere fik saa haardt et Udtryk i We-

dels Ord, at »Tildragelserne i 1814 vare saadanne, at Nationen i Sandhed ikke havde nogen Ære af dem — uden Visdom, uden Kraft, uden Tapperhed — det hele blot Skryderi«.

Det er om Eidsvoldsforfatningen af en af de Mænd, der ved sin Delagtighed i det vigtigste blandt de fremlagte Grundlovsudkast havde bidraget meget til at give den dens Form — den danskfødte Lektor J. G. Adler — bleven sagt, at de Ideer, paa hvilke den hvilede, dengang endnu langtfra havde gjennemtrængt hele Nationen, men »kom fra Cirkelen af nogle patriotiske Mænd«, medens »Almuen neppe havde Begreb om en konstitutionel Forfatning«. Det lange Tidsrum, hvori Grundloven endnu i vigtige Dele skulde blive hvilende som en død Skat, tyder paa, at det vel kan være saa, at det var nogle faa Mænd, til hvis vidtskuende Initiativ Norge fortrinsvis staar i Gjæld for sin fri Forfatning. End mere tør dette gjælde om de Begivenheder, der fra Kongevalget i Rigsforsamlingen paa Eidsvold den 17de Mai ledede til Kongevalget i det første overordentlige Storthing den 4de November. At disse Begivenheder, i Stedet for til Anarki og derefter til en betingelsesløs, provindsiel Underkastelse under Sverige, kom til at føre til en hædret og tryg Selvstændighed, det skylder Nationen — næst en lykkelig Skjæbne — vistnok fortrinsvis en Kreds af Mænd, der ikke er talrigere, end at de snart kunde opregnes, og inden hvilken Historien vil afmærke en Hædersplads for de ledende Medlemmer i hine otte Maaneders norske Statsraad, for hvert af Navnene i Triumviratet Markus Gjøe Rosenkrantz, Niels Aall og Jonas Collett.

II. Det første Wedelske Ministerium — Statholderstyre og Kongestyre.

1814—1818, 1818—1836.

---

1. Endnu i et Brev af 23de Oktober 1814 til de svenske Kommissærer havde Karl Johan ytret, at »da Medlemmerne af Statsraadet ikke besidde Nationens Tillid, og den offentlige Stemme anklager dem for at have forledet Prinds Kristian til at rejse Oprørsfanen, byder Politiken at fjerne disse Medlemmer, saasnart Storthinget har aflagt Eden«, hvorfor han opfordrede Kommissærerne til at »forsøge paa at sætte sig ind i Nationens Mening om de Personer, den ønsker at se i Spidsen for Styrelsen«. Han var dog hurtigt kommen til en rigtigere Erkjendelse af, hvad en klog og retfærdig Politik bød, og da han to Dage efter sin Ankomst til Kristiania, den 11te November, fremmødte i Statsraadet, tilkjendegav han, i Kraft af den ham af Karl den Trettende meddelte, omtrent uindskrænkede Fuldmagt, at de tidligere Medlemmer af Statsraadet foreløbig vare bekræftede i sine Stillinger. Dette gjaldt dog ikke om Karsten Anker, der fremdeles opholdt sig i England, hvorfra det først et Aars Tid senere lykkedes ham at vende tilbage. Anker vedblev trods dette at betragte sig selv som Statsraad og søgte derfor i

Februar det næste Aar om udtrykkelig at faa sig sin Afsked tilkjendegivet, hvilket ogsaa, efter en Del Vanskeligheder fra Karl Johans Side, skete den 5te Mai 1815.

I det samme Statsraadsmøde, hvor altsaa *Rosenkrantz*, *Sommerhjelm*, *Aall* og *Collett* stadfæstedes i sine Stillinger, tilkjendegaves det, at den svenske Feltmarskalk *Hans Henrik von Essen* som Statholder skulde træde i Spidsen for Rigets Styrelse. Siden den 13de Februar 1814 havde han baaret Titel af Generalguvernør i Norge, naturligvis dog uden fra norsk Side at være bleven anerkjendt i denne Egenskab. Den 18de November udnævntes til Statsminister Kammerherre *Peder Anker* samt til Statsraader *Grev Herman Wedel Jarlsberg*, Generalmajor *Hegermann*, Professorerne *Treschow*, *Diriks* og *Kristian Krohg* og Kaptein *P. Motzfeldt*. Den 28de s. M. erholdt Statsraad *Aall* efter Ansøgning Afsked, for at kunne vende tilbage til den betydelige private Bedrift, der havde lidt meget under hans opofrende Virksomhed i Fædrelandets Tjeneste, og den 30te November udfærdigedes en kgl. Kundgjørelse om Regjerings-Anliggendernes Fordeling mellem Statholderen og Statsraadets øvrige Medlemmer.

Medens Grundloven af 17de Mai havde fastsat Regjeringsmedlemmernes Minimum til fem, havde Grundloven af 4de November forhøjet dette Antal til otte, nemlig en Statsminister og syv andre Medlemmer, hvoraf de to sammen med Statsministeren stedse skulde forblive hos Kongen under hans Ophold i Sverige. Ligeledes var der givet Kongen Ret til at beskikke enten Kronprindsen eller dennes ældste Søn til Vicekonge, eller ogsaa en Statholder, til hvilken sidstnævnte Post enten en Nordmand eller en Svensk kunde udnævnes. I Henhold hertil bestemtes ved den nævnte kgl. Kundgjørelse af 30te November, at Statholderen skulde føre den højeste Befaling i Riget, tillands og

tilvands, i alle Kommandosager afgive Rapport til Kronprindsen i dennes Egenskab af Generalissimus over begge Rigers Krigsmagt, samt alene bestemme alt, der angik Garnisoner, Troppernes Tjeneste, Hjemforløvning eller Sammendragning. Af Statsraaderne skulde de sex være Chefer og Referenter for hvert sit af følgende sex Departementer, nemlig

1ste Departement, for Kirkesagerne og Undervisningsvæsenet — Chef Treschow.

2det Departement, for Justitssager — Sommerhjelm.

3die Departement, for Politisager — Diriks.

4de Departement, for indvortes Anliggender, Kameralvæsenet og Ekonomien — Collett.

5te Departement, for Finants-, Handels- og Toldfaget — Wedel Jarlsberg.

6te Departement, for Krigsadministrationen — Hegermann.

Til Medlemmer af Statsraadsafdelingen i Stockholm beordredes Motzfeldt og Krohg.

I den her angivne Organisation foretoges der i de nærmeste Aar enkelte Forandringer. Ved kgl. Resol. af 31te Marts 1815 oprettedes saaledes et syvende Departement, nemlig for Marinen. Den 17de Nov. 1818 indskrænkedes Departementernes Antal igjen til fem, idet 2det og 3die sloges sammen til et Departement for Justitsvæsenet samt 4de og 5te til et Departement for Finants-, Handels- og Toldvæsenet. Videre fik man ved de kgl. Resolutioner af 22de Marts og 23de Juli 1822 et eget Departement for Revisionsvæsenet. I denne Fordeling af Forretningerne mellem de sex Regjeringsdepartementer skete der fra nu af under Karl Johans Regjeringstid ingen Forandring. De forskjellige Institutioner, der havde havt umiddelbart Referat til Regjeringen — Kommissionen for Oplysningsfaget, Over-Provideringskommissionen, Kommissariatskollegiet, Søkrigskollegiet — vare i de første Maaneder af 1815

blevne ophævede. Den 11te Oktober 1825 udfærdigedes der for den norske Regjerings Forretningsførelse en Instrux; af de enkelte Departementer fik alene de to for Finantsvæsenet og for Revisionsvæsenet sig under 7de Oktober 1822 meddelt Instruxer. Til denne Opregning af de i Løbet af den første Menneskealder med Hensyn til Statsraadet udfærdigede organisatoriske Bestemmelser kan føjes, at foruden det Statssekretær-Embede, der vedblev at bestaa ved den norske Regjering i Kristiania, oprettedes der ved kgl. Resol. af 9de Juli 1822 ogsaa ved Statsraadsafdelingen i Stockholm en tilsvarende Post, der den 15de Marts 1841 ombyttedes med et Expeditionssekretær-Embede.

2. Ved Rekonstruktionen af 18de November 1814 havde Grev Wedels Raad været afgjørende. Statsministerposten i Stockholm, der især i Begyndelsen mere maatte faa en diplomatisk end en administrativ Karakter, og hvor det saaledes var nødvendigt at have en Mand, paa hvis Samstemmighed med og korrekte Tolkning af de inden Regjeringen i Norge raadende Synsmaader man kunde stole, en Mand hævet over Intrigen og istand til i social Henseende at indtage en repræsentativ Stilling, havde faaet en fortræffelig Indehaver i Wedels Svigerfader, gamle *Peder Anker*, »et ægte Exemplar«, som Henrik Wergeland i sin Konstitutionshistorie kalder ham, »af en norsk populær Magnet og af sit Folks Karakter: oprigtig som sit Haandslag, der hverken nægtedes den ene eller den anden, trohjertig som sit Ansigt, jovialsk, familiær, national i sine Sæder, imponerende af Figur og, med sine almindelige Evner, dog ikke saa lidt af den Klogskab bag Tænderne, som hører til for at gjøre Nationalkarakteren komplet«. Ikke mindre heldigt var Valget af den djerve, energiske *Peder Motzfeldt* og den noble, højt dannede *Diderik Hegermann*, begge indflydelsesrige Medlemmer af Rigsforsamlingen paa Eidsvold,

begge hørende til Selvstændighedspartiets mest trofaste, men paa samme Tid mest nøgterne og i Omgangen med politiske Modstandere mest hensynsfulde Tilhængere, begge loyalt og værdigt akcepterende den nye Tingenes Tilstand. Selv en Mand som Essen, der ikke var overdrevent ødsel med sin Paaskjønnelse, naar det gjaldt norske Forhold og norske Personligheder, havde i Hegermann, ved deres første Møde under Vaabenstilstanden Høsten 1814, anerkjendt »en Mand med sand Fortjeneste, med Kundskaber, der ere sjeldne i dette Land«, og da Hegermann, der kun modstræbende havde modtaget Kaldelsen til Kongens Raad, allerede et Aars Tid senere, navnlig af private Grunde, tilkjendegav sit Ønske om at udtræde, kunde Essen med Rette udtale, at det »at miste denne Embedsmand, hvis Nidkjærhed og Dygtighed er hævet over enhver Ros, vil være et uerstatteligt Tab for dette Land«. Først i anden Række kunde Professorerne *Niels Treschow* og Diriks nævnes. Jakob Aall fortæller, at Grev Wedel længe skal have været ubestemt, om hvem han skulde opføre paa sin Forslagsliste som Chef for 1ste Departement, enten Treschow eller Professor Georg Sverdrup, men at han tilsidst bestemte sig for hin som »en Mand, der stod i den højeste Agtelse som Filosof og Forfatter«, medens Sverdrup »ansaaes som en uundværlig Støtte for det unge Universitet, da han formedelst sine Kundskaber, sit Foredrags-Talent, sit alvorlige Væsen og sin værdige Holdning maatte især være skikket til at virke paa den unge Slægt«. Kan hænde dog, at Karl Johans Valg her for nogen Del skyldtes de Bestræbelser, som Treschow, for nogle Maaneder siden en af Kristian Frederiks mest begejstrede Beundrere, nu havde udfoldet for at bringe sig i velvillig Ihukommelse hos de nye Magthavere. Helt uafhængigt af Wedels Forslag skete i hvert Fald Valget af Professor i Lovkyndighed *Kristian Adolf Diriks*, en i sit Fag kundskabsrig Mand, den

eidsvoldske Konstitutionskomites historisk-juridiske Konversationslexikon, men bestemt til som Statsmand og Administrator kun at spille en underordnet Rolle. Synderlig bedre gik det heller ikke den tidligt udviklede, lærde, men indtil Sygelighed ængstelige *Kristian Krohg*, der da ogsaa skyndte sig med, saasnart han efter det ved Statsraadsafdelingen i Stockholm tilbragte Aar var vendt tilbage til Kristiania, at søge sin Afsked. Kommandør i Marinen *Thomas Fasting*, der, som det vil erindres, den 13de Oktober 1814 af Storthinget var bleven valgt til tilforordnet Medlem af Statsraadet, og som fra November 1814 indtil sin Statsraadsudnævnelse den 31te Marts 1815 havde været med at lede Marinens Anliggender som en af Søkrigskollegiets Chefer, var en kjæk og brav Officier, men holdt neppe det Maal, som Armeens tvende Repræsentanter inden Statsraadet fyldte. *Rosenkrantz*, der fremdeles stod i Spidsen for Rigsbanken, uden at faa noget Departement at bestyre, følte sin Kraft brudt og traadte allerede i Januar 1815 tilbage, hvorimod hans tvende Kolleger fra Kristian Frederiks Statsraad, *Sommerhjelm* og *Collett*, endnu gjennem længere Tid vedbleve at beklæde sine Pladse i Karl Johans Raad, hin paa en temmelig tarvelig Maade, denne med en af alle paaskjønnet Dygtighed. Den saaledes talrigt besatte Regjering ejede desuden et titulært Medlem i Eidsvoldsmanden *Severin Lövenskiold*, der den 28de November 1814 var bleven udnævnt til »Statsraad for at udføre en Mission til Danmark«, nemlig i Anledning af Statsgjældsopgjøret, og som, efter at have fuldført dette Hverv, i 1817 igjen udtraadte af Statstjenesten.

Det var ikke blot ved sin Delagtighed i Sammensætningen af Statsraadet af 18de November, men ogsaa ved den Autoritet, som han ved dets Overvejelser og Beslutninger var istand til at øve, at dets yngste Medlem, Grev *Herman Wedel Jarlsberg*, blev dets virke-

lige Chef. Wedel var tidligt traadt ind i det offentlige Liv, og havde paa mere end een Maade knyttet store Forhaabninger til sit Navn, dengang han i 1808, i en Alder af ikke mere end 29 Aar, kaldtes til at træde ind i den interimistiske Regjeringskommission. Tanken om en Sammenslutning af Halvøens tvende Riger, under Bevarelse af begges Selvstændighed, havde i ham en af sine varmeste, mest uforbeholdne og indflydelsesrigeste Tilhængere, og paa Eidsvold havde han, »Hovedmodstanderen af det Falsenske Bjerg, Chefen for de Tredives Gironde«, i det længste kjæmpet for, at man ikke, ved et forhastet Kongevalg, skulde lægge en ny Hindring i Vejen for Foreningsværket, samtidig med at han havde været blandt dem, der havde ydet de bedste Bidrag til Istandbringelsen af den Forfatning, ved hvilken det gjaldt at sikre Norge, hvorledes end dets ydre statsretslige Forhold maatte komme til at arte sig, de nødvendige konstitutionelle Friheder. Ved det overordentlige Storthing Høsten 1814 havde ingen mere indtrængende end han advaret mod paany at udfordre Lykken, fremfor at gribe den til Forsoning udstrakte Haand, og ingen havde været nærmere end han til som Ordfører for Storthingets Deputation den 7de November at overbringe Karl Johan Budskabet om det nye Kongevalg og til med Glæde at dvæle ved, hvorledes da nu »den skandinaviske Halvøs tvende gamle Kongeriger, som Naturens Herre forenede, men som menneskelige Lidenskaber og Fordomme adskilte, atter vare sammenknyttede med uopløselige Baand, og den lykkelige Tid kommen, da Nordmænd og Svenske kunne favne hinanden som Brødre, der have en fælles Fader, og da de kunne kappes om at vise denne fælles Fader Lydighed, Troskab og Hengivenhed«. For Wedel mere end for nogen anden var det bleven en Pligt at sætte al Kraft ind paa, at Foreningen, ved de Frugter den bragte, maatte blive anerkjendt, ikke som en af Tids-

forholdene fremtvungen Nødvendighed, men som en af Grundbetingelserne for Udviklingen af alle Nationens gode Kræfter. Saaledes opfattede Wedel ogsaa selv sin Stilling. Det af mange Grunde vanskeligste af Regjeringens Departementer, Finantsdepartementet, var det, hvis Bestyrelse han selv havde forbeholdt sig. Men hans Virksomhed indskrænkede sig ikke til dette, og i den nærmeste Tid efter 1814 var det vel faa Spørgsmaal af nogen Betydning, der bragtes paa Bane, ved Statsraadsbordet, i Statholderens Kabinet eller fra Stockholm af, uden at Wedels Mening blev æsket og hørt.

3. En ikke uvigtig Stilling var i disse første Aar den, der beklædtes af Statssekretariatets Indehaver. Under Kristian Frederik var denne Post bleven udfyldt af hans fortrolige Ven og Raadgiver, den siden 1810 som Sekretær ved Statholderskabet i Norge fungerende, danskfødte Karl Henrik von *Holten*. Ved det rekonstruerede Statsraad gik den over til den samme *Holst*, der fra Slutningen af August, efter Haxthausens Udtræden, i Egenskab af konstitueret Komitteret havde bestyret Finantsdepartementet. Som Holst i sine efterladte Memoirer omtaler, var Statssekretariatet dengang et ikke blot besværligt, men ogsaa meget ansvarsfuldt Embede, idet det var Statssekretæren, hvem det betroedes at udarbejde Indstillingerne i alle de Sager, der skulde foredrages for Kongen, og som herved alene havde de af hver enkelt Departementschef fremlagte Dokumenter og den i Statsraadet førte mundtlige Diskussion at holde sig til. »Det eneste Departement, som gjorde nogen Undtagelse, var Finantsdepartementet, fra hvilket man dog i det mindste fik en Extrakt af Sagen og den deri fattede Beslutning. Men Departementernes Indstillinger i det Hele vare i dette Tidspunkt højst ufuldstændige og vilde neppe have tjent Statssekretæren til synderlig Vejledning. Selv de vigtigste Sager bleve paa denne Maade affærdigede.«

Det var visselig ikke fra nogen Ligegyldighed hos Regjeringens Medlemmer for en ordnet og paalidelig Forretningsgang, dette skrev sig. Men man maatte hjælpe sig, saa godt man kunde. Statsraadsmøder skulde holdes »tre Gange ugentlig, tre til fire Timer hver Gang, og desuden ikke sjelden Extrasessioner, hvortil Aftentimerne i Almindelighed benyttedes«. Saa var det Statholderen, der ønskede en speciel Konference snart med denne, snart med hin Departementschef. De i denne Tid nær paa hinanden følgende og langvarige Storthing — efter Opløsningen af det overordentlige Storthing den 26de November 1814 traadte det første ordentlige Storthing sammen allerede den 1ste Juli 1815 for at forblive samlet lige indtil den 6te Juli 1816, og allerede halvandet Aar senere, den 2den Februar 1818, aabnede det andet ordentlige Storthing sin halvottende Maaned lange Session — krævede en Mangfoldighed af Forelæggelser, Svar paa stillede Spørgsmaal, Redegjørelser i Anledning af Anker, der undertiden drejede sig om de yderligste Bagateller. I Forholdet mellem Regjeringen paa den ene Side og Embedsstanden og Almenheden paa den anden Side var der endnu adskilligt igjen af den gamle absolutistiske Centralisation; man paaregnede Styrelsens umiddelbare Indgriben, og Regjeringen ansaa sig for forpligtet til at øve denne paa Omraader, der senere i større eller mindre Grad ere blevne unddragne dens Befatning. Til at besørge alt dette maatte man lade sig nøje med et saare primitivt Forretningsapparat. I Statssekretariatet indskrænkede det hele Kontorpersonale sig til to Fuldmægtige, hvoraf den ene ikke kunde bruges til andet end Renskrivningsarbejde. I Kirkedepartementet havdes der ikke mere end en Expeditionssekretær, en Fuldmægtig og en Kopist; i Politidepartementet maatte man endog se til at hjælpe sig med en Bureauchef og en Fuldmægtig, og i det stærkest udrustede Departement, det

for Finantsvæsenet, havde Statsraaden i det hele kun femten Mand til sin Raadighed. Alting medregnet, lige fra Statholderen og ned til den yngste Kopist, sysselsatte ifølge Statskalenderen for 1815 Kongeriget Norges Centraladministration ikke mere end 68 Personer, det vil sige omtrent nøjagtigt det samme Antal, som det ene Departement for Finants- og Toldvæsenet nutildags tiltrænger til Besørgelsen af sine Forretninger.

4. Den Opgave, »med Visdom at vælge og med Opmærksomhed at høre sit Raad«, hvis Løsning Storthingets Præsident i sin Henvendelse til Karl Johan ved dennes første Fremmøde i det norske Storthing den 10de November 1814 havde stillet øverst blandt det, som »den norske Nation ventede, som den haabede af dens valgte Konges og hans Efterkommeres Visdom«, viste sig ved Dannelsen af Ministeriet af 18de November, hvad Valgets Visdom angik, ikke at være bleven miskjendt. For enkelte af Raadets Pladse kunde det have været ønskeligt at vinde mere fremragende Kræfter, og navnlig følte det som et Savn, at man her ikke gjenfandt Christie, der som det første overordentlige Storthings Præsident ved sin udmærkede Ledelse af Repræsentationens Forhandlinger, ved sin for Trudsler og Tillokkelser lige utilgjængelige Patriotisme, ved en koldblodig Beslutsomhed, der ikke vaklede selv i de mest kritiske Øjeblikke, skulde erhverve sig en Popularitet og en Tillid, som visselig ikke blev nogen Samtidig tildel, og som det neppe heller senere hen er faldt i nogen norsk Statsmands Lod at bevare. Men Cristie var lige saa lidt nu som senere at bevæge til at forlade sit kjære Bergen. At ogsaa Jakob Aall afslog den til ham rettede Henvendelse om at indtræde i Regjeringen, skrev sig fra en rigtig Vurdering af, at han med sit ængsteligt følsomme Væsen mindre vilde have været paa sin Plads i Karl Johans Statsraad, og heller ikke var det vel noget Savn, at Løvenskiold, der ligeledes havde faaet

et Tilbud, dengang endnu ikke kom til at indtræde som fast Medlem i Regjeringen. Gjennemgaaende bestod denne af Mænd — kanske paa enkelt Undtagelse nær — med prøvet Selvstændighed og tilsammen ved sin Fortid repræsenterende saavidt forskjellige politiske Meningsnuancer, at enhver Frygt for Ensidighed udelukkedes, paa samme Tid som ingen af dem saaledes havde hørt til det ene eller det andet Partis Yderliggaaende, at der heraf kunde opstaa nogen Fare for Regjeringens nødvendige Homogenitet. Det var et Fusionsministerium, hvor Medlemmer af Kristian Frederiks Statsraad sad Side om Side med Karl Johans Tillidsmænd, Repræsentanter for den eidsvoldske Selvstændigheds-Majoritet med Lederen af Rigsforsamlingens Minoritet. Og denne Fusion var oprigtig, den var ikke fra nogen Side fremkaldt af personligt Magtbegjær, dens Fasthed forstyrredes ikke ved noget Forsøg paa at fortrædige eller fortrænge Modstandere. Ved i Hovedsagen at godkjende den Sammensætning af Statsraadet, der af Grev Wedel var bleven ham foreslaaet, havde Karl Johan lagt for Dagen, at det i dette Øjeblik var hans oprigtige Ønske, at se Sporene af Kampaarets Splittelser udslettede, at det, som han nogle Maaneder senere i et Brev til Sandels ytrede, var »med den norske Nation, han vilde regjere Landet«, og ikke med et enkelt Parti eller en enkelt Fraktion.

5. Ikke fuldt saa beredvillig som Karl Johan havde været til ved Statsraadets Sammensætning at tage de af en klog konstitutionel Politik dikterede Hensyn, var han, naar der spurgtes om at lytte til Raadets Ord. Det laa nu en Gang i hans Karakter. Den Selvtillid, hvormed Naturen i rigeligt Maal havde udstyret ham, havde hans Udvikling og Forholdene parret med en undertiden stærkt fremtrædende Mistillid og Mistro til andre. Tilbøjeligheden til overalt at se Rænker og skjulte Planer, til at tillægge enhver Hindring, der mødte ham paa hans Vej,

en overdreven Betydning, til at fortolke alt det, der skete udenfor hans egne Beregninger og Ønsker, som noget, der var rettet imod ham, kunde ikke andet end øve sin Indflydelse ogsaa i Forholdet til hans Raadgivere. Den samme Mand, hvis stadige Tanke under hans Deltagelse i Fastlandsfelttoget 1813—14 havde været Frygten for at blive ført bag Lyset af sine Allierede — den samme Mand, der ikke kunde høre en stockholmsk Sladderhistorie uden at tro, at en forfærdelig Sammensværgelse imod hans Liv var opdaget — den samme Mand, der bag nogle Bønders Spektakler øjnede en vidtforgrenet Oprørsplan — den samme Mand, hvem det var umuligt at faa bort fra, at Højtideligholdelsen i Norge af syttende Mai var Frugten af et dansksindet Partis Rænker — var heller ikke overfor sine norske Statsraader den, der skulde være mest tilbøjelig til tillidsfuldt at tage alt i den bedste Mening eller mest villig til at finde det rimeligt, at man kunde have en anden Mening end hans. Han havde Ret til at betragte sig selv som en overlegen Personlighed, som en, der sad inde med rigere Erfaringer og i mangt og meget skuede længere og dybere end de fleste af dem, han her skulde arbejde sammen med. Medaillens Bagside traadte frem, naar han ogsaa betragtede sig selv som den, der bedre end nogen anden kunde bedømme de med Forholdene bedst stemmende Midler og Veje, naar han beundrede sig selv som en udmærket politisk Taktiker, en fortrinlig Administrator og en Førsterangs Finantsmand, og naar enhver Indvending, som mødte ham netop paa de Omraader, hvor hans konstitutionelle Raadgiveres Ord burde fundet villigst Gehør, havde en særegen Evne til at fremkalde enten hans Vrede eller hans Mistro, undertiden begge Dele. Det kunde hænde, at han efter en heftig Scene, hvorunder han havde revet den ham forelagte Indstilling fra den norske Regjering i smaa Stykker eller tilraabt den fore-

dragende Statsraad, at det var noget »Barnesnak«, denne var kommen med, næste Gang de mødtes forsøgte at gjøre sin Forløbelse god igjen ved at udfolde hele den personlige Elskværdighed, som han i en saa eminent Grad ejede, og for hvis Evne til at vinde Hjerterne neppe nogen, der i hans gode Øjeblikke kom i Berørelse med ham, formaaede at unddrage sig. Karl Johan havde ikke havt fornødent, saa ofte og saa stærkt, som han holdt af at gjøre det, at gjenkalde i Erindringen den verdenshistoriske Rolle, han paa en større Skueplads havde spillet, for at de, der stod overfor ham, skulde føle sig gjennemtrængte af en Ærbødighed, der kunde bringe dem til af ham at taale Ting som ikke af nogen anden. Men en vis Træthed maatte dog ved en hyppigere Gjentagelse følge paa disse heftige Scener, disse Vexlinger mellem allerhøjeste Naade og dybeste Unaade, disse Indblandinger og Korrexer, der ingenlunde altid standsede inden Raadskammerets Vægge, dette Tilsyn, under hvilket man stadig følte sig stillet — et Tilsyn, der ikke just øvedes gjennem de aller hæderligste og paalideligste Organer — og under hvilket man aldrig kunde være sikker paa, at ikke en samtalevis henkastet Ytring, et modtaget eller gjengjældt Besøg, en administrativ Foranstaltning af den uskyldigste Beskaffenhed eller en Overseen af noget, som paa ingen Maade fortjente at gjøres Væsen af, kunde komme til at vække en hel Storm eller, hvad der var end uhyggeligere, lægge Grunden til en haardnakket fastholdt Mistro. Det var denne Skjæbne, der meget snart viste sig at være forbeholdt Wedel, hvis største Forbrydelse det vel var, at han vilde være Departementschef, ikke blot af Navn, men ogsaa af Gavn og ikke i ethvert Tilfælde var villig til at lade sig de finantsielle Foranstaltninger, som ofte maatte besluttes hurtigt og altid gjennemføres med energisk Konsekvents, dikteres fra Stockholm af.

Et andet Træk i Karl Johans Karakter — et af Trækkene, om man saa vil, i hans politiske System — maatte forøge Vanskelighederne ved Regjeringens Stilling. Det var hans Tilbøjelighed til — saa at sige over sine konstitutionelle Raadgiveres Hoveder — at sætte sig i umiddelbar Rapport med Folket og med Repræsentationen. Denne sidste gik med større Beredvillighed, end ønskeligt kunde været, ind paa denne demokratisk-cæsaristiske Udvexling af Storthingsadresser fra den ene Side og fra den anden Side kgl. Svar og Proklamationer, hvis Affatning Karl Johan i Regelen forbeholdt sig selv, og ved hvilke den i Formen af kgl. Diktamina lige til den sidste Tid fortsatte Tradition skabtes. Man behøvede ikke at have Holsts udtrykkelige Vidnesbyrd om, hvorledes han og hans Kolleger ved Statsraadsafdelingen i Stockholm »maatte gaa *supplicando* tilværks« for at faa f. Ex. de anstødeligste Udtryk i den højst unaadige Svartale til 1827 Aars Storthingsdeputation formildede, »da Kongen aldrig vilde have saadanne Taler betragtede som Regjeringsanliggender« — man behøvede ikke dette Vidnesbyrd, for at forstaa, at det ikke var Kongen i sit Raad, men en ukontrolleret Magts Indehaver, som ved det Slags Lejligheder tog til Orde. Det er, som i det mest karakteristiske af disse Aktstykker, den kgl. Kundgjørelse af 7de Mai 1828 mod Grundlovsdagens Højtideligholdelse, Karl Johan personlig, der henvender sig til Folket »med den Tillid, hvormed en god Fader taler til sine Børn« — han der tilholder det, »hvis det vil, at dets Held skal tiltage, at dets Ejendomme skulle gaa i Arv til Efterkommerne, hvis det vil leve trygt under Lovenes Beskyttelse, da at vedblive at lyde sin Konges Røst« — han der træder helt frem i dette Slutningsudbrud: — »Han har skjænket dig den Frihed, du nyder, Lighed for Lovene! Han har aabnet Ærens Bane for dine Sønner! Ham alene skyldes Eftergivelser!« — hvis

oprigtige Pathos næsten borttager det Stødende i det. Forholdet var patriarkalsk; men det medførte den Fare, at den Plads, der i dette Forhold kom til at staa tilovers for den norske Regjering som saadan, kunde blive betænkeligt forsvindende.

Svækkedes nu Regjeringens Autoritet, ved at den saaledes idelig, og det netop i de alvorligste Øjeblikke, skjødes bort fra sin Plads som Mellemled mellem Konge og Folk — blev det Kongens eget Initiativ, der for den almindelige Bevidsthed stillede sig som det alt beherskende, hvorfor da ogsaa Historien f. Ex. i sin Omtale af de bekjendte Forslag af 1821 om absolut Veto og det øvrige ganske korrekt har fæstet Navnet »Karl Johans Grundlovsforslag« ved dem og aldrig har faldt paa at kalde dem Regjeringens Forslag — skulde Regjeringsmedlemmernes Udelukkelse fra Storthingets Forhandlinger ikke bidrage til at bøde paa det Tilbagetrykkede i deres Stilling — kom Embedssollicitanternes efterhaanden næsten til en Institution ophøjede »Stockholmsfarter« til hos Almenheden at fremkalde det Indtryk, at den norske Regjerings Befatning ogsaa med Embedsbesættelserne i Grunden kun var en Formsag — gik omtrent hver eneste af Statsraaderne til sin Gjerning med den Bevidsthed, at deres Færd, deres Ytringer, deres Omgang dannede Emnet for konfidentielle Rapporter, der undertiden nok kunde faa en Smule Tilsætning af Sladder og Bagvadskelse, og at det kunde hænde dem, uadspurgte og af ubegribelige Grunde, at se sig flyttede, lig et andet Stykke Inventarium, fra et Departement, med hvis Forretninger de vare fortrolige, til et, hvor de befandt sig fuldstændigt desorienterede — saa kom hertil endnu et Moment, der maatte virke i den samme Retning, til at trykke Statsraadet ned, og det paa en saadan Maade, at man bagefter næsten maa forbauses over, at der efter alt dette endnu kunde blive staaende igjen et norsk Statsraad

som noget andet og mere end et simpelt Expeditionskontor. Hvad vi her sigte til, er den i Selvstændighedsperiodens første ti—tolv Aar øvede Rigsrets-Trafik.

6. De Grundlovsparagrafer, der bestemte, at den Statsraad, der havde undladt at protestere mod en Beslutning, som han fandt at være »stridende mod Statsformen eller Rigets Love eller øjensynlig skadelig for Riget«, af Odelsthinget kunde sættes under Tiltale for Rigsretten, og derefter organiserede Rigsretten som en af Højesteret og Lagthinget under Lagthingspræsidentens Forsæde sammensat, ved den Anklagedes Udskydelsesret til to Tredjedele af sit oprindelige Medlemsantal reducibel Domstol, hvis Hverv det skulde være »i første og sidste Instants at dømme i de Sager, som af Odelsthingets Medlemmer anlægges enten mod Statsraadets eller Højesterets Medlemmer for Embedsforbrydelser eller mod Storthingets Medlemmer for de Forbrydelser, de som saadanne maatte begaa«, — disse Grundlovsparagrafer paakaldtes nemlig, især i Selvstændighedsperiodens første halve Decennium med en Hyppighed, der vanskelig kan forklares anderledes, end ved at man i Rigsretten mindre saa en Domstol end dels en politisk »Opinionsnämnd«, dels et permanent virkende administrativt Kontrolmiddel, dels endelig — skjønt dette sidste fremtraadte først noget senere — et grundlovsfortolkende Tribunal, for hvis Afgjørelse det var hensigtsmæssigt at indbringe tvivlsomme konstitutionelle Spørgsmaal.

Ved den paa det overordentlige Storthing i 1814 dekreterede Rigsretsaktion mod Haxthausen havde det afgjørende været, at man søgte nogen, over hvem man kunde lade »Uviljen over den Lunkenhed, hvormed Forsvaret for den saa nylig erhvervede og med saa megen Enthusiasme besvorne Selvstændighed var ført«, gaa ud, og at man herved ønskede at ramme saa højt som muligt, uden paa Forhaand altfor omhyggeligt at

undersøge, hvorvidt man netop rammede den eller de i Virkeligheden mest skyldige. Den Langsomhed, hvormed Sagen af forskjellige Grunde maatte fremmes, gjorde det muligt for Rigsretten den 23de Marts 1816 at afsige en paa Frifindelse lydende Dom, medens dog den Opinion, som troskyldigt var bleven tolket i et af Rigsretsmedlemmernes Votum for Embedsfortabelse, fordi den Anklagede havde »mistet sin Popularitet«, erholdt den Tilfredsstillelse, at Haxthausen ilagdes Sagens Omkostninger. At Udbyttet for Tilfredsstillelsen af den folkelige Retfærdigheds- eller Hevnfølelse blev saa ringe, bidrog uden Tvivl sit til, at man ikke for det første tænkte mere paa, af Rigsretten at kræve politiske Opinionsdomme. Saa tog man sit Mon igjen paa et andet Felt. Det blev som et Slags Over-Statsrevision, Rigsretten dernæst kaldedes til at yde sine Tjenester.

Tendentser i denne sidste Retning havde allerede vist sig paa det 1ste ordentlige Storthing, det i 1815—16. Her havde det dog endnu lykkedes Protokolkomiteen, der i sin Midte talte den anseede Christie, at holde igjen og faa Odelsthinget til at godkjende det forstandige Ræsonnement, som den førte, naar den i Begyndelsen af sin Indstilling angaaende Regjeringsprotokollernes Gjennemgaaelse ytrede, at »saalænge der ikke var gjort saadanne Brud paa Grundloven, hvoraf det med nogen Sandsynlighed kunde sluttes, at Statsraadet, enten med Forsæt, af Frygt eller af overvindelig Vankundighed, havde handlet mod Embedspligt og bedre Overbevisning, saaledes at lovbunden Frihed og Borgersikkerhed derved var sat i Fare, burde, naar tillige den Ulejlighed for Staten, som en Rigsretsaktion altid vilde have i Følge med sig, toges med i Betragtning, Aktion ikke foreslaaes uden i de Tilfælde, hvor det var evident, at Grundloven var overtraadt.«

Men snart er dette igjen glemt, og i 1818 er Rigsretten det første, som paakaldes, naar der er noget i Regjeringens eller den enkelte Departementschefs Handlemaade, som synes den kontrollerende Statsmagt tvivlsomt eller uregelmæssigt. Nu foreslaaes der Rigsret, fordi nogle Gaardbrugere ikke have faaet den dem tilkommende Skadeserstatning for Jord til et Vejanlæg, eller fordi en Skipper urettelig er bleven ilagt en Mulkt af $15^1/_2$ Spd. Ligesaa i Anledning af en provisorisk Anordning, om hvis reelle Betimelighed Alverden er enig, men i Anledning af hvilken man alligevel vil have Rigsret, og det ikke blot mod vedkommende Departementschef, men mod samtlige Statsraadets Medlemmer »en for alle og alle for en«. Det er til Rigsretten man tyr, for at faa Statsraad Fasting til at tilbagebetale et uretteligt oppebaaret Gagebeløb, og af den Mangfoldighed af Ankeposter, som man har sammenhobet mod Grev Wedel — den nys nævnte, i Anledning af en truende Hungersnød udfærdigede provisoriske Anordning, der midlertidig forbød Brændevinsbrænden i Byerne, Statskassens Tab ved en udenlandsk Fallit, Oprettelsen af et Vexelkontor i Finantsdepartementet osv. — udvælger man et Par, for at faa Statsraaden stillet for Rigsrettens Skranke. Uforfærdet benytter han her Anledningen til at pege paa det urimelige ved, at Sager, »der bekvemmeligen kunde gjøres til en simpel Revisionssag, hvorom al Tvist kunde decideres ved de ordinære Domstole«, saaledes skulle sætte det tunge Rigsretsmaskineri i Bevægelse. Han gaar videre; den Anklagede træder frem som Anklager mod dette System, der, om det fortsættes, vil undergrave selve Regjeringsmagten. Thi hvad Konstitutionen har villet, tilraaber han sine Dommere, er at »Rigsretten skal være et Middel, hvorved Nationen ved sine Repræsentanter kan, uden at ryste Riget i dets Grundvold ved at angribe Kongens Majestæt, holde den kongelige

Myndighed inden de konstitutionelle Skranker, ved at drage Kongens Raadgivere til Ansvar for Indgreb, som maatte være gjorte i Nationens Ret til ved sine Repræsentanter at deltage i Lovgivningen og i Skatternes Bestemmelse, eller for Undertrykkelser og Udsugelser, som maatte have fundet Sted. Konstitutionens Aand vil ogsaa, at Rigsretten skal være et Middel, hvorved Nationen kan, efter at have forgjæves anvendt Forestillinger til Kongen, skille Riget ved en af dets højeste Embedsmænd, som er bleven bekjendt for Uredelighed eller Uduelighed. Men Konstitutionens Aand tillader sikkerligen ikke, at ethvert Fejltrin, som en Statsraad efter Odelsthingets Formening maatte have begaaet, skulde blive Gjenstand for Rigsret, uden Hensyn til om det bekvemmeligen kunde paatales ved de ordinære Domstole ifølge Kongens Foranstaltning. Konstitutionens Aand tillader sandeligen heller ikke, at Rigsretten, dette Borgerfrihedens og Borgersikkerhedens hellige Palladium, skal misbruges som et Tugtens Ris, hvormed Odelsthinget eller en mindre oplyst Pluralitet af samme truer, hver Gang det er af en anden Mening end en Statsraad, eller hver Gang det finder, at en Statsraad ikke har smigret Pluraliteten. Nej, det vilde være at forgribe sig paa Helligdommen; det vilde være at nedværdige Konstitutionen til et Middel, hvorved Statens højeste Embedsmænd dannedes til blotte Skrive- og Regnemaskiner eller til Øjentjenere — — —« Det er kanske mindre Erkjendelsen af, hvor alvorlig den er, og hvor nær den ligger, den Fare, paa hvilken den skarptskuende Statsmand i disse sidste Ord peger, end den Omstændighed, at Søgsmaalet afsluttes med en frifindende Dom, som fra nu af fremkalder en større Forsigtighed i Paakaldelsen af Rigsretten som Korrexmiddel. Næste Gang man griber til den, i 1827 mod Collett, er det især, fordi man af dens Dom haaber Besvarelsen af et konstitutionelt Fortolkningsspørgsmaal,

og da dette Haab ikke ganske gaar i Opfyldelse, lader man indtil videre Regjeringens Medlemmer nogenledes i Ro. Riset staar dog fremdeles bag Spejlet og gjenkalder truende i Erindringen et Afstraffelsessystem, der allerede har været prøvet længe nok, til at dets uheldige Indflydelse for Udviklingen af Regjeringsmedlemmernes selvstændige, statsmandsmæssige Handlekraft er bleven iøjnefaldende.

7. Denne Handlekraft kommer da heller ikke altid til at styrkes ved den Maade, hvorpaa Statsraadet ud gjennem Aarene, efter at Karl Johan ved Kong Karl den Trettendes Død den 5te Februar 1818 ogsaa i Navnet er bleven den styrende, omdannes. Den 1ste Juli 1822 afløses *Peder Anker* som Statsminister i Stockholm af den nu i epikuræisk Magelighed mere og mere sammensunkne *Sommerhjelm*, og senere paa Høsten samme Aar, den 3die Oktober, mister den norske Regjering i *Wedel*, hvem man paa højeste Sted har gjort alt for at blive kvit, sin faktiske Leder. Efter hans Bortgang er der ikke længere nogen Hindring mod Statholderstyrelsen, det vil sige Karl Johans Styrelse gjennem Statholderen. Den samvittighedsfulde, arbejdsomme *Poul Holst*, der den 9de Juli 1822 fra Statssekretariatet flyttes over i Regjeringen som Chef for Justitsdepartementet efter Sommerhjelm, viser sig i sine Memoirer for os med den elskværdigste Aabenhed som en Mand, der vel kunde have en Mening, men som efter hver af de mangfoldige Overfusninger, hvormed Karl Johan i særlig Grad synes at have udmærket denne ved sin Ubehjælpsomhed i det franske Sprog overfor Kongen stumme Raadgiver, resigneret lod sig forsone, idet han afgav et af de mærkeligste Exempler paa Sandheden af Karl Johans Bemærkning efter en saadan Scene, at »Fyrsterne forsaavidt vare i en lykkelig Stilling, at naar de en eller anden Gang havde

overilet sig, kunde et Haandtryk og et venligt Ansigt igjen gjøre det godt.«

Ved Oberst *Nikolai Johan Lohman Krogs* Konstitution som Statsraad Høsten 1821 sees den nærmeste ydre Foranledning at have været, at, da han, der i længere Tid havde gjort Tjeneste som Kavaller og Kammerherre hos Kronprindsen, nu var udseet til at følge denne paa en forestaaende Udenlandsrejse, og Sverige ved denne Lejlighed skulde repræsenteres af et Statsraadsmedlem, maatte der ogsaa tillægges den norske Ledsager en lige Rang. Til hans det næste Aar paafølgende faste Udnævnelse bidrog det vel ogsaa, at han var tilstrækkelig hjemme i det franske Sprog. Denne sidste Egenskab var ikke Stiftamtmand i Kristiania *Hans Hagerup Falbes* eneste Kvalifikation; thi, som Statholderen forklarede denne Statsraadsudnævnelse for Holst, baade »talte Falbe godt Fransk, og han var ikke skikket til Stiftamtmand. Heri,« tilføjer Holst, »havde Statholderen uden Tvivl fuldkommen Ret.« Statholderens Forgjænger, den ligefremme Mörner, havde været af samme Mening om Falbe, »en from och god menniska og en oduglig stiftamtman«, der er »en skicklig directeur för musiqven, som styr wäl en orchestre, men illa ett amt, i brist på capacité.« Til Statsraad ansaaes han, i Kraft af den kongelige Bevaagenhed, god nok, men maatte rigtignok, da man ved den norske Regjering fandt det vanskeligt at betro ham Ledelsen af et Departement, »oftere, end hans Tur medførte, tiltræde Statsraadsafdelingen i Stockholm«. I 1825 gik *Treschow* tilbage fra den Plads, som han nu i elleve Aar havde beklædt, om just ikke udfyldt. Sent, i en Alder af over 60 Aar, var han traadt ind i denne for ham fremmede Virkekreds. »Med sit Kjendskab til den menneskelige Natur i sin Almindelighed, havde der manglet ham Evne til at gjennemskue og bedømme Individerne. Han skjønnede

ikke, hvad der kunde gjennemføres efter Tid og Omstændigheder. Under indtrufne Vanskeligheder og Forviklinger var han ubehændig og vidste ikke at hjælpe sig, saa at hans Embedsbrødre jevnlig maatte hjælpe ham tilrette.« I hans Sted kom den siden 1822 fungerende Statssekretær *Jørgen Herman Vogt*. Det var da omsider en Mand, hvem det hverken manglede paa Dygtighed eller paa Selvstændighed. Foreløbig skulde hans Deltagelse i Regjeringens Arbejder dog kun blive af kortere Varighed. Ikke stort mere end to Aars Tid efter sin Statsraadsudnævnelse modtog han af sine Kolleger en for ham uventet Henstillen om at søge det ledige Justitiariusembede i Højesteret. Dengang blev en anden ansat. I 1828 udnævntes han imidlertid til Medlem af den ved kgl. Resol. af 28de November s. A. til Udarbejdelse af en almindelig Kriminallov nedsatte Kommission og erholdt i den Anledning en Fritagelse for Statsraadsforretningerne, der varede i nær otte Aar. Vogt havde som Medlem af Statsraadsafdelingen i Stockholm 1827—28 plejet Omgang ogsaa med Mænd, der »ikke hørte til det raadende Parti«, og ytret sig »imod som for Regjerings- og Rigsdagsbeslutninger«. Dette blev indberettet til Karl Johan, som, bemærker Vogt, »gjerne saa min Afrejse, da mit Statsraadsaar i Stockholm var omme«. Ved Besættelsen af Justitiariusembedet i Højesteret i 1827 havde Kongen ment, at Vogts »Kundskaber og Nidkjærhed« ikke kunde undværes i Statsraadet. Høsten 1828 var der mellem Kongen og den norske Regjering opnaaet Enighed om, at dette alligevel lod sig gjøre, og denne Enighed bevaredes lige indtil 1836.

Ved *Sommerhjelms* Død den 15de November 1827 var Statsministerposten i Stockholm bleven ledig. Den blev først tilbudt Grev Wedel, overfor hvem Kongens Stemning nu var formildet, men hverken han, eller

Collett, den af Statsraaderne, der stod højest i Karl Johans Yndest, vilde modtage Posten. Gjennem et smigrende Brev fra Statssekretæren ved Afdelingen i Stockholm skete der saa en Henvendelse til den i 1815 til Stiftamtmand i Bergen forfremmede Christie. »Hans Majestæt«, hed det, »var overtydet om, at ingen bedre end den Mand, der havde saa megen Del i den norske Konstitution, skulde kunne beklæde dette ved Grundloven fremkomne Embede, og om at ingen med mere Held skulde kunne røgte de dermed forbundne Forretninger end Christie, der, ved Siden af sin Konges Agtelse og personlige Venskab, tillige besad et udstrakt Bekjendtskab til Fædrelandet, dets Tarv og Behov«. Ogsaa her blev Svaret et Afslag, og først ud paa Sommeren 1828 lykkedes det at finde en villig Kandidat i *Lövenskiold*, der siden Tilendebringelsen af sin danske Mission i 1816 havde levet helt udenfor det offentlige Liv. Paa Eidsvold, hvor Lövenskiold havde hørt til den saakaldte svensksindede Minoritet, havde han ikke været heldig til at vinde Sympathi, og selv hans nære Meningsfælle Jakob Aall maa i sine Dagbagsoptegnelser erkjende, at »hans Væsen, som bærer et vist Anstrøg af Hoffærdighed, har noget Ubehageligt, som ikke tækkes de fleste: han er vant til at agtes i sin Kreds som den første, og her kom han blandt Mænd, der hver for sig troede sig lige saa god som han«. Med Karl Johan kom Lövenskiold især til at mødes i den fælles Uvilje mod den begyndende demokratiske Bevægelse i Norge, og dette var vel for Øjeblikket i Kongens Øjne en ikke ringe Adkomst til Statsministerstillingen. Endnu en Udnævnelse foregik i denne Periode, da *Falbe* i 1830 afgik ved Døden og den 8de November s. A. efterfulgtes af Stiftamtmand *Valentin Kristian Vilhelm Sibbern*, paa Eidsvold tilhørende Minoriteten og her karakteriseret

som »retsindig, livlig, deltagende med Følelse for Sagerne og deres bedste Udfald«, derpaa indtil 1824 Medlem af og Præsident i Storthinget og dettes Lagthing.

Fra nu af indtraadte der ikke nogen Forandring i Regjeringens Sammensætning lige indtil 1836. Efter den Wedelske Styrelse, der holdt sig under de to første Statholdere, den før nævnte *Essen* (17de Nov. 1814—2den Aug. 1816) og Grev *Karl Karlsson Mörner* (20de Aug. 1816—10de Okt. 1818), havde man altsaa havt Statholderstyrets Periode, først under Grev *Johan August Sandels* (18de Okt. 1818—26de Nov. 1827), derefter under Grev *Baltzar Bogislaus von Platen* (26de Nov. 1827—6te Dec. 1829, da han afgik ved Døden). Platen fik for det første ingen Efterfølger, og som ældste Statsraad overtog Collett Præsidiet i den norske Regjering, uden dog hermed at forene nogen ledende Stilling. Snarest vil denne Periode, fra 1829 til 1836, blive at betegne som et Interregnum, hvorunder Tingenes Gang umiddelbart styredes fra og afgjordes i Stockholm.

8. Den norske Regjering kunde fra Statholderstyrelsens Dage være bleven vant til at finde sig i denne underordnede Stilling. Var det ikke, naar det gjaldt at supplere Raadet, en afgjort Sag, at dette var noget, der udelukkende »beroede paa Hs. Maj.s Valg«, og havde ikke hele dette Forhold faaet en saa personlig Karakter, at den lykkelige Designerede kunde befrygtes at ville forspilde sine Udsigter ved at undlade »strax at begjære Audients hos Hs. Maj. for at bevidne sin Taknemmelighed for den ham tiltænkte Naade«? Betragtedes ikke disse siden 1821 Gang efter Gang efter tilbagevendende Grundlovsforslag om et absolut Lovgivningsveto, om alle Embedsmænds Afsættelighed, om Ret for Kongen til at udnævne Thin-

gets Præsidenter, om Opløsningsret osv. helt og holdent som Kongens Sag, med hvilken Regjeringen ikke havde stort anden Befatning, end at dens Medlemmer, naar Storthinget havde forkastet Forslagene, fik modtage Beviserne paa Hs. Maj.s »ostensible Unaade«? Havde ikke baade Sandels og Platen underkastet den norske Regjering en Disciplin, der tilsidst maatte øve sin Virkning? — som naar Sandels behagede sig i »ikke sjelden at være ret uartig mod sine Kolleger i Statsraadet«, hvad disse »lod sig gefalde med større Taalmodighed end venteligt«, nu da man ikke længere havde nogen Grev Wedel til at lade den svenske Excellence vide, at »om han troede at kunne agere Skolemester, vilde Statsraaderne dog ikke taale at behandles som Skoledrenge«, eller som naar Platen, der paa Vejen til Norge har forkyndt, at han vil gjøre alt for at »indforlive Nordmændene med de tro Svensker, selv om dette før Tiden skal lægge ham i Graven«, begynder sin Embedsvirksomhed med, uden engang at værdiges at indhente sine norske Kollegers Raad, at udstede en Kundgjørelse til de norske Overøvrigheder mod Højtideligholdelsen af Syttende Mai. Var ikke en Beslutning som den om Sammenkaldelsen af det overordentlige Storthing i 1828 bleven fattet mod Raadets enstemmigt udtalte Mening? Havde det ikke hændt, som ved Adelslovens Behandling, at Regjeringen indtil tre Gange fik sig sin Indstilling tilbagesendt med Paalæg om Omarbejdelse efter en ny kgl. Opskrift? Var det ikke kommen derhen, at det Hensyn, der næsten beherskede alle andre, var bleven, at den kongelige Vrede ikke maatte vækkes? Havde man ikke kviet sig for at oplyse Kongen om den Skjæbne, der med Sikkerhed kunde forudsees at ville ramme hans Grundlovsforslag? Eller naar den svenske Udenrigsminister »med Taarer« bønfaldt Herrerne i den norske Stats-

raadsafdeling om at fortie for Kongen, hvilke Ydmygelser Behandlingen af den skandaløse Bodø-Sag havde paadraget Styrelsen, var man da ikke strax villig til at gaa med herpaa, for at spare sig selv for en ubehagelig Scene? Saa, under alt dette, Forløbelser og Uforstandigheder, som man fandt sig selv magtesløs til at forebygge. Ikke blot »faderlige« Straffe- og Formaningstaler, men ogsaa Sveriges og Udlandets Presse benyttet paa en saadan Maade, at det ikke var til at tage Fejl af, fra hvilket Hold det var de skrev sig, disse Tilkjendegivelser om, at Hs. Maj. overfor de ildesindede Norske »ikke, uden at den højeste Nødvendighed bød det, vilde betjene sig af andre Midler end de Konstitutionen indrømmede ham«, og mange andre af samme Art. Den norske Regjering kunde beklage det; den beklagede det kanske vel saa oprigtigt som nogen; men »den lod sig det gefalde«. Modstandskraften, baade mod det ene og det andet Hold, blev mindre og mindre; det saa ud til, at den snart skulde være helt forsvundet. Forholdet mellem Kongemagten paa den ene Side og Folkerepræsentationen paa den anden blev ikke derfor bedre, tvertom. Den Institution, der skulde have staaet mellem dem, med Ledelse og med Ansvar til begge Sider, var nevtraliseret.

9. Saa kommer Krisen i 1836. Kongen er misfornøjet med Storthinget og vil sende det hjem. Den norske Regjering fraraader det. Kongen lader en Tid gaa hen, underretter derpaa Statsraadsafdelingen i Stockholm om, at hans Beslutning er fattet, og udfærdiger Befalingen til Thingets Opløsning. Han har fundet det tilstrækkeligt at betro Statsministeren, at det er et Tryk fra Rusland, som har gjort dette Skridt nødvendigt, og hvad enten Statsministeren nu sætter Lid til denne Forklaring eller ikke, har han anseet sig berettiget til ene

at overtage det konstitutionelle Ansvar for den kgl. Beslutning. De andre to Medlemmer af Statsraadsafdelingen, der ikke ere blevne indviede i Hemmeligheden, protestere. Den norske Regjerings Betænkning er denne Gang end ikke bleven indhentet. Befalingen indtræffer til Kristiania, og det første, som Collett gjør, efter at han i sin Egenskab af Regjeringens ældste Medlem har faaet det kgl. Paalæg ihænde, er — ikke at sammenkalde sine Kolleger, men at sende Bud efter Storthingets Præsident og Budgetkomiteens Formand. Disse forlange at vide, hvad der indeholdes i Statsraadsprotokollen. Denne udleveres, og fem Timer senere, inden Opløsningen har kunnet foretages, er der besluttet nedsat Rigsret over Statsminister Lövenskiold. Det heles Sammenhæng træder klart frem. En skjæbnesvanger kongelig Beslutning begrundet ved en Underhaandsmeddelelse til et enkelt Regjeringsmedlem; Statsraadernes formelle Ansvar dækket, dels ved en Protest til Protokollen, dels ved at deres Mening overhovedet ikke er bleven æsket. Ingen Tanke om et Skridt som Demission, idet det eneste, som overhovedet kan fremkalde denne, er Tabet af den kongelige Naade. Overfor Storthinget intet Forsøg paa at holde det tilbage fra en overilet Beslutning, hvis Konsekventser det i Øjeblikket ikke er let at overskue. Ogsaa her Underhaandsmeddelelser i Stedet for den officielle Forhandlings Ansvar. Eftergivenhed mod Stødet fra den Side, hvorfra det rettes stærkest. Indberetning til Kongen om, at Statsraadsprotokollens Udlevering vil blive negtet; et Par Timer efter Statsraadsprotokollen i Odelsthingets Hænder. Der mangler ikke et Træk i Billedet af, hvad det er for en mere end tarvelig Tilværelse, alt — Kongen, Repræsentationen, Statsraadet selv, Mangelen af en fast ordnet og tillidsfuldt øvet Samvirkens Former — har forenet sig om at berede

for en Institution, hvis Rolle i det konstitutionelle Liv dog nok havde været ment at skulle blive en helt anden.

Vil man saa forvisse sig om, at den her givne Skildring ingenlunde er for mørk, og at Samtiden nok havde Syn for Forholdets Skyggesider, behøver man blot at kaste et Blik paa Stangs bekjendte Afhandling fra 1835 om Statsraadssagen. Ikke alene erkjendes det her, hvorledes Besættelsen af de vigtige Stillinger i Kongens Raad er i Færd med at synke ned »til al anden simpel Embedsbefordrings i sig selv aldeles underordnede Principer«. Men til den nylig fremkomne Ytring af en dansk Politiker, at Norge lige siden Adskillelsen fra Danmark ikke har havt nogen betydende Statsmand, bemærker den norske Forfatter, halvt mistrøstigt, halvt haanende, at »hvis den norske Almenhed skulde give sin Stemme herover, vilde den formodentlig sige, at den slet ikke ved, om den er saa lykkelig, blandt Regjeringens Medlemmer at have betydende Statsmænd«. Ikke nok, at »Folket er berøvet al Indflydelse til at bringe sine erkjendt talentfulde Mænd ind i Statsraadet og al Anledning til at fælde nogen paalidelig Dom om de Mænds Dygtighed, som til enhver Tid ere Medlemmer af det. Folket har heller ingen Anledning til at dømme om de Mænds politiske Tænkemaade, som beklæde Statsraadsposterne, og til at indvirke paa dem. Resultatet er da i det Hele, at Vægten af Statsraadernes Personlighed for Almenheden saa at sige er en ukjendt Størrelse, og den Indflydelse, enhver Statsmand trænger til at søge i sin egen velbegrundede Autoritet, maa saaledes vore Statsraader i Regelen mangle«. Summen af det er, at »hverken har Folkemeningen tilgavns kunnet gjøre sig gjældende i Regjeringen eller Regjeringens Anskuelser i Folkerepræsentationen, en Tilstand, der naturligvis maa lægge al progressiv Statsstyrelse de største Hindringer i Vejen«.

Og det er ikke Oppositionsmanden, der betragter alt gjennem det systemastiske Misnøjes Briller, som taler saaledes; det er en, der nærer den varmeste Sympathi for en kraftig, selvstændig og anseet Regjeringsmagt, men som med Sorg maa erkjende, at i Norge søger han forgjæves efter det, der kunde fortjene Navn af en saadan.

III. Det andet Wedelske Ministerium og dets Fortsættelse indtil Thronskiftet.

1836—1844.

---

1. Heldigvis var hermed det laveste Punkt naaet og en Forandring nær. Allerede umiddelbart efter Storthingets Opløsning den 8de Juli 1836 havde Kongen besluttet at overdrage den siden 1829 ubesatte Statholderpost til Grev *Wedel Jarlsberg*, der i den Anledning, efter den 19de September at være udnævnt, kaldtes til Stockholm til Konference om, hvilke Forandringer der forøvrigt burde foretages i Statsraadets Sammensætning. Man blev enig om, at Collett og Diriks skulde udtræde, og under Henvisning til den kongelige Vilje indgav de begge sin Afskedsansøgning. *Diriks*'s Bortgang var intet Tab. Ikke ganske saa med *Collett*, der ialfald havde havt en høj Stjerne hos Karl Johan. Men af den uforfærdede Collett fra 1814 var der da nu forlængst heller ikke stort mere tilbage; den Collett, som vi kjende fra de Vogtske Memoirer og fra Begivenhederne i 1836, inkarnerede fuldstændigere end nogen anden den Statsraadstype, der havde maattet udvikle sig under de i det Foregaaende skildrede Tilstande — »spagfærdig og i sin Skal tilbagetrukken, med liden Indflydelse paa Sager udenfor sit

eget Departement, og selv hvad der udrettedes i dette, skyldtes næsten ganske hans Underordnede. Det laa i hans Karakter at give efter for den, af hvem han kunde have mest at befrygte, og for den nærværende fremfor den fraværende. Kongemagten kunde i ham paa Afstand ikke have nogen Støtte. Kongen yndede ham personlig for hans føjelige og blide Væsen«. Den Maade, hvorpaa der blev fremgaaet ved Valget af Diriks's og Colletts Efterfølgere, viser, at det Mandat, der var bleven den nye Statholder betroet, fremdeles havde sin stærke Begrændsning i den personlige kongelige Vilje. Det var Kongen, der tilkjendegav, at han i den ene af de ledige Pladser agtede at ansætte Stiftamtmand i Kristianssand *Oluf Brock de Schouboe*, og det hjalp ikke, at Statholderen bemærkede, at »dette alene kunde tilraades, hvis Hs. Maj. vilde have en Mand af ringe Betydning som Medlem af Kongens Raad« — *la nullité la plus complète*, som Wedel kort efter i en af sine Rapporter betegnede sin nye Kollega — »forebygge Udnævnelsen formaaede han ikke«. Hvad den anden Post angik, udbad Wedel sig Tilladelse til, naar han var vendt tilbage til Kristiania, at indkomme med Forslag til dens Besættelse; men da han, efter at have faaet Afslag fra Stiftamtmand i Bergen Edvard Hagerup og derefter fra Højesteretsadvokat Petersen, rettede sin Opmærksomhed paa Højesteretsassessor *Andreas Arntzen*, »vovede han, da han ikke kjendte Kongens Tanker med Hensyn til denne Mand, ikke at henvende sig til ham før efter dertil indhentet Bemyndigelse«. Denne fik han saa, og den 10de November 1836 udnævntes saavel Schouboe som Arntzen. Den Wedel nærstaaende Vogt kaldtes igjen til efter sit lange Fravær at indtræde i Regjeringen. Lövenskiold opretholdtes. Kort før Dommen i den mod ham i Anledning af Storthingets Opløsning anlagte Rigsretssag skulde falde, havde han den 3die September indgivet

Ansøgning om Afsked, da han for Fremtiden ikke ønskede at udsætte sig for de Forbitrelser, der vare uundgaaelige.»fordi han ikke kunde gjætte hvert Storthings forskjellige Anskuelser, og fordi hans Grundsætninger bød ham at følge sine egne, men ikke andres Anskuelser. Den Brøde,« tilføjede han, »hvilken jeg som oftest hører mig bebrejdet, er mit konservative monarkisk konstitutionelle System. Dette er baseret paa Grundsætninger og historisk saavelsom egen Erfaring. Det kan ikke forandres; det er i denne Henseende uforanderligt. En Rigsret kan dekapitere, men ikke dekarakterisere mig.« Det Haab, som det alligevel var tilladt at nære om, at det ikke vilde gaa paa Hovedet løs, stadfæstedes, da den under 8de September afsagte Dom viste sig at lyde paa en Pengemulkt, hvorpaa Hs. Majestæt, der »erkjendte Statsministerens Fordringer paa sine Medborgeres skjønsomme og upartiske Bedømmelse, indbød ham til at frafalde sit Ønske om at trække sig tilbage, at vedblive sine Funktioner, at ville overbevise sig om, at Partiernes Uretfærdighed har en Grændse, og at Nationens Erkjendtlighed snart vil lade hans Hensigters Renhed vederfares Ret og godtgjøre de Vildfarelser, som Lidenskaber og Overilelser have foranlediget«. Den kongelige Opfordring blev fulgt, uagtet der selv blandt Statsministerens Kolleger var dem, som misbilligede denne Slutningsepisode, der let kunde mistænkes for at være et aftalt Spil. Virkningen var imidlertid, at Lövenskiolds Stilling ved Kongens Side, efter dette i saa kraftige Ordelag udtrykte personlige Tillidsvotum, ansaaes for urokkelig. Hermed var Statsraadets Rekonstruktion forbi.

2. I den norske Regjering arbejdede Wedel af al Evne paa at faa gjenoprettet det tabte Samhold og den sunkne Autoritet. Naar Holst i sine Memoirer skal skildre det karakteristiske ved den nye Regjeringschefs Forhold inden Statsraadet, rammer han derfor ganske

rigtigt det væsentlige ved at betone ikke blot »den Selvbeherskelse og sjeldne Konduite, som Wedel stedse udviste, og som han i denne Stilling fik mere end een Lejlighed til at lægge for Dagen«, men navnlig den »Klogskab, hvormed han ledede Forhandlingerne, søgte at udjevne de stridende Meninger og at bringe Enighed tilveje«, og denne den virkelige Leders statsmandsmæssige Resignation, hvormed han »for at opnaa dette, undertiden endog opofrede sin individuelle Anskuelse, idet han, og vist med fuld Føje, antog, at en oftere udtalt Dissents vilde svække Indstillingernes moralske Indflydelse«. Betegnende for de hidtil gjorte Erfaringer tilføjer Memoireforfatteren, at han ligeledes føler sig »fuldkommen overbevist om, at Wedel aldrig gjennem sine Rapporter til Kongen søgte at modarbejde, hvad der af Regjeringen var indstillet«. Det vilde ogsaa have været umuligt for Statsraadets Medlemmer, ikke selv at mærke og at paaskjønne Forandringen fra Statholderstyrelsens Skolemestertugt og fra Interregnets Utryghed til Fasthed, Samarbejde, Fællesansvar — Begyndelsen, med et Ord, for den norske Regjering til en ministeriel Tilværelse.

3. Inden vi gaa over til at omtale, hvorledes Tidsforholdene her kom til Hjælp, tør det være hensigtsmæssigst strax at nævne de Forandringer i Regjeringens Sammensætning, som fandt Sted indtil Karl Johans Død i 1844, idet disse otte Aar danne en sammenhængende Periode, med enkelte vigtige Personskifter, men uden noget Brud paa Ministeriets Kontinuitet. Den første af disse nye Statsraadsvexlinger indtraf Vaaren 1837, da *Motzfeldt*, der nu altsaa — bortseet fra Wedel — var det eneste gjenstaaende Medlem af Ministeriet af 18de November 1814, søgte Afsked og meget hurtigt fik sig den indvilget. Anledningen var, at hans Søn var bleven tilsidesat ved et Avancement. Om dette ogsaa var Grunden, faar staa

derhen. I Stockholm gjordes der Forsøg paa at faa Sagen udjævnet, men forgjæves. Kongen svarede, at Motzfeldt »havde sat ham til Stolen for Døren«, og den 27de Mai 1837 blev Afskeden givet. Ud paa Høsten udnævntes til hans Eftermand Generalløjtnant *Palle Rømer Fleischer*, der, siden han paa Eidsvold var fremmødt som en af Jægerkorpsets Delegerede og her havde taget Plads nærmest det Wedelske Parti, ikke havde deltaget i det offentlige Liv. Kun paa et enkelt Storthing, det i 1827, havde den efter *Arntzens* Død den 14de Dec. 1837 i Statsraadet under 22de Januar 1838 indtrædende Højesteretsassessor *Ole Michael Schmidt* været med. Da saa den sytti Aar gamle *Fasting* i 1839 udtraadte, fik han i Stiftamtmand i Kristiania *Hans Kristian Petersen* en Efterfølger, der heller ikke havde nogen parlamentarisk Bane at vise tilbage paa, men som blandt andet ved sin Udførelse af Defensoratet i tre Rigsretsaktioner baade havde lagt for Dagen en fremragende Dygtighed og var bleven den veltalende Tolk for Synsmaader, der maatte gjøre ham til en fortræffelig Medarbejder i et Ministerium Wedel eller, om man foretrækker denne Betegnelse, i en Kombination Wedel-Lövenskiold-Vogt.

Saa fast var denne Kombination efterhaanden ogsaa bleven, at Tabet af Grev *Wedel*, da han den 27de August 1840 under en Baderejse i Udlandet afgik ved Døden, vel følтes meget dybt, men dog ikke paa nogen Maade kom til at virke opløsende paa Regjeringen. Den 2den Februar 1841 udnævntes Statsminister *Lövenskiold* til Statholder i Norge og til Statsminister i hans Sted Statssekretæren ved den stockholmske Statsraadsafdeling, Kongens personlige Yndling *Frederik Gottschalk Heltzen Due*. Vogt, hvis Mening Lövenskiold underhaanden havde indhentet, da Kongen foreslog ham at gaa til Norge, havde været aabenhjertig nok til at give et fraraadende Svar, idet han som Grund

anførte, at Lövenskiolds »stokaristokratiske Tænkemaade vilde staa i en altfor stærk Modsigelse med den i Norge raadende Aand, endog blandt den norske Regjerings øvrige Medlemmer«, og derhos tilføjede, at »for dette Tilbud havde han ikke usandsynligen lige saa meget Attraa hos nogen anden til at træde i hans Plads at takke, som Overbevisningen om, at han bedst vilde passe som Formand i den norske Regjering«. Vogt erkjender, at han senere kom til den Overbevisning, at Lövenskiolds Udnævnelse dog havde været nyttig, »medens jeg«, siger han, »lader det staa derhen, hvilket der var mest magtpaaliggende, enten at erhverve denne Mand af Vilje og Kraft for Formandskabet i den norske Regjering, eller ikke at miste en saadan for det Statsministerembede, han fratraadte«.

I Kristiania fandt Lövenskiold sig hurtigt tilrette i sin nye Stilling. Der indtraadte i de næste tre Aar intet Ombytte inden Regjeringen, og det norske Statsraad, Karl Johan ved sin Død kunde skjænke Sønnen i Arv, omfattede baade et tilstrækkeligt Antal Kapaciteter og Karakterer og ejede tillige en indre Fasthed, der for dens Venner og Meningsfæller ikke lod noget tilbage at ønske.

4. Denne højst fornødne Udvikling i Retning af ministeriel Konsolidation, hvilken det var bleven den Wedel-Løvenskiold-Vogtske Styrelses historiske Opgave at repræsentere og fremme, havde i væsentlig Grad været begunstiget af den almindelige Omformning, der omkring denne Tid holdt paa at foregaa i de politiske Begreber og i Partiforholdene i det hele taget. Uden den vilde det neppe nok have lykkedes selv for saa dygtige Mænd som de, der sad som de ledende i det rekonstruerede Statsraad af 1836, at redde Regjeringsmagten ud af den Taagetilværelse, hvori den i den foregaaende Periode havde været ifærd med at synke hen. Det i denne Henseende stærkest virkende er, at

der netop i disse Aar indbringes et nyt Element i Repræsentationen, som herved kommer til at dele sig — om endnu længe kun rent *grosso modo* — i et mere og et mindre demokratisk Parti. I dette sidste faar Regjeringen noget inden Repræsentationen at træde i Rapport med, noget at støtte sig til. Med Regjeringen som Midtpunkt danner der sig en Gruppering, som, selv da naar den enten paa Thinget eller ud over Landet bliver staaende i Minoritet, alligevel kan indgyde Respekt. Den demokratiske Landstorm befinder sig altid overfor en ministeriel Hær, i det mindste overfor ministerielle Kadres. Noget saadant som det i 1824, at et gjennem Regjeringen fremsat Forslag af den mest indgribende konstitutionelle Betydning, første Gang der i Storthinget voteres over det, ikke faar en eneste Stemme for sig, kan nu vanskelig tænkes at ville indtræffe; Gjentagelsen heraf er forbeholdt en meget senere Tid, da Udviklingen i sin Gang paany har bragt Regjeringens Evne til at sikre sig Tilslutning og Indflydelse inden Repræsentationen ned til Lavmaalet.

Historien om den norske Bondeoppositions Fremtræden paa Storthinget i 1833, hvor Gaardbrugerelementet pludselig, paa Embedsstandens Bekostning, hæver sig fra en Fjerdedel til at udgjøre nær Halvdelen af Repræsentationen, er kjendt. Det er ialfald ikke her Stedet til at gaa nærmere ind paa, hvad det var, der fremkaldte dette Omslag, og hvorledes det kom til senere at arte sig. Hvad vi i en Fremstilling af den norske Regjerings Historie have at konstatere, er navnlig det første Resultat af denne Foreteelse, dette altsaa, at den allerede ved Modsætningens Kraft, idet den selv fremtræder som et Modsigelsens Tegn, fremkalder et ministerielt Parti, til en Begyndelse i den almindelige Opinion, i det sociale Liv, i Pressen, snart ogsaa inden Storthinget, især efter at Ministerialismen

som saadan, Tilslutningen til Styrelsen som Samfundsordenens Vogter, det besindige Fremskridts Organ, den nødvendige Autoritets Opretholder, har, paa Thinget i 1842, i Anton Martin Schweigaard stillet i Marken den mest typiske, den nobleste, den dygtigste, den mest systematisk overbeviste Repræsentant, som den nogensinde har ejet i den norske Nationalforsamling.

Under alt Kjævl om stort og smaat, om ligt og uligt, havde der i de første Par Decennier efter 1814 hersket en Ro og Samdrægtighed, i hvilken der endog kanske var for meget af det gode. »Med muntert og frejdigt Sind«, forsikrer Petersen, idet han i sit Defensionsskrift i Rigsretssagen i 1836 kaster et rørt Blik tilbage paa denne svundne Guldalder, »arbejdede man til eet Maal og erkjendte, at et helligt Baand omslyngede alle, betragtede sig ikke blot som Nordmænd, men og som Medlemmer af den øvrige civiliserede Verden, og forfulgte ikke dem, der tænkte anderledes i Punkter, hvis Værd ene lader sig afgjøre efter enhvers Samvittighed og redelige Overbevisning. Der var Trofasthed, inderlig Hengivenhed, dyb Ærefrygt for Regjeringen, Agtelse for Lovene og Anstændighed, Godmodighed, Tillid og Fortrolighed, Beskedenhed, Liv og Lyst i gamle Norge — forinden misforstaaet og ilde anvendt Beskjæftigelse med de offentlige Anliggender lagde os i Lænker«. Det er ikke sagt, at den historiske Kritik vil anerkjende alle disse glimrende Farver for ægte. Men sandt er det, at der i alle væsentlige Punkter havde hersket Enighed. Man havde været enig om at gjøre Modstand mod Amalgamationsplanerne og mod de konstitutionelle Omstøbningsforslag. Man havde været enig om at fejre Syttende Mai. Man havde været ikke mindre enig om at trakassere Regjeringen med et Juristeri, som det for en Repræsentation, der for en hovedsagelig Del bestod af juridiske, især judicielle Embedsmænd — »dengang Harald Haarfager

gjorde Ende paa Smaakongerne i Norge, glemte han med det samme at gjøre Ende paa Sorenskriverne«, ytrede Karl Johan en Gang — maatte være en naturlig Trang at faa øve sig i. Man havde staaet fast imod Karl Johan, modtaget Laan af hans Privatkasse, og raabt Hurra for ham. Embedsmandsstyret havde været ubestridt; det havde gjort sin store Nytte i et Tidsrum, hvis Opgaver for en stor Del vare af formel organisatorisk Art. Saa komme Bønderne, uden videre Begreb om hvorledes de skulle tage fat eller hvad Maal de skulle stille sig; det er til en Begyndelse blot dette, at nu ville ogsaa de være med. Samtidig løftes der et Raab paa Norskhed. Der gaar Gjæring i Studenterverdenen. Op af denne Gjærings Dyb træde Welhaven og Wergeland frem, og idet denne sidste driver over til Redaktionen af »Statsborgeren«, kastes hele hans ubændige Voldsomhed ind i Dagens Strid. Fra Studentersamfundet har Kampens Bølger skyllet ud over den lille Hovedstad, bragt Forstyrrelse i dens spidsborgerligt fredelige Selskabsliv, fyldt Bladenes Spalter med sit Skum og kastet sine Stænk helt til Landets fjerneste Grændser. Man skjændes, man raaber højt, undertiden gaar det paa de tørre Næver løs. Raahedens, Barbariets Tider ere komne. »Se vi ikke, at alle Baand mere og mere løsnes, at Hjerterne daglig fjerne sig fra hinanden, at Lovene have tabt deres Anseelse, og at den eneste Lyksalighed, man har Begreb om, er Frihed til at gjøre og lade hvad man vil, Ret til at styre Land og Rige efter eget Tykke, og Fordømmelse af enhver Stræben efter at holde disse Udsvævelser inden Anstændighedens og Klogskabens Grændser? Det formindsker ikke Ondet, at Fædrelandet endnu ejer Mænd, som handle og dømme anderledes; thi de overdøves af Mængden og lade sjeldent deres Stemme høre, af Frygt for de pøbelagtige Anfald, enhver den udsættes for, der ej vil sværge til Opinionens

Fane. Ogsaa Storthingssalene gjenløde mere og mere af de samme ubændige Raab, der forhen kun vare undslupne den uvidende Hob; de fyldtes mere og mere af det samme Element, der ingen Skranker vilde erkjende, de bleve mere og mere et Hjem for Ukyndighedens og Lidenskabernes lige fordærvelige Planer, og det var forgjæves, at Repræsentationens Ypperste anstrengte alle deres Evner for at bekjæmpe disse. Hvad skulde Fædrelandet kunne vente sig af denne Tingenes Orden? Strømmen voxede med en foruroligende Hurtighed og truede med at bortskylle de sidste svage Levninger af Intelligents og Dannelse — — —« Det er atter Statsministerens Talsmand ved Rigsretsskranken i 1836, som her afgiver sit Vidnesbyrd om, hvad det var i disse nye Strømninger, der bragte en saadan Forstyrrelse i det Samfundslag, der hidtil havde kunnet holde sig i en lykkelig jevn Ligevægt ud over hele det tilfredse norske Folk. Det var Intelligentsen og Dannelsen, som truedes i selve sine Grundvolde, og til deres Forsvar maatte nu alle samles. Man fik sit eget Organ i Pressen, den nye Statholders Hjem blev Hovedkvarteret, den af ham ledede Regjering et Slags Symbol paa Kulturen i dens Kamp mod det truende Barbari. Politiske Principer blev der i Grunden ikke stort Tale om, end mindre om konkrete politiske Problemer, og derfor kunde man overse de i og for sig ganske vist ikke ringe Meningsnuancer, som i saa Henseende laa mellem Mænd som Wedel og Løvenskiold paa den ene Side og en Mand som f. Ex. Stang paa den anden Side. Netop heri, netop i dette, at Sammenslutningen fortrinsvis var en social Klassesammenslutning, hver af de to Grupper med sit eget Livssyn og sine egne Livsvaner, laa utvivlsomt en af Hovedaarsagerne til, at den paa begge Hold blev saa stærk. Intet aktuelt politisk Spørgsmaal fik Lov til at antage den Betydning

— man brød sig ikke om at give det den Betydning — at det kunde virke sprængende.

Saa meget mere maatte under disse Forhold Regjeringens og de saakaldte »Ministerielles« Stilling, i Egenskab af *beati possidentes*, styrkes, som det for en Opposition, der skulde arbejde sig frem, maatte være en lammende Svaghed, at den endnu hverken havde det Program eller de Mænd, hvorigjennem den kunde tænkt sig Muligheden af at faa øvet nogen varig, systematisk Indflydelse paa Regjeringens Handlemaade, end sige da paa Regjeringens Sammensætning. »Vistnok var det saa, at Trediveaarsoppositionen«, skriver Jonas Lie i sin aandfulde Levnetsskildring af hin Oppositions betydeligste Talsmand i Pressen, »Morgenbladets« Redaktør i Aarene 1831—1857, Adolf Bredo Stabell, »under sin daglige Kamp som Stikord førte en Mængde af de Sætninger i Munden, som tilhøre Liberalismen efter 1848, og at den saaledes af og til prædikede den almindelige Stemmeret, Jury osv. Men dette har klarlig kun været denne Oppositions trykte Papirsedler, som dens Fornuftige neppe for Alvor tænkte sig indløste i det praktiske Liv, kun trefarvede Baand, Flag, løse Skud og blaa Raketter til Dekoration paa en politisk Kampdag«. At saa i Virkeligheden var Tilfældet, og at man, naar man ikke havde noget Program, heller ikke kunde optræde som et Parti, var noget, som denne Oppositions egne Mænd end ikke brød sig om at lægge Skjul paa. I en karakteristisk Redaktionsartikel fra 1842 i det nysnævnte Blad erkjendes det ligefrem, at »det er meget langt fra, at enten de Ministerielle, hvorunder Royalister og Servile oftest henføres, eller de Liberale danne noget afsluttet Parti. Stundom vexle de Roller, stundom ere nogle, stundom andre paa den ene og paa den anden Side, og sommetider, naar Striden er hedest, kan hverken enkelt eller dobbelt Skjøn afgjøre, hvilket Parti der fægter for den mest

liberale eller for den mest ministerielle Mening. Sagen er, at man trænger nogen Inddeling eller Klassifikation, i Storthinget som andetsteds, for at lette Oversigten, og at man fra Udlandet har faste Partinavne, hvortil man efter et løst Skjøn henfører de fleste politiske Personer af nogen Betydenhed«. Ikke længe efter udtalte en Mand, der inden Oppositionen forsøgte at hævde sig selv en mere selvstændig Stilling, Ludvig Kristensen Daa, at med Frisindets og Fremskridtets Sag kunde Oppositionen vanskelig identificere sig. Den var, bemærker han, »forsaavidt liberal, at den vilde skaffe Majoriteten af Folket større Rettigheder. Saaledes holdt hele Bondepartiet aarvaagent over — eller søgte det, som man paastod, at udvide — Storthingets Myndighed overfor Kongemagten. Dersom Frihed alene bestod i Majoritetens Herredømme, vilde altsaa uden Modsigelse det hele Bondeparti paa Storthinget, og alene det, have været liberalt. Men ulykkeligvis forekommer der Lovgivningsgjenstande, hvorunder Majoritetens Ønsker og Krav komme i rak Strid med den enkeltes helligste Rettigheder, og i saadanne Sager fortjener det Parti, som fremdeles holder paa Majoritetens Herredømme, Navn af det despotiske, det undertrykkende«. Det bliver da let forklarligt, det Indtryk en senere, humoristisk anlagt Iagttager maatte faa ved sit Studium af Oppositionens Annaler fra Tredive-Fyrretyveaarene, ved at se hin Tids »Frihedsmand« stride for »at gjøre Embedsmanden til samme Stakkel som han selv«, og ved at se det bedømt »om en Mand skulde være Folkets Mand eller imod Folket, eftersom han var for eller imod Toldprocenterne« — det Indtryk, som han sammenfatter i den Bemærkning, at »det at tage frem hine Spørgsmaal, der have bevæget Tiden, og se paa dem, er som at gjenfinde et Par gamle Bukser fra Ens Opvæxt«. Ikke mindre forklarligt er det — og det var navnlig dette, som her skulde

fremholdes — hvorledes en Opposition af denne Art ikke kunde blive farlig for nogen Regjering, snarere maatte tjene til at give Regjeringen Relief, skaffe den Sympathi, forøge dens Tilhængeres Tal — forudsat, at den til sin Raadighed havde nogenledes dygtige Kræfter, Syn for Situationens gunstige Chancer og Vilje til at udnytte disse. Og intet af dette manglede siden 1836 hos den norske Regjering.

5. Ikke mindre end ved denne fra de indre Partiforhold hentede Støtte styrkedes Ministeriet af 1836 ved det Held, som fulgte det i dets Bestræbelser for at betage de gjennem Aarrækker fortsatte unionelle Rivninger deres skarpe Karakter. Løse de Spørgsmaal, som her efterhaanden vare komne op paa Dagsordenen, formaaede det vel ikke med en Gang. Men det kunde sørge for, at deres Granskning fandt Sted paa en Maade, der gav Sikkerhed for, at intet vilde blive bortgivet af Norges Ret, intet fravristet Norge ved Trudsler eller Overraskelser.

Der havde i Begyndelsen, paa begge Sider af Kjølen, været dem, hvem Foreningen inden den Begrændsning til i det væsentlige alene en Personalunion, som var bleven den givet, syntes altfor lidet tilfredsstillende, men som haabede paa, at dette var noget, som med Tiden lod sig rette, saa at det i 1814 sluttede Statsforbund efterhaanden kunde udvikles til en Forbundsstat eller endog en virkelig Enhedsstat. I den Retning havde Grev Wedels Forhaabninger oprindelig gaaet. Han havde, som han i September 1814 udtalte det til den til Kristiania indtrufne svenske Kommissær, ønsket, »at Rigernes Forening skulde foregaa mere inderligt, og at der i det mindste ikke maatte findes noget i Grundloven, som forhindrede en endelig Amalgamation«. Det havde dengang været hans Tro, at den nødvendige Fasthed »ikke kunde opnaaes, med mindre man som Grundvold for Foreningen fulgte Prin-

cipet om en gradvis Sammensmeltning, hvoraf maatte fremgaa samme Repræsentation, samme Grundlov, samme civile og militære Indretning, samme Lovbog, samme Penge- og Skattevæsen«. Den svenske Underhandler havde heri været ganske enig og blot bemærket, at man burde gaa frem med Lempe, »idet en altfor hastig Sammenslutning kunde fremkalde en politisk Indigestion; det var med de politiske Konstitutioner som med de fysiske: altfor store Forandringer ere ikke sunde, Maverne maa lidt efter lidt vænne sig til en fremmed Føde«. Ogsaa Karl Johan paa sin Side delte disse Forhaabninger, om hvad der kunde vindes, naar man blot havde et faktisk Grundlag at bygge paa; »man maatte«, som han med Styrke indskjærpede de svenske Underhandlere, overfor Nordmændenes Friheds- og Selvstændighedsideer »ikke betænke sig paa at gjøre Indrømmelser, som man kunde gjøre om igjen (refaire) ved et følgende Storthing«. For ham, der »i Napoleons Skole var bleven vant til at se Lande og Nationer bortgivne, ombyttede, forenede og overhovedet paa andre Maader behandlede som rørlig Ejendom«, kunde en truffen statsretslig Ordning jo heller ikke staa som noget, der havde stærkere Krav paa Uforanderlighed, aller mindst da naar denne Ordning for hans Opfatning stillede sig som hans eget Værk, som en Gave, en Indrømmelse, der kunde tages tilbage, hvis den misbrugtes eller brugtes paa en anden Maade end af Giveren forudsat.

Dette sidste var Tilfældet med Karl Johan, og i hans Fastholden af denne Opfatning laa uden Tvivl en af Grundene til den fra norsk Side tidligt fremtrædende Mistænksomked i alt, hvad som berørte de unionelle Spørgsmaal. Denne Opfatning kom frem ved mangfoldige Anledninger. Snart var det den inspirerede Presse, der henviste til Kielertraktaten som Grundlaget for Norges statsretslige Stilling og fortalte, at »det var

den svenske Konges Ædelmodighed, der havde bevilget Nordmændene en Konstitution, uagtet han vel indsaa dennes Ufuldkommenheder, men antog, dels at den udtrykte Pluralitetens Tanker, dels at den med Tiden uden Uroligheder kunde forandres«. Snart forkyndte han sig selv som »Stifteren af Norges Frihed«, som den der »havde tilstaaet den norske Nation de Rettigheder, den var i Besiddelse af«. Snart fik dette, som i den allerede citerede kgl. Kundgjørelse af 7de Mai 1828, et end stærkere, næsten truende Udtryk. Endnu saa sent som i 1836 se vi Karl Johan, i et udførligt Brev til den netop udnævnte Statholder, udvikle en hel Theori om, at »det var først fra den 4de November 1814, at Norge havde taget Plads mellem Staterne og havde ophørt at betragtes som Provinds af et andet Rige, havde faaet en lovlig og legitim Tilværelse«, og at det, der var skeet den 17de Mai 1814, »burde begraves i Stilhed og i Gravens Ro« som »en lige saa letsindig som kortvarig Beslutning, der sigtede til at forhindre Foreningen med Sverige, og hvis Anstiftere vare blevne tvungne til paa Moss at forlange en Amnesti, en Forglemmelse af deres før ytrede Meninger«. Det var en Betragtningsmaade af selve de historiske Forudsætninger for Unionen, som stod i en saadan Strid med den, der var hele det norske Folks, at allerede heri en næsten uovervindelig Hindring laa mod at komme til Enighed om den Maade, hvorpaa Foreningen kunde udvikles til større Fylde og Styrke.

De uheldige Følger af denne gjennemgaaende Meningsforskjel vilde dog være blevne mindre mærkbare, hvis det hele havde indskrænket sig til, at den nærmere, institutionelle Sammenslutning mellem de to Lande, til hvilken patriotiske Mænd i dem begge havde sat sit Haab, foreløbig maatte stilles i Bero. Men her kom andet til, der gjorde, at dette negative Resultat ikke blev det eneste. Der fandtes i Sverige dem, som

gik videre end Karl Johan, ja som ligefrem bebrejdede ham, at han ikke, i Stedet for at slaa sig tiltaals med disse theoretiske Meningsudtalelser, skred til Handling, »gik paa med Ild og Sværd« for at foretage den Indforlivelse, som allerede i 1814 burde have været fuldbragt med et afgjørende Slag, uden noget Skalkeskjul af en Konstitution eller en Foreningsakt. Om end maaske ikke meget talrig, var den alligevel ikke uden Indflydelse, den svenske Fraktion, der i »Erhvervelsen« af Norge havde ventet en ligefrem, ydre Erstatning for Tabet af Finland, og som forargedes over, at man i dets Sted til Nabo havde faaet en Stat med Fordringer paa Selvstændighed, med Ret til at raade over sine beskedne Rigdomme, og hvor ovenikjøbet alskens »Demagoger« ustraffet fik drive sit for den gode gamle svenske Lojalitet forargelige Væsen. Før dette Smitstof var overvundet, før Nordmændene, saaledes som Grev Platen i 1827 forlangte det, vare blevne indforlivede med de »tro« Svensker, vilde Halvøens indre Ro ikke være betrygget. Og med disse det svenske Aristokratis Amalgamister mødtes — om end ud fra helt andre Forudsætninger — de Ordførere for den svenske Liberalisme, der til en Sammensmeltning knyttede Haabet om, at Nordmændene til den fælles Repræsentation, som da var noget af det første, der maatte tænkes paa, vilde »bringe med sig en friskere og mere levende Aand end den, som nu raader inden den svenske Repræsentation og saaledes aabne et Felt for Reformer, som, naar det engang er bleven betraadt, ikke saa let vil kunne afstænges igjen, hverken med Vold eller med List«. Ogsaa fra denne Side var det med Beklagelse man maatte erkjende, at Foreningsværket kun var halvgjort Arbejde; ogsaa her maatte man nære de varmeste Ønsker for, at det i 1814 forsømte kunde blive indhentet. Derom var man i Sverige paa de aller fleste Hold enig, at en Forening, saadan

som den man nu havde, snarere »var til at græde over« end til at omfatte med varm Hengivenhed. I denne Betragtning af Unionsakten af 31te Juli og 6te August 1815 mødtes saaledes det gamle Aristokrati med det unge Demokrati, at det, som den havde skjænket Sverige, var meget for lidet — af gjenforøget Magtstilling, underforstod Repræsentanterne for hint, af broderlig Hjælp til Fremme af Frihedens Sag, mente dettes Mænd.

I Norge kunde selv de, der med Wedel i 1814 havde haabet paa den afsluttede Personalunions gradvise Omformning til en Realunion, ikke skjule for sig selv, at dette var noget, som det vilde være bedst stemmende med Sagens egen Interesse ikke at tænke videre paa, saa længe i Sverige selve Karakteren af den bestaaende Union i den Grad miskjendtes, at man her forkyndte Foreningen som noget ved de svenske Vaabens Overlegenhed fremtvunget, i det højeste som en Naadegave, for hvilken Nordmændene burde føle sig i dyb Taknemmelighedsgjæld til den svenske Hærførers Ædelmodighed. Om nogen Foreningsrevision kunde der under disse Omstændigheder ikke blive Tale. Man maatte være glad til, om det lykkedes at opretholde status quo, indskrænke sig til at protestere, naar Udtalelserne af den svenske Tilbøjelighed til kun at indrømme Norge en provindsiel Stillings Rang og Rettigheder bleve altfor stødende, og se til at rette paa de Misforhold, som det kunde være muligt enkeltvis at faa raadet Bod paa.

6. Anledningerne til i saa Henseende at øve en patriotisk, ja af Hensynet til Foreningens egen sande Interesse dikteret Pligt manglede ikke. Enkelte Ting kunde der lempes paa; men for det meste havde man maattet lade sig nøje med Indsigelser eller Beklagelser, snart fra Repræsentationen, snart fra Regjeringen, snart fra begge i Forening. Overfor den fra svensk Side

kun altfor utilhyllet og altfor hyppigt for Dagen lagte Underkjendelse af Unionens Jevnlighedsprincip var det ingen Bagatel, at Bestemmelsen i Grundlovens § 111 om Norges Ret til at have sit eget Koffardiflag, trods de ved Storthingets gjentagne Paatale fremtvungne stykkevise Indrømmelser, maatte vente en hel Menneskealder paa sin fuldstændige Virkeliggjørelse — at man kunde møde det norske Rigsvaaben paa svenske Mynter eller i svenske Embedssegl — at der i det officielle Sprog aldrig var Tale om en Konge af Norge og Sverige, men kun om en Konge af Sverige og Norge, aldrig om en Karl den Tredje Johan, men kun om en Karl den Fjortende Johan — at det eneste, Norge fik sætte ind til Varetagelsen af sine udenrigske Interesser, var det med en rund Sum udgaaende Bidrag til den svenske Ministerkasse, og at hvad det til Gjengjæld herfor maatte lade sig nøje med af den svenske Udenrigsminister, var en Sagsbehandling, ved hvilken Ligegyldigheden for eller Ukyndigheden i Norges Tarv og Ret undertiden ikke grændsede til det forargelige, men laa helt inde paa dettes Omraade. Det var ingen Bagatel, at naar, saaledes som i 1816, en Underhandling, hvis Nødvendighed fra norsk Side indtrængende var bleven fremholdt, ikke var kommen istand, man da maatte man tro, at det var »for ikke at bringe en selvstændig norsk Nationalitet til Anerkjendelse«. Det var ingen Bagatel, at en Lovbeslutning som den af 1821 om Handelsflaget blev, i Strid mod den norske Regjerings Indstilling, negtet kgl. Sanktion. Den var ikke nogen Bagatel, denne ved den svenske, paa Norges Vegne optrædende Udenrigsministers Pligtforsømmelse saa bedrøveligt afsluttede Bodøsag, om hvilken det neppe var for stærkt sagt, hvad der paa Storthinget i 1824 blev udtalt, at det »skulde være vanskeligt i noget civiliseret Lands Historie at paavise en Tildragelse, der i saa høj Grad var krænkende for National-

æren — en Tildragelse, hvor fremmede Eventyrere, efter at være blevne modtagne med Gjæstfrihed og Velvilje samt erholdt Friheder, som ikke kunde indrømmes nogen af Landets egne Borgere, til Tak herfor havde gjort sig skyldige i de groveste Voldsomheder og Lovovertrædelser, og efter dette Voldsmændene, ifølge en formelig Konvention, ikke alene vare blevne fritagne for Straf, men endog paa Statens Bekostning havde faaet sig tilkjendt en betydelig saakaldt Skadeserstatning, medens de, mod hvem Voldshandlingen var bleven øvet, vare blevne satte under Tiltale som Forbrydere«. Det var ikke muligt andet, end at den »Adresse til Hs. Maj. Kongen betræffende de unionelle Forhold« af 24de Januar 1837, i hvilken Storthinget paany samlede de vigtigste af Nationens Besværinger og Ønsker, maatte komme som Udslaget af lange og bitre Erfaringer, som noget, der ikke mere saa let kunde mødes med en Afvisning.

7. To Aar gik alligevel hen, inden det lykkedes det Wedelske Ministerium at drive igjennem, at der, ved Beslutningen af 30te Januar 1839 — to Dage før det nyvalgte Storthings Sammentræden — om Nedsættelse af en Unionskomite blev gjort et alvorligt Skridt til at imødekomme den norske Repræsentations og det norske Folks Krav, og det lille Træk, som de Vogtske Memoirer har bevaret i Fortællingen om hvorledes det »samme Dags Aften behagede Hs. Maj. at overrække Statsminister Lövenskiold en kostbar Gulddaase for den Møje, han havde havt med at faa ham til i denne Sag at fatte Beslutning«, tydede paa, at Regjeringens og specielt Statsministerens Opgave ikke just havde været af de letteste. Men her havde Lövenskiold da vistnok ogsaa lagt al sin Indflydelse i Vægtskaalen. Stokaristokrat som han var, konservativ indtil det yderste i alt hvad der angik den indre Politik, mistænksom, ja uvillig mod det norske Demokratis

Mænd og Ideer, var han dog endnu den samme Lövenskiold, der en Gang paa Eidsvold til Prinds-Regentens: »Man kan jo dog kun være enten dansk eller svensk«, havde svaret: »Undskyld, deres kgl. Højhed, man kan være et tredje, og det er norsk« — havde dog Norges Ret og Norges Ære inden Unionen sikkerlig ingen varmere Talsmand end han.

Det, der var begyndt ved Unionskomiteens Nedsættelse, lod til at skulle heldigt fortsættes. I Spidsen for Komiteen stilledes fra norsk Side en saa paalidelig gammel Patriot som Peder Motzfeldt, og blandt dens Medlemmer var en af Adressemotionærerne fra 1837, Storthingets Præsident Sognepræst Hans Riddervold. Havde der maaske fra enkelte svenske Hold været ytret Ønske om at, naar de unionelle Spørgsmaal nu engang optoges til Drøftelse, Programmet da maatte faa en Rummelighed, der gjorde det muligt at sætte selve Foreningens Karakter under Debat og at forberede den fra denne Kant ofte paakaldte Sammensmeltning eller Indforlivelse, saa havde den norske Regjering mod en hertil udstrakt Diskussion stillet sit bestemte Veto, ved at henvise til, hvorledes Rigsakten ikke hørte til det Slags Forbund, der ere bestemte til Forandring og Omgjørelse med de vexlende Tider, men at den tvertimod var bestemt til gjennem disse at forblive staaende uforandret som det faste og urokkelige Grundlag for Unionen, lige saa vist som der ikke var Føje til at vente, at nogen Forandring i Grundbetingelserne for Unionen skulde kunne finde Bifald fra begge Rigers Side, »medens ved selve Diskussionen derom Tvistepunkter kunde vækkes og Spiren lægges til Mistillid og Misfornøjelse i Fremtiden«. Der er med Hensyn til den Regjeringsbetænkning af 27de August 1840, i hvilken dette Program — ikke nogen Omstøbning til Fordel for denne eller hin Theori, af Unionsakten, kun en af de umiddelbart foreliggende praktiske Behov

krævet Udbedring af den — bleven gjort opmærksom paa, at skjønt Grev Wedel-Jarlsberg, som kort i Forvejen havde tiltraadt den Udenlandsrejse, der skulde blive hans sidste, »ikke officielt kan have deltaget i Betænkningens Udfærdigelse, saa fejler man vistnok ikke ved at forudsætte, at den udtrykker de Anskuelser, som denne i enhver Henseende betydeligste og mest klartskuende Statsmand, som Norge hidtil har frembragt, havde gjort gjældende i den Regjering, hvis Formand han var«. I fuld Overensstemmelse med dette Program, ja som en nødvendig Konsekventse af det, er det, hvad som et Aars Tid senere af det af den norske Regjerings Medlemmer, der vel havde staaet Wedel nærmest — Vogt — blev fremholdt, nemlig at man ved Behandlingen af de forskjellige Punkter maatte lægge Hovedvægten paa, hvad der i og for sig var rigtigt og nødvendigt, behandle og afgjøre hver enkelt Sag for sig og ikke, som af Komiteens svenske Medlemmer anbefalet, vente indtil man blev færdig med et mere eller mindre helstøbt Arbejde, i hvilket alt skulde være afpasset efter en kunstigt Ligevægt. Var det, ytrede Finantsdepartementets Chef ved denne Lejlighed, saa, at man maatte betragte Norge og Sverige som stridende Parter, saaledes at det, der fastsattes, nødvendigvis maatte være til særegen Fordel enten for den ene eller for den anden, at, hvad der var til Fordel for den ene, nødvendigvis maatte være til Skade for den anden, da kunde der være noget, som talte for dette at vente, indtil alt paa en Gang og under et kunde afgjøres. Men dette vilde være en i høj Grad urigtig Betragtning. »Her er Tale om Nationer, der ere forenede under en fælles Konge, og med Hensyn til hvilke man kun kan ønske, at ethvert indbyrdes Forhold maa ordnes og afgjøres efter Ret, uden at der ved Bestemmelsen af, hvad der er Ret, kan være Spørgsmaal om Fordel for den ene paa den andens Bekostning

Ved Afgjørelsen af hver enkelt Post i dette Forhold, overensstemmende med hvad der erkjendes for at være Ret, kan Afgjørelsen ikke andet end være til Fordel for begge Nationer, fordi det er en Trang, som fordrer Tilfredsstillelse, at fremme det rette, eller, med andre Ord, saavel at tildele andre, hvad der tilkommer dem, som at sættes i Besiddelse af, hvad der tilkommer os selv«. Baade Regjeringsbetænkningen af 27de August 1840 og det Foredrag af 22de December 1841 fra Finantsdepartementet, fra hvilket de her anførte Linjer ere hentede, frembyde ved selve den principielle Opfatning, som har dikteret dem, en Interesse, der rækker ud over den enkelte Lejlighed, til hvilken disse Udtalelser ere knyttede. Vi skulle senere, fra Begyndelsen af Sextiaarene af, faa se næsten det samme Spørgsmaal — atter Spørgsmaalet om et Valg mellem Omstøbning eller Udbedring, mellem Sammenknytning eller Sondring af Problemerne, mellem Ligevægtshensynet eller Hensigtsmæssighedshensynet — komme op igjen og faa en kapital Betydning for den norske Regjerings hele indre Politik, og der vil da blive Anledning til at gjenkalde i Erindringen, hvorledes Forgjængerne i 1840 besvarede Spørgsmaalet.

Vistnok erholdt Unionskomiteen, i hvis Midte Motzfeldt og Riddervold imidlertid vare blevne afløste af Amtmand Karl Valentin Falsen og Artillerikaptein Henrik Herman Foss, paa egen Foranledning og med den norske Regjerings Samtykke den 7de December 1843 et mere udvidet Mandat, dog med udtrykkeligt Paalæg om »ikke at fjerne sig fra de Grundsætninger, som indeholdes i den Pagt, der bestemmer Brødrefolkenes gjensidige Rettigheder og Forpligtelser«. Hvorledes det hermed gik, og hvorledes det Omstøbningsarbejde, som man altsaa besluttede sig til at forsøge, ikke kom til at føre til noget, henhører imidlertid under et følgende

Afsnit. I denne Forbindelse vil det være tilstrækkeligt at have peget paa, hvorledes det var lykkedes Ministeriet af 1836 at erhverve sig et nyt Krav paa Erkjendtlighed ved, i Tilslutning til Storthingets Ønsker, at bringe det unionelle Spørgsmaal ud af de ideligt tilbagevendende Konflikters Spor. Den mistænksomme Frygt for svenske Sammenrøringsplaner begyndte at tabe sig, og lang Tid igjennem indtraf der heller ikke noget, som paany skulde have kunnet vække den til Live.

8. Det Norge, ved hvis Side Sverige nu saa sig stillet inden Foreningen, var da ogsaa et helt andet, end den Gang Unionsakten for en nær en Menneskealder siden havde modtaget Tilslutning af tvende Folk, hvis bedste Kræfter hidtil i stor Udstrækning vare blevne optagne af Kampe, som intet af dem havde været istand til at bringe til endelig Afslutning ved at gjøre sig til Herre over det andet. I Farernes og Vanskelighedernes Skole havde Norge lært at stole paa sig selv, paa samme Tid som det var begyndt at forstaa, at hverken de store Oldtidsminder eller Hurraraabene for Syttende Mai eller de bekjendte norske Fjelde, der skulde staa, selv om den øvrige Verdens Benbygning tog paa at »rokkes lidt«, vare tilstrækkelige til at betrygge dets Trivsel, dets Lykke og dets Magt i Nutid og Fremtid. Meget var fremdeles bleven forødt, snart i indbyrdes Trætte, snart i uklare Forsøg. Men der var ogsaa bleven lagt et stort og nyttigt Arbejde paa Ordningen af den nye Stats legislative og administrative Forhold, paa dens Fremhjælp i Kultur og i materiel Velstand. Efter langvarige Forberedelser var der ved Kommunallovene af 14de Januar 1837 skabt en Institution, der skulde blive af den mest indgribende Betydning som en Forskole for Folkets stedse mere bevidste og kyndige Deltagelse i det offentlige Liv, og som i

dobbelt Grad maatte være en Nødvendighed i et Land som Norge, hvor allerede de store Afstande og de lokale Forholdes indbyrdes Ulighed gav det kommunale Selvstyre et afgjort Fortrin fremfor en stærkt centraliseret Forvaltning. Overvejelser, der strakte sig helt tilbage til 1814, havde endelig ført til Istandbringelsen af Kriminalloven af 20de August 1842. Der var næsten intet Felt, hvor man ikke, enten gjennem Lovordninger eller ved Praxis, var vundet frem til en større Regelmæssighed og Fasthed, en bedre Overensstemmelse med Forfatningens Aand, i Varetagelsen af de offentlige Interesser. I Statshusholdningen begyndte man at høste Frugterne af den Redebonhed, hvormed man havde anstrengt alle Kræfter for at likvidere det Gjældsbo, hvori Norge efter Adskillelsen fra Danmark havde maattet overtage sin Del, og for samtidig at kunne tilfredsstille den unge Stats mangehaande andre Behov. Den Ordning af Skattevæsenet, som Loven af 1816 havde istandbragt, og hvis Byrder havde maattet føles saa meget stærkere, som man ved Siden af dens Kjøbstadskat og almindelige Landskat endnu havde havt de to extraordinære Skatter, en Formueskat til Grundlæggelse af den tvungne Banks Fond og en Skat paa Formue og Indtægt til Indløsning af de gamle Pengesedler at udrede — denne Ordning havde gjort sin Tjeneste, da man i 1836 saa sig istand til at skride til Ophævelse af Kjøbstad- og Landskatten, samtidig med at et Antal mindre, fra ældre Tid bevarede Skatter ophævedes, Udførselstolden indskrænkedes og Afgiften paa stemplet Papir dels nedsattes, dels afskaffedes. Det var med en Gjæld paa omkring 28 Millioner Kr., Norge havde begyndt sin Selvstændighed, og der var gaaet Aar hen, inden det Spørgsmaal, om den unge Stat overhovedet skulde blive istand til at opfylde sine Forpligtelser, eller om den skulde se sig tvungen

til at gribe til et af de finantsielle Nødhjælpsmidler, hvis sikreste Følge er, at Anvendelsen af dem for lange Tider ødelægger en Stats offentlige Kredit — der var gaaet Aar hen, inden dette Spørgsmaal havde kunnet faa en nogenledes betryggende Besvarelse. Dengang Regjeringen i Høsten 1818 første Gang havde maattet anholde om Storthingets Bemyndigelse til at forøge Statens Gjældsbyrder, var dette skeet under Henvisning til, hvor uomgjængelig nødvendigt dette var, »for at afhjælpe den dagligen tiltagende, frygtelige Pengemangel, for at hindre Næringernes end større Aftagelse og Standsning, for at redde mange velhavende og stræbsomme Familjer for Ødelæggelse, for at berolige Gemytterne i visse Distrikter, hvor næsten almindelig Udpantning til Skatternes Inddrivelse har maattet foretages, og endelig for at gjøre Indbetalingen af Skatterestancerne mulig og derved sætte Statskassen istand til at bestride de aller nødvendigste Udgifter«, og det havde da heller ikke været at undres over, at det Laan, som efter en saa uforbeholden Erkjendelse af Stillingens Pinagtighed i 1820 kom istand, havde maattet afsluttes paa Vilkaar, omtrent svarende til de, der i vore Dage opstilles for og modtages af disse sydamerikanske Republiker, hvor en Revolution og en Statsbankerot høre til de Ting, der gjentage sig hvert tiende Aar. Takket være, fremfor noget andet, Grev Wedels lige omtænksomme som energiske Finantsstyrelse, der ikke havde lagt Skjul paa noget, ikke havde veget tilbage for noget Ansvar, nogen Opofrelse, vare hine de første Aars Farer lykkeligen overvundne, og nu, ved Skiftet mellem Tredive- og Fyrretyveaarene, kunde man med Tryghed se den ikke fjerne Tid imøde, da Resterne af den Statsgjæld, der i dette Øjeblik mere end opvejedes af Statens Aktiva, vilde være afbetalte, og da Norge vilde staa der i den misundelsesvær-

dige Stilling som et gjældfrit Land. Hvad dette vilde sige, det forstod man fuldt ud at værdsætte og at være taknemmelig for, i en Slægt, da Erindringen om den heldigen tilbagelagte Periodes Trængsler endnu var levende hos alle.

9. Havde saaledes Forholdenes egen Udvikling, de politiske Fraktioners begyndende Gruppering, de unionelle Rivningers Aftagen, de materielle Vilkaars voxende Fasthed samvirket om at berede Ministeriet af 1836 en gunstig Stilling — knyttede der sig til dets Grundlæggers og første Leders Navn Minder, som hos det norske Folks store Flerhed ikke kunde andet end fremkalde Taknemmelighed og Tillid — var det bleven dette Ministerium givet at indvie sin Styrelse paa en saadan Maade, at den første Protokolkomite, der i 1839 fik at udtale sig om den, fandt at burde gjøre sig til en erkjendtlig Tolk for »den offentlige Overbevisning om Regjeringens Agtelse for Forfatningen og Lovene og dens Bestræbelser for at befordre saavel det hele Samfunds som enkelt Borgers Held«, et i den norske parlamentariske Historie enestaaende Tillidsvotum — saa maatte Ministeriets Stilling ikke mindst betrygges ved den Gjenoprettelse af det gode Forhold mellem Konge og Folk, der nu snart blev mærkbar.

Karl Johans Livsaften begyndte at nærme sig — den 26de Januar 1839, under sit sidste, over flere Maaneder udstrakte Besøg i Kristiania, havde han kunnet fejre sin femogsyttiende Fødselsdag — og var end hans Interesse for de offentlige Anliggender fremdeles usvækket, traadte dog nu hos den gamle Mand baade Lysten til at sysselsætte sig med vidtrækkende Planer og Iveren for at indblande sig i alle Styrelsens Enkeltheder mindre stærkt frem end før. Den Omdannelse af den norske Forfatning, hvilken han ved Grundlovs-

forslagene i 1821 havde begyndt med utaalmodigt at kræve som en Nødvendighed, hvis Monarkiet i Norge skulde blive noget andet end et Navn, den vilde det — det forstod han vel nu — i det mindste ikke falde i hans Lod at opleve, og resigneret tog han sit Parti: i 1839 blev det for sidste Gang, at disse gjennem atten Aar uafbrudt fornyede Forslag fremlagdes paa Storthingets Bord. Uden at rokkes havde Forfatningen gjennemgaaet de Angreb, der vare blevne rettede mod den, og nu, da Angrebet var over, havde Folket let, baade for at tilgive og at glemme, ja endog for at overtale sig selv til at tro, at det hele kanske i Grunden ikke havde været saa alvorligt ment.

Den personlige Hengivenhed, som Karl Johan lige siden sin første Optræden i Norge havde lagt an paa her at vinde, og som dengang ogsaa i stor Udstrækning var bleven ham til Del, fornyedes nu, da de politiske Rivninger mellem Kongen og Folket vare standsede, med Lethed og paa den smukkeste Maade. Hvad Nationens første Digter — han, »bag hvis Harpes Strengerader skinned' Republikens Kolonnader« — udtalte, da han tolkede, hvorledes han »med et Barns altid friske Kjærlighed« havde elsket Karl Johan, »Republikaneren paa Thronen«, den gavmilde Konge, der lindrede Nøden i Fattigmands Hjem, det fandt nu Gjenklang i Mængdens varmeste Følelser, i dens Trang til idealiserende Beundring, til i en enkelt Skikkelse at personificere Værket af 1814 og alt hvad det havde begyndt at bringe af velsignelsesrig Udvikling.

Intet kunde stemme bedre med Karl Johans egen Opfatning og Ønsker. Intet kunde mere end denne uforbeholdent og rigeligen ydede Tribut af beundrende, taknemmelig Hengivenhed være egnet til at holde ham tilbage fra alt, der igjen kunde have sat det

gode Forhold paa Spil. Den nu sluttede Fred kunde med Sikkerhed forudses ikke mere at ville blive brudt, saa længe Karl Johan vedblev at beklæde Thronen. Ministeriet maatte have været fordringsfuldt, om det havde villet ønske sig gunstigere Vilkaar for sit fortsatte Konsolidationsarbejde.

IV. Det Lövenskiold-Vogtske Ministerium.
1844—1858.

---

1. Da Karl Johans eneste Søn den 8de Marts 1844 under Navnet *Oskar den Første* tog Arv efter Faderen, var han, uagtet han nu allerede stod et godt Stykke op i Manddomsalderen — han var født den 4de Juli 1799 — i Norge temmelig lidet kjendt. To Gange havde han opholdt sig her som Vicekonge, fra 12te Februar til 1ste November 1824 samt fra 17de Juni til 3die September 1833; men heller ikke ved disse Lejligheder havde han lagt synderlig tilside af den Tilbageholdenhed, hvormed han i Sverige dækkede over sine personlige Meninger og afviste enhver Tanke om Indblanding i Regjeringshandlingerne. Det var til meget afvigende Fortolkninger, denne af Hensynet til den autoritære, paa sin personlige Magtudøvelse skinsyge Fader paabudte Holdning havde givet Anledning. Man ved, hvorledes i Sverige det mest fremskudte liberale Parti havde knyttet alle sine Forhaabninger til Thronarvingen, i den Grad endog, at man her for Alvor havde drøftet Planen om at fremkalde den højtbedagede Karl Johans Abdikation. *Ille faciet!* var det Raab, hvormed Frihedsvennerne østen for Kjølen hilsede ham. Anderledes fra norsk Side. Massen

nærede maaske ogsaa her noget af den Illusion, der til ethvert Thronskifte regelmæssigen knytter Forventningen om en ny Æras Indvielse. Hvorledes de, der havde havt Anledning til at iagttage ham paa nært Hold, kunde komme til at dømme denne tause Mand, forstaar man, naar man hører, at det inden den norske Statsraadsafdeling i Stockholm umiddelbart før Thronskiftet var bleven fundet nødvendigt at træffe Aftale for den Mulighed, at den nye Konge skulde forsøge paa at spille den samme Rolle som Kong Ernst i Hannover, ved en Erklæring om ikke uden med visse Indskrænkninger i Folkets Frihed at ville antage Grundloven.

Hverken de svenske Forhaabninger eller de norske Bekymringer stadfæstedes af Tildragelserne. I Norge gik alting i Begyndelsen godt. Den kgl. Resolution af 8de Juli 1844, der bl. a. gav det norske Handelsflag officiel Stadfæstelse, tilfredsstillede et længe næret Ønske og vakte almindelig Begejstring som et Varsel om, at fra nu af skulde Norges Selvstændighed og Ligeberettigelse inden Unionen blive aabent erkjendt, og herfra drog man i sine Tanker Konsekventserne videre. Ikke blot betonede Storthingspræsidenten, Karl Valentin Falsen, i sin Hilsningstale ved Storthingets af Kongen personlig foretagne Aabning i Februar 1845, at »væsentlige Anstødsstene, der lagde Hindringer i Vejen for den Tillid mellem Broderfolkene og den Tilfredshed med Foreningen, som udgjør denne sikreste Grundvold, ved Kongens Retfærdsfølelse og Kraft vare ryddede af Vejen«. Han troede ogsaa at kunne tilføje, at Tanken herom, under »de gladeste Forhaabninger og lyseste Udsigter«, gav »den fuldeste Forsikring om, at Folket, i dets Stræben efter at udvikle dets Institutioner i Overensstemmelse med den Grundlov, under hvilken det føler sig lykkeligt, i Kongen vilde finde den bedste Støtte«. Fra den nye Konges Side var Tonen den samme, og Throntalen ved Storthingets Opløsning den

27de September 1845 er en hel Opregning af Repræsentationens store og gode Handlinger. »Ved flere Lejligheder«, sammenfatter den de kongelige Taksigelser, »har Storthinget paa den mest utvetydige Maade lagt for Dagen Tillid til mine redelige Hensigter, Hengivenhed for mig og min Familje. Jeg benytter med Glæde dette Tilfælde til at udtale min Erkjendtlighed herfor og til at forsikre, at disse et trofast Folks Følelser stedse blive mig hellige og dyrebare. De skulle kraftigen styrke mig i mine Bestræbelser for Norges Hæder og Held«. Med ublandet Tilfredshed modtoges ogsaa Budskabet om, at til Efterfølger af den i de sidste Dage af 1844 ved Døden afgaaede *Schouboe* var under 22de Marts 1845 Oberstløjtnant *Henrik Herman Foss* udnævnt, saavelsom den under 6te December s. A. stedfundne Besættelse af Posten som Chef for det kort forud oprettede nye Departement for det Indre med Højesteretsadvokat *Frederik Stang*. Gjennem Foss fandt den ældre Slægts bedste Traditioner sig repræsenterede; ved Stangs Kaldelse var Haanden rakt til den yngre Gruppe af »Intelligentsens« Hær, hvis Tilslutning under Trediveaarenes Kampe jo havde været af den største Betydning for Ministeriet, og som med Føje kunde vente at se dette paaskjønnet.

2. *Herman Foss* var, siden Statsraadsrekonstruktionen den 18de November 1814, den første, der var bleven kaldt umiddelbart fra Storthingsbænken til det kongelige Raadsbord. Her tog han nu Plads som den fuldgyldigste Repræsentant for Embedsmandsoppositionen fra Tyve-Trediveaarene, i alt hvad denne havde ejet af smukt og berettiget: mangesidig Dannelse, omfattende aandelige Interesser, et frisindet Grundsyn paa Tingene, en indtil den yderste Samvittighedsfuldhed udviklet Pligtfølelse, parret med en Karakterens og Meningernes Selvstændighed, i hvis Styrke det ikke gjorde noget Skaar, at den altid blev hævdet i de

mest hensynsfulde Former, Evnen til paa en Gang at staa der som »Kongens og Folkets Ven«, hædret med Tillidshverv saavel af Regjeringen som af Storthinget, lovprist ikke blot som »Thingets Ridder uden Frygt og Dadel«, men ogsaa som »Oppositionens Hjerte og Samvittighed«, til Trods for det, at man aldrig fandt ham blandt dem, hvis Liberalisme kunde forliges med Fornegtelsen af de individuelle Frihedskrav, mindre sættende sit Maal i at udvide Repræsentationens Magt end i at værne om dens Rettigheder, en gammelliberal Herre af ædleste Skrot og Korn. Desværre skulde hans Indtræden i Regjeringen komme til omtrent at betegne Afslutningen af hans Bane som Offentlighedens Mand. Overanstrengelse havde fremkaldt en Svækkelse, der ikke tillod ham at tage nogen virksom Del i Regjeringens Arbejder. Efter fire Aars forgjæves Venten paa, at Kræfterne skulde vende tilbage, søgte han Afsked, der den 16de Oktober 1848 blev ham tildelt.

Ved kgl. Resolution af 16de Juli 1845 var der bleven oprettet et nyt Regjeringsdepartement — det syvende — under Navn af »Departementet for det Indre«, til hvilket der var bleven henlagt fra Finantsdepartementet de Handels- og Konsulatvæsenet vedrørende Sager, fra Justitsdepartementet Haandværks-, Skyds- og Vejvæsenet samt Sagerne angaaende Maal og Vægt, fra Kirkedepartementet Medicinalvæsenet og fra Marinedepartementet Kanalvæsenet. Henvendelser om som Chef for dette nye Departement at træde ind i Regjeringen vare af Kongen personlig blevne rettede til en af »den Konstitutionelles« forhenværende Redaktører, den i 1842 for første Gang paa Storthinget som Hovedstadsrepræsentant fremmødte Professor i Lovkyndighed, Statsekonomi og Statistik Anton Martin Schweigaard, til Sorenskriver Sørenssen, Biskop Riddervold og Amtmand Møinichen, tre Mænd vi senere skulle møde som Medlemmer af Statsraadet, samt til

den thrønderske Handelsmagnat Nikolai Jenssen, Repræsentant fra sin Fødeby paa et Par af de sidste Storthing. Da alle disse havde givet et afslaaende Svar, bragte Regjeringen i Forslag Højesteretsadvokat Stang samt Amtmændene Karl Valentin Falsen, Storthingsrepræsentant lige fra 1818 og Præsident, dels i Storthinget, dels i Odelsthinget, siden 1822, og Gustav Peder Blom, Eidsvoldsmand af den Wedelske Fraktion og fra 1830 af Storthingsrepræsentant. *Stang*, paa hvem Valget faldt, og som herved skulde indvie sin lange, først 35 Aar senere afsluttede Deltagelse i det offentlige Liv, hørte til »Intelligentsens« mest bemærkede yngre Kræfter, havde som Medredaktør af »Vidar« — »Den Konstitutionelles« Forløber — været med at føre Huggene mod »Raahedens Fenris-Ulv«, havde som æsthetisk Kritiker og som aktiv Deltager i »Kampbellerslaget« kjæmpet den gode Kamp med Henrik Wergeland, havde ud fra et strengt juridisk-theoretisk Standpunkt leveret den første systematiske Grundlovsfortolkning, havde som Forfatter af Afhandlingen fra 1835 om Statsraadssagen optraadt som en indtrængende og veltalende Tolk for den almindelige Følelse af, hvorledes det, der i Kongens Raad tiltrængtes, ikke blot var mere eller mindre routinerede administrative Embedsmænd, men virkelige Statsmænd, der kunde omsætte »den gjennem de forfatningsmæssige Organer lutrede Almenvilje« i ledende Handling, havde nys, som Defensor i Rigsretssagen i 1845 mod Statsraad Vogt aflagt nye Prøver paa sin Skarpsindighed og dialektiske Evne, uden at lade sig forlede til ud af dette Defensorat at gjøre noget storpolitisk Nummer, med lidenskabelige Veraab over Oppositionen lig de, der i 1836, i Petersens Mund, kunde være paa sin Plads. I Stang maatte man vente at finde en virkelig Fremskridtsmand, med Initiativ, med Forstaaelse af Tidens Krav, en Mægler mellem det Gamle og det Nye. Gik

disse Forventninger ikke strax i Opfyldelse, i det mindste ikke i den Udstrækning, som der havde været Grund til at haabe, da søgte og fandt man Forklaringen heraf i den overordentlige Iver, hvormed Stang strax havde viet sig til Opfyldelsen af sine særlige Pligter som Departementschef og havde lagt al sin Kraft paa at gjøre det nye Departement til Midtpunktet for et energisk Arbejde paa Fremme af Landets materielle Udvikling. Selv har han senere udtalt, at det Held, hvormed hans Anstrengelser i denne sidstnævnte Henseende lønnedes, og den rige Anerkjendelse, som derfor blev ham tildel, »væsentlig havde sin Grund i, at disse Anliggender, efter Gangen af vort Fædrelands Udvikling, stod for Tur til fortrinlig at tilvende sig Almenhedens Opmærksomhed, og at de for en stor Del ere særlig skikkede til at vinde udbredt Almeninteresse og forene Kræfterne for større fælles Formaal«. Hvor meget der nu end kan skrives paa Tidsforholdenes Regning, et er ialfald sikkert, nemlig at Departementschefens Forretninger i den Grad lagde Beslag paa den nye Statsraads Opmærksomhed og Kræfter, at der ikke blev meget tilovers til at øve nogen Indflydelse paa Styrelsen i det hele, og at Almenhedens Kjendskab til Politikeren Stang kun i ringe Grad var bleven forøget, da han paa Grund af svækket Helbred den 12te Juni 1855 maatte modtage et Aars Tjenstledighed og den 21de April 1856 Afsked. Styrelsens Tøjler vedblev at føres af Lövenskiold og Vogt, uden at slappes, om end ogsaa uden at trækkes synderlig strammere til. Var der, efter Afslutningen af »Hvedebrødsdagene« i 1844—45, ikke synderlig at være begejstret for, saa var der heller ikke videre at beklage sig over.

3. Saa jevnt tilfreds man, i det store og hele taget, følte sig med denne Tingenes uforstyrrede Gang, og saa fast den Lövenskiold-Vogtske Styrelse end lod til at sidde i Sadelen, havde den alligevel, efter som

Tiderne led, ikke kunnet undgaa en Smule Angreb. Rigsretssagen mod Vogt i 1845, der endte med Tiltaltes Frifindelse, havde ikke havt stort at betyde. Selve Oppositionen havde været med paa at lykønske den Frifundne. Den ved Domspræmisserne antydede Besvarelse af det konstitutionelle Fortolkningsspørgsmaal, hvorom Sagen drejede sig, havde fremkaldt en Reservation fra Regjeringens Side, denne igjen en Del Indvendinger, men ikke nogen udtrykkelig nedlagt Protest, fra Odelsthingets Side, og dermed havde det sit Forblivende. Rigsretsaktionernes Tid var forbi, for stedse troede vel de fleste. De, der ønskede en Forandring i Styrelsens System, med eller uden en Forandring i Regjeringens Sammensætning, maatte være betænkte paa at anvende mindre forældede Midler.

Det første Forsøg herpaa blev nu gjort i 1848, hvor der kort efter Storthingets Sammentræden fremlagdes et af et Par Repræsentanter udarbejdet Adresseudkast, der erklærede, at »den politiske Gjæring i Europa gjorde det mere end nogensinde nødvendigt, at der herskede Enighed, Tillid og Samstemmighed mellem Kongens Ministerium og Nationalrepræsentationen«, og som derefter udtalte, at »da Deres Majestæt ikke gjennem et paalideligere Organ kan erfare den almindelige Stemning, anser Storthinget det for sin Pligt, lige meget mod Deres Majestæt og Folket, at udtale aabent for Deres Majestæt, at Storthinget i det Statsraad, som Deres Majestæt forefandt ved Thronbestigelsen, ikke finder den usvækkede Kraft, som saa alvorlige Tidsomstændigheder som de nærværende fordre, ikke den Omhu for Folkefriheden, for de konstitutionelle Principers Gjennemførelse, ikke den Agtelse for Storthingets konstitutionelle Rettigheder og den fornuftige Almenviljes Fordringer, hvorved Storthinget sættes istand til med fuld Fortrøstning og Tillid at bevilge de Midler og indrømme de Rettigheder, som maa ansees for

ønskelige for et Ministerium, der med tilbørlig Kraft kan vaage over Folkets og Deres Majestæts Tarv og sikre Statsværkets rolige og stadige Fremgang«.

Det var, som man ser, en aaben Mistillidsadresse, med den europæiske Situation som Udgangspunkt, med Budgetnegtelser som Trudsel i Baggrunden. I samme Tone opfordrede Oppositionens Hovedorgan i Pressen til »den alvorligste Energi fra Demokratiets Side for at gjøre Regjeringen umulig ved Negtelse af Bevilgninger«, og tilkjendegav, at »hvad der spørges om, er Handling og Beslutning, ikke Snakken frem og tilbage«. Som nye Statsraadskandidater nævntes her Biskop Riddervold, Amtmand Aall, Grosserer Nikolai Jenssen, Kapteinløjtnant i Marinen Hagerup, Statsraad Stang, Ole Gabriel Ueland, Sognepræsterne Harbitz og N. Dahl samt Direktør Peder Kristian Holst, hvorimod intet laa fjernere for de oppositionelle Forslagsstilleres Tanker end selv at ville paatage sig Styrelsens Ansvar. »Selv at ville være Statsraader —!« svaredes der paa en Insinuation herom; »det er virkelig vanskeligt nok at begribe, at der findes andet end Edder og Galde, hvor slige Tanker gjøres til daglige og troværdige Beskyldninger«. Fristelsen rykkede dem heller ikke nærmere. Den 19de April 1848 tog *Schmidt* og Veteranen *Holst* Afsked, og i deres Sted kaldtes til Medlemmer af Statsraadet Sorenskriver i Aker *Søren Anton Vilhelm Sørenssen* og Biskop i Trondhjem *Hans Riddervold.* Adresseforslaget oversendtes til en egen Komite, hvis Formand, Sognepræst Nils Dahl, i den Anledning udarbejdede en i historisk Henseende særdeles interessant Indstilling, der konkluderede med at »samtlige de fire Statsraader, vor nuværende Konge har udnævnt, have ejet Nationens Højagtelse i en ualmindelig Grad og ere noksom bekjendte ved deres liberale Virksomhed, Stang som begavet Skribent og de tre andre som Medlemmer af Nationalforsamlingen,

hvor de tildels have været Oppositionens Førere«, hvorfor »der ikke er Grund til at tvivle om, at Hs. Majestæt fremdeles til Raadgivere vil kalde Mænd af lige saa liberale Anskuelser, uden hvilke det vel ikke vil blive muligt, med fornøden Enhed og Kraft at faa Regjeringsforretningerne udførte«. Om Adresseforslaget blev der ikke mere Tale; det fandt end ikke Vej til Storthingets Dagsorden. Den 26de August opløstes Storthinget. Et Fjerdingaar senere, da *Foss*'s Helbredstilstand gjorde hans Aftræden uundgaaelig, slog den 67 Aar gamle *Fleischer* Følge med ham. I Stedet for disse to udnævntes til Statsraader Kaptein i Marinen *Ole Wilhelm Erichsen* og Expeditionschef i Armedepartementet *Thomas Edvard von Westen Sylow*.

4. Af Regjeringens ti Pladse vare altsaa de fire i Aarets Løb blevne ombesatte. Det var kommen som en velbetænkt og helt ufarlig Indrømmelse til den offentlige Opinion — noget Systemskifte kunde det ikke lettelig blive.

Erichsen og Sylow havde hverken som Storthingsmænd eller paa anden Maade havt Lejlighed til at tone sit politiske Flag.

Sørenssen havde en ikke kort Storthingsbane at se tilbage paa og var, allerede første Gang han tog Sæde paa Thinget, i 1830, bleven betroet dettes højeste Tillidshverv, Præsidentstillingen. Hans politiske Farve var liberal; og ganske karakteristisk er den Opfatning, som en samtidig Brochureforfatter har gjengivet, at det skulde været et Tilfælde, der havde givet ham denne Kulør, den Omstændighed nemlig, at han i 1827 af Odelsthinget var bleven valgt til Aktor i Rigsretssagen mod Collett, medens den tiltalte Statsraad overdrog Defensoratet til hans Medbejler ved Højesterets Skranke, Petersen, hvorefter Sørenssen ved næste Valg blev Storthingsrepræsentant, Petersen ved første Vakance Regjeringsadvokat. »Var Petersen ved hin Lejlighed

bleven engageret til Aktor, saa var Sørenssen utvivlsomt bleven Defensor, og der er ikke liden Sandsynlighed for, at disse Mænd under hin Forudsætning ogsaa for hele den følgende Tid havde byttet Stilling« (C. Fougstad, Det norske Storthing i 1836). Fra 1839 »vilde man bemærke, at Sørenssen ikke længere tilhørte Oppositionen, og man daterede dette fra en Audients hos Kongen, som da skulde have erobret hans Hjerte«. Sin høje Plads i Thinget vedblev han alligevel at bevare, takket være den fuldendte Veltalenhed og navnlig den Varme, der — efter Henrik Wergelands af hele Samtidens Dom godkjendte Skildring — »ligesom fyldte enhver af hans Foredrags Sætninger med Liv og Lys og pulserende Blod og gjorde ham til Norges mest udmærkede parlamentariske Talent. Han henreves selv og henrev derved. Han var, siden han fremtraadte, den eneste i Storthinget, om hvem det kunde siges, at han var veltalende i egentlig Forstand og i alle Ordets Bemærkelser. Organ, Blik, Stilling, Gestus — alt havde forenet sig for at give hans overtænkte eller improviserede Foredrag det mest fuldendte, inspirationsmæssige Udtryk, den mest indtrængende Form«. Inden en fra Deltagelsen i de parlamentariske Forhandlinger udelukket Regjering kunde en saadan Begavelse jo ikke komme til sin Ret, og med Sørenssens Tilbagetræden fra den store Offentligheds Skueplads til de administrative Kulisser synes ogsaa selve den liberale Rolle at være gaaet ham en Smule af Minde. Hans Popularitet og med den hans Indflydelse var borte, og da han den 28de Juni 1853 afgik ved en pludselig Død, havde han, som en af hans Biografer ytrer, »overlevet den Tid, da alles Haab, alles Forventning, alles Sympathi fulgte ham — den Tid, da enhver burde passe paa at dø, for ikke at efterlade Skuffelsens Tomhed«.

Riddervold, siden 1830 alternerende med Sørenssen i Præsidentstillingen og ligesom han nærmest henregnet til den liberale Opposition, var som Personlighed Sørenssens udprægede Modsætning — behersket, kold, incisiv, med ikke saa lidt af Prælatens Myndighed, autoritær, mere omfattet med Respekt end med Sympathi. Lige fra sin første Indtræden i Statsraadet forstod han inden den Administrationsgren, der var bleven ham betroet — Kirke- og Undervisningsvæsenet — at erhverve sig et næsten uindskrænket Herredømme, som han med stor Dygtighed benyttede til at forhindre nogen af de stærke Bevægelser, som ud over Aarene gik gjennem det norske Kirkesamfund, fra at antage en foruroligende Karakter. Har han udenfor dette skarpt begrændsede Omraade øvet nogen Indflydelse? Det er ikke kjendt og vil vanskeligt kunne antages. Det faldt i den norske Regjerings Lod senere hen at gjennemgaa mere end een Krise, uden at Riddervold syntes at anse det for noget sig nærmere vedkommende. Det er alene Fagministeren, hvis — i ejendommeligt stærke Træk skaarne — Billede Historien opbevarer.

Politisk taget kunde da det Løvenskiold-Vogtske Ministerium ikke siges at have undergaaet nogen Forandring, var det hverken bleven svækket eller styrket, ved det efter norske Forhold betydelige Personskifte i 1848. Det stod der fremdeles med god Vilje til at afvise Oppositionens fornyede Angreb, som paa det næste Storthing, i 1851, ikke skulde lade vente paa sig. Forsaavidt vare nu Tidsforholdene end gunstigere for det, som den almindelige europæiske Reaktion nu var i fuld Gang og nødvendigen maatte øve sin dæmpende Indflydelse paa Almenhedens Sympathier med de Radikalere af nyere Tilsnit, som havde begyndt at vise sig i den norske Oppositions Rækker.

5. Det var en ikke lidet talrig, men temmelig blandet og fuldstændig udisciplineret Skare, Oppositionen

denne Gang kunde mønstre. Nogle af de overvundne fra Adressesagen i 1848 havde Aaret efter i Kristiania forsøgt at organisere en »demokratisk Forening«, der skulde arbejde for et meget bredt Program: »Stemmerettens og Valgbarhedens Udvidelse — en ligeligere Beskatning — almindelig Værnepligt — Kommunernes Frigjørelse — Indførelse af Jury — politisk Tilnærmelse mellem Land og By«. Programmet var der da, men Arbejdet udeblev. Lidt senere havde Markus Thrane taget sig for at rejse en Arbejderbevægelse efter et Slags fransk socialistisk Mønster, der slog bedre an, især i Landdistrikterne blandt Husmandsklassen. En gammel kosmopolitisk Revolutionær af schlesvig-holstensk Extraktion, Paul Harro Harring, som var kommen til Norge, og her havde udgivet et formentlig subversivt, i hvert Fald daarligt Skuespil, »Testamentet fra Amerika«, var paa Foranstaltning af Justitsdepartementets Chef, Statsraad Sørenssen, bleven temmelig brutalt udvist af Riget, og i ham havde da de norske Frihedsvenner faaet, hvad de hidtil havde maattet savne: en politisk Martyr. Imidlertid greb Arbejderbevægelsen om sig og fremkaldte paa sine Steder Spektakler, i hvilke det for en livligere Indbildningskraft nok var muligt at se Forløberen for en Revolution. Den 1ste Februar 1851 traadte Storthinget sammen med et stærkt reduceret Antal Repræsentanter af Embedsklassen og i dets Sted med flere Medlemmer af Haandværksklassen end nogen Gang tidligere eller senere, rekruteret med en Del friske oppositionelle Kræfter, hvoriblandt den unge Repræsentant fra Laurvig, Sagfører Johan Sverdrup, og i det hele gjennemstrømmet af en vis nervøs Uro. Mellem enkelte Mænd af Storthingsoppositionen og Arbejderbevægelsens Ledere kom det til Berørelser, men heller ikke mere. At det nu altfor gamle Ministerium burde fornyes, havde man paa Følelsen, men det fik staa derhen, baade ved hvilke Mænd denne For-

nyelse skulde ske, og hvad der skulde være det vordende Ministeriums Opgave. Den eneste Antydning om, paa hvem det var, Arbejderne tænkte, da de den 24de Februar 1851 samledes for at udbringe et Hurra for »de nye Statsraader«, havdes i en noget fantastisk Liste, der senere blev funden hos en af Arbejderbevægelsens Souschefer, og som indeholder Navnene: Ole Gabriel Ueland Chef for Indredepartementet — den i 1851 for første Gang som Storthingsrepræsentant fra Trondhjem fremmødende Overretsprokurator Frederik Georg Lerche, Statsrevisor Peder Krabbe Gaarder eller Sagfører Johan Sverdrup Justitsdepartementet — Expeditionssekretær i Armedepartementet Theodor Kristian Anton Broch Armedepartementet — Kapteinløjtnant og Storthingsrepræsentant fra Jarlsberg og Laurvig Henrik Steffens Hagerup Marinedepartementet — Sognepræst Wullum Kirkedepartementet — Lektor O. J. Broch, Sagfører og Medredaktør i »Morgenbladet« Rolf Olsen eller Amtmand og Storthingsrepræsentant Hans Jørgen Kristian Aall Finantsdepartementet — samt endelig enten Gaardbruger og Storthingsrepræsentant Peder Jensen Fauchald, Lektor i Filosofi Markus Jakob Monrad eller Sognepræst og Storthingsrepræsentant Harald Ulrik Sverdrup Revisionsdepartementet. Over Programmet for dette fra de mest ulige Kanter sammensankede Ministerium hvilede der den fuldstændigste Uklarhed. Oppositionens nye Mænd tænkte vel fornemmelig paa forskjellige konstitutionelle og legislative Reformer, noget i Lighed med »den demokratiske Forenings« Program fra 1849, Arbejderbevægelsens Ledere drømte om en stor social Omstøbning, den gamle Bondeoppositions Vestlandsfraktion fastholdt sin Yndlingstanke: Embedsvældets Indskrænkning, medens Østlandsbønderne, den større Jordejendoms Repræsentanter, begyndte at blive betænkelige. Under disse Omstændigheder var det naturligt, at der ikke kunde komme noget ud af Arbejdet

inden den Storthingskomite, som var bleven nedsat til at behandle Spørgsmaalet, om ikke Storthinget skulde besvare Throntalen med en Adresse, og da saa ud paa Sommeren 1851 Afholdelsen af det saakaldte »Arbejderparlament paa Langvik« og andre tilstødende Omstændigheder havde givet den offentlige Ordens Vogtere Lejlighed til at skride ind og arrestere et Par af Førerne, var Regjeringens Stilling paany befæstet, og Hovedslaget tabt for den fra nu af til mindre Skjærmydslinger henviste Opposition. Sagen mod de fængslede Arbejderledere blev ført og paadømt med en Strenghed, der var egnet til at afskrække de Ildesindede og berolige de Velsindede, og det varede ikke længe, før disse sidste endog havde hentet Mod til at betragte den hele Episode fra den komiske Side. Her havde der jo, trøstede man sig nu med, »ikke været nogen Konge, som man vilde afsætte, ikke nogen Regjering, som man vilde styrte. Men da hele det øvrige Europa morede sig paa en intet mindre end uskyldig Maade, syntes man dog, at man her saa langt mod Nord i det mindste burde have Lov til at more sig paa en saa uskyldig Maade, som man fandt nogle Gadeoptøjer at være, hvilket jo i Grunden, naar alt kom til alt, i sig selv indeholdt det bedste Bevis paa, at Folket var fornøjet med sin Styrelse, sine Institutioner og sin Tilstand i det hele taget, efterdi disse ubetydelige Farcer vare den eneste Gjenklang, som hine fjernere, dybe Toner formaaede at fremkalde hos os«. Saaledes bedømte man nu Begivenhederne fra 1848 af, forvisset om, at det paa det europæiske Theater udspillede Stykke heller ikke i den norske lokaliserede Bearbejdelse mere skulde kunne finde Aktører eller et Publikum.

6. Under den Afmattelse, som var fulgt efter Sammenstødene i 1848 og 1851, blev det for Regjeringen en let Sag at supplere sig selv ved enhver indtrædende Ledighed, uden nu at behøve at spørge sig for

til højre og til venstre — især ikke til venstre. Da *Sibbern* den 30te April 1850 gik af, indtoges hans Plads af Borgermester i Kristiania *Hans Zetlitz Bretteville*. Efter *Sørenssens* Død kaldtes Generalløjtnant *Hans Glad Bloch* den 3die December 1853 ind i Regjeringen, efter *Sylow*, der den 26de Sept. 1854 tog Afsked, under 7de Oktober samme Aar Toldkasserer i Arendal *Otto Vincent Lange*, efter *Krog* under 15de Jan. 1855 Amtmand i Akershus *Erik Røring Møinichen*. Den 10de August 1855 tog *Løvenskiold* Afsked, dog saaledes, at han skulde vedblive at bestyre sit Embede, indtil den til Vicekonge designerede Kronprinds indtraf til Norge, hvilket først skete i Mai næste Aar. Nogen Efterfølger i Statholderposten fik han ikke. *Erichsen* afløstes den 31te Marts 1856 af Kaptein i Marinen *Henrik Steffens Hagerup*, og *Stang* den 21de April samme Aar af Amtmand i Hedemarken *August Kristian Manthey*. Af de her nævnte sex nye Statsraadsmedlemmer havde Bretteville, Bloch og Manthey aldrig havt Sæde paa Storthinget, Møinichen kun en enkelt Gang, nemlig i 1851, Hagerup i 1848, 1851 og 1854, Lange derimod paa alle Thing siden 1833.

7. Endnu stod *Vogt* igjen som den stærke Bærer af de gamle Traditioner. Saa erfarede man, at han den 24de November 1858 havde indgivet følgende lakoniske Afskedsansøgning:

»Jeg er nu i en Alder af over 74 Aar, og i den Alder bør jeg ikke friste Fremtiden. Jeg tillader mig derfor, underdanigst at ansøge Deres Majestæt om Afsked i Naade fra mit Embede, med saadan Pension, som efter min Alder, mine Tjenesteaar, Familjeforhold og øvrige Omstændigheder maatte findes passende«.

Den 4de December var Afskeden indvilget. Den 19de December svarede den fratraadte Statsraad til en Deputation, der havde indfundet sig for at hilse ham,

at »de Mennesket givne Kræfter og Evner kun til en vis Tid ere tilstrækkelige til dets Dont. Vedkommende selv er som oftest ikke den, der med Sikkerhed forstaar at trække Grændsen, fordi han maaler sin Formue til at gavne efter sin usvækkede Attraa. En Paamindelse tør derfor altid modtages med en Paaskjønnelse, der svarer til den Velviljens Aand, hvorfra den udgaar«. For ingen af dem, til hvem disse Ord rettedes, var det ubekjendt, at den Paamindelse, hvortil her sigtedes, var indtruffet fra næsthøjeste Sted, og det i Former, der ikke lod Plads aaben for nogen Betænkning.

Hermed var den sidste af Mændene fra 1836 traadt tilbage, og et Ministerium, i hvilket Kontinuiteten, trods alle efterhaanden indtraadte Personalforandringer, aldrig var bleven brudt, tilhørte nu kun Historien. I dette Ministerium havde Vogt spillet en Hovedrolle. Hans Deltagelse i det offentlige Liv strakte sig endnu længere tilbage. Han havde været Foredragende i Norges første Statsraad, det der fik sit Navn den 19de Mai 1814. Ingen anden norsk Statsmand, hverken før eller senere, har seet saa langt et Tidsrum forløbe mellem sin første og sin sidste Deltagelse i Overlægningerne ved det kongelige Raadsbord.

Den 16de December 1858 afløstes ogsaa *Due* i Posten som norsk Statsminister i Stockholm.

8. I det Øjeblik man stod ved den pludseligt indtraadte Afslutning af dette Løvenskiold-Vogtske »System«, der gjennem nær tvende Decennier havde givet Styrelsen dens Præg, var det mere de lyse Sider end Skyggesiderne i Billedet, der traadte frem for Tanken. Nu mindedes man, hvorledes dette System, saa langt fra at hemme, tvertom med oplyst Frisind og ubestridelig Dygtighed havde fremmet Udviklingen af Landets Kræfter, og netop den Maade, hvorpaa Afslutningen var bleven hidkaldt, maatte lede Opmærksomheden hen paa, hvad den langvarige Opretholdelse af hint System

havde virket til at befæste Regjeringsmagten i dens Stilling overfor den personlige Kongemagt.

For Landets materielle Trivsel havde disse Aar, fra omkring 1840 af, været en lykkelig Tid, og det stod ikke til at nægte, at Regjeringen fortjente sin Del af Paaskjønnelsen for den Maade, hvorpaa disse gunstige Vilkaar vare blevne udnyttede. Ofte havde den her gaaet i Spidsen eller i hvert Fald ikke vist den Uvilje mod de liberale Ideer, som man efter dens strenge Konservatisme paa det politiske Omraade kunde have frygtet for at møde hos den. Her havde den med Opmærksomhed lyttet til Tidens Krav, sikret sig Medarbejdere blandt den yngre, af disse Kravs Berettigelse levende gjennemtrængte Slægt og ofte taget Initiativet til de Nydannelser eller Omformninger, som krævedes, for at Overgangen til det Nye kunde ske med Lethed og Regelmæssighed. Ja, saa kraftigt havde den i disse ekonomiske Spørgsmaal taget sig af Fremskridtets og Frigjørelsens Sag, at under de senere indtraadte Omslag i den offentlige Mening har det regelmæssig været til den i Aarene 1840—50 Landet »paatvungne« ekonomiske Politik, man har henvist som Ondets Ophav, som det første Skridt paa det skjæbnesvangre Skraaplan, der var det, mod hvilket der maatte reageres.

Den Anerkjendelse, som har ligget i disse Angreb, har ikke været ufortjent. Det var Regjeringen, som i 1839 ved Nedsættelsen af den Kommission, i hvilken Anton Martin Schweigaard fik Sæde, gav Stødet til den i 1842 begyndende Reform i frihandelsvenlig Retning af Toldbeskatningen. Efterat Loven af 15de Juli 1839 har forberedt Laugsvæsenets Ophævelse, løser Loven af 8de August 1842 de paa Handelen i Byerne hvilende Baand. Ved Nedsættelsen af Kommissionen af 16de Juli 1845 bringes Jernbanespørgsmaalet paa Dagsordenen. Fra det samtidig oprettede Indredeparte-

ment drives Behandlingen af det hele Kommunikationsspørgsmaal med Iver; Vejbygningen planlægges efter en storartet Maalestok, og den 15de Marts 1851 bifalder Storthinget den kgl. Proposition om Anlæg for Statens Regning af en Jernbane mellem Kristiania og Eidsvold. Den private Dampskibsfart understøttes; Bygningen af Fyre fortsættes med Kraft. I 1844 er den første Landbrugsskole bleven oprettet, og det varer ikke længe, før Planerne til en højere Undervisningsanstalt for Landbruget antage en fastere Form, saa at de ved Slutningen af den her omhandlede Periode staa færdige til at sættes i Værk. Loven af 1851 om Oprettelsen af Kongeriget Norges Hypothekbank virker til at afhjælpe den endnu følelige Kapitaltrang og bidrager derved til at give Landbonæringen et kraftigt Stød fremad. Den 1ste September 1854 aabnes Hovedjernbanen — den skandinaviske Halvøs første paa oeffntlig Trafik beregnede Baneanlæg — samtidig med at den første Telegraftraad spændes fra den svenske Grændse ved Fredrikshald over Kristiania til Mandal, og Loven af 7de Juli 1854 om ensartet Porto og Indførelsen af Frimærkesystemet foreløbig afslutter de i Postvæsenet sukcessive gjennemførte Reformer. Alt dette har kunnet ske, uden at Skatteevnen er bleven overbebyrdet eller Statens Kredit anstrengt. Ved Udgangen af 1847 er Norges udenlandske Statsgjæld omtrent afbetalt, idet dens Restbeløb kun udgjør lidt over en halv Million Kroner, og det nye, i 1851 optagne Statslaan kan, da det sker i produktive Øjemed — til Jernbaneanlægget samt til Tilvejebringelse af Hypothekbankens Grundfond — afsluttes paa lidet betyngende Vilkaar. Til Statsmyndighedernes lige omtænksomme som frisindede Behandling af de ekonomiske Interesser har Næringsvejenes glædelige Udvikling svaret. Begyndelsen af Fyrretyveaarene har seet Grunden lagt til en norsk Fabrikindustri. For den norske Skibsfart

aabner Ophævelsen i 1850 af den engelske Navigationsakt et næsten ubegrændset Virkefelt, og under Krimkrigen strømmer der gjennem den norske Fragtfart Rigdomme ind til Landet. I 1842 have Norges Banks Sedler opnaaet at komme i Pari. I 1848 grundlægges den første norske Privatbank. De statistiske Opgaver fortælle om, hvorledes fra Midten af Trediveaarene til Midten af Femtiaarene den norske Handelsflaades Drægtighed er steget fra halvandet til halvsjette Hundredetusinde Tons og dens Værdi fra 19 til 53 Millioner Kroner, den i Sparebankerne indestaaende Kapital fra 5 til 35 Millioner, Agervidden fra 143,000 til 210,000 Hektarer, Værdien af Agerbrugets og Fædriftens Afkastning fra 59 til 104 Millioner. Paa sin Gang, ogsaa over Norge, har Handelskrisen i 1857 snarere gjort Gavn end Skade, idet den har udfriet den norske Handelsstand fra dens gamle Afhængighed af en enkelt Plads og vist den Vejen ud paa Verdensmarkedet. Alt samler det sig i Erkjendelsen af, at Norge i sit materielle Liv er traadt ud af sin ved Forholdene længe paalagte Isolation, at det er begyndt for Alvor at europæiseres, at tilegne sig de store Udviklingsmidler, og at det under dette, saa langt fra at møde en Hindring, tvertom i sin Regjering har fundet Støtte for ethvert nyttigt og oplyst Fremskridt.

9. Men det, som nu, i Afslutningens Øjeblik, især paatrænger sig, er dog Mindet om, at denne Styrelse, der vistnok »ofte med en uforklarlig Stivhed har holdt igjen mod de mest berettigede og stærkest udtalte Ønsker fra Folk og Storthing«, den har ogsaa forstaaet at gjøre Front mod den anden Kant, saa det nu til dens fratrædende Repræsentant med Sandhed kan siges, at »Fædrelandet gjemmer i taknemmelig Erindring mangt et til rette Tid udtalt Ord, hvorved Statsraad Vogt har gjort en bestemt Modstand mod Fyrste-Meninger og Fyrste-Luner«. Mindet om den ubøjelige, ikke til nogen

Indrømmelse villige Modstand mod en politisk Opposition, der jo hidtil rigtignok heller ikke har været synderlig rig paa positivt Indhold at stille op mod »Systemet«, træder nu tilbage for Erkjendelsen af, hvad dette Systems Mænd have udrettet til, i Fortsættelse af sine umiddelbare Forgjængeres Gjerning, at betrygge den norske Regjerings konstitutionelle Stilling, gjenoprette dens Autoritet som Administrationens selvstændige Leder, og befæste den som en Institution, der har Magten til ved det kongelige Raadsbord i de alvorlige Afgjørelser at hævde sin Opfatning. Det er en Vinding, og man forstaar, at det vil være en dobbelt Vinding, den Dag det helt ud bliver Folkets Ønsker og Vilje, som i den norske Regjering har faaet sit Organ.

V. Det Sibbern-Birch-Motzfeldske Ministerium.

1858—1861.

---

1. Allerede Sommeren 1855 var det bleven bestemt, at Kong Oskars ældste, den 3die Mai 1826 fødte Søn, Kronprinds Karl Ludvig Eugen, skulde beskikkes til Vicekonge i Norge, og det var i Forbindelse hermed, at Løvenskiolds Afsked fra Statholderposten den 25de August 1855 var bleven indvilget. Den 7de Februar 1856 udfærdigedes Beskikkelsen for Kronprinds Karl som Vicekonge, og den 24de Mai næstefter tiltraadte han Posten. I den blev han staaende indtil den 22de Juni 1857, da det var bleven ham overdraget at være Ordførende i den svenske Regjering, og Vicekongestillingen i Norge ikke ansaaes hermed forenelig. Samtidig overdroges det til den norske Regjering at afgjøre, med visse Undtagelser, de Sager, som ellers forelagdes Kongen til Afgjørelse. Den 11te September 1857 nedsattes en Interimsregjering — engang tidligere, i 1852, havde man havt en saadan — der dog snart igjen traadte ud af Kraft, idet Regjeringen i begge de Forenede Riger den 25de September 1857 med fuldt kongelig Magt og Myndighed overdroges til Kronprindsen. Heri skete fra nu af ingen Forandring, indtil Kong

Oskars langvarige Sygelighed den 8de Juli 1859 afsluttedes ved Døden, og Kong *Karl* — i Sverige den femtende af dette Navn — betraadte Thronen.

2. De siden Høsten 1858 paabegyndte Forandringer i det norske Statsraad tilhøre saaledes, endskjønt de fandt Sted i Kong Oskars Levetid, i Virkeligheden Kong Karls Regjering, og heller ikke kunde der være nogen Tvivl om, at det væsentlig, for ikke at sige udelukkende, var Kronprinds-Regentens personlige Vilje, Dues og Vogts Udtræden samt Udnævnelsen under 16de December 1858 af de Forenede Rigers Envoyé i Konstantinopel *Georg Kristian Sibbern* til norsk Statsminister i Stockholm og af Amtmand i Akershus *Kristian Birch-Reichenwald* til Statsraad og Chef for Justitsdepartementet skyldtes. De øvrige Forandringer i Regjeringens Sammensætning, som under denne nye Kombinations Vedvaren indtraadte, skulle her med det samme nævnes. Den 28de Mai 1859 afgik Statsraad *Hagerup* ved Døden, og den herved ledige Post forblev staaende ubesat, indtil Generalpostdirektør *Ketil Melsted Johnsen Motzfeldt* den 18de August 1860 udnævntes til Statsraad. Den 28de September samme Aar erstattedes derefter *Bloch* af Generalmajor *Harald Nikolai Storm Wergeland*, og hermed forblev det Sibbern-Birchske Ministerium uforandret indtil den Høsten 1861 indtraadte Krise.

3. Da det ikke var nogen særlig Omstændighed, som havde fremkaldt Ministerskiftet af December 1858, da der ikke havde foreligget nogen bestemt konstitutionel Konflikt, som et saadant Skifte skulde været Midlet til at løse, og da heller ikke Indholdet af de Forhandlinger mellem Regenten og de nye Statsraader, der vare gaaede forud for det, og om hvilke Rygtet allerede i nogen Tid havde vidst at berette, vare komne til Offentlighedens Kundskab, faldt det ikke saa let, med Sikkerhed at bestemme Forandringens Mening og Rækkevidde.

Den nye Statsminister havde siden 1842 opholdt sig i Udlandet som Indehaver af forskjellige diplomatiske Poster og havde først, da han i 1856 ansattes som Sekretær hos den til Vicekonge udnævnte Kronprinds, havt Anledning til at erhverve nogen Fortrolighed med Forholdene i sit Fødeland. Hvad Birch-Reichenwald angik, havde han paa Storthingene i 1848 og 1854 repræsenteret Byerne Moss og Drøbak, uden som Parlamentariker at tilvende sig større Opmærksomhed, og var her ikke heller traadt i noget saadant Forhold til Oppositionen, at man skulde tro, at det var dennes Ønsker, han fornemmelig havde stillet sig til Opgave at tilfredsstille. Som mangeaarig Expeditionssekretær i Kirkedepartementet og derefter i sit Amtmandsembede havde han vundet Anerkjendelse som en dygtig Administrator. Man vidste, at han som Student havde tilhørt den Kreds af »Intelligentsens« unge Forkjæmpere, fra hvilken Mænd som Welhaven, Stang, Schweigaard, Fougstad, Dunker og U. A. Motzfeldt udgik, og at han i 1832 havde været en af Grundlæggerne af det i Modsætning til det mere og mere Wergelandske, mere og mere demokratiserede »Studentersamfund« oprettede »Studenterforbund«. Endelig berettedes der og fik man nu Beviset paa, at han personlig havde forstaaet i høj Grad at vinde Kronprindsregentens Tillid under dennes Ophold som Vicekonge i Norge 1856—57. I disse de nye Regjeringsmedlemmers Forhistorie kunde der jo ikke egentlig siges at ligge noget utvivlsomt klart politisk Program.

4. Bedømmelsen af den indtraadte Forandring kom paa denne Maade til for den største Del at maatte hentes fra den almindelige Følelse af, hvad der syntes at ligge i Tidsforholdene og i deres nødvendige Medfør. Dette var vel, efter de aller flestes Opfatning, Afløsningen af et Styrelsessæt, der begyndte at ældes, »en Systemforandring, der« — som det under Krisen i

December 1858 blev udtalt af det for Opinionens Vexlinger mest opmærksomme Hovedstadsblad, der siden 1851 havde ombyttet sin fordums oppositionelle Rødhed med en mere neutral Farve og i denne Periode med Flid bestræbte sig for at gjøre Ret for sit smigrende Navn af »den norske *Times*« — »kunde rokke det hele gamle bureaukratiske Fundament, indføre en raskere og friere Forretningsgang, en kraftigere Administration, samt løse fra det skriftlige Systems tunge og tvangfulde Former, paa samme Tid som Raadet vilde kunne optræde med en intelligent Overlegenhed og en moralsk Styrke, der vilde indgyde Nationen og Nationalforsamlingen Agtelse«. Det nævnte Blad — »Morgenbladet« — troede, at denne Udvikling, ved hvilken »Regentstyrelsen vilde lægge for Dagen politiske Maximer, som vilde erhverve den Landets Taknemmelighed«, bedst kunde sikres ved, at Arven efter Vogt overdroges til Statstaad Stang. I de oppositionelle Kredse var man naturligvis ikke mindre overbevist om Ønskeligheden af en saadan Forandring, og her synes man at have været af den Mening, at der var Grund til at tro, at den ogsaa kunde ventes gjennemført af de Mænd, som ved Regentens personlige Tillid vare blevne foretrukne, uden at man fæstede sig synderlig ved eller havde noget væsentligt at indvende mod den lidet parlamentariske Maade, hvorpaa Forandringen var gaaet for sig. Et bestemt Vidnesbyrd i saa Henseende foreligger der i, hvad J. Sverdrup under en Debat i Storthinget den 23de April 1860 ytrede om Statsraadsskiftet i 1858. »Her«, bemærkede han, »havde vi faaet et Ministerium, som havde erklæret at ville være et konstitutionelt Ministerium, regjere med Storthinget, saalænge Storthinget gik frem paa en sandt loyal og konstitutionel Bane. Jeg tror ikke, jeg siger for meget, naar jeg udtaler dette som Ministeriets Tanke. Vi vare saaledes paa Vej til at gaa ind i et nyt konstitutionelt

Liv, derved at vi i Stedet for et bureaukratisk Ministerium, som opfattede sin Stilling paa en ejendommelig — ialfald ingen konstitutionel — Maade, fik et konstitutionelt Ministerium, som vilde knytte sig til de store Sager, der behandledes paa Nationens Forum, at staa og falde med dem«. Blandt andet antog man saaledes, at det vilde bestræbe sig for at opnaa Kongemagtens Medvirken til den upopulære Statholderposts Afskaffelse, at det ikke vilde stille sig uvilligt til en af Demokratiets Yndlingsplaner, Juryens Indførelse i den kriminelle Rettergang, og at dets Tilslutning vilde være given til Reformen med Statsraadernes Adgang til personlig Deltagelse i Storthingets Forhandlinger — en Reform, af hvilken man ventede sig de heldigste Følger, saavel i politisk Henseende, til at udjevne de enkelte opstaaende Differentser, som især i Retning af en lettere og mere betryggende Forretningsorden ved de offentlige Sagers Behandling.

I denne sidste Henseende gjorde Følelsen af, hvad der nu burde ligge i Tingenes Medfør, og af hvad der som Følge heraf burde kunne ventes af den med nye Kræfter udstyrede Regjering, sig stærkest gjældende. Som i Slutningen af forrige Afsnit paavist, havde Landets Udvikling, fortrinsvis den materielle Udvikling, i de sidste Par Decennier faaet en i visse Maader mere europæisk Karakter. Administrationens Omraade var bleven betydelig udvidet; der maatte ofte handles hurtigt og bestemt, og den gamle »omsvøbsdepartementale« Behandlingsmaade, som var bleven kjær for den aldrende Løvenskiold-Vogtske Styrelse, forslog ikke længere. Ogsaa den politiske Side af en saadan Overgang fra skriftlig til mundtlig, umiddelbar Forhandling Statsmagterne imellem havde sin, om end mere tilbagetrædende Betydning. Interessen, ikke blot for de store Principspørgsmaal, men for de offentlige Anliggender overhovedet, var bleven almindeligere, og selv om

man ikke gik saa langt som til at forlange, at Styrelsen i et og alt og øjeblikkelig skulde gjøre sig til et Redskab for Majoritetens Vilje, ventede man dog, at den, naar den gik ind paa at fremmøde Ansigt til Ansigt med Folkets Repræsentanter, ikke mere skulde kunne stille en altfor haardnakket Modstand mod Opfyldelsen af den almindelige Menings vel overvejede og gjentagne Krav eller kunne misbruge dette Forhalingssystem, der var næsten end mere irriterende end den aabenbare Modstand.

5. En moderat Liberalisme, uden Fristelse til nogen Overdrivelse og uden Fare for noget Tilbageslag, var i det hele taget det, som nu ved dette Tidspunkt Forholdene paa forskjellig Maade maatte gjøre Sindene mest modtagelige for. Man følte sig tilfreds og tillidsfuld, og man havde Grund til at være det. De gamle unionelle Tvistigheder betragtede man som afsluttede. Om Forsøg fra Kongemagtens Side paa en frihedsfiendtlig Omdannelse af Forfatningen kunde der ikke mere blive Tale, og fra Faren for et personligt Styre havde man under det forrige Ministeriums dygtige Hævden af den ansvarlige Regjeringsmagts Autoritet vænnet sig til at se bort. Fra den anden Side var der intet Tegn til, at den i Begyndelsen af Femtiaarene forsøgte qvasi-revolutionære Arbejderbevægelse vilde komme op igjen og ved sine Overdrivelser fremkalde en Reaktion. I Udlandet troede man at se det franske Kejserdømme nærme sig til det Punkt, hvor det, saaledes som det jo var stillet i Udsigt, skulde blive muligt med Forsvaret for Ordenens Sag ogsaa at forene et rimeligt Hensyn til Frihedens Tarv. I Nabolandet aabnede der sig Udsigt til, at det langvarige Arbejde for en tidsmæssig Reform af de svenske Repræsentationsforhold endelig engang vilde krones med Held, og i Danmark havde Nationalliberalismen endnu ikke mødt nogen af de bitre Skuffelser, som

vare den forbeholdte. Til det glædelige Opsving, som den materielle Udvikling i Norge havde taget, begyndte der at føje sig en nyvakt Bevægelse ogsaa paa det aandelige Omraade. Det lange Interregnum i Literaturen, som havde vedvaret, lige fra Wergeland i 1845 gik bort og Welhaven omtrent samtidig trak sig tilbage, holdt paa at afsluttes ved Björnstjerne Björnsons og Henrik Ibsens Fremtræden. En kraftigere national Aand begyndte igjen at røre sig i det litterære og kunstneriske Liv, endnu dog gjennemgaaende i æsthetisk tiltalende Former, uden noget der kunde vække Forargelse, selv hos de Svageste i Aanden, hellere for at »klæde Fjeldet« end for at vælte Stenene tilside og rydde ny Vej gjennem Uren. Flere af Dagens mest udprægede »Norskhedsmænd« vare paa samme Tid rettroende og aktive Skandinaver. De nye nationale Fortællinger gjenlød af Klokkeklang og Psalmesang, Helteskikkelserne fra »Hedenold« maatte frem paa Scenen igjen, og Fædrelandssangene svulmede atter af Beundring over de velbekjendte, solide norske Fjelde. »Samlingstanken« traadte frem som »den store Kongstanke«, og for dem, der søgte et mindre poetisk Udtryk for sine Idealer, var det »Samarbejdet«, der blev Løsenet. Og hvor man kastede Blikket hen — paa Forholdet mellem Statsmagterne, mellem de politiske Meningsfraktioner, mellem de forskjellige Samfundsklasser, eller paa de i Aands- og Kulturlivet fremtrædende Kræfter, saa det ud, som om Vilkaarene for at vinde dette Samarbejde virkelig vare der i rigere Maal end nogensinde, de Hindringer, der kunde stille sig i Vejen for det, færre end de havde været det, saa vidt Erindringen kunde række tilbage. Lige til denne nye Konges Personlighed, vennesæl, som han kom alle imøde, overstrømmende af Kraft og Ungdomsmod, tumlende med højtflyvende Planer, saa var det, ved Modsætningen til hans i en langvarig Selvbeherskelses Skole opøvede

Forgjængers tilbageholdne og formelle Væsen, noget der maatte styrke Indtrykket af, at det nu kanske var en ny, paa Løfter rig Tid, som dæmrede.

6. I det politiske Liv skulde man rigtignok blive Vidne til en Episode, der tydede paa, at hint Samarbejde, hvis man ikke tog det med Lempe, kunde komme til at støde paa enkelte Vanskeligheder. Det kort efter Aabningen af Storthinget i 1859 gjorte Forsøg paa ved »Reformforeningens« Dannelse at samle alle Repræsentationens bevidst progressive Kræfter til enig Samvirken — det første Forsøg paa inden Storthinget at danne et fast organiseret og omhyggeligt disciplineret Parti — mislykkedes fuldstændigt, efter først i et Par Maaneder at have fyldt Bladenes Spalter med en Polemik, i hvilken nok forøvrigt gamle personlige Fiendskaber og Kotteriinteresser havde vel saa stor en Anpart som de politiske Principspørgsmaal. Hvad Reformforenings-Striden især udrettede, var, at den bragte den siden Begyndelsen af Femtiaarene latente Adskillelse mellem den gamle Bondeoppositions mere aristokratiske østlandske og dens mere demokratiske vestlandske Elementer, mellem Storbønder og Smaabønder, for Dagen. Fra Regjeringens Standpunkt betragtet kunde dette Resultat ikke være af synderlig Interesse. Reformforeningen havde ikke havt nogen overfor Styrelsen stærkere aggressiv Karakter, og naar dens ledende Mænd havde villet, at der skulde gaaes raskere frem med Reformerne eller, nøjagtigere udtrykt, at man med en Gang skulde drive flere af de foreliggende Reformspørgsmaal op paa Dagsordenen, havde de neppe opgivet Haabet om heri at faa Regjeringen med sig. Hvad vi have seet en af disse Mænd — Sverdrup — udtale om Tilliden til den nye Regjerings konstitutionelle Hensigter og om den Tilslutning, der i disse kunde findes for en tidsmæssig Fremskridtspolitik, var vistnok talt fuldstændigt ud af hans Meningsfællers Op-

fatning. Hvad der ved Siden heraf vel maa fastholdes, er, at Ministeriet af 16de December 1858, paa samme Tid som det altsaa kunde glæde sig ved denne Fraktions Tillid, i det Hele ogsaa var vel anskrevet paa de øvrige Hold. Storthingets Gammel-Ministerielle vare ikke et Folkefærd, der i Længden skulde kunne stille sig uvenligt til nogen Regjering, og hvad de dengang temmelig talrige, saakaldte »Overbevisnings-Mænd« — Forgjængerne for det senere »Centrum« — angik, Mæglingernes og Fordragelighedens Mænd, de fødte Modstandere af alle Overdrivelser, af alle skarpe Partidannelser og alle ensidige Alliancer, Vennerne af ethvert »besindigt Fremskridt«, for det meste enten loyale kgl. Embedsmænd eller velstaaende Næringsdrivende, da maatte et Ministerium som det Sibbern-Birchske have al Udsigt til at kunne blive et Ministerium netop efter deres Hjerte. De den 16de December i Regjeringens Sammensætning foretagne Ændringer havde jo ogsaa indskrænket sig til Minimum, af hvad der maatte til, for at der overhovedet kunde blive Tale om en Ændring i Systemet. I Petersen vedblev Ministeriet at eje en højtagtet Repræsentant for Slægten fra Tyve-Trediveaarene; Riddervolds Navn mindede om den i 1848 fra Kongemagtens Side overfor den daværende Liberalisme viste Imødekommen; den Generation, der i Tiden omkring 1840 var traadt ud i det offentlige Liv, saa sig repræsenteret ved nogle af sine dygtigste administrative Kræfter; her sad en Storthingsveteran som Lange — dette blev jo et Koalitionsministerium, som, om det end ikke kunde føle sig i Besiddelse af den Styrke, der vilde ligget i dets Dannelse ud af en klart defineret Situation og med et til alle Sider bestemt opgjort og utvetydigen forkyndt Program, alligevel maatte siges at hænge saa vidt godt sammen og at frembyde saa faa svage Punkter, at en langvarig, tryg og ikke uberømmelig Tilværelse skulde synes det for-

beholdt, selv om »Tabouretstormerne« ikke havde været en den Gang i Norge endnu saagodtsom fuldstændig ubekjendt Race. Det vil da sige Taburetstormerne paa det offentlige Livs store, aabne Valplads. En anden Sag var det, at de Kræfter, som paa et mere indelukket Felt havde vist sig istand til den 16de December 1858 at vælte en tilsyneladende meget solid befæstet Taburet, paany kunde blive satte i Bevægelse og udnyttede, om en for andre, om sit Styrerkald overbeviste Personligheder gunstig Lejlighed skulde frembyde sig. Tanken herom skjødes dog nu tilside; foreløbig lod man det bero med, at man i Stedet for det gamle havde faaet noget nyt, og at dette nye havde al Rimelighed for at maatte fortone sig som noget bedre. Et parlamentarisk Ministerium stod selv for de dristigste som en fjern Fremtidstanke; man vilde prise sig lykkelig ved at have faaet et simpelthen konstitutionelt Ministerium eller — med et yderligere Afslag — endog blot et, der ikke overfor Repræsentation og Folk forholdt sig paa en ligefrem ukonstitutionel Maade.

Før det kunde blive aabenbart, hvorvidt Personalforandringen af 16de December 1858 virkelig var bestemt til at indvie et saadant Skifte i den norske Politik og give det en længere Tids Hævd, brød imidlertid fra en anden Kant et Uvejr løs, til hvilket man siden 1814 ikke havde oplevet noget Sidestykke — den baade direkte og indirekte, ogsaa for Norges indre Forhold skjæbnesvangre, noget uegentlig med Navnet »Statholderstriden« betegnede unionelle Konflikt.

7. Det er tidligere, under Omtalen af det Wedelske Ministeriums Bestræbelser for, overensstemmende med Storthingets Ønsker, at faa rettet paa enkelte af de ved Unionsforholdet klæbende Mangler, bleven berørt, hvorledes den i 1839 til den Ende nedsatte Unionskomite havde anholdt om og i Slutningen af 1843

havde faaet sig overdraget et udvidet Mandat. Vi have ogsaa seet, hvorledes, kort efter Thronskiftet i 1844, nogle af de fra norsk Side paaklagede Misligheder havde kunnet rettes gjennem den nye Konges Imødekommen. Efter at dette var skeet, maatte den et Øjeblik paatænkte fuldstændigere Revision af Foreningsakten for Nordmændene miste Størstedelen af sin paatrængende Nødvendighed, og nu, da Rigernes Magtstilling, takket være Norges overraskende hurtige Udvikling, mere og mere nærmede sig til hinanden, maatte, som vi ligeledes have havt Anledning til at berøre, de gamle Bekymringer for de svenske Indforlivelses-Lyster og Trangen til mod dem at kunne stille en ogsaa i Foreningsoverenskomsten udtrykkelig gjennemført Jevnligheds Former tabe i Berettigelse og Styrke. Da saa Unionskomiteen den 4de November 1844 havde afsluttet sin Virksomhed med Fremlæggelsen af et Forslag paa ikke mindre end halvandet hundrede Paragrafer til en hel ny Rigsakt foruden et vidtløftigt Forslag til særskilte Beslutninger af begge Rigers National-Repræsentationer angaaende Fastsættelsen af den Minimumsstyrke af Krigsmagten, hvortil hvert af Rigerne forpligtede sig til at bidrage med en bestemt Andel, viste man derfor — uagtet dette Forslag, som det fra norsk Side er bleven indrømmet, »udmærkede sig ved den Fordomsfrihed og, man kunde gjerne sige, modige Retskaffenhed, hvormed Komiteens svenske Medlemmer havde anerkjendt Norges Ligeberettigelse med Sverige og fuldkommen sideordnede Stilling og havde gaaet ind paa at foreslaa denne Stilling med Konsekventse gjort gjældende i alle Enkeltheder, uden nogen Tale om eller Antydning til den senere opstaaede Fordring om, at Ydelserne og Byrderne skulde staa i lige Forhold til Rettighederne og Fordelene« — i Norge ingen særdeles Iver for at paaskynde Sagens videre Fremme. Ikke før den 27de Februar 1847 indgik den norske

Regjering med en Indstilling, og først mere end et Aar derefter foredroges Sagen i sammensat norsk og svensk Statsraad, hvor man blev staaende ved den Beslutning, at »dens Dokumenter fremdeles skulde cirkulere«. Hermed var den begravet, og der fandtes ikke, hverken i Sverige eller i Norge, nogen, som var nysgjerrig nok til at fremkomme med en Efterspørgsel om dens Skjæbne. Man lod det bero med Bevidstheden om, at Unionsforholdet jo nu loyalt agtedes fra begge Sider, og med Haabet om, at der heri heller ikke i Fremtiden mere skulde indtræde nogen Forandring. De Tilnærmelser og Udjevninger, som den tiltagende Samfærdsel maatte gjøre ønskelige, stolede man paa at kunne opnaa enkeltvis og ad den almindelige Lovstiftnings Vej, gjennem Vedtagelse i begge Lande af overensstemmende Love, uden at det skulde være nødvendigt at aabne en af disse omfattende Diskussioner om selve Foreningens Grundvold, der, saaledes som den norske Regjering i 1840 havde paapeget det, saa let kunde »vække Tvistepunkter og lægge Spiren til Mistillid og Misfornøjelse i Fremtiden«.

8. Desværre blev det en alt andet end heldig Begyndelse, man kom til at gjøre med de to Forslag til saadanne Fælleslove, der, udarbejdede af unionelle Kommissioner, i 1857 indbragtes for hvert af Rigernes Nationalrepræsentation. I Sverige bifaldtes saavel Forslaget om gjensidig Exigibilitet af afsagte Domme som Forslaget om de Forenede Rigers indbyrdes Handel og Søfart. Det norske Storthing derimod forkastede dem begge — Exigibilitets-Loven blandt andet af Hensyn til »den i Mangelen af en Sagførerstand i Sverige liggende Vanskelighed for enhver, og vel især for Udlændingen, i at erholde vedbørlig Retsbistand ved de svenske Retter«, Handels- og Søfartsloven fornemmelig paa Grund af det norske Storthings ofte, saavel tidligere som senere, for Dagen lagte og helt forklarlige

Utilbøjelighed til gjennem varige Lovordninger at lægge noget Baand paa Statsmagternes Regulering af den vigtigste af de offentlige Indtægtskilder, Tolden. Nogen Uvilje mod Foreningslandet laa der i hvert Fald ikke paa Bunden af disse i de mest hensynsfulde Former givne Afslag. I Sverige vakte de desuagtet — eller gjenvakte de, rettere sagt — en Misstemning, som to Aar senere skulde komme til Udbrud i de voldsomste Anker over hele Foreningen, over Norges Utaknemmelighed og Umedgjørlighed, i retrospektive Bebrejdelser mod Karl Johans Opofrelse af Sveriges ved Kielertraktaten vundne Overhøjhedsrettigheder, i Benægtelser af det norske Storthings og den norske Konges fri Raadighed over Norges Grundlov, og i det fornyede Krav paa en Unions-Revision, der en Gang for alle kunde fastslaa Sveriges Principat — et Udbrud, der rev saa godt som hele Sverige med sig, og som der skulde hele det norske Folks, den norske Repræsentations og den norske Regjerings aldrig før og aldrig senere saa ubetinget enige Sammenslutning til at modstaa og at standse. Anledningen, ikke Grunden, var det, som blev givet af Statholdersagen.

9. Et i 1851 fremsat Forslag om Ophævelse af den Grundlovsparagraf, der gav Kongen Adgang til i Norge at beskikke en Statholder samt til hertil at udnævne enten en Nordmand eller en Svensk, var af Storthinget i 1854 bleven bifaldt, men negtet kgl. Sanktion, da det ansaaes for hensigtsmæssigt, at »den norske Regjering, i det mindste i Tidsperioder, som dertil opfordrede, kunde have en i dens Midte værende fast Formand, der, uden at være optaget af noget enkelt Departements Bestyrelse, kunde have sit Blik heftet udelukkende paa det Hele«. Et nyt Forslag fremkom, der tog Hensyn til denne Indvending, idet det foreslog at ombytte Statholderposten med en Statsministerpost, der da selvfølgelig, i Lighed med ethvert andet norsk

Embede, alene kunde besættes med en Nordmand. Det var at forudse, at Kongemagtens Medvirken til Afskaffelsen af den baade ved sine historiske Minder og ved Adgangen til at besætte den med en Fremmed lidet populære Statholderpost i Norge vilde blive modtaget med almindelig Erkjendtlighed. Den nye Konge og hans nye Raadgivere vare snart blevne enige om, at denne Indrømmelse til Folkets Ønsker — et Sidestykke til Forgjængerens »Morgengave« i 1844, Flagets Frigivelse — burde gjøres, og de ledende svenske Regjeringsmedlemmers — De Geers, Manderstrøms og Henning Hamiltons — Mening, der underhaanden blev indhentet, stemte hermed overens. Det er endog med fuld Fordring paa Troværdighed bleven berettet, at der, før Kongen Høsten 1859 for første Gang efter sin Thronbestigelse begav sig til Norge for at aabne Storthinget, »mellem ham og de tre nævnte svenske Ministre blev holdt en Raadslagning, hvori der handledes om, hvorvidt Kongen allerede i sin Throntale burde tilkjendegive sin Vilje til at imødekomme Storthingets Ønske om en Forandring af den norske Regjerings Organisation overensstemmende med et af de hvilende Grundlovsforslag, men at Hamilton fraraadede dette med den Erklæring, at det maatte være nok, at Hs. Maj. underhaanden tilkjendegav Storthingets Præsidenter og andre af dets mere fremragende Medlemmer sit Forsæt«. Saa skete, men efter at Beslutningen om Statholderpostens Afskaffelse den 9de December 1859 var fattet, rejstes der paa det svenske Ridderhus af V. F. Dalman Motion om, at de svenske Stænder maatte faa sig Sagen forelagt, inden Sanktionsspørgsmaalet afgjordes. Kort i Forvejen var der sammesteds fra Grev C. H. Anckarsvärd fremkommen en Motion om, at der for de svenske Stænder og det norske Storthing maatte blive fremlagt kgl. Forslag til Omordning af Unionsakten »til begge Folks større Tilfredshed, for derved at forebygge en

før eller senere indtrædende alvorligere Brydning af Foreningsforholdene«. Begge disse Motioner, af hvilke den sidste var Udtrykket for et umiskjendeligt Krav paa at tilvinde Sverige en fremherskende statsretslig Stilling inden Unionen, medens den første hvilede paa den Opfatning, at der i den norske Grundlov fandtes Forskrifter, som vare unddragne de norske Statsmagters udelukkende Bestemmelsesret, og at Forskriften om Statholderposten hørte til disse, fandt -- til bitter Overraskelse for de i Sagens Forhistorie indviede norske Myndigheder — nu Tilslutning hos den svenske Regjering, og for de svenske Statsmagters og den heftigt ophidsede svenske Opinions Tryk gav Kongen saa delvis efter. Vistnok erholdt den norske Opfatning den Tilfredsstillelse, at Sanktionsspørgsmaalet i Statholdersagen afgjordes i norsk og ikke i svensk eller kombineret Statsraad, men den under 4de April 1860 faldne Afgjørelse blev, at Storthingsbeslutningen negtedes Sanktion, idet Kongen i et Statsraadsprotokollen tilført Diktamen erklærede, at »Statsraadets Anskuelser i alt væsentligt stemte med Hs. Maj.'s egen Opfatning af Sagens Betydning og Vigtighed for Forholdene i Norge, og at han derfor, naar Tidspunktet forøvrigt af ham var fundet belejligt, gjerne vilde have imødekommet Storthingets og Statsraadets Ønsker. Men et saadant Tidspunkt kunde efter den seneste Tids Erfaringer ikke antages endnu at være forhaanden, hvorfor Hs. Maj. fandt at burde oppebie en belejligere Tid, for da selv at fremkomme til Storthinget med Forslag til den omhandlede Forandring i Grundloven«. Neppe var dette skeet, før det svenske Statsraad fra sin Side fremlagde de svenske Stænders i Henhold til den Anckarsvärdske Motion besluttede Anmodning om Revision af Unionsakten og erhvervede et kgl. Protokoldiktamen af 7de April, gaaende ud paa, at Anmodningen, forsaavidt den angik Statholdersagen, ingen Foranstaltning udfordrede,

da Kongen »med Hensyn dels til Rigets Stænders ham allerede bekjendt Beslutning, og dels til det svenske Statsraads til ham privat herom ofte ytrede enstemmige Mening, havde fundet sig foranlediget til i norsk Statsraad at nægte Sanktion paa Storthingets Beslutning«, og at, »da de i Stændernes Skrivelse forøvrigt omhandlede Gjenstande ikke for Øjeblikket fordrede Behandling, og Kongen ansaa Øjemedet for at fremmes bedre ved en Udsættelse, fandt han ingen Grund til nu at bestemme Tiden for Skrivelsens Foredrag i kombineret Statsraad, men vilde derom nærmere bestemme«. Ved Trudselen om Demission — et Middel, som her for første Gang i den norske Regjerings Historie officielt og udtrykkelig kom til Anvendelse — lykkedes det Medlemmerne af Statsraadsafdelingen i Stockholm, Sibbern, Birch-Reichenwald og Møinichen, at opnaa, at den svenske Statsraadsprotokol af 7de April meddeltes Storthinget. Selv protesterede Afdelingen i Stockholm mod den Betragtning af Statholderpostens unionelle Karakter, der ved hin Lejlighed var bleven udtalt af Kongens svenske Raadgivere, og fra Storthinget kom Protesten i Form af dets under 23de April enstemmigt voterede Adresse. I denne udtaltes det, at den krævede Revision af Unionsakten kunde fra norsk Side ikke finde Sted uden paa den i Rigsakten givne Grundvold, nemlig Rigernes Ligeberettigelse og ethvert Riges Eneraadighed i alle Anliggender, der ikke ere betegnede som unionelle. »Storthinget — hed det videre — er overbevist om, at ingen norsk Mand, der agter sit Fædrelands Rettigheder og sin egen Ære, vil deltage i Revisionen paa andre Vilkaar, og den seneste Tids Begivenheder i Sverige have ulykkeligvis i Norge opvakt en almindelig Frygt for, at der fra svensk Side vil blive gjort Forsøg paa at give Revisionen en anden Karakter. Det norske Folk, der holder fast ved Unionen, saadan som den nu er, forlanger under disse Omstæn-

digheder intet andet, end at Forholdet mellem Rigerne maa forblive uforandret, om endog Følgen skulde blive, at de enkelte Rettelser og Forbedringer, hvorfor Unionsværket maatte være modtageligt, henskydes til en Fremtid, i hvilken en sandere Opfatning af Forholdet mellem Rigerne ogsaa i Sverige har trængt igjennem«. Adressen beklagede Sanktionsnegtelsen i Statsraadssagen og tilføjede, at det vilde være Kongens og kommende Storthings Opgave at bringe den Del af Forfatningen, der angaar Ordningen af Rigets Raad, sin Fuldendelse imøde, »og Storthinget nærer det Haab, at det Tidspunkt ikke er fjernt, da et loyalt og standhaftigt Folks Bestræbelser ville lønnes med fortjent Held«.

10. Om at de svenske Fordringer paa en Revision, med Sveriges Supremati som Forudsætning, fra norsk Side maatte afvises, og at Revisionsspørgsmaalet overhovedet fra norsk Side vanskelig kunde optages til Fremme, saa længe ikke Statholdersagens endelige Afgjørelse ved de norske Statsmagters udelukkende Overlægnings- og Beslutningsmyndighed, uden nogen fremmed Indblanding, havde vist, at hin Forudsætning i det nu mest aktuelt blevne Punkt fra svensk Side var frafaldt, eller dette paa nogen anden, ikke mindre betryggende Maade var konstateret, derom herskede der altsaa fuld Enighed. Et Forslag om i Adressen af 23de April at indtage en Udtalelse af Misbilligelse af, at Medlemmerne af Statsraadsafdelingen i Stockholm ikke havde anvendt Demissionstrudselen for at opnaa kgl. Sanktion paa Storthingsbeslutningen om Statholderpostens Ophævelse, var med stor Majoritet bleven forkastet af Storthinget. Den Følelse af, at det vilde været urigtigt og uklogt, at komplicere den unionelle Krise med en indre ministeriel Krise, der havde hindret Vedtagelsen af dette Forslag, kunde forudsees ogsaa for Fremtiden at ville virke i Retning af at styrke Stillingen for et Ministerium, der ved Begivenhederne havde faaet sig anvist Pladsen

som aarvaagen Vogter af Norges Rettigheder. Adressen af 23de April 1860 var bleven Repræsentationens og Regjeringens Fællesprogram, og saa længe Ministeriet fra sin Side ikke svigtede dette Program, maatte det tro sig betrygget mod ethvert Angreb, for hvilket Grunden kunde blive søgt i dette eller hint indre Anliggende, som ikke netop var af den mest kapitale Betydning. Naar f. Ex. et af dets Medlemmer, Bretteville, i Anledning af sin mindre heldige — forøvrigt forud for det Birchske Ministeriums Dannelse liggende — Behandling af en administrativ Sag, fik sig af Odelsthinget den 16de Mai 1860 voteret et Dadelsvotum, uden at Følgen heraf blev hans Fratræden, var dette ikke istand til at fremkalde nogen egentlig Konflikt. I Odelsthinget havde man neppe følt sig sikker paa, at det parlamentariske Middel, med hvilket man ved denne Lejlighed var begyndt at experimentere, nu strax vilde vise sig virksomt, og Misnøjen over, at Forsøget praktisk ikke havde lykkedes, maatte betydelig dæmpes, da man erfarede, at Regjeringen ingenlunde ubetinget agtede at protestere mod Anvendbarheden af dette Middel, men kun gjorde opmærksom paa, at det, i Tilfælde, maatte være den samlede Repræsentation, ikke en enkelt Afdeling af denne, der afgav den Dom over Ministeriet eller et eller andet Regjeringsmedlem, for hvilken man da nok kunde finde Opfordring til at bøje sig. Theoretisk var dette sidste en Indrømmelse, som ikke kunde vurderes ringe, og hvis Betydning forøgedes derved, at den ikke var Regjeringen aftvungen, men kom som en frivillig Anerkjendelse af, at ogsaa for en norsk Minister kunde Bevarelsen af Repræsentationens Tillid blive et lige saa vigtigt Spørgsmaal som Bevarelsen af Kongens Yndest, og at Storthingets Adgang til at rejse og besvare Tillidsspørgsmaalet, uden at være indskreven i nogen af Grundlovens Paragrafer, laa i Forfatningens Aand og i den nu naaede konstitutionelle Udviklings Konsekventser.

11. Dobbelt overraskende kom det saa, da man allerede et halv andet Aars Tid efter den unionelle Krise, i et Øjeblik, da Storthinget ikke var samlet, og da intet indre Stridsspørgsmaal stod paa Dagsordenen, erfarede, at der inden et Ministerium, hvis Forhold til Repræsentationen syntes saa vidt tilfredsstillende, hvis Opgave overfor de svenske Tendentser var saa klar og almenanerkjendt, og som heller ikke vidstes at have gjort sig fortjent til noget Tab af den kongelige Gunst, holdt paa at indtræde en Dislokation, og det ovenikjøbet af en Anledning, der var den mest uventede, som kunde tænkes: denne Revisionssag, med Hensyn til hvilken Realiteten i det norske Program — ingen Revision af Foreningen, saa længe ikke Statholdersagen var ordnet — endnu i dette Øjeblik vanskelig kunde være nogen Tvivl underkastet.

Begyndelsen til det, som nu droges sammen til en Krise, var bleven gjort, da den svenske Regjering Vaaren 1861 havde anstillet et nyt Forsøg paa at bringe Liv i Revisionsspørgsmaalet — enten den nu virkelig troede, at Norges Modstand skulde kunne overvindes, eller det nærmest kun var en Demonstration, foretagen for at yde den offentlige Mening i Sverige en platonisk Tilfredsstillelse, der tilsigtedes, da den svenske Justitiestatsminister i et den 9de April 1861 afholdt svensk og norsk Statsraadsmøde fremkom med Forslag om Nedsættelsen af en unionel Komite til Drøftelse af forskjellige, begge Riger vedkommende Forhold, deriblandt om Tilvejebringelsen af en fælles Repræsentation. Sagen sendtes til den norske Regjerings Indstilling, og den 21de Oktober 1861 afgaves denne efter Foredrag af Justitsdepartementet, hvis Chefspost imidlertid var bleven overtaget af Birch-Reichenwald. I denne uden nogen Dissents inden Regjeringen vedtagne Indstilling, der — under Paaberaabelse af Storthingsadressen af 23de April 1860 — gik ud paa, at Forslaget ikke

skulde bifaldes, var der blandt andet i den historiske Fremstilling bleven hentydet til en under 7de November 1859 til de Forenede Rigers Gesandter af den svenske Udenrigsminister Manderström afsendt Note, der i sin Tid ogsaa var bleven Storthinget konfidentielt meddelt for at oplæses i et Møde for lukkede Døre, og hvori Udenrigsministeren havde ytret sig stærkt misbilligende om det kort i Forvejen fremkomne Anckarsvärdske Revisionsforslag. Paa lignende Maade var der i Indstillingen bleven mindet om, hvorledes »den i Norge i 1859 raadende Mening, at Statholdersagen da kunde bringes til Afgjørelse baade som et rent norsk Anliggende og med et gunstigt Resultat, ogsaa dengang deltes inden Kredse i Sverige, hvor det paalideligste Bekjendtskab til Forholdene og Opinionen der i Landet maatte forudsættes at være tilstede«. Disse tvende Hentydninger til det inden den svenske Regjering i Løbet af en ganske kort Tid indtraadte Meningsskifte vakte hos den norske Statsminister i Stockholm, Sibbern, saa stærke Betænkeligheder, at han vægrede sig for at fremlægge Indstillingen for Kongen og i dets Sted den 2den November indgav sin Afskedsansøgning. Den 16de s. M. forelagdes Indstillingen af Bretteville og Lange for Kongen, »der æskede Forklaring angaaende nogle Udtryk i den«. Den 30te næstefter erholdt Sibbern den ansøgte Afsked, og Statsministerposten tilbødes Birch-Reichenwald, der afslog den. Kongen begav sig nu til Kristiania, hvor *Birch-Reichenwald*, *Motzfeldt* og *Petersen*, der for sit Vedkommende gjorde Opretholdelsen af de paagjældende Ytringer til et Portefeuillespørgsmaal, den 12te December afskedigedes. Den 14de s. M. erkjendte de øvrige Medlemmer af Regjeringen — Bretteville, Lange, Manthey, Møinichen, Riddervold og Wergeland — at det var rigtigst, at Ytringerne udgik, og expederede Indstillingen i den saaledes ændrede Form. Den 17de næstefter

gjenudnævntes *Sibbern* til Statsminister, og udnævntes til Statsraader forhenværende Statsraad *Frederik Stang* som Regjeringens første Medlem, samt Højesteretsassessor *Hans Gerhard Colbjørnsen Meldahl* og Kommandør i Marinen *Wenzel Wolfgang Haffner*.

12. Om Nødvendigheden af det inden Regjeringen stedfundne Brud udtalte Protokolkomiteen paa næste Thing, det i 1862—63, sig meget tvivlende, og navnlig bemærkede Komiteens Minoritet, at det for den »ingenlunde stod klart, at Udtrædelsen havde sin udelukkende Grund i Forhandlingerne om de i den endelig vedtagne Indstilling udgaaede Tirader af det oprindelige Foredrag«. At Forandringen, hvad Retningen af den norske Regjerings unionelle Politik angik, ikke kunde tillægges Betydningen af et Systemskifte, var jo ogsaa strax bleven betonet af den det rekonstruerede Ministerium nærstaaende Presse, der forkyndte som en »uigjendrivelig bevist« Sandhed, at »Indstillingen om Afslag af Revisionen, overensstemmende med Nationalrepræsentationens Adresse, maatte være den nye Regjerings Program«, som det havde været den afgaaede Regjerings. For den indre Politiks Vedkommende fremholdtes det fra samme Side, hvorledes Stangs Overtagelse af den ledende Stilling i Raadet burde opfattes som en Garanti for, at de Ønsker om en større Samstemmighed og en lettere Samvirken mellem Regjering og Repræsentation, der, som man vil erindre, i 1858 vare blevne identificerede med det da herfra fremsatte Krav paa Tilkalden af Stang hellere end af Birch-Reichenwald, nu fuldt ud skulde blive til Virkelighed gjennem Indvielsen af en sandt parlamentarisk Styrelse, hvor Ministeriet »i stadig og levende Vexelvirkning med Nationalforsamlingen« skulde »let og næsten umærkeligt renses for Koteriindflydelserne«, med »organiserede politiske Partier«, med »Overensstemmelse i politiske Principer og Fællesskab i store og berettigede offent-

lige Interesser som de stærkeste Baand, der holdt de i Fællesskab virkende Personer sammen, medens Familjehensynene, det personlige Kammeratskab og den tilvante Samstemmighed bleve de mere uvæsentlige og tilfældige Foreningsmomenter«.

Saadant var det Horoskop, som fra ikke ganske uautoriseret Hold stilledes for det nye Ministerium. Skulde dette gaa i Opfyldelse, vilde et Personskifte, hvis umiddelbare Aarsager til en Begyndelse havde været indhyllede i en lignende Dunkelhed, som Tilfældet havde været med det tre Aar i Forvejen stedfundne Ministerombytte, rigtignok snart aabenbare sig at have havt Betydningen af et overordentlig stort Skridt fremad i Udviklingen.

Ikke alle følte sig dog overbeviste om, at dette Skridt — fra et konstitutionelt til et parlamentarisk Styre — nu strax vilde blive taget. Det var ikke længere siden end i Storthingsdebatten den 14de Mai 1860 om Statsraadernes Adgang til Deltagelse i Storthingets Forhandlinger, at Stang havde fundet Anledning til udtrykkelig og med Styrke at betone, at, naar han nu som før gav denne Reform sin Stemme, da var det ingenlunde i den Tro, at den skulde, burde eller vilde føre til Parlamentarisme, noget, som »hverken vilde være stemmende med vor Konstitution eller med vore Forhold«. Søgte man af Stangs egne Udtalelser fra ældre og nyere Tid at danne sig et Billede af hans politiske Grundsyn, vilde dette snarest vise et Ministerium, der ikke blot ved sin embedsmæssige Autoritet, men tillige og fornemmelig ved sine Medlemmers personlige Overlegenhed og sin kraftige Anvendelse af Initiativet var istand til for Regjeringsmagten at erobre den »ledende Indflydelse paa den hele Statsstyrelse«, uden hvilken »Samfundets Fremskridt vilde blive tilfældige og planløse«, og ved Siden af et saadant Ministerium en Repræsentation, som under denne Ledelses

forædlende Paavirkning, ved Deltagelsen i Statsmagternes Samarbejde og fælles Overlægninger vandt »en højere Kaldelse« og ikke svigtede denne — i det hele et Forhold, hvorunder begges Kraft styrkedes, Regjeringens ikke mindst. Opfatningen var saaledes, naar alt kom til alt, muligens ikke saa væsentlig afvigende fra den, som det havde været den nærmeste Forgjængers Haab, efterhaanden og lempeligen at faa virkeliggjort. Det kunde være, at den nye Ministerchef ejede en større Kraft, en mere overlegen Personlighed, en friere Stilling til »de uvæsentlige og tilfældige Foreningsmomenter« at bringe med til dette Arbejde, hvortil desuden kom, at hans reddende Indgriben i den ved de tre nu fjernede Regjeringsmedlemmers Mangel paa Eftergivenhed fremkaldte Krise klarligen havde erhvervet ham et ikke ringe Krav paa Erkjendtlighed hos de svenske Ministre, der nu altsaa saa sig sparede for det pinlige — maaske kompromitterende — ved at faa sine omskiftende Synsmaader og Raad med Hensyn til »det norske Spørgsmaal« gjenkaldte i Erindringen. For deres Vedkommende vare Fordelene ved Krisens Udgang øjensynlige. At denne Udgang heller ikke skulde blive uden Fordele for Norge, var, ved Budskabet om det Stangske Ministeriums Dannelse, de flestes Haab, manges Fortrøstning.

VI. Det Stangske Ministerium.

1861—1880.

---

1. De politiske Modsætningers Udvikling, 1861—1872.

1. Et halvt Aarhundrede var gaaet hen siden Grundlovsværkets Fuldendelse. Rigets Finantser vare betryggede. Den indre Organisation var i det hovedsagelige afsluttet. Landets ekonomiske Udvikling var bragt ind i et betryggende Spor. Norges selvstændige Stilling inden Unionen var bleven hævdet. De politiske Grupperinger, der i den første Tid væsentlig havde været bestemte af Klasseforholdene, begyndte at ordne sig efter Meninger og principielle Interesser. Repræsentationens Sammensætning holdt paa at blive mere alsidigt blandet. I sin Stilling overfor Kongemagten var Regjeringen, som Erfaringen havde vist det, sikret, om ikke mod en pludselig Indgriben, saa dog mod enhver systematisk fortsat Indblanding. Idet nu Turen kom til de forfatningsmæssige Spørgsmaal, der, naar de tidligere havde været oppe, især havde artet sig som Kompetencespørgsmaal, af hvilke ovenikjøbet kun et Faatal havde fundet nogen endelig Besvarelse, kunde der, under Forhold som disse, synes at være Grund til at haabe paa et frugtbart og let vundet Udbytte i

virkelige Reformer. Selve Øjeblikkets Varsler vare gode. Til den enkelte Reform, hvis Maal det skulde være at samle Statsorganismens hidtil mere spredt, mere tilfældigt, undertiden endog i Strid mod hinanden virkende Kræfter — Ophævelsen af den mellem Regjeringens og Repræsentationens Overlægninger stedfindende Adskillelse — havde Chefen for Ministeriet af 17de December 1861 paa en særlig og udmærket Maade knyttet sit Navn. I Regjeringens og Storthingets gjensidige Magtforhold maatte der i det hele og store taget siges at herske en saavidt godt opretholdt Ligevægt, at ingen af dem, og kanske aller mindst Regjeringen, behøvede at afskrækkes fra en nærmere Samvirken ved Frygten for under denne at komme til at tabe sin Selvstændighed. Med nogen systematisk Opposition eller nogen fastsluttet Gruppe, hvis Mænd lededes af Ønsket om at sætte sig i Besiddelse af Magten, havde Regjeringen ikke at kjæmpe. Og selv af de spredte Styrkeprøver, der kunde komme, var der en overvejende Sandsynlighed for, at en Regjering, hvis Chef stod i sin fulde Kraft, med rig Erfaring, med fremragende parlamentarisk Dygtighed og opretholdt af en stor Popularitet, vilde gaa sejrende eller i hvert Fald usvækket ud.

2. Disse, som det dengang kunde synes, velgrundede Forhaabninger skulde ikke gaa i Opfyldelse, og Historien om det Stangske Ministerium skulde i dets Sted blive Historien om en lang Række Konflikter af tiltagende Voldsomhed, under hvilke efterhaanden alle inden den formelle Lovligheds Ramme liggende Magtmidler udtømtes, samtidig med at man, istedetfor at nærme sig til Maalet, snarere kom længere og længere bort fra det, ja overhovedet bort fra enhver Løsning. Det er af en Mand, i hvis Lod det nogle Aar senere faldt, for Rigsrettens Skranke at tale Regjeringens Sag, bleven sagt, at det for en senere Slægt, der kjendte

denne Periodes politiske Kampe »alene af Aktstykker og ikke af levende Erfaring«, turde falde overordentlig vanskeligt at forstaa, hvorledes der ud af et Spørgsmaal, om hvilket alle i Hovedsagen vare enige, kunde rejse sig en saa oprivende, saa vedholdende Strid — vanskeligt at forstaa, »selv for den, der er vant til at se, hvorledes i Stridens Hede Overdrivelserne paa begge Sider danne stærke Skillemure af ringe Materialier«. Forklaringen er neppe udtømt i det bitre Ord af en blandt Regjeringens ivrigste Modstandere, at »personlige Ting havde dannet Stridens Kjerne«, og at man »i aarevis havde kjæmpet for saa ringe et Spørgsmaal som det, om denne eller hin skulde vedblive at være Minister til sin Død«. Vil Historien end, naar engang alle Materialier foreligge til en udtømmende Skildring af Kampens mangehaande Episoder, rimeligvis oftere blive nødsaget til at pege paa personlige Motiver og i det hele paa Faktorer af en lidet ophøjet Karakter, kan det dog paa den anden Side ikke miskjendes, at det ved Siden heraf ogsaa har været vidtrækkende Interesser, Theorier og Doktriner, som fra de forskjellige Hold have grebet ind, dels derved, at deres Fremme er bleven gjort til Gjenstand for positivt Arbejde, dels — og det kanske vel saa meget — paa den Maade, at man har troet at maatte opstille deres Godkjendelse som en Betingelse for sit Samtykke til det, der fra den modsatte Side krævedes. Vel kunde det undertiden synes, som om Betingelsen havde saa liden Udsigt til at blive opfyldt, at den vanskelig kunde fremtræde uden som en anden Form for et Afslag. Dette Indtryk tabte sig dog, efter hvert som man paa begge Sider under Konfliktens videre Udvikling mere og mere indforlivede sig med sine engang fremsatte Synsmaader og Paastande, og det forsvandt tilsidst ganske under den Lidenskabelighed, der greb alle og lod dem føle sig urokkeligt overbeviste om, at enhver

Vaklen, enhver Opgiven af det Standpunkt, til hvilket man nu engang var fæstet, enhver Transaktion eller Imødekommen vilde være enstydig med en Opgiven af Forfatningens Grundprinciper, et Forræderi mod Fædrelandet, en redningsløs Overgivelse, henholdsvis enten til den vildeste Radikalisme eller til det mest nedværdigende Despoti, det afgjørende Skridt enten til at »omstyrte Grundlovens System«, til at »afskaffe Kongedømmet« eller til at »lænkebinde« Landet.

3. Det første, som man, for at kunne forstaa, hvorledes Kampen om et enkelt konstitutionelt Reformspørgsmaal kunde antage saa overordentlige Dimensioner, maa holde sig for Øje, er den Opfatning, der lidt efter lidt havde slaaet Rod, af den norske Grundlov som et i ganske fortrinlig Grad helstøbt Værk, ved hvilket det ikke var muligt at røre, uden med Fare for at ødelægge dets fuldendte Harmoni. Hos den ældre Slægt fremtraadte denne Opfatning med en ejendommelig Følelse af beundrende Pietet, som naar man, uden at smile, i samme Aandedræt kunde nævne Bibelen og Grundloven, eller naar man gav denne sidste det noget tvetydige Hædersnavn »en Relikvie«. Ikke uden den største Anstrengelse var det i 1851 lykkedes at faa den monstrøse Grundlovsbestemmelse om Jødernes Udelukkelse fra Riget ophævet, og af de øvrige i de første halvhundrede Aar efter 1814 gjennemførte fem Grundlovsforandringer havde de to (fra 1842 og 1857) gaaet ud paa en af Forholdene nødvendiggjort Omfordeling af Repræsentanttallet, medens en (1821) indeholdt Regler for de finmarkske »Rettighedsmænds« Stemmeret, en (1845) omhandlede Interimsregjeringens Organisation og en (1857) henlagde Tiden for Storthingets Sammentræden fra den 1ste Februar til den 1ste Oktober — altsammen saaledes Omordninger, ved hvilke selv den ængsteligste Kritik ikke vel kunde komme til at stille Spørgsmaalet om Systemet eller om denne »Konstitu-

tionens Aand«, disse »Grundlovens Principer«, som i 1814 ved Forfatningens Slutningsparagraf havde faaet sig tilkjendt en evig og uforanderlig Tilværelse — i visse Maader en Skjærpelse af det Nicolai Wergelandske Forslag paa Eidsvold, der havde villet lade det bero med at fastslaa Grundlovens »Uforanderlighed og Inviolabilitet« for et Tidsrum af kun 99 Aar. Ellers var det Overensstemmelsen med dette System, der blev det første og det sidste, hvorom der spurgtes, og da det jo altid var lettere at bestride Overensstemmelsen end at paavise den, bleve Udsigterne for enhver nogenledes indgribende Udbedring af de konstitutionelle Former overordentlig ringe.

4. Enkelte af de gjentagende forkastede Forslag til konstitutionelle Forbedringer vare alligevel, trods denne alt beherskende Følelse af Eidsvoldsværkets Fortræffelighed, for ikke at sige Ufejlbarhed, vedblevne at vende tilbage, blandt disse navnlig det Forslag om at aabne Regjeringens Medlemmer Adgang til personlig Deltagelse i Repræsentationens Forhandlinger — »Statsraadssagen« — der allerede paa Storthinget i 1821 af C. M. Falsen, »Grundlovens Fader«, var bleven fremsat som Reglementsforslag og derefter af den samme Repræsentant var bleven omændret til et Grundlovsforslag, under Henvisning til, ikke blot at en saadan Samvirken vilde paaskynde Sagernes Gang, men ogsaa at »Nationalrepræsentationen vilde sættes i en nøjere Forbindelse med Regjeringen, og at Nationen vilde erholde Sikkerhed for, at Statsraadsposterne ikke beklædtes uden af Mænd, der vare dem voxne og vare saavel Nationens som Regjeringens Tillid værdige« — med en Argumentation altsaa, der advarende pegede paa de Farer for Regjeringsmagtens Dekadence, hvis allerede stedfundne Indtræden vi i 1835 have seet Stang saa stærkt betone i sit Indlæg for Reformen. Paa Storthinget i 1824 faldt det enstemmigt igjennem.

I 1833 adopteret af Regjeringen — jevnsides med tvende private, af Jonas Anton Hjelm og Ludvig Mariboe fremsatte Forslag — var Forslaget ikke heldigere, idet Forkastelsen væsentlig motiveredes af formelle Hensyn. Det vedblev alligevel at holde sig paa Dagsordenen som kgl. Proposition lige indtil 1851, da Regjeringens Befatning med det foreløbig ophørte. Statsraadets Flertal havde ogsaa da villet gjentage det; men det blev nu Statholder Løvenskiolds dissenterende Votum til Fordel for en Udsættelse, »indtil vore konstitutionelle Forhold have udviklet sig mere, og som Følge heraf Opinionen i Storthinget maatte blive gunstigere stemt for Regjeringsmedlemmernes Deltagelse i dets Forhandringer«, der sejrede. Blandt de forskjellige private Forslag om Sagen, som i denne lange Tid vare blevne indbragte, var der ogsaa nogle, som gik ud paa, at Forandringen skulde istandbringes eller ialfald anordnes ved Forskrifter i Storthingets, under dettes egen diskretionære Myndighed staaende Reglement. Et saadant Forslag var i 1851 naaet frem til at blive bifaldt af Storthinget, men var bleven nægtet Sanktion af Regjeringen, der fandt, at Ordningen af et saa vigtigt Anliggende ikke kunde overlades til Storthingets Forgodtbefindende. Dette laa saa meget nærmere, som Højesteret i 1845 paa Foranledning havde udtalt sig derhen, at Storthinget ikke kunde ansees at have grundlovmæssig Hjemmel til gjennem Bestemmelser i sit Reglement at aabne Regjeringens Medlemmer Adgang til Storthingets Forhandlinger, hvorimod det ikke ansaaes stridende mod Grundlovens Principer at gjøre dette gjennem en Fundamentallov. Til Fuldstændiggjørelse af dette Omrids af Statsraadssagens Historie i dens første Afsnit hører det endelig med at omtale, hvorledes de private Forslag, ved hvilke den derpaa indbragtes for Storthingene i 1854, 1857, 1859—60, 1862—63 og 1865—66, samtlige viste sig ude af Stand

til at opnaa den grundlovsbestemte kvalificerede Pluralitet. Under de herved fremkaldte, vidtløftige Forhandlinger var det, at hin ældre Opfatning af Grundlovens Urørlighed begyndte at krydses med og omforme sig til en anden, der, idet den udgik fra den samme Forudsætning om Grundlovens Fortræffelighed og Helstøbthed, heraf drog den Slutning, at de Forandringer, der nu kanske ikke synderlig længere lode sig afvise, ikke burde ske ved noget »Flikværk«, men ved en indgribende Omstøbning, der skabte en ny og lige saa fuldendt Harmoni som den, det første Grundlovsværk mentes at have været i Besiddelse af. Vi skulle se, hvorledes denne nye Opfatning forsøgtes bragt til Gyldighed, ikke blot overfor Statsraadssagen, men saasnart overhovedet et eller andet konstitutionelt Reformkrav rejstes — hvorledes den banede sig Vej snart paa et, snart paa et andet Omraade, opgaves af dem, der først havde udtalt den, for at akcepteres paa Hold, hvor man oprindelig havde været temmelig fremmed for den — hvorledes den blev Regjeringens Program, og hvorledes det var, at den, efter at have fæstet sig her, forsøgtes hævdet, i Principet med en Styrke og i den praktiske Gjennemførelse med en Svaghed eller, om man foretrækker dette Udtryk, med en Moderation, der forenede sig om at lette Modstanden mod den og at vanskeliggjøre Tilslutningen til den.

5. En af de første Lejligheder, da denne nye Lære forkyndes og det senere hyppigt gjentagne Ord om »Flikværks«-Methodens Utilraadelighed udtales, er, da paa Storthinget 1851 Johan Sverdrup paaberaaber sig den som Grunden til, at han endnu ikke kan give Statsraadssagen sin Stemme, fordi den vil føre til Parlamentarisme, altsaa Fravigelse af det hidtil opretholdte System, og skal det gjøres, da »maa det ikke ske ved Flikværk; man maa ikke binde sig til enkelte Bestemmelser, før man har fundet det endelige Hele«,

til hvilken Ende Reformen i Tilfælde bør »sættes i Forbindelse med gjennemgribende Forandringer i det hele Valgsystem og i flere andre af Grundlovens specielle Bestemmelser«. Næsten Ord til andet gjentages dette i 1857 af den Komitefraktion, der fremhæver, at Statsraadssagen i hvert Fald »bør sættes i Forbindelse med eller gjøres afhængig af andre Forandringer i Grundloven, til Exempel et nyt Valgsystem og aarlige Storthing, hvorfor det formenes rigtigst, at Storthinget ikke bifalder Forslaget, før det har vist sig, om de øvrige dermed i Forbindelse staaende Grundlovsreformer kunne gjennemføres«. Nogle Aar senere faar Theorien et nyt Tilknytningspunkt i det i Mellemtiden fremtraadte Forslag om Overgang fra treaarlige til aarlige Storthingssessioner, mod hvilket det i 1863 af en Repræsentant gjøres gjældende, at det som sit Supplement vil kræve Opløsningsret for Kongen, medens der fra den anden Side svares, at denne sidstnævnte Forandring snarere bør knyttes som et Vilkaar til Statsraadssagens Gjennemførelse. Da saa umiddelbart derefter Statsraadssagen paany kommer til Behandling, er det tvende af Thingets indflydelsesrigeste Medlemmer, der erkjende det logiske i denne Sammenknytning — men begge tillige saaledes, at de herfra hente sit Hovedargument mod enhver Forandring — Ueland, der betoner, at, saafremt man en Gang skal give Statsraaderne Sæde i Repræsentationens Midte, »da maa der sandelig samtidig foretages andre Forandringer i Grundloven, hvis ikke de i denne mellem de forskjellige Statsmagter fastsatte Grændser aldeles skulle forrykkes«, Schweigaard, der finder, at man »ikke er præpareret paa nogen Omdannelse, som ikke kunde standse med denne Forandring, og som denne Forandring maaske ikke var nogen Begyndelse til«. Det samme gjentager Ueland i 1869 i sine Advarsler mod Statsraadssagen som noget udenfor »Grundlovens Ramme« liggende, Schweigaard,

idet han protesterer mod »den Tanke, til hvilken man synes at se Spor, at Grundloven nu skulde være at anse som et halvt forældet Værk, og at den egentlig egnede sig til et Slags Revision, hvortil man kunde ønske en konstituerende Forsamling«.

Fra disse Hold er det altsaa som en Grund til overhovedet ikke at røre ved det bestaaende, man gjør gjældende, hvorledes den enkelte Forandring ikke kan ske uden paa Bekostning af det heles Harmoni. En noget anden er den Stilling, Regjeringen synes at ville indtage til Spørgsmaalet, naar den i sin paa Justitsdepartementets Foredrag hvilende Indstilling af 29de April 1863 vel adopterer Tanken om en Overgang til aarlige Storthingssessioner som en blot og bar Forandring i Forretningsordenen, der »ikke kan antages at ville medføre nogen Forrykkelse af den ifølge Grundloven bestaaende Myndighedsfordeling mellem Statsmagterne og som Følge deraf til Modvægt at kræve andre væsentlige Forandringer i vor Forfatning, hvorved denne i det hele bragtes i Overensstemmelse med de nyere Forfatninger, der under aarlig Sammentræden af Folkerepræsentationen have søgt Betryggelse for en regelmæssig Udvikling og det konservative Elements behørige Indflydelse hovedsagelig i et gjennemført Tokammersystem med et stærkt Førstekammer og i et Kongen tilkommende absolut Veto med Ret til at opløse Nationalforsamlingen og paabyde nye Valg« — men paa samme Tid tager Afstand overfor Statsraadssagen, om hvis Gjennemførelse der ikke bør blive Tale uden i Forbindelse med den til Fordel for en konsekvent Parlamentarisme skeende »gjennemgribende Omstøbning af vor Forfatning«, for hvilken Regjeringen finder, at »Tiden i ethvert Fald endnu ikke er kommen«. Det indrømmes, at Indførelsen af aarlige Storthing »fjerner den Hindring mod en parlamentarisk Styrelsesmaade, som nu i nogen Grad allerede ligger i de temmelig

lange Mellemrum mellem Repræsentationens Samlinger, at den saaledes er mere skikket til i Forbindelse med andre Grundlovsforandringer at tjene til Grundlag for en saadan Styrelse og kan bidrage til at give visse Grundlovsforandringer, navnlig angaaende Statsraadernes Deltagelse i Storthingets Forhandlinger, en anden Betydning og Virkning, end Tilfældet under de nu bestaaende Regler for Storthingets Samlingstider vilde blive. Men fejler man ikke — fortsætter Regjeringen — i den Anskuelse, at det ikke er af de aarlige Storthing i og for sig, men først af deres Forbindelse med andre Grundlovsforandringer, hvorom der nu ikke er Spørgsmaal, at nogen virkelig Indflydelse til at forandre Styrelsesmaaden og Myndighedsfordelingen kan være at befrygte, saa skjønnes der af denne Omstændighed ikke med Rette at kunne udledes mere, end at man maa blive staaende ved Indførelsen af aarlige Storthing og afvise de yderligere Forandringer, der kunne antages at ville give samme en anden Indflydelse og Betydning end den forretningsmæssige, saa længe det ikke maatte befindes nødvendigt og rigtigt at skride til den fuldstændige Omstøbning af vor Statsform, som ovenfor er berørt, men som Departementet ikke for Tiden tør anse tilraadelig eller paakrævet. At den heromhandlede Grundlovsforandring kan paakalde en forøget Forsigtighed og Betænkelighed ved at indlade sig paa andre, hvis Indflydelse paa Statsmagternes indbyrdes Forhold ikke med Sikkerhed og Klarhed kan forudsees, indrømmes villigen. Men da der intet skjønnes til Hinder for at blive staaende ved det Skridt, der nu er paa Bane, formenes der i denne Betragtning ikke at ligge noget afgjørende Modargument, naar dog dette Skridt i og for sig er uden betænkelige Følger«.

En nærmere og direkte Fortolkning af disse Udtalelser — om de skulde forstaaes som en Afvisning, en Gang for alle, af enhver ud over de aarlige Stor-

thingssessioners Indførelse gaaende konstitutionel Reform, eller om Regjeringens Medvirken til en mere omfattende Forfatningsrevision dog maaske, under visse Omstændigheder, kunde paaregnes — modtog man ikke. Nogen ydre Anledning til at afæske Regjeringen en saadan Forklaring frembød sig ikke, og Regjeringen paa sin Side tilbød den ikke. Indirekte kunde dog Fortolkningen søges paa flere Punkter, i Regjeringens Holdning paa et andet, nærliggende Felt, i en karakteristisk fremtrædende Opinionsstrømning, der i hvert Fald ikke gik Regjeringen imod, og i Theorier, der — heller ikke fra Kredse, hvor man var fiendtlig stemt mod Regjeringen — i den offentlige Debat udvikledes med Styrke og Uforbeholdenhed. Og den Slutning, man heraf maatte drage, blev nærmest den, at det ikke var den absolute Uforanderligheds Princip, som Regjeringen havde gjort til sit, men at dens Tanker og Sympathier mere droges i Retning af en Omstøbning af en temmelig vidtrækkende Beskaffenhed. Hver af de her antydede Foreteelser — Regjeringens Forslag til ny Unionsakt, den ny-skandinaviske Bevægelse og Anbefalingerne af en navnlig paa Tokammersystemets Indførelse rettet konstitutionel Reformpolitik — skulle vi nu gaa over til med nogle Ord at omtale.

6. Det »Interdikt« mod en Fornyelse af det unionelle Revisionsarbejde, der indeholdtes i Storthingets under Statholderstriden afgivne Adresse af 23de April 1860, kunde, ved en velvillig Fortolkning, ansees for at være hævet gjennem den Beslutning, hvori Storthinget den 15de Juni 1863, samtidig med at fastholde, at »en Revision af de unionelle Anliggender alene kunde finde Sted paa den i Rigsakten givne Grundvold, nemlig Rigernes Ligeberettigelse og ethvert Riges Eneraadighed i alle Anliggender, der ikke ere betegnede som unionelle«, havde henskudt det til Kongen at afgjøre, naar »det rette Tidspunkt til at forberede en

saadan Revision maatte være kommen«. De af den svenske Regjering fornyede Krav vare blevne imødekomne, idet i sammensat Statsraad den 6te Februar 1865 en svensk-norsk Komite til Revision af Foreningsvilkaarene var bleven nedsat, og derefter til norske Medlemmer af samme var beskikket fhv. Statsraad O. V. Lange, Sognepræst G. P. Harbitz (begge senere efter Ansøgning entledigede og erstattede med Sorenskriver C. Platou og Amtmand H. Th. Meinich), Stiftamtmand N. Vogt, Højesteretsassessor E. Saxlund, Generalmajor N. C. Irgens, Professor Th. H. Aschehoug og Gaardbruger O. G. Ueland. Den 29de August 1867 afgav Komiteen sit Forslag, der af den norske Regjering blev i alt væsentligt godkjendt samt i Henhold til kgl. Resol. af 14de Januar 1869 fremlagt som kgl. Proposition, for at komme til Afgjørelse paa næste ordentlige Storthing, i 1871, da det den 17de April forkastedes med 92 mod 17 Stemmer.

Det, der samlede saa kompakt en Modstand mod Regjeringens Forslag, var for det første dette, at det i sit Omfang, sin Karakter og sine Konsekventser pegede paa en omtrent fuldstændig Omstøbning af det hele Unionsforhold. Man indrømmede, som Storthingets Konstitutionskomite i sin af daværende Foged Daae konciperede Indstilling af 23de Marts 1871 sammenfattede det, at Unionsforholdet kunde være modtageligt for Forbedring og Udvikling. Men man fandt med Konstitutionskomiteen, at »ligesom det vistnok til alle Tider vil være mest overensstemmende med den nationale Individualitets Trang og vor Foreningsakts Tanke, at saa meget som muligt af disse Forbedringer og denne Udvikling overlades til hvert enkelt Riges fulde Selvbestemmelse eller søges ordnet paa den Maade, som de hidtil vedtagne, saakaldte gjensidige Love anvise, saaledes tør det vel ogsaa, hvor Gjenstanden falder indenfor Omkredsen af de Sager, der direkte ere hen-

viste til Ordning ved unionel Bestemmelse, være baade rigtigst og mest praktisk, om denne foregaar sukcessivt og særskilt for hvert enkelt Spørgsmaals Vedkommende. Forbedringerne ville paa denne Maade voxe frem som Resultater af Folkenes bevidste Erkjendelse og føje sig til Foreningens historiske Grundlag som naturlige og berettigede Led. Maatte herved end noget Brud paa systematisk Strenghed foranlediges, saa vil dog dette mere end opvejes ved, at hvad der vindes, er et Udtryk for tilværende Liv og Erkjendelse, ikke et altid mere eller mindre tvivlsomt Forsøg paa at skabe saadant. Ved en saadan Fremgangsmaade vil en berettiget Forandring ogsaa saa meget lettere kunne opnaaes, som denne da kan behandles og afgjøres uden det direkte Tryk af Hensyn til andre Sager, der nødvendigvis følger af, at et Forslag omfatter en Flerhed af Spørgsmaal«.

Men det var ikke blot dette, at den Prøve paa en Omstøbningspolitiks Resultater, som man her havde faaet sig forelagt, allerede ved Omfanget af de i Unionsforholdet paatænkte Forandringer maatte fremkalde Betænkeligheder. Dertil kom ogsaa, at Forslaget i visse Hovedpunkter befrygtedes at pege paa en Indskrækning i selve den nationale Magtstilling. Dette gjaldt især med Hensyn til de om det unionelle Statsraad foreslaaede Bestemmelser, hvis nødvendige Konsekvents kunde antages at ville blive Behovet for en unionel Repræsentation, et Unionsparlament, i Forhold til hvilket det norske Storthing da vilde blive staaende nærmest kun som en provindsiel Repræsentation, et Slags Amtsformandskab, i Højden et i enhver Henseende beskedent udstyret Underhus. Vel havde den norske Regjering bestemt afvist de svenske Ønsker om strax at faa et saadan Fællesparlament optaget blandt de unionelle Institutioner. Men den svenske Resignation overfor denne Afvisning fandt sin nærliggende Forklaring i den

Omstændighed, at man i Sverige ikke lagde Skjul paa sin Tillid til, at det foreslaaede unionelle Statsraad snart vilde drage den unionelle Repræsentation efter sig. Uforbeholdent var dette bleven udtalt af den svenske Justitiestatsminister, der havde henvist sine utaalmodige Landsmænd til, hvorledes Forslaget jo bragte »Indførelsen af en virkelig unionel Regjering med Hensyn til de Anliggender, som kunne ansees for fælles«, idet han fortrøstningsfuldt tilføjede, at »sædvanlig viser Historien os Repræsentation som nogen i Tidsfølgen senere end Regjering, og sandsynligvis vil, naar vi først have faaet en Fællesregjering for de unionelle Anliggender, Trangen til en unionel Repræsentation klart komme til at indsees; Savnet deraf vil uden Tvivl gjøre sig følbart for begge Folk, men det svenske bliver visselig ikke derved det mest lidende«. Det samme var paa den svenske Rigsdag i 1869 bleven udtalt af den bekjendte Statsretslærer Prof. H. L. Rydin, naar han fremhævede, at »før Statsraadet var bleven unionelt organiseret, kunde der ikke organiseres noget Unionsparlament; men naar Statsraadets Organisation var der, kom Unionsparlamentet af sig selv«. Fra norsk Side troede man at burde tillægge disse Forudsigelser om, hvad det fremlagte Forslag i sig indebar, en Betydning, der var vel egnet til at indtage Opinionen mod noget, der lettelig kunde blive, som Forslagets skarpsindigste norske Kritiker betegnede det, »Begyndelsen til Enden«.

7. Til denne Frygt for, hvad Regjeringens Politik — om ikke sigtede til, saa dog lettelig kunde lede til: en Forandring, der vilde rokke Norges selvstændige Særstilling, føjede der sig nye Betænkeligheder, naar man saa hen til en af de Foreteelser, der havde ledsaget og støttet Forslagets Fremkomst. Dette var den i Slutningen af Sextiaarene med megen Styrke og i

Kredse, hvis Indflydelse det var umuligt at underkjende, rejste »ny-skandinaviske« Bevægelse.

Efter at det i 1864 i Anledning af Begivenhederne i Danmark sammenkaldte overordentlige Storthing den 29de Marts havde erklæret, at »den store Flerhed af det norske Folk sikkerlig ikke ønsker nogen nærmere politisk Forbindelse mellem de Forenede Riger og Danmark«, var der for den Regjering, hvis nuværende Chef i 1848 havde været med paa Udtalelsen om, at han »ikke havde kunnet overbevise sig om, at de Forenede Riger skulde være de nærmest kaldede til at optræde som Forsvarere af Danmarks Integritet«, tydeligvis ikke nogen Grund til at ønske de af Kong Karl personlig aabnede Underhandlinger, til hvilke den ældre Skandinavisme — den gode Forstaaelses, derefter Alliancernes og endelig den skridtvise, frivillige Sammenslutnings Skandinavisme — havde sat til Haab, bragte til noget Resultat. Den nærmeste Følge af Skuffelserne i 1864 havde i Norge været en fremtrædende Utilbøjelighed til paany at optage de skandinaviske Ideer i denne Form. Efterhaanden begyndte der imidlertid at vise sig Spor til, at de igjen skulde komme paa Dagsordenen i en væsentlig forandret Skikkelse og med et Program, for hvilket dets Ophavsmænd gjorde sig Haab om en villigere Tilslutning fra de praktiske Politikeres Side, idet det pegede paa — ikke en de tilfældige Begivenheder og Folkerepræsentationernes vexlende Stemninger undergivet Alliancepolitik, men en virkelig Sammensmeltning. Da der foreløbig kunde være Tvivl om, hvorvidt det skuffede Danmark vilde gaa med paa en saadan, var der en dobbelt stærk Interesse ved at faa Programmet realiseret i Forholdet mellem Halvøens tvende Stater, som da maatte forudsees at ville øve en saa meget større Tiltrækningskraft paa det tredje af de skandinaviske Lande.

Paa lignende Maade som det var umiskjendeligt, at den ældre Skandinavisme havde modtaget stærke Paavirkninger af det tyske Gotha-Parti, saaledes blev ogsaa de tyske Begivenheder i 1866 — det ved Istandbringelsen af det nordtyske Forbund med »Blod og Jern« paabegyndte Sammensmeltningsværk — af den største Betydning for det nye »skandinaviske Selskabs« Mænd som en forbilledligt manende Lærdom. Her fremhævedes det, at »hvad det gjaldt, var at faa istandbragt en Forbundsstat, ikke et Statsforbund«, at »det var nødvendigt at udtale sig uforbeholdent herom og ikke, som tildels hidtil, lade sig nøje med dunkle, almindelige Sætninger, som enhver, naar det kom til Stykket, fortolkede paa sin Maade«, og at man »i det hele maatte huske, at det ved enhver Sammenslutning gjælder at vise den tilbørlige Resignation, og at der, for at vinde reelle Fordele, vil kræves Opofrelse fra alle de enkelte Folks Side«. Her henvistes der overfor Tvivlene om Iværksætteligheden af saadanne Planer til, at vor Tid — heldigvis — var »Revolutionernes Tid«. Her betonedes det, hvorledes »det ikke kunde være nogen fornuftig Mands eller Korporations Tanke, at Foreningen mellem Sverige og Norge skulde have den sørgelige Ejendommelighed, at den aldrig maatte undergaa de Forandringer, som forbedrede Forhold til begge Rigers Tarv og til fuld Opnaaelse af Foreningens Øjemed udkræve«, idet det tilføjedes, at »eftersom de forenede Folks Forestillinger om, hvad der i Fællesskabet mellem dem til begges Tarv bør optages, med forandrede Tidsforhold for Øje forandres og udvides, er det en Selvfølge, at den Udvidelse af Foreningens Omfang, hvorom begge Folk blive enige, vil og maa foregaa«. Her endelig forkyndtes, ud af de samme Ideer, Ønskeligheden af en gjennemgaaende Omordning af selve den norske Forfatning, med Indførelse af almindelig Stemmeret og direkte Valg og med et To-

kammersystem som Kompensation, en Omordning, der jo ogsaa vilde fjerne en af de største Vanskeligheder ved at finde den delegerende Myndighed og Elementerne til det Forbundsparlament, der maatte blive at istandbringe som et af Hovedorganerne i den ønskede Forbundsstat.

8. Ogsaa i Storthinget kom denne Opfatning af den hidtilværende Statsordning som »et halvt forældet Værk, hvoraf visse betydelige Dele skulde omstøbes«, saaledes som Schweigaard misbilligende havde karakteriseret den, til Orde, navnlig fra en Mand, der, efter at være bleven benyttet af Regjeringen i en Flerhed af Tillidshverv, i 1868 første Gang havde taget Sæde paa Storthinget og her beredte sig til at sukcedere Schweigaard som de ministerielle Synsmaaders Talsmand — Unionskomiteens Medlem Prof. Th. H. Aschehoug. Den første Lejlighed til at betegne Spørgsmaalet om en indgribende Grundlovsrevision som noget, der nu stod i Begreb med at blive aktuelt, havde denne Repræsentant fundet ved det i 1869 rejste Forslag om Stemmerettens Udvidelse, et Forslag, om hvilket han erkjendte, at det ikke kunde komme nogen uventet, men ved hvilket det derfor blev af saa meget større Betydning, at man strax undersøgte, »ikke alene, hvorvidt en Udvidelse af Stemmeretten var ønskelig og gavnlig, og hvilke Forandringer i Grundloven der umiddelbart tiltrængtes til en Realisation af denne Tanke, men at man ogsaa undersøgte, hvad der ved Siden heraf maatte gjøres for ikke at forrykke Grundlovens System«. Forslaget om at give den vordende Stemmerets-Komite et saadant udvidet Revisionsmandat faldt vistnok, men Tanken i det gjenoptoges ved første Lejlighed, under Debatten om de aarlige Storthing. Nu udvikledes det, hvorledes »Grundloven var en Helstøbning og ikke taalte at rives i Stykker; den kunde komme til at trænge gjennemgribende Forandringer, og

det kunde være muligt, at Tidspunktet til at opkaste det Spørgsmaal, om den ikke burde modtage en saadan Omdannelse, nu var kommet; men det var klart, at skulde det ske, maatte Omdannelsen ikke ske stykkevis; den maatte ske ved en Omstøbning, saaledes at man ikke resikerede ved Flikarbejde at forskjertse Harmonien mellem dens enkelte Dele«. Specielt rettedes Kritiken mod den i 1863 af Regjeringen antydede Opfatning, at med Spørgsmaalet om aarlige Storthing stod Omstøbningen dog ikke i nogen nødvendig Forbindelse, og at i Programmet for en saadan Omstøbning kunde i intet Tilfælde den norske Repræsentations Omformning efter Tokammersystemet med Held tænkes medtaget. Intet var fejlagtigere. »Det var en sund Tanke, at man kunde indrømme en Nationalforsamling større Myndighed, jo mere betryggende dens Sammensætning er. Men deraf fulgte, at Indførelsen af aarlige Storthing stod i nær Forbindelse med Tokammersystemet«. Ikke mindre bestemt underkjendtes Regjeringens »nu visselig ikke af mange politisk uddannede Mænd delte« Standpunkt fra 1863 af et andet af Unionskomiteens Medlemmer, Stiftamtmand N. Vogt, der som den konservative Modvægt, for hvilken Regjeringen burde have krævet Plads, ligeledes navnlig tænkte sig Tokammersystemet, ikke just med »et Overhus af Marmor eller særdeles fint Materiale«, men med en egen Afdeling af Repræsentationen, »til hvis Medlemmer man stillede større Fordring med Hensyn til Aldersgrændsen, og som valgtes for længere Tid og ikke af den store stemmeberettigede Flok, men maaske helst af Kommunebestyrelserne«.

9. Regjeringens Opgave overfor disse fra indflydelsesrige Hold fremkastede Ideer fra verdenshistoriske Revolutioner, om skandinaviske Sammenslutninger og til norske statsretslige Omstøbninger var ikke let. Unionsforslaget, det eneste Led i denne Række, hvortil Regje-

ringen stod i noget umiddelbart Forhold, var faldet, uden at den derved syntes selv at betragte sin Stilling som rokket, og de i Storthinget af Regjeringsforslagets første Forkjæmper udtalte Spaadomme om, at de Forenede Riger, hvis den krævede Sammenslutning nu ikke fandt Sted, vilde i Norden blive staaende som »Europas syge Mand«, havde alene fundet en stærkt afdæmpet Gjenklang i den Beklagelse over Sagens Udfald og i det Ønske om, at »Fremtiden maatte vise, at den Afgjørelse, som var truffet, ogsaa var den for Fædrelandet og Foreningen lykkeligste«, der frembares i den kgl. Throntale af 3die Mai 1871. Programmet af 29de April 1863 om, at de enkeltvis foretagne konstitutionelle Reformers Række foreløbig burde være afsluttet med Indførelsen af de aarlige Storthing, laa saa langt tilbage i Tiden, at Spørgsmaalet om, hvorvidt Forholdene nu tillod og anbefalede den ved hin Lejlighed indtil videre afviste »fuldstændigere Omstøbning af vor Statsform«, vel kunde give Anledning til nye Overvejelser. Den ældre Opfatning af Grundlovens Ufejlbarhed og Uforanderlighed var tydeligvis ikke blot ifærd med at forsvinde, men der viste sig, ogsaa bortseet fra de egentlige Omstøbningstheorier, Spor til, at den langvarige Uvilje mod enhver Forandring i de givne Institutioner snarere var paa Veje til at slaa over i sin Modsætning. Det var ikke blot paa det konstitutionelle Omraade, at det ene Reformkrav nu rejstes efter det andet og inden Repræsentationen bares frem af Mænd eller Grupper inden denne liberale Majoritet, som især paa det sidste af de treaarige Storthing, det i 1868—69, var traadt frem og ikke sjelden var kommen til at omfatte næsten den hele Repræsentation. Ved Siden heraf var det ikke lige til at beregne, hvor man havde denne Majoritet, der i sig optog meget forskjellige Elementer — de, politisk taget, temmelig indifferente, hovedsagelig med sin »Skillingspolitik«

sysselsatte Jaabækianere, Rester af den gamle Bondeopposition med dens Ideer om enhver Regjering som Gjenstand for Mistro og Modstand, de yngre, mere »europæiske« Liberale, Gammelliberale med Fyrretyveaarenes Traditioner, undertiden endog halve eller hele Ministerielle — en numerisk meget stærk, under et Øjebliks gunstige Vilkaar meget virksom Koalition, men hvis fortsatte Sammenhængsevne, paa Grund af denne dens Bestanddeles Mangeartethed, ikke var hævet over Tvivl. End mere usikkert blev det, om en virkelig Reformpolitik lod sig gjennemføre med denne Repræsentation, naar man mindedes, hvorledes det var fremtraadt nærsagt som et nationalpolitisk Karaktertræk, at, i samme Grad som en Sag fandt Tilslutning hos Regjeringen, i samme Grad tabte den i Tiltrækningskraft for Storthinget. Hvilken politisk Indflydelse Overgangen fra de treaarlige til de aarlige Storthingssessioner i Længden vilde øve, var ogsaa uklart. Til en Begyndelse havde Valgene i 1870 ryddet alvorligt op i Repræsentationens Rækker og givet den fra 1869 modtagne Majoritet et stærkere oppositionelt Præg, flyttet Tyngdepunktet fra Centrum mere over til Venstre. Ogsaa i Regjeringens egen Sammensætning var der foregaaet Forandringer, som maatte virke til, at det politiske Spørgsmaal nu ikke uden videre lod sig besvare ved en Henvisning til Udtalelserne fra 1863.

10. Gjennem et langt Tidsrum havde Ministeriet af 1861 kunnet glæde sig ved en ganske usædvanlig Konsistens, idet det i Løbet af nær halvottende Aar kun tvende Gange havde befundet sig i den Nødvendighed at maatte søge sig et nyt Medlem — første Gang, da den alderstegne *Lange* den 22de Juni 1863 havde nedlagt Posten som Finants- og Tolddepartementets Chef, der efter ham overdroges til Amtmand *Henrik Laurentius Helliesen*, som fra sin tidligere Stilling i dette Departements Expeditionssekretariat var

fortrolig med Opgaven og til dens Løsning medbragte en usvækket Arbejdsiver, anden Gang, fem Aar senere, da *Wergeland* den 3die April 1868 efterfulgtes af Ingeniørbrigadens Chef, Generalmajor *Niels Kristian Irgens*. Den Wergelandske Armestyrelse havde fremkaldt mange Rivninger og inden selve Officersstanden vakt tillive en — ofte højlydt udtalt — Opposition, der maaske vel saa meget havde bidraget til at fremkalde Staatsraadens Udtræden af Regjeringen, som den Modstand, hans Foranstaltninger og Forslag havde mødt hos Storthinget. Hans Eftermand, der, fraregnet Deltagelsen i Unionskomiteens Arbejder, hidtil havde staaet udenfor det offentlige Liv, havde Ord for at være en sindig og hensynsfuld Mand og begyndte med at vise en Imødekommen mod Storthingets Ønsker, der fra Repræsentationens Side paaskjønnedes.

Den mest betydningsfulde Forandring i Regjeringens Sammensætning i dette Tidsrum blev den næste, den der indtraadte, efter at Storthinget i 1869 havde besluttet i Indledningen til en af sine Bevilgninger at indskyde den Bemærkning, at det forventede, »at der vil blive draget Omsorg for, at Marinens Anliggender herefter blive bestyrede paa en mere tilfredsstillende Maade og i Overensstemmelse med Storthingets Beslutninger«. Den 12te Februar 1869 indgav Marinedepartementets Chef, Statsraad *Haffner*, Ansøgning om Afsked, idet han anførte, at han efter det under Behandlingen paa Storthinget af Marinens Budget Passerede attraaede at opgive sin Stilling som Medlem af Kongens Raad. Den norske Regjering indstillede, at den ansøgte Afsked maatte bevilges, hvilket ogsaa skete den 8de Marts, dog med Ledsagelse af et kgl. Diktamen, hvori det hed, at Hs. Maj. »troede at burde give efter for Statsraad Haffners personlige Ønske, uagtet han ikke kunde tillægge Udtalelser af Storthinget som den, der havde foranlediget den foreliggende Afskedsansøgning, nogen

Indvirkning paa Kongens Ret efter Grundlovens § 12 til selv at raade over Sammensætningen af sit Statsraad«. Det var første Gang, at et norsk Regjeringsmedlem havde, ikke blot indgivet, men ogsaa fastholdt sin Afskedsansøgning, fordi han befandt sig i Uoverensstemmelse med Storthinget — en Indrømmelse til de parlamentariske Krav, der modtog sin ydre Paaskjønnelse, da den fratraadte Statsraad af det næste Storthing, i Modsætning til det ellers hyppigst anvendte Afknappelses-System, fik sig de ham af Kongen tilstaaede Vartpenge bevilgede som fast Pension. Rigtignok kunde det kgl. Diktamen betragtes som en Tilbagekalden af den Indrømmelse, som med Hensyn til den berettigede Virkning af Storthingets Mistillidsudtalelser syntes i 1860, i den Brettevilleske Sag, at være gjort af den nuværende Regjerings Forgjænger, det Birch-Reichenwaldske Ministerium. Men denne Reservation i Ord traadte saa meget mere i Baggrunden, som det parlamentariske Princip i Realiteten erholdt en ny Indrømmelse, da den ledigblevne Statsraadspost den 8de Marts 1869 besattes med en Mand, der ved sin Deltagelse i Forhandlingerne om det afgivne Mistillidsvotum kunde siges at være bleven udpeget som Repræsentationens Kandidat, og som, ved Siden af sin store personlige Anseelse, vilde tilføre Regjeringen en Fortrolighed med de i det hele inden Storthinget herskende Synsmaader og Ønsker, som ingen af de øvrige Statsraader nu paa lange Tider havde havt Anledning til at erhverve. Udnævnelsen af anden Repræsentant for Kristiania, Professor Dr. *Ole Jakob Broch*, til Statsraad og Chef for Marinedepartementet hilsedes derfor af hin ovenfor nævnte, brede Majoritets-Koalition fra Sextiaarenes Slutning, for hvis Gjennemsnitsmeninger han maatte anerkjendes at være en fortrinlig Repræsentant, som en betydningsfuld Begivenhed. I den almindelige Opfatning knyttedes hans Navn nærmest til Arme-

departementets Chefs, og man følte sig tilbøjelig til i disse to Mænd at se de Medlemmer af Regjeringen, gjennem hvilke en Indflydelse i Retning af at nærme Statsmagterne til hinanden især turde haabes at ville gjøre sig gjældende.

At det dog ikke indgik i Regjeringsflertallets Planer, at aabne noget rummeligt Spor for denne Indflydelse, viste sig, da, efter *Brettevilles* den 24de Februar 1871 indtrufne Død, hans Efterfølger, den under 13de Mai s. A. til Statsraad og Chef for Indredepartementet udnævnte Stiftamtmand *Niels Petersen Vogt* hentedes fra Storthingets Minoritet. Ud paa Høsten samme Aar nedlagde *Sibbern* sin Post som Statsminister i Stockholm, der under 1ste November 1871 overdroges til Felttøjmester *Otto Richard Kierulf*, en Mand, der hidtil ikke havde havt Lejlighed til at gjøre sig bemærket ved nogen Deltagelse i det offentlige politiske Liv.

---

2. Krisen i 1872.

1. I den første af de aarlige Storthingssessioner, i 1871, var altsaa Unionsforslaget bleven optaget til Behandling og forkastet. Afgjørelsen af det siden 1869 paany hvilende private Grundlovsforslag om at aabne Statsraaderne Adgang til Storthingets Forhandlinger var bleven forbeholdt den anden af Valgperiodens Sessioner, i hvilken det saa den 9de Marts 1872 bifaldtes med 80 mod 29 Stemmer. Medens man endnu ventede paa Sanktionsspørgsmaalets Afgjørelse, erfarede man, i Slutningen af Marts, at Regjeringen ogsaa dette Aar agtede at gjentage et i 1871 anstillet Forsøg paa, ved Negtelse af kgl. Prolongation, allerede fra Begyndelsen af

at fastslaa nøjagtigt tre Maaneder som Tiden for de aarlige Sessioners Varighed, et Forsøg, som første Gang af Storthinget var bleven besvaret med en Udtalelse af, at Prolongationsnegtelsen vilde »træde hindrende i Vejen for flere landsvigtige Sagers Afgjørelse«, og at det i den maatte se »Udtrykket for en Miskjendelse af Storthingets Virksomhed«. Den 25de April afgav Regjeringen sin Indstilling om Storthingsbeslutningen af 9de Marts angaaende Statsraadssagen, hvilken Indstilling, der gik ud paa, at Beslutningen ikke skulde sanktioneres, den 7de Mai bifaldtes af Kongen. Efter at man ved Oversendelsen af Regjeringsindstillingen havde erfaret, paa hvilke Betragtninger denne Sanktionsnegtelse var bleven grundet, og af hvilke Differentser inden Statsraadet den ledsagedes, fremlagdes i Storthinget tre forskjellige Adresseudkast, et fra J. Sverdrup, et fra K. Motzfeldt og et fra Richter, Daae, Essendrop, Kildal og Sæhlie, samtlige rettede mod Regjeringen, og den 15de Mai blev et ved Sammenføjning af det første og det sidste af disse Udkast tilvejebragt Mistillidsvotum med 63 mod 47 Stemmer bifaldt.

2. Nu, under den til Beslutningen af 9de Marts førende Storthingsdebat, havde, ligesom ofte tidligere, et af de Spørgsmaal, ved hvilke man fortrinligen havde dvælet, været dette, i hvilket Omfang Statsraadernes Indtræden i en nærmere personlig Berørelse med Repræsentationen vilde gjøre dem beroende af denne, vilde føre til parlamentarisk Styrelse. Denne Gang, ligesom tidligere, var der mellem Opfatningen hos Reformens vigtigste Talsmænd fremtraadt Nuancer, hvilke Modstanderne ikke undlod at betone som et Bevis paa, at en i sine Følger saa uklar Sag neppe kunde være moden til Afgjørelse. Medens J. Sverdrup havde udviklet, hvorledes der ikke længer kunde regjeres uden Storthinget, »der maa regjeres med Storthinget, og hermed er i Grunden alt sagt for Institutionen«, og

havde sammenfattet sin Grundbetragtning af denne ved Udtalelsen af, at den, »indforlivet i vort Forfatningsværk, vil mægtigt bidrage til at fremme og befæste det norske Folks Selvstyre under Hans Majestæts kongelige Præsidium«, havde Konstitutionskomiteens Formand Daae henvist til, at den Parlamentarisme, som bestod i, at Regjeringsmedlemmer fratraadte, naar de ikke fandt sine Anskuelser og sin Handlemaade i vigtige Sager godkjendt af Storthinget, havde man jo i de senere Aar allerede havt Exempler paa, men at den sandsynligvis mindre hyppigt vilde komme til Anvendelse, naar Regjeringsmedlemmerne fik Adgang til personligt at føre sit Forsvar. Paa lignende Maade havde Richter søgt at paavise, hvorledes den Rolle, som det modererende og konservative Element, hvilken han erkjendte burde være Regjeringens, vilde den gjennem Reformen blive end bedre istand til at udfylde; nogen større Nødvendighed for altid at være i Majoritet vilde ikke indtræde, men den stadige Meningsudvexling vilde visselig lede til, at Regjeringen meget sjeldnere end hidtil vilde komme i Minoritet.

Kun delvis var det disse Meningsnuancer, ved hvilke Regjeringens Pluralitet havde fæstet sig, da den besluttede sig til at indstille Storthingsbeslutningen af 9de Marts til ikke at sanktioneres. Til dette Resultat var den kommen »gjennem Betragtninger, hvorved Hovedspørgsmaalet lodes ubesvaret«, nemlig for det første, hvorvidt det, saa kort Tid efter Indførelsen af aarlige Storthing og forinden denne Reforms Virkninger med Hensyn til Magtforholdet mellem Statsmyndighederne havde kunnet vise sig, var »stemmende med den besindige Klogskab, som det i saa vigtige Sager er Pligt at iagttage«, at skride til en ny Grundlovsforandring, hvis Følger med Hensyn til Magtforholdet lige saa lidt kunde forudsees, for det andet, om det i hvert Fald ikke var nødvendigt, at Reformen ledsagedes

af andre Grundlovsforandringer, »dels for ikke at virke forstyrrende paa konstitutionelle Forhold, der først i den senere Tid ere opkomne, dels for at frembringe det fulde Gavn, som ved den tilsigtes«. Blandt Forandringer, der i saa Henseende især burde komme under Overvejelse, nævntes en grundlovsbestemt Begrændsning af Storthingets Varighed, Opløsningsrettens Indførelse, Ophævelse af Forbudet i Grundlovens § 62 mod at vælge Statsraader til Medlemmer af Storthinget samt Løsning for deres Vedkommende af Bostedsbaandet, samt Ophævelse af Grundlovens Paabud om, at Antagelse eller Forkastelse af Storthingets Beslutninger skal være afgiven inden hvert Storthings Slutning. Hertil skulde komme lovbestemte Pensioner for afgaaede Statsraader. Sluttelig havde Regjeringen troet »ikke at burde lade unævnt den af alle Grundlovsforandringer, som kunde synes at give størst Betryggelse for en heldig Indflydelse af Statsraadernes Deltagelse i Storthingets Forhandlinger, nemlig Oprettelsen af et Tokammer i Stedet for det Etkammersystem, hvorefter vor nuværende Repræsentation er dannet, ihvorvel det fra forskjellige Synspunkter maa ansees tvivlsomt, hvorvidt der med Nytte kan tænkes paa en saadan Omdannelse«. Med Hensyn til Enkelthederne i det omhandlede nye System var Regjeringen forsaavidt kommen bort fra sin Opfatning af 1863, som den nu ikke længer blandt de i Tilfælde nødvendige Forandringer medtog Indførelsen af et absolut Lovgivningsveto. Men Grundtanken var beslægtet, og med den fra hint tidligere Program hentede almindelige Bemærkning var det da ogsaa Regjeringsindstillingen af 1872 sluttede, at det »forsaavidt Grundlovsforandringer angaar, fra intet Synspunkt kan være tjenligt, at de komme stykkevis; thi et stadigt fortsat Flikkeri paa Grundloven er det modsatte af et Gode«.

3. Til denne Indstilling var der af Statsraad Broch bleven føjet et dissenterende Votum, der indlededes med at gjøre gjældende, hvorledes »Statsraadernes Udelukkelse fra Storthinget berøver Regjeringen den ledende Indflydelse, den bør have paa den hele Statsstyrelse, lammer dens Virksomhed og bevirker, at de Fremskridt, Samfundet paa Statsstyrelsens Vej kommer til at gjøre, blive tilfældige og planløse«, og til Støtte herfor mindede om, at det nuværende Isoleringssystem mellem Regjering og Storthing ikke opdrog Statsmænd med Oversigt over de foreliggende Sager i deres Sammenhæng, Kjendskab til samtlige derved i Betragtning kommende Forhold og Initiativ — Egenskaber, der ikke udvikles, men snarere kues ved et isoleret Kontorliv. Mindre stærkt — hed det videre — føltes Ulemperne ved denne Ordning i de første Decennier efter 1814, saa længe der kun var Spørgsmaal om at holde den almindelige Statsadministration gaaende, saa længe Bevilgningerne væsentlig kun gik ud paa de dertil nødvendige Lønninger og ved Lov eller paa anden Maade bestemte Udgifter, medens Reformer i den borgerlige Lovgivning var Hovedgjenstanden for Statsmagternes Virksomhed. Anderledes nu, da Bevilgnings- og Beskatningsmyndighedens Udøvelse har faaet en Betydning, der gjør det nødvendigt, at Regjeringen kan udøve sin berettigede Indflydelse paa Behandlingens samtlige Trin, og da Udviklingen i det hele taget har rejst en Mangfoldighed af Spørgsmaal, i hvilke Regjeringen maa gribe ledende ind, hvis den virkelig skal kunne gjøre sig Haab om at fremkalde og styrke det modererende Element, hvortil Spiren altid vil findes i en Nationalforsamling, sammensat som den norske, og samtidig give Bevægelserne den rigtige Retning, uden selv at opslides i dem — hvis den konstitutionelle Kongemagt skal kunne erholde den ledende Indflydelse, som tilkommer den, men som der er stærk Grund til

at befrygte ellers, endog hvad den ligefremme Administration angaar, mere og mere vil glippe den af Hænderne. I det Hele vil Reformen da skjænke »det klarende Element til den Gjæring, som Tidsaanden har fremkaldt, og bevirke, at denne ikke fremtræder som en ufrugtbar, Statsmagterne gjensidigt opslidende Strid, men giver Samfundet det frugtbargjørende Nedslag, som Gjæringen indeholder«.

Med Hensyn til de øvrige Grundlovsforandringer, hvortil Regjeringens Pluralitet havde hentydet at det foreliggende Spørgsmaal om Statsraadernes Deltagelse i Storthingets Forhandlinger muligens burde søges knyttet, kunde det dissenterende Regjeringsmedlem ikke erkjende, at de vedkom samme. »At sammenbinde store Spørgsmaal, der ikke staa i indre nødvendig Forbindelse med hverandre, er intet hensigtsmæssigt Middel til at erholde dem løste. At sammenknytte saadanne uadskilleligt, hvilket ved Grundlovsforslag, ifølge den for disse hos os foreskrevne Behandlingsmaade, er Tilfældet, i Stedet for at gaa den simple og naturlige Vej, at prøve hver Sag for sig og løse ethvert af de af hverandre uafhængige Spørgsmaal ad Gangen, er kun at forhindre alle Fremskridt. · At de ved Grundloven Kronen hjemlede Prærogativer — sluttede dette Votum — skulde udsættes for nogensomhelst Fare, ved at Kronens Raadgivere deltage i Storthingets Forhandlinger, kan jeg ikke indrømme. Herimod er Forhandlingernes Offentlighed et stærkt Værn. Raadgivere saa svage, at de svigtede sin Pligt i saa Henseende, vilde ikke være stærkere, rimeligvis endnu svagere, hvor Offentligheden mangler. Det er med fuld og inderlig Overbevisning, jeg tilraader Sanktion til den foreliggende Beslutning. Den vil støtte og befæste Regjeringens grundlovmæssig bestemte konstitutionelle Stilling. Dens Negtelse vil svække samme, som udtrykkende Mangel paa Tro paa sig selv og Tillid til egen Styrke«.

4. Til dette dissenterende Votum, der ledsagedes af Tilkjendegivelsen af, at dets Forfatter, saafremt Sanktion negtedes paa Storthingsbeslutningen, agtede i Hs. Maj.s Hænder at nedlægge den ham betroede Tillidspost som Højstsammes Raadgiver, sluttede af Regjeringens øvrige Medlemmer alene Irgens sig helt og uforbeholdent. Statsraad Riddervold anførte i et eget Votum, til hvilket Statsminister Kierulf henholdt sig, at han vistnok i det væsentlige var enig i, hvad der af Statsraad Broch var anført for Forandringen, og ikke kunde finde, at de Grunde, der vare anførte mod den, havde overvejende Betydning, men at han alligevel indrømmede Vægten af de Udtalelser, der gik ud paa, at i Forbindelse hermed enkelte andre Bestemmelser burde søges istandbragte, hvorfor han sluttede sig til Indstillingen om Sanktionsvægring, idet han forudsatte, at »dette ikke vil foranledige en længere Udsættelse af denne Sags Ordning end den, som med Nødvendighed flyder af de for saadanne Sagers Behandling foreskrevne Former«. I et særskilt Votum udviklede Statsraad Vogt noget nærmere en Del af de mod Reformen anførte Grunde, særlig at den kunde befrygtes at ville vanskeliggjøre Regjeringsmedlemmernes regelmæssige og omsorgsfulde Befatning med deres administrative Gjøremaal. De tre øvrige Regjeringsmedlemmer, Stang, Manthey og Helliesen, sluttede sig til den af Justitsdepartementets Chef, Statsraad Falsen, udarbejdede Indstilling om, at Storthingsbeslutningen skulde negtes Sanktion, samt at det skulde »paalægges den norske Regjering i betimelig Tid inden det i 1874 sammentrædende Storthing at indkomme med Betænkning om, hvorvidt, under Forudsætning af at Statsraadets Medlemmer gjennem den dertil fornødne Grundlovsforandring skulle gives Deltagelse i Storthingets Forhandlinger, andre Grundlovsforandringer eller andre Foranstaltninger ved Siden deraf ansees nødvendige og

hensigtsmæssige, samt i Forbindelse hermed at afgive Betænkning om Sagen i dens Helhed«.

5. Det er sandsynligt, at det vel saa meget var den Maade, hvorpaa Muligheden for Statsraadssagens Ordning saaledes af Regjeringens Pluralitet sattes i Forbindelse med konstitutionelle Omordninger, hvis Gjennemførbarhed i en nogenledes nær Fremtid kunde komme til at stille sig overordentlig tvivlsom, ikke at tale om de Indvendinger, som kunde rejses mod hver enkelt af dem — det er sandsynligt, at det vel saa meget var dette som Sanktionsnegtelsen i og for sig, der nu gav Storthingsmajoritetens Misnøje med den kgl. Afgjørelse af 7de Mai en saa heftig Karakter. Af Udtalelserne i Regjeringens Indstilling var det nemlig endnu ikke muligt at komme fuldt paa det Rene med, hvad der var dens egentlige Hensigt, enten den ønskede at bidrage til, at Statsraadssagen virkelig gjennemførtes i Forbindelse med de øvrige Ændringer, hvorom Enighed attraaedes opnaaet, eller om disse sidste ikke meget snarere vare forudseede i en uoverskuelig Fremtid at ville danne en afgjørende Hindring mod selve Hovedreformen. Hvad der med Hensyn til de enkelte Garantier anførtes i Regjeringsindstillingen, fremtraadte i hvert Fald endnu alene som Antydninger, som Grundlag for yderligere Overvejelser, og det laa ikke saa fjernt at tænke sig, at baade det i 1863 berørte absolute Lovgivningsveto og den Tokammer-Ordning, der i de sidste Aar fra forskjellige Hold var bleven saa stærkt anbefalet, kunde blive dragne ind i disse Overvejelser. Nogen Vished herfor kunde ikke erholdes før ved Fremlæggelsen af Regjeringens bebudede Forslag, der ikke vilde kunne fremsættes før i 1874 og ikke vilde kunne komme til Afgjørelse før i det tidligste i Aaret 1877, og et halvt Decennium blev altsaa det mindste, som maatte gives tilspilde, før man kunde opnaa en Ordning, hvis Nødvendighed de senere Aars

Begivenheder havde bidraget til at indskjærpe. Hvad der var skeet den 8de Marts 1869, tydede paa, at en bestemt Optræden fra Storthingets Side rimeligvis ikke vilde undlade at øve sin Virkning. Hertil kom ogsaa Hensynet til de tvende Regjeringsmedlemmer, der i selve det kgl. Raad havde stillet sig i Breschen til Forsvar for Storthingets Krav, og som her ikke burde lades i Stikken.

Under disse Omstændigheder var det nu, at Storthingsmajoriteten den 14de Mai 1872 aabnede sit Angreb. Det viste sig imidlertid strax at være indledet under uheldige Forvarsler, forsaavidt som det ikke havde været muligt at enes om en fælles Angrebsplan. Ved Siden af det Sverdrupske Adresseudkast, hvor Berettigelsen af den mod Regjeringen rettede Anklage søgtes i hele den politiske Situation, og hvis Begrundelse ogsaa i Debatten af Forslagsstilleren anlagdes paa dette bredere Grundlag, forelaa det Adresseudkast fra fem andre af Storthingsmajoritetens mere fremtrædende Mænd, der udelukkende begrændsede sig til de to senest opstaaede Stridsspørgsmaal, Prolongationssagen og Statsraadssagen. Ved et under selve Forhandlingen under Rektor Steens Auspicier iværksat Kompromis blev rigtignok det Sverdrupske Udkast, med en enkelt Udeladelse, knyttet som Konklusion til de fem Repræsentanters Præmisser. Men der var herved givet en Blottelse, som Regjeringens Forsvarere ikke forsømte at benytte sig af til at gribe Offensiven, hvilken de fortsatte under indtrængende Forespørgsler om, hvem det var, Adresseforslagsstillerne ønskede sig i Stedet for det Ministerium, som de krævede styrtet. Som Svar paa disse Interpellationer blev der af Sverdrup henvist til Broch og paa nærmere Foranledning, for hans eget Vedkommende, tilføjet, at »Enhver vidste, at det aldrig havde været hans Tanke, at han nogensinde kunde blive kaldet til en højere administrativ Post, ligesaalidt som han nogen-

sinde vilde modtage en saadan Kaldelse, om det Utænkelige skete, at en saadan blev henvendt til ham«. Denne Afvisning af Ansvarets Pligter blev saa igjen af Regjeringens Forsvarere skarpt kritiseret, samtidig med at man betonede den vedblivende Uenighed med Hensyn baade til Præmisser og Formaal, der strakte sig saa langt, at en af de fem Forslagsstillere endog erklærede, at hans Hensigt alene havde været at forebygge en Gjentagelse af de tvende i Præmisserne omhandlede Regjeringshandlinger, uden Tanke paa nogen Personalforandring i Statsraadet. Overfor Henvisningerne til Broch som regjeringsdannende Chef gjordes der opmærksom paa det paafaldende ved at skulle se i Spidsen for et nyt Kabinet en Mand, som jo havde været med paa den ene af de Sager — Prolongationsnegtelserne — der dannede Anklagens Hovedfundament, og som tillige havde været blandt de ivrige Tilhængere af den unionelle Politik, der ligeledes nu fremdroges blandt det Stangske Ministeriums Forsyndelser. Hvad Statsraadssagen angik, da gik Regjeringens Fordring jo kun ud paa at faa appellere til Vælgerne. Naar disses Svar var givet, »ja da, men ogsaa først da, kunde der for Storthinget blive Spørgsmaal om at bortfjerne uden Skaansel de Hindringer, som da maatte stille sig i Vejen for Foranstaltningens Gjennemførelse; da kunde det være paa rette Tid, at Storthinget, naar Regjeringen fremdeles ikke vilde bøje sig, lagde hele sin Magt i Vægtskaalen, for at faa denne Hindring bort« (Lambrechts.) Hvad Regjeringen havde villet, var »ikke strax at antage Beslutningen, men se, hvorvidt den vilde gjentages, og hvorvidt Folkets Vilje var bestemt og uafviselig« (Selmer.) Det var »en fuldstændig Fejltagelse at tro, at Regjeringen i denne Sag havde afgjørende stillet sig paa et bestemt Standpunkt, som der ikke var Haab om at den skulde ville forandre. Den havde aldrig sagt, at de forskjellige andre Reformer burde foretages, for-

inden Beslutningen om Statsraadernes Deltagelse bifaldtes: den havde kun sagt, at dette burde tages under Overvejelse i Forening med samme« (Løvenskiold.) En særegen Opfatning gjordes gjældende af Prof. Aschehoug, der udviklede, hvorledes dette, at der mellem Storthing og Regjering holdtes gaaende langvarige og skarpe Konflikter, overhovedet, saa langt fra at være et Onde, tvertom maatte betragtes som et af den norske Forfatnings og det norske Statslivs største Fortrin. »Dette Modsætningsforhold og de deraf flydende Konsekventser er det ejendommeligste Træk i vor Statsforfatning. Man ser virkelig ikke andetsteds noget Sidestykke til denne Institution, den norske Regjering, som Kongen vælger mellem Landets dygtigste og mest anseede Mænd, men som dog ikke ere saa afhængige af ham, at de ikke gjøre sin Opfatning gjældende ligeoverfor ham med stor Ihærdighed og stor Styrke, og som paa den anden Side ikke ere afhængige af Storthinget som Nationens Repræsentation, men vove at have en fra dets forskjellig Mening. Dette er en Institution, som er saa ejendommelig for os, at en Udlænding ved første Øjekast ikke begriber den; men de Udlændinge, som have begrebet den, sige, at det kunde nok være godt at have en saadan. — — — Dette Modsætningsforhold mellem Repræsentationen, det var Grundlovens Tanke. Jeg skal ikke indlade mig paa nogen juridisk Deduktion af den; jeg skal kun henvise til den store Kjendsgjerning, at saaledes har Forholdet faktisk været, og saaledes var det i lang Tid, uden at det vakte Forargelse hos Nogen. Hele den Slægt, som havde givet Grundloven og som bragte den i praktisk Virksomhed, saa meget vel dette Modsætningsforhold, saa det stadigt som en stærkt fremtrædende Kjendsgjerning, men den betragtede det hverken som unaturligt eller skadeligt. Det vakte hverken Uvilje eller Forundring hos den, at Statsraadet ideligen modsatte

sig Storthingets Vilje, eller at Storthinget ideligen stillede sig i Oppositionsforhold til Regjeringen«. Med Hensyn til Ønskeligheden og Muligheden af at opretholde dette historiske Forhold med de Fremtidsperspektiver, som det aabnede, syntes Talerens Meningsfæller dog ikke at gjøre sig synderlig store Tanker. Al sin Kraft lagde de i dets Sted paa at reducere Betydningen af den om Statsraadssagen rejste Strid til noget blot forbigaaende og forholdsvis kortvarigt, at møde Angrebet paa de mange forskjellige Punkter, over hvilke Sverdrup havde spredt det, og især, som sagt, at falde tilbage paa de indre Uoverensstemmelser i Adressemotionærernes positive — reelle og personelle — Program. Hermed var det — med Løvenskiolds Spørgsmaal: »Hvad er det, Storthinget beslutter?« og med Sverdrups undvigende Svar: »Adressen ligger for Enhver, og Enhver, som vil forstaa den, kan finde fuld Mening i den« — at Debatten sluttede, og at man gik over til at votere den Adresse, der, med Femmands-Præmisserne som Indledning, konkluderede i efter den Sverdrupske Redaktion at udtale:

»En kraftigere politisk Udvikling og et fremskredet Statslivs Krav nødvendiggjør mere end nogensinde tillidsfuld Samvirken mellem Deres Majestæts Raad og Folkets Repræsentanter.

Storthinget søger og finder deri den eneste, men sikre Borgen for Samfundets Fremgang. Det er Thronens Værn og Landets Styrke.

Det er derfor Storthingets Pligt mod Konge og Folk at udtale for Deres Majestæt, at Storthinget hos Deres Majestæts Raad ikke finder (den Agtelse for den gjennem Storthinget udtalte Folkevilje — hed det her oprindelig) den Anerkjendelse af Storthingets forfatningsmæssige Stilling, ikke den Imødekommen overfor Storthingets Bestræbelser for at tilvejebringe virksomt og levende Samarbejde mellem Statsmyndighederne,

der ene kan sætte en Regjering istand til at opfylde sit ansvarsfulde Hverv, at varetage Kongens og Folkets Tarv og betrygge Samfundets Trivsel og Fremgang.

I denne aabne Henvendelse vil Deres Majestæt se et fornyet Bevis paa den trofaste Hengivenhed, hvormed det norske Folk omfatter Deres Majestæt og Deres ophøjede Æt«.

6. Idet den norske Regjering i Indstilling af 18de Mai refererede denne gjennem en Storthingsdeputation overbragte Adresse, indskrænkede den sig til at tilføje:

»Denne Adresse tillade vi os herved i Underdanighed at fremlægge for Deres Majestæt. Det maa være Deres Majestæts Visdom forbeholdt at overveje og afgjøre, hvorvidt Deres Majestæt bør omgive Dem med andre Raadgivere. Vi have derfor kun at stille vore Embeder til Deres Majestæts Forføjning«.

Under 28de Mai fulgte Svaret i følgende kgl. Diktamen:

»Oprigtig Agtelse for Storthingets forfatningsmæssige Stilling og levende Ønske om frugtbar Samvirken mellem Statsmagterne til Fædrelandets Gavn maa altid være ledende Hensyn, som ikke ved nogen Regjeringshandling lades ud af Betragtning. Men disse Hensyn maa mellem Statsmagterne være gjensidige, og ubetinget Opgiven fra den ene Side af egen Overbevisning i vigtige Spørgsmaal vil ikke lede til selvstændig og gavnlig Samvirken, men til den enkelte Statsmagts Eneraadighed.

Jeg kan ikke finde den Opfatning berettiget, som i en Meningsforskjel mellem Statsmagterne, navnlig i Sager, som ved sin uigjenkaldelige Betydning for Landets Fremtid i særegen Grad kræve Forsigtighed og omhyggelig Overvejelse, ser nogen Tilsidesættelse af de nævnte Hensyn, og ikke vil afvente Tidens og fortsatte Overvejelsers udjevnende Indflydelse.

Med trofast Vilje til altid at agte Repræsentationens grundlovmæssige Rettigheder, men tillige med Følelse af min Pligt til at opretholde Kongemagtens, finder jeg ikke Grund til at ombytte mine nærværende Raadgivere, der nyde min Tillid, med andre«.

Samtidig erholdt Statsraaderne *Irgens* og *Broch* den ansøgte Afsked, hvorefter deres Embeder besattes henholdsvis med Ingeniørkaptein *L. H. M. Segelcke* og Kaptein i Marinen *J. L. Johansen.* Den 1ste Juli udtraadte videre *Riddervold* af Statsraadet, hvor han efterfulgtes af Stiftsprovst *C. P. P. Essendrop.* Ingen af de tre nye Regjeringsmedlemmer havde tidligere havt Sæde paa Storthinget eller paa anden Maade gjort sig kjendt i det politiske Liv.

Ud paa Høsten samme Aar indtraadte der Thronskifte, idet Kong Karl den 18de September 1872 afgik ved Døden, hvorefter Arveprinds Oskar, der siden den 19de Juli, under Kongens Ophold ved et tysk Bad, havde været overdraget Regjeringen, besteg Thronen som Kong *Oskar den Anden.* I Ledelsen af den norske Politik eller i Regjeringens Sammensætning fremkaldte dette Thronskifte ingen Forandring.

---

3. De konstitutionelle Konfliktsaar, 1872—1880.

1. Beslutningerne om Sanktionsnegtelsen i Statsraadssagen og derefter om at modstaa Storthingsadressen af 15de Mai vare ikke blevne fattede uden Betænkning. Inden den norske Regjering havde den første af disse Beslutninger givet Anledning til talrige og langvarige diskutterende Møder, ligesom vi have seet, hvorledes de fleste af Regjeringspluralitetens Medlemmer havde afgivet sine særlige Præmisser for den fælles Konklusion.

Selv var Regjeringen ikke uopmærksom paa, at en Imødekommen af Storthingets Ønsker i denne Sag vilde have slaaet en Streg over det aller meste af det Mellemværende, som i Løbet af disse sidste Aar havde sammenhobet sig mellem Statsmagterne, og at den selv vilde være bleven sat istand til under ganske usædvanligt heldige Vilkaar at føre den nye Ordning ind i Livet. Et af dens Medlemmer udtalte dette ligefrem; »for Statsraaderne«, skriver Vogt i sit Votum, »tror jeg, at det nærværende Øjeblik vilde være belejligt til Deltagelse i Storthingets Forhandlinger«, og under Adressedebatten udtalte Selmer, at »Regjeringen med Sikkerhed kunde forudse, at den, ved at antage Institutionen, vilde staa ganske anderledes sikker i sin Stilling og ikke være udsat for de Angreb, som nu rettes mod den«. Eller, som Richter under den samme Debat udtrykte det, »hvis den Reform, som her handles om, nu var bleven gjennemført, vilde Styrelsen være traadt ind i denne Forsamling under de aller gunstigste Auspicier. Den vilde være kommet her, omringet af den Velviljens Stemning, som saa naturligen fulgte af, at den havde inden sin Midte nogle af de Veteraner, som i sin Ungdom og Manddom stod blandt Sagens navnkundigste Forkjæmpere. Denne ene Kjendsgjerning vilde have bragt mangen Dissents iøvrigt til at forstumme og ladet den nye Tid begynde med rent og blankt Skjold«. Selv efter at det var givet, at denne Lejlighed skulde lades ubenyttet, kunde det være Gjenstand for Tvivl, enten man skulde indskrænke sig til en Sanktionsnegtelse *sans phrase* eller, saaledes som det skete, stille i fjernere Udsigt en betinget Sanktion. Der var inden Højre dem, der betragtede dette sidste som en »Udvej«, som et nyt blandt »de mange Beviser paa Eftergivenhed fra Regjeringens Side ligeoverfor Storthingets Majoritet«. Heller ikke var det strax givet, at Storthingsadressens Krav paa en Forandring i Regjeringens Sammensætning

kunde og burde tilsidesættes. En Opmuntring modtog Regieringen rigtignok i de Tillidserklæringer, der, efter et i Tønsberg den 17de Mai 1872 givet Exempel, rettedes til den fra en Del mindre Byer — de saakaldte Byplebisciter — hvorved denne i frie Former udførte Folkeafstemning, der i Slutningen af Sextiaarene forsøgsvis var bleven paakaldt af Jaabæk, for første Gang i nogen større Udstrækning indførtes i Norges offentlige Liv; men Udbyttet blev ikke betydeligt, da Forsøget paa at lade den organisere gjennem Kommunerepræsentationerne strandede i de større Byer, endog i Kristiania. En langvarig Vedbliven af det spændte Forhold var at imødese, og man forstod, at, som Richter havde udtalt det i Adressedebatten, »den Dag, Statsraadssagen igjen vil have kjæmpet sig frem, vil den ikke komme som en Forsoningsfest, men som Resultatet af Kamp og Strid og med den Stemning, som deraf følger«. At Kampen skulde komme til at strække sig gjennem et helt Decennium og antage en saadan Karakter af Forbitrelse, laa dog vistnok dengang fjernt fra de aller flestes Tanker.

2. Foreløbig blev der af Regjeringen under 3die Februar 1873 til Storthinget afgivet en Redegjørelse, hvori Regjeringens Forhold i Prolongationssagen — som forøvrigt hermed var bragt ud af Verden — forklaredes, medens man med Hensyn til Statsraadssagen indskrænkede sig til at bemærke, at »det ikke nu var Tiden til at indlade sig paa nogen ny eller yderligere Drøftelse af denne Sag, som visselig havde Krav paa, at Regjeringen til dens fortsatte Overvejelse benyttede den fulde Tid, som var givet den ved Paalægget om Fremsættelse af et Forslag i 1874«. Hertil føjedes en Tilkjendegivelse fra Kongen om, at Spørgsmaalet var Gjenstand for hans alvorlige Overvejelse. »Vi have — ytrede Hs. Maj. — faaet det i Arv fra vor Forgjænger; vor Tanke skal ikke slippe det. I trofast Kjærlighed

til Folkets Frihed ville vi opfylde vor Pligt, at betænke den norske Statsforfatnings Ejendommeligheder og Tidens Bevægelser. At træffe det rette Tidspunkt for en større Forandring i Forfatningen og da gjennemføre den paa den rette Maade, er og vil altid være en vanskelig Opgave. Det Raad i denne Sag, som Flertallet af Statsraadets Medlemmer gav vor forevigede Broder, var i Overensstemmelse med mange tidligere Storthings Afgjørelser. Dette Raad sigtede ikke til at foregribe Fremtidens Beslutninger, men til at faa Sagen nøjere prøvet, ogsaa med Hensyn til andre Landes fri Forfatninger og vundne Erfaringer. Det er vor Vilje, at denne Prøvelse skal foregaa med Omhu og uden Fordomme. Den bør foretages med Tillid til de Evner og Kræfter, som den fremadskridende Udvikling giver og udbreder, men tillige med Iagttagelse af den Varsomhed, hvormed enhver Forandring i Grundloven bør besluttes«. Fra Storthingets Side besvaredes disse Meddelelser den 13de Februar med en Beslutning om Overgang til Dagsordenen »under skyldigt Hensyn til den kgl. Meddelelse, men tillige med den Udtalelse, at Storthinget ikke finder, at den Sagernes Stilling, som fremkaldte dets Adresse af 15de Mai 1872, og for hvilken Indholdet af Statsraadsprotokollen af 28de s. M. var uden afgjørende Betydning, er i nogen væsentlig Henseende forandret ved, hvad der fra Statsraades Side nu senest gjennem Indstillingen af 3die ds. er udtalt«.

Fra nu af vedblev Statsraadssagen at gaa sin langsomme Gang, men uden at komme nærmere til nogen Afslutning. Det bebudede Regjeringsforslag, der i Henhold til en Regjeringsindstilling af 9de December 1873 fremlagdes for Storthinget i 1874, gik ud paa som samtidige Garantier ved Reformens Gjennemførelse at forlange: at Kongen gaves Ret til at opløse Storthinget og paabyde nye Valg; — at ordentligt Storthing, saafremt Opløsning ikke fandt Sted, kunde uden

Kongens Tilladelse forblive samlet i fire Maaneder, medens der samtidig fastsattes en Begrændsning af Repræsentanternes Diætgodtgjørelse; — at en afskediget Statsraads Pension ikke af Storthinget kunde nedsættes til under det halve af den almindelige Statsraadsgage, — samt at kgl. Resol. angaaende Stadfæstelse eller Forkastelse af Storthingets Beslutninger kunde afgives, ogsaa efter at Storthinget var hævet, og indtil et nyt Storthing sammentraadte.

Da dette Forslag — efter at den 27de Marts 1874 Beslutningen af 9de Marts 1872, alene med den Forandring, at Ordet »Statsministeren« var ændret til »Statsministrene«, var bleven gjentaget af Storthinget med 74 mod 35 Stemmer, men af Regjeringen under 23de Mai s. A. negtet Sanktion — i 1877 omsider kunde optages til Afgjørelse, indstilledes det af Konstitutionskomiteen til Forkastelse, idet der bl. a. fremholdtes, at den Frygt for en mulig Forrykkelse af Magtforholdet mellem Regjeringen og Repræsentationen, som havde ledet til Sanktionsnegtelserne, ikke var tilstrækkelig begrundet enten i Sagens Natur eller i historisk Erfaring fra vort eget eller fremmede Samfund — at i hvert Fald de foreslaaede Kautelbestemmelser ikke vilde kunne tjene til at forebygge de paastaaede mulige Farer, og at den mest betydningsfulde af dem, Opløsningsretten, endog snarere vilde kunne bidrage til at lede Udviklingen i Retning af den befrygtede Parlamentarisme — at de i Regjeringens Forslag paa Bane bragte Forandringer hverken enkeltvis eller i sin Helhed stod i saadan Sammenhæng med Hovedspørgsmaalet, at samtidig Vedtagelse var fornøden — at de derfor, uden at præjudiceres ved Sagens Afgjørelse paa det tidligere Grundlag, vilde kunne blive Gjenstand for senere Overvejelse mellem Statsmagterne, men — at, omvendt, Hovedspørgsmaalets Afgjørelse ikke vilde kunne henskydes, uden at Ufuldkommenheden og Ulemperne ved den

nuværende Ordning stadigt vilde blive større og føleligere. Den 10de April 1877 blev Regjeringens Forslag enstemmig forkastet og derpaa Beslutningen af 27de Marts 1874 atter bifaldt med 82 mod 29 Stemmer, for ved kgl. Resol. af 26de Mai s. A. igjen at negtes Sanktion. Det forkastede Regjeringsforslag fornyedes ikke til Behandling i Valgperioden 1880—82, derimod vel det private Forslag og, for tredje Gang ordret gjentaget — i Realiteten altsaa for fjerde Gang — bifaldtes dette sidste af Storthinget den 17de Marts 1880, denne Gang med en større Majoritet, 93 mod 20 Stemmer, end nogensinde før. For sidste Gang paafulgte under 29de Mai s. A. Anvendelse af det kgl. Veto, samtidig med at fornyet Fremsættelse, med enkelte mindre væsentlige Forandringer, af det i 1877 enstemmigt forkastede Regjeringsforslag besluttedes.

3. Fra ingen Side viste Regjeringens Kautel- eller Garantiforslag sig saaledes hidtil at have fundet Tilslutning. Inden Majoriteten havde der ikke manglet paa Udtalelser af, at man ikke kunde have saa meget at indvende mod de enkelte foreslaaede Tillægsbestemmelser, efter at disse i Indstillingen af 9de December 1873 vare blevne nærmere præciserede, og det Indtryk havde faaet Tid til at tabe sig, at der ved dem skulde være lagt planmæssigt an paa en virkelig Omstøbning af Grundloven som den, til hvilken der i 1863 var bleven hentydet. Strax i 1874 havde Konstitutionskomiteens Formand Daae indrømmet, at »der kunde ligge en nok saa forstandig og fornuftig Tanke til Grund for disse Tillægsforslag, men at de her vare puttede sammen i en saadan Form, at det var lidet sandsynligt, at de vilde vinde Bifald«, og end mere i samme Retning havde hans Eftermand Richter i 1877 erklæret, at han ikke vilde nære nogen Betænkelighed ved subsidiært at stemme for den kgl. Proposition, da han ingenlunde var en principiel Modstander af nogen eneste

af dens Hovedbestemmelser. Ja, Sverdrup havde endog betegnet Godkjendelsen af disse Bestemmelser alene som et Tidsspørgsmaal og tilføjet, at han ikke tvivlede om, at »den Dag vil gaa op over dette Land, da man akcepterer Opløsningsretten og flere Institutioner, som ville tjene til at sikre og betrygge Statslivets Gang under mere udviklede Stadier«. Her maatte altsaa de vedblivende Betænkeligheder hos Majoritetens ledende Mænd især skrive sig fra, at de mistvivlede om at faa et tilstrækkeligt Antal af sine Meningsfæller med paa denne delvis anerkjendende Betragtning af de kgl. Tillægsforslag, saa at ethvert alvorligt Forsøg paa at drive Reformen igjennem i denne Form ansaaes for forgjæves.

Andre vare de Grunde, som berøvede det kgl. Forslag ogsaa Storthingsminoritetens Tilslutning. Hvad man her havde at indvende mod dette Forslag, var, at det ikke paa langt nær gik tilstrækkeligt vidt i sin Opstillen af Garantier mod den befrygtede Parlamentarismes Misligheder, navnlig at Tanken om en Omdannelse i Retning af Tokammersystemet var bleven opgivet som uigjennemførbar. Gjentagende erklæredes der fra denne Side, at det, for at man skulde kunne gaa med paa Statsraadssagen, ansaaes for »ganske nødvendigt, at Storthinget omdannes saaledes, at Lagthinget valgtes, ikke som nu af det samlede Storthing, men paa en anden Maade, der skaffede tilstrækkelig Garanti for, at det erholdt den Modstandsevne mod uoverlagte, ensidige eller uretfærdige Beslutninger, som Regjeringen vilde tabe«. Men Majoriteten havde jo »ikke vist noget Tegn til at ville indgaa paa Tokammersystemets Princip«, ja ikke engang paa Regjeringens end beskednere Forslag, og — tilføjedes der — at dette sidste ikke skete, »afgiver efter Minoritetens Mening for Enhver, som dømmer efter Handlinger og ikke efter Ord, Bevis for, at Ønsket om at faa Statsraaderne ind i Storthinget ikke kan have været synderlig stærkt«.

Fra den ene Side som uigjennemførbart, fra den anden Side som utilstrækkeligt var det altsaa, at Regjeringens nu igjen forslagsvis fornyede Svar paa Spørgsmaalet med lige Bestemthed var bleven afvist.

4. At denne Afvisningsdom skulde kunne blive taget tilbage, derfor var der rejst en saagodtsom uoverstigelig Hindring ved den Sanktionsnegtelse af 29de Mai 1880 paa Storthingets for tredje Gang gjentagne Beslutning, der skjød det formelle Spørgsmaal om Beskaffenheden af den kgl. Sanktionsret i Grundlovssager i Forgrunden. Her, i Vetospørgsmaalet, havde man faaet noget nyt, et konstitutionelt Magt- og Retsspørgsmaal, der end mere end et væsentlig rent politisk og nu desuden i Grunden uddebatteret Spørgsmaal som det om Statsraadssagen, afgav Stof for Tilfredsstillelsen af det Hang til juridisk Trætte, der altid har været et af den norske Nationalkarakters Særmærker, og som vi have seet i stor Udstrækning beherske det offentlige Liv gjennem den første Menneskealder efter 1814.

Sanktionsnegtelsen i og for sig kunde endnu — formelt — have ladet en Mulighed aaben for, at Regjeringens Hensigt alene havde været at protestere mod dens Meddelagtighed i Ansvaret for en Beslutning, om hvilken den alligevel kunde have indrømmet, at den, efter Analogien fra det suspensive Lovgivningsveto, efter tredje Gangs Gjentagelse maatte tillægges virksom Gyldighed. Denne Fortolkning udelukkedes imidlertid ved, hvad der var stillet i Spidsen for Negtelsens Præmisser, nemlig det foredragende Justitsdepartements Erklæring om, at det ansaa det »ophøjet over Tvivl, at der tilkommer Kongen absolut Veto med Hensyn til Grundlovsforandringer«, en — efter hvad der almindelig paastodes, først senere i Indstillingen indskudt — Bemærkning, der saavel ved sit Indhold, sin Form og det Fravær af enhver Begrundelse, hvormed den her

fremtraadte, bidrog overordentlig meget til at forbitre den ved Sanktionsnegtelsen fremkaldte Stemning.

Samme Dag Meddelelsen om den under Dissents af et af Regjeringens Medlemmer, Statsraad Johansen, afgivne definitive Sanktionsnegtelse den 2den Juni 1880 var bleven Storthinget overbragt, fremlagde J. Sverdrup et Forslag saalydende:

»Storthinget erklærer og bestemmer som følger:

Storthinget har under Tilslutning til gjentagne Beslutninger af Folkets Repræsentanter og i Overensstemmelse med Grundlovens § 112 vedtaget en Grundlovsbestemmelse angaaende Statsraadernes Deltagelse i Storthingets Forhandlinger, saalydende:

»»Naar Storthingets Forhandlinger, overensstemmende med Grundlovens § 74, ere aabnede, have Statsministrene og Statsraaderne Ret til at møde i Storthinget samt i begge dets Afdelinger og lige med sammes Medlemmer, dog uden at afgive Stemme, at deltage i de forefaldende Forhandlinger, forsaavidt disse holdes for aabne Døre, men i de Sager, som behandles for lukkede Døre, kun forsaavidt det af vedkommende Thing maatte tilstedes««.

Thi skal denne Bestemmelse gjælde og ubrødeligen efterleves som Grundlov for Kongeriget Norge«.

Forslagets sidste Passus forandredes ved Debattens Begyndelse den 7de Juni af Forslagsstilleren til: »Thi er denne Bestemmelse gjældende Grundlov for Kongeriget Norge«. Hertil føjedes videre som Forslagets anden Del: »Den fattede Beslutning oversendes Regjeringen med Anmodning om at lade den bekjendtgjøre paa den for Kundgjørelse af Grundlovsbestemmelser foreskrevne Maade«.

Et lignende Forslag var allerede efter Sanktionsnegtelsen i 1877 bleven fremsat af Jaabæk; men mod 2 Stemmer havde Storthinget dengang afslaaet at tage det under Behandling.

Denne Gang fremholdtes der, efter at et Forslag om Indhentelse af Højesterets Betænkning var forkastet med 89 mod 22 Stemmer, af flere Repræsentanter, at man burde indskrænke sig til en Protest. Saaledes foreslog K. Motzfeldt en Udtalelse om, at Storthinget ikke fandt, »at der er indtraadt nogensomhelst Omstændighed, hvorved mere nu end ved Sagens Forekomst ved tidligere Lejligheder skulde paakræves Afgjørelse af det i Regjeringsindstillingen af 29de Mai 1880 fremdragne almindelige Spørgsmaal angaaende Omfanget og Betydningen af Kongens Ret til Medvirkning ved Forandringer i og Tillæg til Grundloven«. En anden, af Sagfører L. Smitt foreslaaet Udtalelse gik ud paa, at »Storthinget, der dybt beklager det Forhold, hvori Hs. Maj.s Raad har troet at burde stille sig ligeoverfor den nu for tredje Gang uforandret gjentagne Beslutning om Statsraadernes Adgang til Storthingets Forhandlinger, og som maa frasige sig alt Ansvar for de mislige Følger for Samarbejdet mellem Statsmagterne og derigjennem for det hele Samfund, som derved tør befrygtes at ville blive fremkaldte, gaar under Protest mod, at vor Statsforfatning tillægger Kongemagten noget absolut Veto ligeoverfor Grundlovsforandringer, over til Dagsordenen«. Endelig krævedes det af Sognepræst Sverdrup, at Storthinget skulde lade det bero med at bemyndige Præsidentskabet til at meddele Regjeringen, at Storthinget ansaa Beslutningen af 17de Marts 1880 for at være gjældende Grundlov. Slutningen paa den gjennem tre Dage fortsatte Debat blev, at det Sverdrupske Forslag bifaldtes, dets første Del med 74 mod 40, dets sidste Del, om Oversendelse til Regjegjeringen, med 105 mod 8 Stemmer.

I Henhold til Regjeringsindstilling af 12te Juni faldt der under 15de s. M. kgl. Resol. om, at »da Storthingets Beslutning af 17de Marts d. A. til Grundlovsbestemmelse angaaende Statsraadernes Deltagelse i Stor-

thingets Forhandlinger ikke er naadigst sanktioneret og saaledes ikke er gjældende Grundlov, bliver den med Hensyn til samme af Storthinget under 9de Juni sidstleden fattede Beslutning ikke at kundgjøre«, hvorefter under 6te Sept. Universitetets juridiske Fakultet af Regjeringen anmodedes om at udtale sig om, »hvorvidt og i hvilken Udstrækning der efter vor Forfatning tilkommer Kongen Sanktionsret i Henseende til Grundlovsforandringer«. Denne under 23de Marts 1881 af Professorerne Fr. Brandt, T. H. Aschehoug, L. M. B. Aubert, M. Ingstad, B. Getz og Ebbe Hertzberg afgivne Betænkning konkluderede med at udtale som Fakultetets Formening, »at Grundlovsbestemmelser efter Norges Statsforfatning ikke kunne istandbringes uden med Kongens Sanktion«, idet det førstnævnte Fakultetsmedlem ad en anden Vej end hans Kolleger kom til dette Resultat og derhos bemærkede, at han havde fundet dette Spørgsmaal saa tvivlsomt og de Grunde, der tale for, at det kgl. Veto ogsaa her alene er suspensivt, saa stærke, at der maatte være Opfordring til at søge Tvivlen løst ved udtrykkelig Grundlovsbestemmelse.

5. Spørgsmaalet om det kgl. Grundlovsveto var næsten saa gammelt som selve Forfatningen, om det end nu var første Gang, at det stilledes paa Spidsen ved Statsmagternes i bestemt indbyrdes Modstrid staaende Beslutninger. Omtrent gjennem hele den første Menneskealder efter 1814 gik de Opfatninger, der fremkom i den statsretslige og politiske Literatur, enten ud paa, at Vetoet her var absolut, eller ogsaa paa, at det var suspensivt i Lighed med det kgl. Veto i almindelige Lovsager. Fra Fyrretyveaarene af traadte den sidste af disse Meninger mere og mere tilbage, og næsten for Alle syntes Valget nu at være mellem et absolut Veto eller aldeles intet Veto, det vil sige, at enhver Grundlovsforandring, der havde opfyldt de udtrykkelig foreskrevne Betingelser, altsaa var bleven

foreslaaet i en Valgperiodes første Session, derefter i næste Valgperiode var bleven vedtaget med to Tredjedeles Majoritet og »ikke modsagde Grundlovens Principer, men alene angik Modifikationer i enkelte Bestemmelser, der ikke forandrede Konstitutionens Aand«, i og med dette skulde være gjældende Grundlov.

For denne sidste Opfatning havde der vistnok ogsaa inden Storthinget hævet sig enkelte Stemmer; men den var hidtil ikke bleven anerkjendt af Storthinget som saadant, og der var ikke bleven gjort noget Forsøg paa at bringe den i Anvendelse, om end den siden 1842 fulgte Praxis, ikke at ledsage Grundlovsbeslutningernes Oversendelse til Regjeringen med nogen Anmodning om Sanktion, kunde opfattes som et Tegn paa, at man heller ikke udtrykkelig havde villet anerkjende Sanktionsretten. I Storthingets Adresse af 29de Mai 1824 var det paa den anden Side bleven udtalt, at »Nationalrepræsentationen erkjender, at Deres Majestæt ifølge Sagens Natur allerede er i Besiddelse af et absolut Veto, forsaavidt Forandringer i Grundloven angaar«, og gjentagne Sanktionsnegtelser i Grundlovssager vare ikke blevne mødte med nogen Protest fra Storthingets Side. De enkelte Udtalelser om, at der ikke tilkom Kongen noget Grundlovsveto, indlededes paa Storthinget i 1842 af Repræsentanten Jonas Anton Hjelm, der dog tilføjede, at »dette henhørte til de Spørgsmaal, som man i Praxis gjorde bedst i at gaa af Vejen for, fordi de førte til de uopløseligste og vanskeligste Kollisioner«. Paa Storthingene i 1851 erklærede sytten Repræsentanter — deriblandt Ueland og J. Sverdrup — at de antog, at Kongens Sanktion ikke udfordredes til Grundlovsforandringer, og lignende Udtalelser fremkom i 1854 og 1857, for derefter at forstumme indtil i 1873, da de dog kun lode sig svagt høre. Først i 1878 gjorde Protokolkomiteens Flertal sig til Organ for den Synsmaade, at Kongen ved Grundlovsforandringer ikke

havde noget Veto eller i hvert Fald kun et suspensivt, og da saa den tredje Gangs Sanktionsnegtelse i Statsraadssagen var falden, udgik af Foreningen af disse to Synsmaader — intet Grundlovsveto eller et alene suspensivt — Beslutningen af 9de Juni 1880.

Inden det juridiske Fakultet havde dettes Flertal fundet det absolute Veto saavel i de positive konstitutionelle Retsregler som i det Grundlovsprincip, at Suveræniteten skal være delt mellem Statsmagterne i ligeligt Maal, samt i Sagens Natur, der ikke tillader, at den ene Statsmagt ensidig skal kunne udvide sin egen eller indskrænke den andens konstitutionelle Myndighed, ligesom Fakultet antog, at det absolute Veto i den konstitutionelle Praxis havde faaet en Anerkjendelse, som burde udelukke enhver Tvist. Af disse Grunde erklærede Prof. Brandt i sit særlige Votum alene at kunne godkjende den fra Sagens Natur hentede. Saaledes kunde han heller ikke erkjende, at der i det, som var foregaaet paa Storthingene efter 1824, laa nogensomhelst bindende Erkjendelse fra Storthingets Side af, at det kgl. Veto ved Grundlovsforandringer er absolut; det højeste, som deraf kunde udledes, var, at »Storthinget har villet undgaa at bringe dette kildne Spørgsmaal under Afgjørelse paa en Tid, da andre, praktisk meget vigtigere Sager forelaa«.

6. Foreløbig viste det sig ikke muligt at skaffe Niendejunibeslutningen Gyldighed i det praktiske Statsliv. Storthinget omformede i Begyndelsen af Sessionen 1881 sit Reglement, saaledes at dette kom til at indeholde Bestemmelser om Formerne for Statsraadernes Deltagelse i Forhandlingerne. Men Regjeringens Medlemmer udeblev, og den kontrollerende Afdeling, Odelsthinget, lod det bero med at henstille til et kommende Odelsthing at træffe de Forføjninger, hvortil Regjeringens Forhold til Sanktionsnegtelsen af 29de Mai 1880 maatte befindes at give Anledning. Efter

den Maade, hvorpaa denne Udsættelse motiveredes, var det at forudse, at Sagen ikke vilde blive gjenoptaget før paa det nyvalgte Storthing i 1883. Man tænkte sig, at Knuden indtil da enten vilde være løst ad politisk Vej — hvortil det første Skridt tydeligvis maatte være Ministeriets Fratræden — eller at der, hvis dette ikke skede, vilde blive Spørgsmaal om at forsøge at overhugge den ved Anvendelsen af det juridiske Magtmiddel, ved »Rigsrettens skarpe Sværd«. Men for at dette Hug skulde kunne føres med Sikkerhed, var det nødvendigt, at Lagthinget — Rigsrettens vigtigste Bestanddel — erholdt en mere ensartet Sammensætning, end man i Februar 1880, da det gjaldt at sammensætte Lagthinget for den da indviede treaarige Valgperiode, havde givet det. Storthingets Højre havde protesteret mod denne Udsættelse og fremholdt, at hvis Tvistespørgsmaalet skulde indbringes for Rigsretten, burde dette ske strax. Dette Forlangende afvistes imidlertid, og det, som alle Tanker nu kom til at rettes paa, blev de Høsten 1882 forestaaende Valg, den eneste politiske Faktor, som endnu kunde tænkes at ville komme til at øve nogen Indflydelse til at faa Konflikten afsluttet.

7. Man vil mindes, hvorledes det i Fyrretyveaarene gjentagne Gange var lykkedes det Vogt-Løvenskioldske Ministerium at hente ny Styrke overfor de oppositionelle Bevægelser, derved at det i sin Midte optog Mænd, som ved sin umiddelbart eller nær forud liggende Deltagelse i Repræsentationens Forhandlinger og ved sit herunder erhvervede nærmere Kjendskab til Stemningerne og Tilstandene inden denne ialfald indtil en vis Grad og til en vis Tid bragte Erstatning for Savnet af en jevn personlig Berørelse og en deraf fremgaaet regelmæssig og hensynsfuld Samvirken mellem Statsmagterne. Det var imidlertid ikke blot, naar det af særlige Grunde kunde ansees for hensigtsmæssigt

at vise Oppositionen en virkelig eller tilsyneladende Imødekommen, at Regjeringen lod sig det være magtpaaliggende, for sin Kreds at vinde Mænd, der havde havt Anledning til at gjennemgaa den parlamentariske Forskole. Ved de tolv Statsraadsudnævnelser, som under det Vogt-Løvenskioldske Ministerium havde fundet Sted, var det sex Gange, at Valget var faldt paa en forhenværende Storthingsrepræsentant, og ved det Sibbern-Birch-Motzfeldtske Ministeriums fire Udnævnelser var dette skeet to Gange. End større havde den Kontingent været — sex af ni udnævnte Statsraader — som Repræsentationen i det Stangske Ministeriums første Decennium havde faaet at yde til det kgl. Raad. Efter Krisen i 1872 indtræder der heri et stærkt og for de forandrede Forhold karakteristisk Omslag. Uagtet Statsraadsskifterne nu følge paa hinanden i en hidtil ukjendt Hyppighed, der tildels er fremkaldt ved at Regjeringsmedlemmer — noget, som tidligere har hørt til de største Sjeldenheder — søge sig over i andre Embedsstillinger, uden at deres Udtræden er bleven foranlediget ved nogen Dissents inden Raadet eller ved noget Tab af den kgl. Naade, er det ved de tolv Udnævnelser fra 1872 af og udover til den store Rydning i 1884 kun tre Gange, at den nye Statsraad tidligere har havt Sæde paa Storthinget, og af de øvrige ni er det kun to eller, højt regnet, tre, som have havt Anledning til paa nogen anden Maade at gjøre sig kjendte ved sin Deltagelse i det politiske Liv, medens de syv eller sex hidtil udelukkende have seet sin Virken begrændset til det snevrere fag- og embedsmæssige Omraade.

Den første Forandring i Statsraadets Sammensætning efter de ovenfor, under Redegjørelsen for Krisen i 1872 omnævnte, indtræffer, da den af Storthinget under 28de Mai 1873 fattede Beslutning om Statholderpostens Ophævelse og Oprettelsen, i dens Sted, af et

nyt Statsministerembede den 5te Juni modtager kgl. Sanktion, hvorefter under 21de Juli *Stang* forfremmes til Statsminister og Statssekretær *Jakob Aall* den 6te August konstitueres som Indehaver af den herved ledige Statsraadspost, om hvilken det dernæst ved kgl. Resol. af 3die Januar 1874 bestemmes, at den indtil videre ikke bliver at gjenbesætte med nogen fast udnævnt Indehaver. Den 8de Januar 1874 ombyttes *Meldahl*, der gaar over til Justitiariusembedet i Højesteret, med Amtmand i Finmarken og Storthingsrepræsentant fra dette Distrikt i Aarene 1859—69 *Jens Holmboe*, og *Manthey*, der den 29de Juli s. A. udnævnes til Stiftamtmand i Kristiania, med Byfoged i og Storthingsrepræsentant i 1871—74 fra Drammen *Kristian August Selmer*. Ud paa Høsten samme Aar erholder *Essendrop* Biskopembedet i Kristiania Stift, og i hans Sted kaldes den 28de November 1874 Professor i Theologi *Rasmus Tønder Nissen* til Medlem af Regjeringen. Tre Aar senere, den 17de Oktober 1877, ombytter *Segelcke* sin Statsraadspost med det nyoprettede Embede som Trafikdirektør ved Statsbanerne og efterfølges af Oberst *Adolf Frederik Munthe*. I 1879 mister Regjeringen ved Døden tvende af sine Medlemmer, *Aall* og *Falsen* (udn. Høsten 1869), og erstatter dem under 13de Oktober med den som juridisk og statsretslig Forfatter bekjendte Justitiarius i Kristiania Overret *Ole Andreas Bachke* samt Borgermester i Kristiania og Storthingsrepræsentant 1862—69 og 1875—79 *Kristian Jensen*. Den 4de Oktober 1880 nedlægger *Stang*, der nu nærmer sig til en Alder af 73 Aar, sit Statsministerembede og træder hermed tilbage saavel fra Statstjenesten som fra det offentlige Livs Skueplads i det Hele, om end det skarpsindige Indlæg, han endnu tre Aar senere ser sig istand til gjennem Literaturen at yde i den politisk-juridiske Debat, vidner om, at det ikke er nogen i den gamle Statsmands Aandsevner indtraadt Svækkelse, der

har nødvendiggjort denne Tilbagetræden. En til den forhenværende Statsminister i Stockholm, Sibbern, fra Kongen skeet Henvendelse fører ikke til noget, da det af Sibbern stillede Krav paa, at der samtidig aabnes en Plads i Raadet for Statsraadssagens repræsentative Talsmand, Prof. Broch, af Regjeringen afvises som uantageligt, og under 11te Oktober 1880 overdrages Statsministerposten og Regjeringspræsidiet til *Selmer*, medens Statsraadet under 22de December næstefter udfyldes med Højesteretsadvokat og 1ste Storthingssuppleant for Kristiania *Kristian Homann Schweigaard*. For Fuldstændigheds Skyld kan med det samme nævnes, at da *Nissen* den 19de Januar 1882 afgaar ved Døden, tager hans hidtilværende nærmeste Medarbejder, Kirkedepartementets Expeditionschef *Kristian Egede Hertzberg* den 30te s. M. Arv efter ham. Hermed ere denne Periodes Personalforandringer afsluttede. Den Tilbøjelighed til at ombytte Statsraadsstillingens Besvær og Ubehageligheder med den almindelige Embedsgjernings Ro, for hvilken vi i Syttiaarene have seet flere af Regjeringens Medlemmer give efter, maa nu, da Overgangen fra den konstitutionelle Krises politiske Ansvar til Muligheden for en nær judiciel Krises kriminelle Ansvar kunde give en Enkelts Udtræden Skinnet af modløs og ukollegial Svigten, trænges tilbage.

8. Det er ikke vanskeligt at forstaa, hvorledes hin Tilbøjelighed var bleven saa stærkt fremtrædende. Helt siden den Periode, der havde fundet sin Afslutning ved Krisen i 1836, havde den norske Regjerings Vilkaar neppe nogensinde været ugunstigere, og det i næsten alle Henseender, end nu. Ikke blot var den egentlige politiske Udvikling, saadan som den finder sit Udtryk i det konsekvente Arbejde for eller imod mere betydningsfulde Nydannelser, i det store og hele standset. Til Statsraadssagens Løsning formaaede Regjeringen intet at udrette, efter at det havde vist sig,

at dens Program ikke engang fandt Tilslutning hos dens nærmeste Meningsfæller, der nu med Hensyn til dette Spørgsmaal ovenikjøbet begyndte at dele sig i tvende Grupper, en svag og svindende, der vedblev at fastholde, at Statsraadssagen burde drives frem for i sit Følge at drage med sig en mere omfattende, konsekvent og tidsmæssig Forfatningsrevision, en virkelig »Omstøbning« — en større og voxende, der var af den Mening, at det var uheldigt, at Regjeringen ikke fra Begyndelsen af havde indtaget den faste Position som ubetinget Modstander af en Forandring, der, med hvilke formelle Garantier man saa omgav den, vilde føre til Parlamentarisme og derigjennem til Regjeringsmagtens Underkastelse under de vexlende Majoriteter. I de Kredse, hvor man havde været mindst uvillig til at anerkjende Garantiforslagene og hovedsagelig kun havde rettet sine Indvendinger mod Sammenkjedningen af dem, havde Regjeringen ikke søgt nogen Støtte. End tydeligere end paa de konstitutionelle Spørgsmaals Omraade maatte Regjeringen føle sin Isolation paa de andre Felter, og det varede ikke længe, før den af Broch i hans dissenterende Votum i 1872 varslede Fare for, at den ledende Indflydelse, endog hvad den ligefremme Administration angik, mere og mere vilde glippe den af Hænderne, begyndte at blive til Virkelighed. Med en Nidkjærhed, der var dobbelt prisværdig, fordi den var saa haabløs, arbejdede man paa at fremme Sagerne. Man indbragte sine Forslag for Storthinget og fik dem tilbage, enten med en brat Protest eller helt og holdent omskabte til noget nyt. Undertiden kunde Regjeringen, hvor der fandtes nogen Mulighed for det, paa sin Side igjen protestere, saaledes at Resultatet blev et rent negativt. Som oftest faldt den dog tilføje. Det var stort og smaat, som Storthinget paa denne Maade drog ind under sin Magtudøvelse. Det oprettede nye Embeder og designerede

deres Indehavere; det dekreterede Bygning af nye Jernbaner, som Regjeringen havde fraraadet; det skjød Regjeringsforslag tilside, for at sysselsætte sig med Sager, der skyldtes det private Initiativ; det omgjorde Budgettet, tog fra, lagde til og skabte Balance paa en Maade, der var vidt forskjellig fra, hvad Finantsdepartementets Chef havde tænkt sig. Og det kunde ikke for Regjeringen være nogen Trøst eller nogen Hjælp, at Storthinget under dette sit mere og mere systematisk fremtrædende Arbejde paa at tilegne sig den hele Ledelse, ofte greb Fejl og derved nedkaldte over sig en undertiden retfærdig, næsten altid bitter Kritik. Resultatet blev blot, at begge Statsmagters Anseelse i den offentlige Opinion svækkedes under en Polemik, hvis Voldsomhed ofte stod i omvendt Forhold til Stridsspørgsmaalets Betydning, og hvis i Regelen udpræget personlige Karakter maatte vække mistrøstige Tvivl med Hensyn til de mod hinanden staaende Interessers reelle politiske Gehalt. For Oppositionens Mænd forelaa intet af de Hensyn, der ere givne ved Tanken om, at man selv kan komme til at overtage den embedsmæssige Stillings Ansvar for Gjennemførelsen af sine Ideer. For Regjeringen forelaa ikke nogen Sikkerhed for, at en af Oppositionen overfor den enkelte Sag indtaget Holdning vilde blive bevaret og vilde kunne afgive Tilslutning til en Overenskomst, idet tidligere Tiders Erfaringer og Udtalelser jo tydede paa, at Oppositionens Forlangender kunde befrygtes at ville tabe i Tiltrækningskraft for selve disse Forlangenders Ophavsmænd, i samme Grad som Regjeringen viste sig villig til at imødekomme dem. Hvor man kastede Blikket hen, viste der sig Uklarhed og Utryghed, ringe Haab om enten et Opgjør eller en Overenskomst, overvejende Udsigt til en Konflikt, hvis videre Følger ingen kunde beregne.

VII. Det Selmerske Ministerium og Aprilsministeriet.

11te Oktober 1880—26de Juni 1884.

---

1. Til det store Konfliktsspørgsmaal, der var bleven rejst ved den paa Hævdelsen af et absolut Grundlovsveto hvilende Sanktionsnegtelse af 29de Mai 1880 og ved Storthingsbeslutningen af 9de Juni næstefter, skulde ogsaa i Valgperiodens tvende sidste Aar nye Tvisteemner føje sig og de allerede foreliggende yderligere skjærpes. Den Udvidelse af Stemmeretten, for hvilken det i 1881 omsider lykkedes i Storthinget at opnaa grundlovsmæssig Pluralitet, negtedes Sanktion, idet Regjeringen bebudede, at den i sin Tid selv agtede at fremkomme med Forslag til Sagens Ordning. Et gammelt Stridsspørgsmaal om Storthingets Ret til, uden at kgl. Sanktion dertil udkrævedes, at nedsætte Kommissioner, var atter bragt paa Bane, dels ved Storthingets Paalæg til dets faste Militærkomite om efter Storthingssessionens Slutning at sammentræde for at drøfte de foreliggende Værnepligts- og Hærordnings-Forslag og ved Regjeringens forgjæves Forsøg paa at faa denne Komite omformet til en af den selv opnævnt kgl. Kommission, dels ved Storthingets Beslutning om Nedsættelsen af en Jurykommission. Sin Decisionsmyndighed havde Odelsthinget benyttet til at paalægge

Medlemmer af Regjeringen Udredelse af tildels temmelig betydelige Pengebeløb som Erstatning for Tab, der tilskreves administrative Fejlgreb. Vedkommende Regjeringsmedlemmer havde vægret sig ved at udrede Pengene, og det var ikke let at se, ved hvilket retsligt Middel disse Odelsthingets Ansvarsdecisioner skulde kunne gives Virkning. Ved flere af de Lovbeslutninger, der negtedes kgl. Sanktion, viste der sig at være principielle Differentser tilstede, saaledes ved den i 1881 for anden Gang uforandret gjentagne Beslutning til Lov om Lensmænds Ansættelse, der altsaa i næste Valgperiode, forudsatte man i Storthinget, kunde drives igjennem uden kgl. Sanktion, medens Regjeringen, der i saa Henseende støttede sig paa et af Højesterets Flertal afgivet Responsum, herimod gjorde gjældende, at Beslutningen, som stridende mod Grundlovens Principer, ved det Skaar den gjorde i den Exekutivmagten forbeholdte Ansættelsesmyndighed, aldeles ikke kunde faa Lovskraft, hvor mange Gange den end gjentoges. I Anvendelsen af sin Bevilgningsmyndighed fulgte Storthinget et oftere i Hensynet til den politiske Situation udtrykkelig begrundet og tildels stærkt demonstrativt Afknapningssystem. Men det var ikke blot dette, at Regjeringen saaledes gjentagende saa sig negtet Bevilgninger, hvis Nødvendighed syntes den uafviselig for Landets Værdighed, Velfærd og Sikkerhed, for Forretningernes jevne Gang. Der faldt ogsaa Bevilgningsbeslutninger, overfor hvis positive — virkelige eller befrygtede — Formaal Regjeringen stod, ej alene fremmed, men i den Grad fiendtlig, at den mod dem troede at maatte paakalde det i den tidligere konstitutionelle Praxis kun meget sjelden anvendte og for den almindelige Opfatning temmelig fremmede Bevilgningsveto. Ved en kgl. Resol. af 21de Juni 1882 negtedes saaledes Sanktion paa en af Storthinget under 14de s. M. besluttet Bevilgning til Folkevæbningssamlagene, og da

Storthinget kort efter havde fattet en Beslutning om Oprettelse af en Centralstyrelse for Statens Jernbaner og dertil føjet, at denne Styrelse skulde tiltrædes af to af Storthinget valgte Medlemmer, tog Regjeringen Beslutningens første Del til Følge, men vægrede sig for at gjøre dette med Hensyn til den anden, der formentes at stride mod Kongens udelukkende Ansættelsesret.

2. Der var intet af disse ældre eller nyere Spørgsmaal, uden at dets Drøftelse gav Anledning til de heftigste Udtalelser: fra den ene Side Beskyldninger for ligefremme Forfatningsbrud ved Benyttelsen af et Grundlovsveto, et Bevilgningsveto og et »Delingsveto«, der alle forsikredes at være, konstitutionelt taget, lige uhjemlede i Grundloven som, politisk taget, uforsvarligt anvendte — fra den anden Side Bebrejdelser for gjentagne Magtovergreb og for systematiske Forsøg paa Indskriden paa den udøvende Magts ved Sagens Natur, ved Lovens Ord og ved den konstitutionelle Praxis hævdede Omraade. Selv havde Regjeringen hidtil, udelukket som den var fra Adgangen til øjeblikkeligt og umiddelbart at optage de Misforstaaelser og Miskjendelser, under hvilke den fandt sig lidende, til Imødegaaelse, været henvist til at prøve paa at forklare sig i Regjeringsindstillinger, som i Regelen først naaede Almenheden, efter at Debatten havde antaget en uhjelpelig forbitret Karakter, og som desuden i og for sig, ved sin kontor-referatmæssige Form, ikke vare egnede til at paakalde synderlig Opmærksomhed, medens den løbende Kommentar til dem og til Regjeringens Politik i det hele taget søgtes i en Presse, for hvis Meninger, Paastande og hele Diskussionsmaade Regjeringen hyppigt — men stedse lige forgjæves — havde fralagt sig ethvert kompromitterende Medansvar. Til det Tryk, som denne langvarige Taushed eller halve Taushed maatte have øvet, svarede saa Udbruddets Styrke, da Regjeringen greb den ved Valgperiodens Slutning tilbudte

Lejlighed til gjennem Throntalen af 21de Juni 1882 at give en sammentrængt Tolkning af, hvad den selv havde at sige — til Forsvar og til Anklage. Til Forsvar var det, at Regjeringens Holdning i Statsraadssagen jo ikke havde været nogen Afvisning, at den havde opgivet Forsøgene paa at fremkalde en Begrændsning af Storthingets Samvær, uagtet dette herved var kommen til at strække sig langt ud over den Tid, som ved Indførelsen af de aarlige Sessioner havde været forudsat, og at Regjeringen, i Spørgsmaalet om Militærkomiteens Sammentræden mellem Sessionerne, havde, for at imødekomme Storthinget, tilbudt en Forhandlingsmaade, der fuldt ud vilde tilfredsstille Kravene paa grundig Sagsbehandling. Men, lød Anklagen, ikke ved noget Skridt fra den udøvende Magts Side, om end udgaaet af de oprigtigste Ønsker om Samarbejde og Forstaaelse, havde Storthinget kunnet bevæges til en tilsvarende Imødekommenhed. Med alvorlig Bekymring havde Hs. Maj. maattet erfare, at Storthinget vilde gjøre gjældende, at det uden Kongens Samtykke kunde forandre Grundloven. Hans Overbevisning om det uberettigede i denne Paastand var urokkelig. Kun Konge og Storthing i Forening havde Magt til at forandre Grundloven. Med dyb Følelse af sin kongelige Pligt vilde Hs. Maj. af al sin Evne værge om den Grundlov, hvilken saavel Repræsentanterne som Hs. Maj. havde besvoret, og som enhver ubrødeligen maa overholde, hvis Samfundets Fred og Tryghed skal bevares. Throntalen sluttede med at udtale Haabet om, at den beklagelige Splittelse og Ophidselse, som havde trængt sig ind i det offentlige Liv, efterhaanden vilde give Plads for en mere uhildet og sindigere Opfatning af bestaaende Forhold og af Samfundslivets Krav, og om at alle oplyste og fædrelandssindede Mænd, hver i sin Kreds, vilde støtte Hs. Maj.s Bestræbelser til dette Maal, samt med en Bøn om, at et naadigt Forsyn

maatte afværge de uheldsvangre Følger af ethvert Forsøg paa at rokke selve Grundvolden for den Samfundsorden, hvorunder det norske Folk i saa mange Aar havde levet lykkeligt og frit.

3. Havde Regjeringens Hensigt med denne indtrængende Appel været at bidrage sit til at dæmpe hin beklagelige Splittelse og Ophidselse, som havde trængt sig ind i det offentlige Liv, viste det naaede Maal sig snart at skulle blive et helt andet. I Throntalen havde Regjeringen sagt sit sidste Ord, og af et Ministerium, der havde næret saa store Betænkeligheder mod at optage Debatten endog inden Storthingssalens fire Vægge, kunde det ikke forlanges, at noget af dets Medlemmer nu skulde bryde med alle norske Regjerings-Traditioner ved en personlig Optræden paa de i Valgperioden afholdte, mangfoldige Folkemøder. Den aktive Rolle ved disse som ved Valgkampen overhovedet blev overladt til Modstandere og til Venner, om hvilke det undertiden faldt vanskeligt med Bestemthed at afgjøre, hvem af dem det var, der mest skadede Regjeringens Sag. Anklagerne omsattes i Trudsler. Medens det fra den ene Side lød, at Kongemagten — heldigvis — havde brændt sine Skibe, og der anstilledes Betragtninger over, hvorledes, naar Trykket blev ret føleligt, en dristig Regjering ikke vilde resikere meget, men meget mere have Landets bedste Kræfter med sig, om den, beraabende sig paa Nødværgets Ret, vovede et Statskup, svaredes der fra den anden Side, at man ikke havde videre Vidnesbyrd Behov for at se, at det var selve Forfatningen, som det nu gjaldt at forsvare, i fornødent Fald med de blanke Vaaben. Inden begge Partier arbejdedes der paa at styrke Rækkerne med de »Myrmænd« og »Proformaborgere«, som det ved en Misbrug af Grundlovens Stemmeretsbetingelser var let at skaffe sig for en billig Pris, og for hvis Anvendelse man undskyldende paaberaabte sig den

Nødværgets Ret, der var tilstede, naar det nær foreliggende Valg skulde træffes mellem tvende saadanne Alternativer som Absolutisme eller Republik. Fra begge Sider trykkedes med lige Iver og lige Held de mere moderate Elementer — »Bukolikerne« eller »Amfibierne«, som de i Dagens polemiske Sprog helst benævnedes — der endnu ikke frivilligt havde fjernet sig fra det offentlige Liv, tilside, og til Udelukkelsen i Venstres Valgdistrikter af venstre Centrums Mænd som de gamle Præsidenter Daae og Sørenssen, svarede i Hovedstaden højre Centrums under bitter Haan fuldbragte Nederlag. De dunkle Antydninger om, at en for Landet hæderlig og heldbringende Fred, uden Ydmygelse for nogen af Statsmagterne, endnu kunde vindes, vandt langt mindre Anklang end Paakaldelserne af den folkelige Æresfølelse, der gjorde det nødvendigt, at Folket hævdede sin Husbonderet paa en saadan Maade, at Muligheden af en ny Krænkelse af den udelukkedes, hvilket igjen vilde sige, ved at lade Folkedommen omsættes i en Rigsretsdom, det fyldigste Udtryk for Folkets stedse virksomme og over enhver skreven Lov, enhver endelig Institution hævede suveræne Afgjørelsesmyndighed.

4. Af Valgene var Oppositionen udgaaet talrigere, stærkere sammensluttet og hidsigere end nogensinde, og allerede to Maaneder efter det nyvalgte Storthings Sammentræden fremlagde Protokolkomiteen den 30te Marts 1883 sin Indstilling om Rigsret mod samtlige de kgl. Raadgivere, grundet paa deres Forhold med Hensyn til Statsraadssagen, Folkevæbningssamlagene og Jernbanernes Centralstyrelse, hvilken Indstilling derefter den 23de April af Odelsthinget bifaldtes med 53 mod 32 Stemmer, idet man fandt, at det var bleven »en Nødvendighed og en Æressag« at paakalde den konstitutionelle Domstol, naar andre Midler forgjæves havde været anvendte, og idet man følte sig forvisset om, at

det ikke vilde være let at finde Raader, som, hvis de nuværende erklæredes skyldige, da vilde træde i deres Fodspor, handle ligedan, paakalde en ny Afgjørelse og over sig nedkalde en ny Dom, at med andre Ord en Systemfortsættelse blev umulig og en Ordning stillet i Udsigt enten ved fuld Respekteren af det af Rigsretten givne Præjudikat eller ved en politisk Overenskomst, der løste Vanskelighederne og bilagde Konflikterne. Regjeringen, for hvilken det paa lignende Maade kunde betragtes som en Æressag, naar Sagen var kommen saa langt, ikke at træde tilbage for den Fare, der nu truede dens Medlemmer, forholdt sig fuldstændigt passiv, og det blev mellem Repræsentationens Flertal og Mindretal, at de officiøse Forhandlinger om en politisk Løsning førtes, der imidlertid ikke ledede til noget, da Majoriteten som en udtrykkelig Betingelse krævede et Statsraadsskifte, og Minoriteten ansaa et Løfte i saa Henseende for stridende mod Kongens Ret ifølge Grundlovens § 12 til selv at vælge sine Raadgivere. Fra Kongemagtens Side gjordes der heller ikke nu noget Forsøg paa en standsende Indgriben i Konfliktens Udvikling i Retning af stadig Forhærdelse.

Den 12te Mai 1883 traadte Rigsretten sammen, for først halvellevte Maaned senere, den 1ste April 1884, at afslutte sin Gjerning. Hovedbetragtningen i det politiske Forsvar, som ved Rigsrettens Skranke førtes for Ministeriet, gik ud paa, at dets Færd i den egentlige Mærkesag — Statsraadssagen — konsekvent havde været ledet af Ønsket om at imødekomme Repræsentationen. Egentlig, anførtes der, kunde det ikke have vakt nogen særdeles Overraskelse, om Regjeringen i Syttiaarene havde stillet sig enten helt afvisende overfor Reformen eller havde gjort sin Indgaaen paa den afhængig af større og mere indgribende Forandringer i Grundloven. De aarlige Storthing havde i langt højere Grad end paaregnet ledet til en Magtudvidelse

for Repræsentationen, ligesom Tiden for Storthingets Samvær var bleven længere, end man havde ventet. Det var derhos bleven mere og mere klart, at et mægtigt Parti, med Flertal i Storthinget, vilde gjøre alt muligt for at tvinge Reformen ind i Parlamentarismens Spor. Det kunde da for de kongelige Raadgivere have stillet sig tvivlsomt, om de af alle erkjendte praktiske Fordele ved Reformen vejede op mod Faren ved en yderligere Magtudfoldelse for Storthinget. Regjeringen havde alligevel ikke ved disse Betragtninger ladet sig drive ind i en abstrakt-theoretisk Anskuen af Sagen. Den havde i dets Sted gaaet en sund Realpolitiks Vej og stillet sig til Spørgsmaalet paa den Maade, som den ene Statsmagt vil gjøre, naar den loyalt tager Hensyn til den anden Statsmagts Ønsker og Beslutninger. Dens Resultat var bleven, at Betænkelighederne, hvor vægtige de end vare, dog ikke antoges med Nødvendighed at lede til at maatte modsætte sig Reformen uden mere gjennemgribende Ændringer i Forfatningen, og at den navnlig — selv om den ved en nærmere Indgaaen skulde have fundet, at vægtige Grunde talte derfor — ikke vilde gjøre Optagelsen af et Tokammersystem eller andre meget indgribende Forandringer til Betingelse for Reformen, fordi dette, som det i 1880 udtaltes af Regjeringen, »rimeligvis vilde gjøre det umuligt i den nærmeste Fremtid at imødekomme Ønsket om den sidstnævnte Grundlovsforandring«. Den havde fundet at kunne nøje sig med i Forbindelse med Reformen at foreslaa de med den nøje sammenhængende Kauteler, der alene havde til Hensigt at formindske Faren ved dens Misbrug, og dens Program fik saaledes i Virkeligheden Karakteren af et Kompromisforslag. Den anbefalede de stridende Partier at gjøre, hvad den selv havde gjort, at slaa noget af paa, hvad de maaske vilde anse som det absolut bedste Resultat, for at Enighed kunde opnaaes paa et for alle akceptabelt Grund-

lag. Og at denne Henstillen ikke blev fulgt af Partierne, var ikke Regjeringens Skyld.

Authenticiteten af denne Fortolkning blev ogsaa erkjendt af den anklagede Regjerings Chef, da han ved sin Fremtræden for Rigsrettens Skranke protesterede mod den af Aktoratet fremsatte Beskyldning for, at Ministeriet skulde have været et Kampministerium, hvis Hovedformaal var at tilbagetrænge Storthinget fra dets berettigede Indflydelse paa Sagernes Udvikling — medens der saa igjen, som han indrømmede, fra andre Hold med ikke ringe Styrke var bleven bebrejdet Ministeriet Svaghed eller Mangel paa Kraft til at modstaa uberettigede Angreb. Det var, tilføiede han, hans fuldeste Overbevisning, at disse Paastande vare i lige Grad ubeføjede, og navnlig hvad den første Beskyldning, om Kamplyst, angik, da var den, det turde han trygt udtale, blottet for enhver som helst Grund. Statsraadets Forhandlinger havde aldrig deraf baaret Spor. Dets Overlægninger havde stedse været besjælede af Ønsket om at imødekomme Storthinget, hvorfor ogsaa, i de forekommende Tilfælde, Overvejelserne vare gaæde ud paa, om det var foreneligt med de Interesser — og disse omfatte alle Statsmagters Interesser, den enes ikke mindre end den andens — som det er givet Regjeringen at drage Omsorg for, at vise Imødekommen mod den enkeltes særlige Krav.

5. Den 27de Februar 1884 faldt den første, over Ministeriets Chef afsagte, paa Embedsfortabelse lydende Rigsretsdom, og da Domfældelsernes Serie den 1ste April afsluttedes, var yderligere Statsminister Kierulf samt Statsraaderne Vogt, Holmboe, Helliesen, Jensen, Munthe og Bachke dømte til at have sine Embeder som Medlemmer af Kongens Raad forbrudte, medens Johansen, der i 1880 havde tilraadet Sanktion i Statsraadssagen, samt Schweigaard og Hertzberg, der først efter denne Sags

Afgjørelse vare indtraadte i Kongens Raad, hver vare blevne idømte en Mulkt til Statskassen af 8000 Kr.

Trods de indtrængende Opfordringer i modsat Retning, for hvilke den paa Regjeringens Side staaende Presse havde gjort sig til Organ, var Rigsretsdommens Iværksættelse af Kongen bleven tilladt, dog under Reservation i et kgl. Diktamen af 11te Marts, hvori det fastholdtes, at ingen Rigsretsdom kunde af Hs. Maj. erkjendes som afgjørende Grundlovsfortolkning eller at medføre nogen for ham og hans Efterkommere i ringeste Maade bindende Præcedents, hvorfor Hs. Maj. erklærede, at han ikke ved den nu afsagte Rigsretsdom vilde anse sig i noget Punkt eller i nogen Henseende indskrænket i sin Beføjelse til fremtidigen som hidtil at styre Riget med al den Myndighed, som efter Grundloven rettelig tilkommer Kongen. Hs. Maj. tilbageviste specielt »paa det bestemteste ethvert ensidigt Angreb paa nogen af Garantierne for Unionens Bestaaen, og en af de vigtigste blandt disse Garantier ligger i Kongens ubetingede Sanktionsret ved Grundlovsforandringer i det ene som i det andet Rige. Paa Lydighed under Loven — sluttede det kgl. Diktamen — paa Agtelse for Ret og Retfærdighed og for Statsforfatningen, saaledes som den er bleven fastsat og i Tiderne anvendt og forstaaet, maa ethvert Samfund bygges. Denne store Grundsætning kan ikke krænkes uden de alvorligste Følger for Folkets Hæder og Velfærd. At give Indholdet af en Dom som den, der er overgaaet Statsminister Selmer, min Tilslutning, vilde være at gjøre mig og det norske Folk medansvarlige i den og dens Følger for Landet og Foreningen. Det er vitterligt, at der er grebet ind i Rettergangens Anordning og Domstolens Sammensætning paa en Maade, som strider mod Grundsætningerne for en upartisk Retspleje. Dyb er min Sorg over, at en saadan Retsforfølgning og Dom har kunnet forekomme i vort Land. Jeg finder dog

under de Forhold, som foreligge, at maatte opfatte min Pligt saaledes, at jeg handler ret, og at jeg bedst befordrer Fædrelandets Vel, ved at lade Statsminister Selmer træde tilbage. Han har derhos selv i Underdanighed tilkjendegivet Ønsket om at udtræde af Raadet. Jeg bestemmer altsaa: Statsminister Kristian August Selmer fratræder sit Embede. Jeg bevidner den fratrædende min naadige og varme Anerkjendelse for hans lange Embedsvirksomhed og tro Tjeneste mod Riget og mod mig«.

Som grundlovsfortolkende Præjudikat betragtet, maatte Rigsretsdommen — for hvilken der ikke gives Præmisser, og som saaledes alene bliver at fortolke ved Hjælp af de i den paaberaabte Lovsteder — betragtes som gaaende ud paa i Anklagens første Post at frakjende Kongemagten et absolut Grundlovsveto, idet Ministeriet her var bleven fældet for ved sit Raad at have bevirket, at en af Storthinget fattet Beslutning, her vel da den for tredje Gang gjentagne Beslutning af 17de Marts 1880 om Statsraadssagen, ikke var bleven tillagt den samme ved Grundloven hjemlede Myndighed. I de tvende andre Poster vare de Tiltalte blevne domfældte som de, der havde »efterladt den ved Grundloven foreskrevne Embedspligt« at protestere mod en øjensynlig landsskadelig Beslutning. Derimod var den af Aktor nedlagte Paastand om, at Kongemagten tillige skulde fradømmes dens Bevilgningsveto som grundlovsstridigt, ikke af Rigsretten bleven taget til Følge. Ogsaa den Karakteristik af de paaklagede Regjeringshandlinger, hvilken Aktor forøvrigt i Begrundelsen af sin Paastand havde krævet — nemlig som Attentater paa Rigets Frihed, som Foretagelse uden Storthingets Samtykke af Handlinger, hvortil dette Samtykke krævedes, som forsætlig Anførsel af urigtige Data m. m. — var af Retten bleven afvist, ligesom den nedlagte Paastand paa en infamerende Dom, Afsættelse med deraf

følgende Uværdighed til for Eftertiden at beklæde Embede eller Bestilling, ikke havde fundet dens Bifald.

Medens Domsafsigelserne paagik, var det nødvendige Antal Regjeringsmedlemmer bleven tilvejebragt ved sukcesive Konstitutioner af fhv. Statsraad Haffner, Stiftamtmand N. M. Rye, Statssekretær H. Lehmann, Amtmand J. C. Collett og Telegrafdirektør C. T. Nielsen. Den 3die April rekonstrueredes Ministeriet. Fra den forrige Regjering indtraadte de tre af dennes Medlemmer, der ikke vare blevne rammede af Embedsfortabelses-Dommen, altsaa *Schweigaard*, som nu udnævntes til Statsminister, *Hertzberg* og *Johansen*. De nye Medlemmer vare Godsejer *Karl Otto Løvenskiold* som Statsminister i Stockholm, Amtmand i Buskerud *Thomas Kathinko Bang*, Oberst *Lars Kristian Dahll*, Professor *Dr. jur. Ludvig Mariboe Benjamin Aubert*, Professor *Ebbe Karsten Hornemann Hertzberg* og Expeditionssekretær i Finantsdepartementet *Herman Johan Foss Reimers*. En Statsraadspost vedblev gjennem Konstitution at bestyres af Statssekretær *Lehmann*, og da Kommandør i Marinen *Boicke Johan Rulffs Koren* den 3die Mai var bleven udnævnt til Statsraad, nedlagde *Johansen* den 28de s. M. sit Embede. Af samtlige den nye Regjerings Mænd havde alene en havt Sæde paa Storthinget, nemlig Amtmand Bang, der siden 1877 havde repræsenteret Drammen og navnlig var bleven bragt i en fremskudt Stilling ved som Medlem af Protokolkomiteens Minoritet at have havt, i Odelsthinget at føre Regjeringens Forsvar. At ikke den Mand, der siden sin Indtræden i Thinget efter Valgene Høsten 1882 havde overtaget Stillingen som Minoritetens parlamentariske Leder, nemlig første Repræsentant fra Kristiania, Højesteretsadvokat Emil Stang, kom til at medtages i den nye ministerielle Kombination, forklarede man fra Regjeringens Venners Side deraf, at hans fortsatte Virken i Storthingssalen vilde

være af større Nytte for Opretholdelsen af Regjeringens Ideer og hele Position, end hans Indtræden i Raadet kunde blive det — en, som det maatte synes, fra denne Side ejendommelig Indrømmelse af, at det nu, trods enhver formel Adskillelse mellem Statsmagterne, var bleven den umiddelbare, parlamentariske Meningsudveksling, der ved Forholdenes egen tvingende Magt havde faaet den største Betydning, og til hvilken derfor de bedste Kræfter burde vies. Det var ogsaa i Storthinget, gjennem Minoritetens Medlemmer, at man modtog de eneste Antydninger om, hvilken Holdning den nye Regjering kunde ventes at ville indtage overfor de ogsaa efter Rigsretsepisoden uløst foreliggende Spørgsmaal: at den »helt igjennem var en konstitutionelt sindet Regjering, besjælet af de bedste Ønsker om at arbejde i Samklang med Storthinget«, at den nærmest burde opfattes som et »Forsoningsministerium«, at der i de tre fra den forrige Regjering indtraadte Ministres Historie ikke var noget, som forbød at betragte det som muligt, at det nye Ministerium specielt i Statsraadssagen kunde indtage en anden Holdning end det Selmerske, men at dette rigtignok ikke kunde ventes snart at ville blive aabenbart, da der, »saaledes som Partierne nu stod mod hinanden, ikke var nogen anden Løsning at øjne end den, at begge Parter, Storthinget paa sin Side og Regjeringen paa sin, lod de tvistige specielle Sager saa vidt muligt ligge, undgik at komme op i nye Sager, der drejede sig om de samme omtvistede Punkter, og saa lod Tiden løse — Tiden, der løser meget«. Af Majoriteten betragtedes dog ikke disse Antydninger som tilfredsstillende, især da der ikke fra Regjeringens Side blev taget noget positivt Skridt til at stadfæste dem. Om en enkelt blandt det nye Ministeriums Medlemmer, Prof. Aubert — en af de faa blandt disse, der overhovedet havde nogen politisk Fortid — vidstes det vel, at han tidligere havde været en varm Tilhænger

af Statsraadssagen. Men netop hans Tilslutning til denne havde ved de af Højre beherskede Valg i Kristiania i 1882 ødelagt hans Storthingskandidatur, og hvorledes han nu stod til den, var ukjendt. Som Helhed maatte da Aprilsministeriet betragtes som et ikke mindre ublandet Højreministerium end dets Forgjænger, og det Hensyn, som ved Besættelsen af en enkelt af dets Pladse kunde formodes at være bleven taget til det moderate Højre, havde ringe Udsigt til at skulle faa praktisk Betydning, især da det af Storthingsmajoritetens Ordfører strax, til Bebudelserne om Ministeriets Forsonlighed, var bleven svaret, at der ikke var en eneste Venstremand i Storthinget, uden at han nærede en dyb Mistillid til det, idet man ikke engang troede paa dets Evne til at lede Landets Styrelse i en heldig Retning.

6. Efter to Maaneder var den ved Aprilsministeriets Dannelse aabnede Parenthese afsluttet, idet Ministeriets Chef, til hvem ogsaa dets øvrige Medlemmer sluttede sig, den 31te Mai for Hs. Maj. anmeldte sit Ønske om at fratræde. I Løbet af disse to Maaneder var af Storthingsmajoriteten Lensmandsloven for tredje Gang uforandret bleven vedtaget, den parlamentariske Jurykommissions Mandat fornyet, Bevilgningsnedsættelser besluttede under Paaberaabelse af den politiske Situation, Lovbeslutning fattet om Nedsættelse i Straffen for Majestætsforbrydelser og, ved en første Gangs Anvendelse af en hidtil hvilende Grundlovsparagraf, Begyndelsen gjort til at indkalde Regjeringsmedlemmer enkeltvis til mundtlig Examination, denne Gang i Anledning af Foranstaltninger, der vare trufne eller tilladte for at forebygge befrygtede Forstyrrelser af den offentlige Ro. Intet af dette havde Regjeringen kunnet forhindre. Tidspunktet for Storthingssessionens Afslutning nærmede sig under Udsigt til, at i hvert Fald Sagerne om Folkevæbningssamlagene og Jernbanernes Centralstyrelse

paany vilde komme paa Dagsordenen. Det hed, at Regjeringen forberedte sig paa i disse to Sager at give efter for Storthingets Forlangender, ligesom det kunde opfattes som et Vidnesbyrd om dens Villighed til at vise sig som et Forsoningsministerium, at et Par Pressesager mod Venstreorganer, der i Slutningen af Marts vare blevne besluttede anlagte, igjen frafaldtes. Paa Storthingsmajoritetens Holdning øvede dog dette ingen Indflydelse, og dets eneste Virkning blev at fremkalde en højlydt udtalt Misstemning inden Minoritetens Presse samt Usikkerhed og Splittelse inden Minoriteten paa Storthinget, hvor der viste sig Tegn til, at den hidtil i det ydre bevarede Enighed til Forsvar for Kongemagtens og Regjeringens Sag vilde være brudt i det Tilfælde, at der for Alvor skulde blive Tale om at møde den nærliggende Fare for en ny, i Anledning af Regjeringsmedlemmernes fortsatte Udebliven fra Storthinget foreslaaet Rigsretsaktion med det eneste Middel, der nu kunde tænkes at staa tilbage, nemlig en almindelig Vægring fra Storthingsminoritetens Side ved at deltage i Behandlingen af og Afstemningen over et saadant Forslag. Det viste sig fremdeles, at en hvilkensomhelst Rekonstruktion af Aprilsministeriet, hvad enten denne skulde gaa ud paa at skjærpe dets Modstandsvilje eller gjøre dets Karakter som et Forsoningsministerium mindre utydelig, vilde være omtrent umulig, allerede af den Grund at man, for at give en saadan ny Kombination en Klarhed og Styrke, større end Kombinationen af 3die April havde formaaet at lægge for Dagen, maatte skride til den Decimeren af Partiets Repræsentation paa Storthinget eller i hvert Fald af den ene eller den anden af denne Repræsentations Grupper, hvilken man den 3die April havde betragtet det som et Hovedhensyn at undgaa. Hverken Tilraabene om at vise sig som »Mænd og ikke Mandariner«, eller Klagerne over den »apathiske Tilstand, hvori Højre

paa Storthinget syntes at befinde sig« og Bebrejdelserne mod de enkelte af Minoritetens Mænd, der antoges ved sin Utilbøjelighed til at være med paa Anvendelsen af det nys antydede extreme Obstruktionsmiddel at bære den største Skyld for denne Apathi, formaaede at aabne nogen Udvej fra den Stilling, hvori man var bragt. Man maatte lade det bero med — i Udtryk, der paa en ejendommelig Maade mindede om de Ord, i hvilke Stang i 1835 havde karakteriseret den daværende Stilling og dens Skrøbeligheder — at klage over, at hvad der i Kongens Raad havde været Brug for, var Statsmænd, medens det, man havde faaet, kun var Embedsmænd. Naar dertil kom den »dels optimistiske, dels nonchalante Maade«, hvorpaa Begivenhedernes Udvikling i Norge var bleven omtalt i Nabolandenes Presse, selv af de afgjort konservative Organer, paa hvis moralske Støtte man havde gjort Regning, og at denne Omtale klarligen stemte overens med Opfatningen i indflydelsesrige Kredse, samt at der hverken var Evne eller Vilje til at efterkomme de sparsomme Opfordringer om helt at sætte de juridiske Distinktioner tilside, var en Opløsning givet og uundgaaelig.

7. Overensstemmende med det Raad, hvormed Aprilsministeriets Medlemmer havde ledsaget sine Afskedsansøgninger, havde Kongen, der den 5te Juni var indtruffen til Kristiania, samme Dag ladet Prof. *O. J. Broch* tilkalde til Forhandling om Istandbringelsen af et Kompromis og Dannelsen af et nyt Ministerium. Prof. Broch, der siden Krisen i 1872 ikke havde deltaget i det politiske Liv, idet gjentagne Forsøg paa at lade ham gjenindtage hans gamle Plads i Hovedstadens Repræsentation paa Storthinget havde strandet paa en bestemt Modstand fra Højremajoriteten i denne Valgkreds, og som siden 1878 havde været bosat i Paris, optaget af sit Hverv som Direktør for det derværende internationale Meterbureau, vidstes fremdeles

at fastholde sin i det dissenterende Votum af 1872 udtalte Opfatning af Statsraadssagen. Hans første Bestræbelse efter den til ham rettede Henvendelse maatte gaa ud paa at forvisse sig om, hvorvidt der i denne Mærkesag kunde opnaaes et Kompromis paa den Maade, der nu var bleven den eneste mulige, nemlig ved en ny, af Storthinget fattet og af Kongen sanktioneret Beslutning, der lod Spørgsmaalet om det kgl. Grundlovsvetos Udstrækning henstaa i den Stilling, hvori det var bleven bragt ved Statsmagternes modstridende Handlinger, og sikrede Reformens praktiske Erhvervelse paa et selvstændigt Grundlag, uden at enten den udøvende Magt ydmygedes ved at skulle akceptere den i Henhold til Beslutningen af 9de Juni og Rigsretsdommen eller den lovgivende Magt ved at skulle kjøbe den gjennem en udtrykkelig Erkjendelse af, at Beslutningen af 17de Marts 1880 ikke kunde faa Gyldighed uden ved en fjerde Gangs Gjentagelse og en derpaa følgende Sanktion. Midlet havde i de forløbne Aars offentlige Diskussion oftere været foreslaaet, og navnlig havde Opmærksomheden fæstet sig ved et af de siden 1880 hvilende Forslag om Statsraadernes Adgang til Storthingets Forhandlinger og, i Forbindelse dermed, Bostedsbaandets Løsning for forhenværende Medlemmer af Regjeringen — det saakaldte »L. Smittske Forslag Lit. B«. Men det var med lige Iver bleven afvist, af Venstre under Betoning af, at dette vilde være at opgive Niendejunibeslutningen, den store Manifestation af Folkets Husbonderet, hvis Fastholden var af langt væsentligere Betydning, end Gjennemførelsen af denne eller hin enkelte Reform nogensinde kunde blive det, af Højre under Henvisning til, at det vilde være enstydigt med at lade Storthingsmajoriteten faa sin Vilje frem i Realiteten, uden at det vilde give Betryggelse mod, at Overgrebsforsøget af niende Juni naarsomhelst kunde blive gjentaget. For Venstre traadte dog nu

disse Betænkeligheder i Øjeblikket tilside, og mod det Tilsagn om at ville stemme for det ovenfor nævnte nye Forslag med Hensyn til Statsraadssagen, der i et af Storthingsmajoriteten den 7de Juni afholdt Partimøde afgaves, erklærede sig kun sex af Majoritetens Medlemmer, ligesom det kun var fra enkelte Hold inden Partiets Presse, at der protesteredes mod en saadan »Opgivelse af Niendejuni« eller ankedes over, at »Slaget var sluttet for tidligt«. De øvrige Kompromisvilkaar, til hvilke Majoriteten ved samme Lejlighed udtalte sin Tilslutning, vare, at en ny Bevilgning til Folkevæbningssamlagene paa de ved de tidligere Bevilgninger opstillede Betingelser samt Beslutningerne om Jernbanernes Centralstyrelse af Regjeringen toges tilfølge. Endelig udtaltes den Forventning, at det vilde lykkes den nye Ministerchef at udvirke, at Storthingets Venstre blev repræsenteret i Statsraadet ved Mænd af sin Midte.

At dette sidste Hensyn burde tages, var strax bleven paa det stærkeste betonet af Prof. Broch, der havde gjort gjældende Betydningen af, at Kongemagten benyttede sit Udnævnelsesprærogativ paa en Maade, der viste, at det var den selv, der greb Initiativet til at fjerne den Skranke, som hidtil havde delt Repræsentationen og for en stor Del ogsaa Nationen i tvende uforsonligt fiendtlige Lejre. Hvad det vordende Ministeriums Personalsammensætning i dets Helhed angik, rettedes Opmærksomheden paa, at det kunde komme til at omslutte alle de forskjellige Meningsgrupper med Undtagelse af de tvende yderste Grupper til Højre og Venstre og saaledes blive et virkeligt Kompromisministerium, der, lig hint første af 18de November 1814, kunde vidne om, at det var Kongemagtens Ønske at »regjere Landet med den norske Nation» og ikke med nogen enkelt afsluttet Partigruppe. Efter Samraad med tvende af det forhenværende Centrums ledende Mænd, Sorenskriver *Ludvig Daae* og Generalkonsul i London

don *Ole Richter*, der begge, i Lighed med Prof. Broch selv, personlig havde staaet udenfor de sidste Aars konstitutionelle Konflikt, forsøgtes en saadan Samling af Mænd istandbragt. Til fornyet Overtagelse af Statsministerposten i Stockholm stillede de Forenede Rigers Gesandt i Paris, Sibbern, der netop stod i Begreb med at nedlægge denne sin diplomatiske Post, efter direkte Henvendelse sig til Kongens Raadighed, og fra den samme Gruppe som Daae og Richter hentedes Sorenskriver *Aimar Sørenssen*. Som Medlemmer af Storthingets Venstre, til hvilke der, saasnart der af begge Statsmagter var bleven fattet ny Beslutning i Statsraadssagen, burde rettes Opfordring om at indtræde i Regjeringen, henledes Hs. Maj.s Opmærksomhed fortrinsvis paa tvende af Majoritetens i politisk Henseende mere moderate og ved Siden heraf antagelig mest forretningsdygtige Medlemmer, Storthingsrepræsentanterne *Sofus Arctander* og *Baard Haugland*. Endelig gik Planen om den nye Regjerings Sammensætning ud paa for denne at vinde tvende af den nærmest foregaaende Regjerings Fagministre, Cheferne for de to Forsvarsdepartementer, samt en Repræsentant for den mere moderate Fraktion af Højre, i eller udenfor Storthinget.

Det blev især paa dette sidste Punkt, at Kombinationen strandede. Allerede før Aprilsministeriet endnu havde indgivet sin Demission, havde Højres Presse, ved at bringe det første Rygte om en forestaaende Henvendelse til Prof. Broch, betegnet dette som en »Kapitulation« fra Kongemagtens Side, og efter at det var bleven bekjendt, at Medlemmer af Storthingsmajoriteten tænktes senere hen medtagne i Regjeringen, hørtes der inden Højre ikke mere end een Stemme om, at ingen af Partiets Medlemmer kunde forsvare for sig selv og sine Meningsfæller, ved sin Indtræden at medvirke til, at noget saadant kom istand. Da gjentagne Prøver havde godtgjort Umuligheden af ved hvilkensomhelst Kombination

at danne et nyt Højreministerium, var det at forudse, at Kongen, saafremt ogsaa det Brochske Fusionsforsøg kom til at strande paa Højres Uvillighed til at deltage deri, vilde blive nødsaget til, som den eneste Udvej til at afslutte Krisen, at henvende sig til Storthingsmajoritetens Chef Johan Sverdrup — en Eventualitet, der, fra Partiets Standpunkt betragtet, kunde fremstille sig som ønskeligere, forsaavidt som, hvad ogsaa senere fra denne Side blev aabent erkjendt, et Brochsk Ministerium »sandsynligvis kun vilde have forøget Splittelsen inden Højre, medens et Ministerium Sverdrup maatte samle hele Partiet til enig og energisk Modstand, hvis overhovedet noget skulde kunne formaa dette«.

8. I denne negative Del af sit Program lykkedes Partiet, og den 23de Juni nedlagde Prof. Broch, da de modtagne Afslag umuliggjorde Istandbringelsen af et saa fuldstændigt Fusionsministerium som det af ham for nødvendigt anseede, igjen sit Mandat. Samme Dag rettedes der fra Kongen til Hr. Sverdrup en Opfordring til at bistaa ved Konfliktens Løsning, specielt med Anmodning om hans Udtalelse angaaende Basis for et Kompromis saavelsom eventuelt angaaende hvilke Mænd det til Opnaaelsen af dette Øjemed vilde være rigtigst at anmode om at indtræde i Raadet. Tre Dage senere var Krisen afsluttet ved Udnævnelsen af det nye Ministerium. Med Hensyn til Realiteten i dets, paa Løsningen af de øjeblikkelige Vanskeligheder beregnede Kompromisprogram var ingen Forandring foretaget i den mellem Prof. Broch og Storthingsmajoriteten aftalte Fremgangsmaade. Personalforandringerne bestod, ved Siden af den forskjellige Besættelse af Chefsposten, samt i at de af Prof. Broch designerede to Medlemmer af Storthingsmajoriteten strax indtraadte, deri, at de tre Pladse, gjennem hvis Indehavere det havde været Prof. Brochs Ønske at bevare en Forbindelse med det moderate Højre, besattes uden Hensyn hertil, de to af

dem med Mænd, der hidtil havde været fremmede for det politiske Liv, Professor i Theologi *Elias Blix* og Assessor i Kristiania Byret *Hans Georg Jakob Stang*, den tredje med et Medlem af Storthingsmajoriteten, Sognepræst *Jakob Sverdrup*. Den endnu ledige Statsraadspost — Statsministerposten i Stockholm var nemlig, i Stedet for af Sibbern, bleven overtaget af Richter — besattes et Par Uger senere med Grosserer *Birger Kildal*. Fra den Brochske Kombination havde Ministeriet af 26de Juni altsaa optaget Richter, Daae, Sørenssen, Arctander og Haugland, medens dets egne nye Elementer bestod i Joh. Sverdrup, Jakob Sverdrup, Blix, Stang og Kildal.

Medens Ministeriet af 26de Juni 1884 var kommen istand under den Mands Auspicier, der navnlig efter Begivenhederne i 1880 havde staaet som den kompakte Oppositions anerkjendte Chef i en Magtstrid, hvor ethvert til Angreb brugbart Vaaben bragtes til Anvendelse, gjenkaldte Navnene Richter, Daae og Sørenssen i Erindringen den Tid, da Meningskampene endnu havde bevaret en politisk og konstitutionel Karakter. Ingen af dem havde kunnet billige hverken »Fejlgrebet« af 29de Mai 1880 eller »Overgrebet« af 9de Juni 1880. De havde alle tre havt Lejlighed til at udtale sig for Anerkjendelsen af et absolut Grundlovsveto — Daae hovedsagelig støttende sig paa den gjennem tvende Generationer fortsatte konstitutionelle Praxis, som en enkelt Beslutning umulig kunde omstyrte, Sørenssen under Henvisning til Sagens Natur, og samtidig med at dette, efter at Richter havde trukket sig ud af det politiske Liv, havde forhindret Daaes og Sørenssens Gjenvalg i deres Venstredistrikter, havde deres Misbilligelse af Sanktionsnegtelserne fra Højres Side indbragt dem en Afvisning som »ubrugelige Redskaber, hvilke der neppe nogensinde mere kunde blive Tale om at benytte«. I en ganske særlig Grad vilde det for disse trende

Medlemmer, hvis Sympathier lige saa lidt som deres selvstændige Kritik var bleven bunden ved en personlig Kamp- og Partistillings indsnevrende Krav, nu — saaledes som Richter ved Ministeriets første Fremmøde i Storthinget udtalte det — blive magtpaaliggende, at »det nye Tidsskifte i alle Retninger maatte blive indviet ved, hvad der betegner Maadehold, at det maatte indvie en Æra af Medborgerlighed, af Udjevning af extreme Modsætninger, indvie en Æra af det, som samler og ener«.

Men ligesom Højres Organer i Pressen ogsaa efter Udnævnelsen af det nye Sverdrup-Richterske Ministerium vedblev at fastholde, at Kampen maatte blive gaaende, fremtraadte det ved Afgjørelsen i Storthinget den 30te Juni af Statsraadssagen, at — saaledes som det af Prof. Broch var forudseet at ville ske, da han, allerede for at sikre Reformen den grundlovmæssige Majoritet, havde betegnet det som nødvendigt at medtage Repræsentanter for Venstre i den ministerielle Kombination — det overvejende Antal af Minoritetens Medlemmer ikke var villigt til at yde Realiteten i det fuldbyrdede Kompromis sin Tilslutning. I den ved det L. Smittske Forslag Lit. B givne Skikkelse bifaldtes Statsraadssagen med 84 mod 25 Stemmer, og blandt de 84 mødte man kun fem af den sædvanlige Højreminoritets Medlemmer. En faa Dage efter af Majoriteten under strengt Hensyn til den politiske Rettroenhed foretagen Valghandling tydede paa, at heller ikke Majoritetens Mænd, som Sejrherrer, vare tilsinds endnu at nedlægge de i Kampaarene brugte og misbrugte Vaaben.

9. Den 1ste Juli modtog den nye Grundlovsbeslutning den kongelige Sanktion, og i Henhold hertil indfandt den følgende Dag Regjeringens Medlemmer sig i Storthinget. Til den Velkomsthilsen, hvormed de ved denne Lejlighed modtoges af Storthingets Præsi-

dent, svarede Regjeringens Chef med at betone Betydningen af den nu vedtagne grundlovstiftende Akt. »Statsmyndighedernes Virken«, ytrede han, »vil vinde i Fylde, Ledelsen af de offentlige Anliggender vil faa forøget Styrke og ske under en virksommere Kontrol. Fællesafgjørelse af Repræsentation og Regjering bliver den almindelige Lov for Statslivet, og alle gode Kræfter i Nationen ville kaldes uimodstaaelig til Medvirken og Medansvar, saa langt Landsarbejdet naar. Til Ordningens institutionelle Betydning svarer de Fordringer, der maa stilles til de Mænd, i hvis Lod det falder at repræsentere Regjeringen i Storthingssalen. At udføre Hvervet saaledes, som ønskes kunde, vil være mere end vanskeligt; selv de bedste Bestræbelser maa her sætte sig et mindre højt Maal. Vi ville gjøre et ærligt og mandigt Forsøg paa at fremkalde og bevare Forstaaelse og Samarbejde med Storthinget paa det offentlige Livs Enemærker. Lykkes det at erhverve en anerkjendt Stilling i Repræsentationens Midte, og støttes vi af Hs. Maj. Kongens Tillid, da tør vi hengive os til det Haab, at den Magt, der da vil være samlet i denne Sal, vil være stærk nok til med Kraft at fremme Landets Udvikling i alle Retninger, værne om dets højeste Interesser og grunde en Landsstyrelse, der billiges af Konge og Folk. Vi vide, hvem vi tjene, og det er vor Fortrøstning«.

Ogsaa i sine øvrige Punkter blev Kompromisset nu hurtigt fuldbyrdet. Den 1ste Juli afgaves kgl. Resol. om, at »Centralstyrelsen for Statens Jernbaner tiltrædes af to af Storthinget valgte Medlemmer, forsaavidt saadant Valg er foretaget«, og en ny af Storthinget under 3die Juli besluttet Bevilgning til Folkevæbningssamlagene blev af Kongen befalet tagen til Følge. Et Par andre af de foreliggende Tvistespørgsmaal ordnedes med det samme. Den 30te Juni havde Storthingets for tredje Gang uforandret gjentagne Beslutning til Lov om Lens-

mænds Ansættelse erholdt kgl. Sanktion. Den i forrige Valgperiode fattede, men dengang ikke sanktionerede Grundlovsbeslutning om en Udvidelse af Stemmeretten bifaldtes den 2den Juli med alle Venstres og tvende af Højres Stemmer, for to Dage senere at sanktioneres. Den 7de Juli 1884 afsluttedes det tre og tredivte ordentlige Storthings Session.

10. Det første, over sytti Aar udstrakte Afsnit af det norske Statsraads Historie var gaaet tilende.

Efter at være dannet under de vanskeligste Forhold, saavel udadtil som indadtil, og efter under disse at have, i sine repræsentative Medlemmer, givet det smukkeste Forbillede for opofrende Fædrelandssind og udholdende Pligtopfyldelse, havde Regjeringen efter Foreningen med Sverige faaet sig tilført Medlemmer af udmærket Duelighed og besjælede af et oprigtigt Ønske om at medvirke til Grundlæggelsen af ordnede Tilstande; men den havde tillige snart lært, at den nye Opgaves Vanskeligheder, om end af en anden Art, derfor ikke vare mindre.

Den af en overlegen Personlighed baarne Kongemagt havde, efter en kort Tids Forløb, ved sin Indgriben berøvet den noget af dens bedste Kraft, uden enten selv eller ved den Maade, hvorpaa det kgl. Udnævnelses-Prærogativ nu, en Aarrække igjennem, i de fleste Tilfælde blev benyttet, at kunne yde Erstatning for de tilføjede Tab, samtidig med at en over sine Rettigheder og ikke mindre over sine Pligter endnu lidet klar Repræsentation var kommen til ved en overdreven Brug af sine Magtmidler at svække Regjeringens Autoritet og Selvstændighed.

Den i 1836 omsider indtraadte Krise havde vistnok fremkaldt en heldig, ja nødvendig Forandring, befæstet Regjeringens Stilling ved Kongemagtens Side og sat den istand til at bevare en konsekvent Holdning overfor Tidens Meningsbrydninger og Dagens Begiven-

heder samt lettet dens Bestræbelser for ved sin Suppleren at hævde Hensynene til Samstemmighed i Opfatning, almen Tillid og forretningsmæssig Dygtighed. Men denne indre Konsolidation, der i fortrinlig Grad havde lettet Regjeringen Løsningen af dens Opgave paa Administrationens og paa den materielle Udviklings Felter, skulde efterhaanden afføde en ministeriel Autoritarisme, hvis Tryk følтes stærkere eller svagere, om end ikke nogensinde som helt uudholdeligt, fordi Modstanden mod den mere hvilede paa en Stemning end paa en klar Vilje.

Skiftet i December 1858 var kommet, ledsaget af Udsigter til, at en regelmæssigere Vexelvirkning og en jevnere Tillempning mellem Styrelsen paa den ene Side og Repræsentationen og Almenviljen paa den anden Side kunde opnaaes. Men den Svaghed, som laa i, at dette Skifte ikke havde kunnet hidføres uden ved en vilkaarlig Optræden af den personlige Kongemagt, skulde forhindre det fra at fæste sig ved en længere Varighed, og paany blev det andre Kræfter og andre Hensyn end de ved Norges egen politiske Udvikling givne, der faa Aar senere fremkaldte dets Afslutning, inden endnu noget reelt Udbytte af det, som et loyalt konstitutionelt Forsøg, havde kunnet sikres.

Efter nogle Aars Stilstand og Famlen var dernæst fulgt en Tid med nye, dels ved Indflydelser udefra, dels ved en indre Reaktion mod tvende Menneskealderes navnlig paa det forfatningsmæssige Felt bevarede Uforanderlighedspolitik fremkaldte Idestrømninger. Disse Strømninger og de ved dem rejste, ofte utaalmodige, ikke sjelden vidtgaaende, undertiden ukloge Krav havde Regjeringen hverken været istand til at lede eller til at standse, og den syntes i dets Sted at have bestemt sig for et Udsættelsessystem, der henviste til langvarige Overlægninger, som allerede den mellem Statsmagterne institutionsmæssigt bestaaende

Fjernhed forhindrede fra at omsættes i frugtbar Forhandling, og til usikre Afgjørelser. Det blev snart aabenbart, at dette System, der under andre Forhold og i Forbindelse med andre Midler havde gjort sin Nytte, nu havde tabt enhver Effektivitet. Overgangen fra de treaarlige til de aarlige Storthingssessioner og det herved vakte Liv i Pressen, paa Folkemøderne og ude blandt Almenheden holdt de engang vakte Bevægelser i uafbrudt Gang, og naar Regjeringen hverken selv greb Initiativet eller ved Storthingets Henvendelser kunde bringes til i det af den store Mængde altid lettest og med størst Interesse opfattede Personspørgsmaal at gjøre nogen Indrømmelse, faldt det mere og mere vanskeligt for den at vinde Tro paa og Tilslutning for det Kompromis- og Koncessionsprogram, som den selv paastod sig med Hensyn til det vigtigste af de paa Dagsordenen komne forfatningsmæssige Spørgsmaal at have givet.

De enkelte, i sine umiddelbart Resultater frugtesløse Kraftytringer kunde ikke fremtvinge denne Tilslutning, og da den saa endelig, ved Udgangen af de voldsomste Kriser, vel saa sig i Besiddelse af Kongemagtens Taksigelser og sine nærmeste politiske Meningsfællers agtelsesfulde Medfølelse, men negtet deres fortsatte Medvirken paa det nu mest aktuelle Punkt, var det klart, at efter det overalt indgribende Kongestyre og efter det inden sine egne Enemærker skarpt afgrændsede, bureaukratiske og autoritære Ministerstyre — de tvende forudgaaende Hovedfaser i den norske Regjeringsmagts Udviklingshistorie — havde nu ogsaa den passive Temporisationspolitiks Herredømme inden Regjeringen naaet det Punkt, hvor dens Rolle var helt udspillet.

Hvad det nye, ved Dannelsen af det Sverdrup-Richterske Ministerium anstillede Forsøg vil bringe, hører Fremtiden til. Vi have i de foregaaende Blade

søgt at paavise, hvilke de Faktorer vare, som i disse 70 Aar fortrinsvis havde bestemt Vexlingerne i den norske Regjerings Karakter og Virken. Maaske kan der i Betragtningen af Vanskeligheder, som have været at bekjæmpe, af Farer, som have været at møde, af Betingelser, som have kunnet udnyttes, og af en Pligttroskab, der til alle Tider og under alle Forhold har været bevaret blandt den norske Regjerings bedste Traditioner, ogsaa ligge noget af en Vejledning for dem, der, i dette paa saa mange frugtbare ydre Udviklingsmuligheder rige, med saa mange ved Nationalkarakterens lidenskabelige Envished givne Hindringer kjæmpende Samfund, faa den Opgave, i Kongens og Folkets nu forenede Raad ned gjennem Tiderne at arbejde paa at gjøre Haabet om »en Ære af Medborgerlighed, en Ære af det, som samler og ener« til en for Fædrelandet lykkelig Virkelighed.

Det norske Statsraads Medlemmer 1814—84.

Biografiske Notitser.

Aall, Jakob, Søn af Jernværksejer Jakob A. og Louise Andrea Stephansen, født $^{26}/_{8}$ 1809. Student 1825, Kand. jur. $^{21}/_{12}$ 1829. Kopist i Justitsdepartementet $^{1}/_{3}$ 1830, Fuldmægtig sammesteds $^{17}/_{8}$ 1832. Brigadeauditør ved Kavalleribrigaden $^{29}/_{10}$ 1834. Konstit. 3die Assessor i Kristiania Stiftsoverret $^{13}/_{4}$ 1841, udnævnt til 2den Assessor $^{20}/_{12}$ 1845. Medlem af Kristiania Politiret $^{2}/_{6}$ 1846. Højesteretsassessor $^{12}/_{7}$ 1848. Statssekretær $^{24}/_{10}$ 1863. Konstit. Statsraad $^{6}/_{8}$ 1873. † $^{13}/_{6}$ 1879.

Aall, Niels, S. af Kjøbmand i Porsgrund og Ejer af Ulefos Værk Nikolai Benjamin A. og Amborg Jørgensen, f. i Porsgrund $^{1}/_{12}$ 1769. Nedsatte sig, efter under et fleraarigt Ophold i Udlandet at have uddannet sig til Handelsmand, i Skien, hvor han, ved Siden af sin private Forretning, $^{4}/_{7}$ 1810 overtog og uden Løn bestyrede Embedet som Raadmand i Skien og Porsgrund. Udn. $^{2}/_{3}$ 1814 til Regjeringsraad samt til 2det Medlem af Overprovideringskommissionen, $^{19}/_{5}$ til Statsraad. Udførte medio Juni — Begyndelsen af August en diplomatisk Mission til England. Afsked $^{28}/_{11}$ 1814. Fremmødte som 1ste Repræsentant fra Bratsberg paa Storthinget 1815—16, hvor han valgtes til Præsident i Lagthinget. † $^{23}/_{10}$ 1854.

Anker, Karsten Tank, S. af Ejer af Moss Jernværk Erik A. og Anna Katharina Tank, f. paa Fredrikshald $^{17}/_{11}$ 1747. Efter et fleraarigt Studieophold i Udlandet bistod han først i nogen Tid Faderen i Bestyrelsen af nævnte Jernværk og modtog derefter 1774 Ansættelse som Sekretær i Kommercekollegiet i Kjøbenhavn, hvor han videre forfremmedes til forskjellige højere administrative Poster, og hvor han 1792—1811 stod i Spidsen for det danske asiatiske Kom-

pagni, paa hvis Vegne han 1801—05 i London personlig ledede Underhandlinger med det engelsk-ostindiske Kompagni. Vendte 1811 tilbage i Norge og bosatte sig paa Eidsvold Værk, hvor »Notabelmødet« $^{16}/_{2}$ 1814 holdtes, og som han derefter stillede til Raadighed for Rigsforsamlingen $^{10}/_{4}$—$^{19}/_{5}$ s. A. Udn. $^{2}/_{3}$ til Regjeringsraad og $^{19}/_{5}$ til Statsraad og Chef for 5te Departement. Var $^{28}/_{2}$ afrejst i en diplomatisk Mission til England, hvorfra han, efter $^{5}/_{5}$ 1815 at have erholdt sin Afskedsansøgning indvilget, Høsten s. A. vendte tilbage. † $^{13}/_{3}$ 1824.

Anker, *Peder*, S. af Kjøbmand Kristian Ancher og Karen Elieson, f. i Kristiania $^{8}/_{12}$ 1749. Erhvervede 1772 Bogstad Gaard ved Kristiania og 1791 desuden Bærums Værk. Ledsagede, efter $^{22}/_{8}$ 1788 at være udnævnt til tit. Generalkrigskommissær og Medlem af det under s. D. anordnede Feltkommissariat, de norske Tropper paa Felttoget i Bohuslen. General-Vejintendant i Akershus Stift $^{30}/_{1}$ 1789—$^{22}/_{8}$ 1800, hvorefter det $^{6}/_{11}$ 1801 blev ham befalet igjen at overtage Bestyrelsen af kristiansandske og bergenske Kongevej indtil disses Fuldførelse. Deltog som 1ste Repr. fra Akershus i Rigsforsamlingen, der i sit første Møde $^{10}/_{4}$ 1814 valgte ham til Præsident. Statsminister i Stockholm $^{18}/_{11}$ 1814. Afsked $^{15}/_{6}$ 1824 fra $^{1}/_{7}$ s. A. at regne. † $^{10}/_{12}$ 1824.

Arctander, *Sofus Anton Birger*, S. af Overtoldbetjent Hans Steenbuch A. og Martha Dahll f. Nielsen, f. i Kristiania $^{22}/_{1}$ 1845. Student fra Kristiansand 1863, Kand. jur. 1871. Sorenskriverfuldmægtig i Lofoten 1872—Aug. 1875 og derefter, til Udgangen af s. A., konstit. Sorenskriver sammesteds. Overretssagfører i Hadsel indtil Febr. 1880. Beskikkedes Okt. s. A. til Lensmand i Hadsel. Fremmødte som indkaldt 1ste Suppleant fra Nordland paa Storthingene 1878—79 og valgtes 1879 til 3die og 1882 til 2den Repr. fra samme Amt. Formand fra 1880 i Gage- og Pensionskomiteen. Indsattes s. A. i Lagthinget, hvor han først fungerede som Sekretær og derefter, 1883—84, som Præsident. Var blandt de i Rigsretssagen mod Ministeriet Selmer af Anklagede udskudte Lagthingsdommere. Medlem af den ved kgl. Resol. af $^{21}/_{8}$ 1879 angaaende Lejlændingsvæsenet nedsatte Kommission samt af den parlamentariske Jurykommission af $^{15}/_{5}$ 1882. Statsraad og Chef for Indredepartementet $^{26}/_{6}$ 1884.

Arntzen, *Andreas*, S. af Gaardbruger Ole A. og Martha Hansdatter Gjerdrum, f. $^{18}/_{2}$ 1777 paa Gaarden Grinder i Grue. Student 1795, Kand. jur. 1802. Overretsprokurator ved Kristiania Stiftsoverret $^{31}/_{12}$ s. A. Søkrigsprokurør $^{12}/_{1}$ 1808. Medlem af den for Norge anordnede Overkriminalret i Kristiania $^{18}/_{3}$ 1814. Konstit. Politimester i Kristiania $^{5}/_{8}$ s. A. Extraord. Højesteretsessessor $^{10}/_{2}$ 1815 og Medlem af General-Indkvarteringskommissionen $^{14}/_{2}$ s. A. Konstit. Præsident i Kristiania April 1816. Entlediget fra sidstnævnte Stilling $^{18}/_{9}$

s. A. samt entlediget paa et Aar fra Højesteret og fra Kommissionen. Højesteretsadvokat $^{5}/_{2}$ 1821. Højesteretsassessor 1823. Fremmødte fra Kristiania som 1ste Repr. paa Storthinget i 1814, som 2den i 1818, 1821 og 1822. Medlem af den $^{14}/_{10}$ 1814 nedsatte Underhandlingskomite. Præsident i Storthinget 1821, i Lagthinget 1818 og 1821. Formand i Konstitutionskomiteen 1821. Statsraad $^{10}/_{11}$ 1836. † $^{14}/_{12}$ 1837.

Aubert, Ludvig Mariboe Benjamin, S. af Professor Ludvig Cæsar Martin A. og Ida Dorothea Mariboe, f. i Kristiania $^{22}/_{11}$ 1838. Student 1855, Kand. jur. 1860. Sorenskriverfuldmægtig og derefter konstit. Sorenskriver i Nordre Gudbrandsdalen Jan. 1861—$^{1}/_{6}$ 1862. Universitetsstipendiat i Lovkyndighed $^{1}/_{1}$ 1863, udnævnt $^{3}/_{12}$ 1864 til Lektor i samme Fag, i hvilket han derefter ifølge L. af $^{12}/_{5}$ 1866 rykkede op til Professor. Har, fra 1874 af, gjentagne Gange fungeret som extraord. Højesteretsassessor. Formand i den norske Vexellovskommission 1877—79. Statsraad og Chef for Justitsdepartementet $^{3}/_{4}$—$^{26}/_{6}$ 1884, da han igjen udnævntes til Professor i Lovkyndighed. Erholdt Høsten 1884 paa Grund af Sygelighed et Aars Tjenstledighed.

Bachke, Ole Andreas, S. af Lensmand, senere Bergskriver Halvard B. og Anna Sofie Ditlevsen, f. paa Røros $^{6}/_{5}$ 1830. Student fra Trondhjem 1848, Kand. jur. 1852. Efter en Studierejse i Udlandet 1854—56 nedsatte han sig i Kristiania som Overretssagfører. Konstit. $^{30}/_{1}$ 1864 som og udnævnt $^{2}/_{5}$ s. A. til 2den Assessor i Kristiania Stiftsoverrets 2den Afdeling, hvor han $^{16}/_{12}$ 1865 avancerede til 1ste Assessor og $^{19}/_{1}$ 1878 til Justitiarius. Indtraadte $^{30}/_{1}$ 1864 i den ved kgl. Resol. af $^{16}/_{2}$ 1861 nedsatte Skattekommission. Medlem 1877—78 af den skandinaviske Vexellovskommission. Valgtes af Storthinget $^{18}/_{6}$ 1863 til Suppleant i Statsrevisionen og 1870 til Administrator ved Norges Banks Afdeling i Kristiania. Statsraad $^{13}/_{10}$ 1879. Midlertidig konstitueret som Statsminister $^{17}/_{3}$ 1884. Dømtes $^{26}/_{3}$ s. A. af Rigsretten til at have sit Embede som Medlem af Kongens Raad forbrudt og fratraadte $^{3}/_{4}$ s. A. Højesteretsassessor $^{30}/_{8}$ 1884.

Bang, Thomas Kathinko, S. af Grosserer Thomas B. og Magdalene Kathrine Neumann, f. i Drammen $^{25}/_{1}$ 1827. Student 1843, Kand. jur. 1849. Arbejdede derefter indtil 1852 som Sekretær i en ang. forskjellige Misligheder paa Kongsberg nedsat kgl. Undersøgelseskommission. Kopist i Indredepartementet Mai 1852, Fuldmægtig Jan. 1858 i samme Departement, hvor han $^{1}/_{9}$ udnævntes til Bureauchef i Brandforsikringskontoret og $^{14}/_{12}$ 1867 til Expeditionschef for den almindelige Brandforsikringsindretning. Borgermester i Drammen $^{1}/_{1}$ 1872. Medlem af den ved kgl. Resol. af $^{14}/_{12}$ 1867 nedsatte Kommission ang. Omregulering af det civile Embedsværks Lønninger. Amtmand i Buskerud $^{18}/_{12}$ 1883. Fremmødte fra Drammen paa Storthingene 1877—79 som 2den, 1880—82 og 1883—84 som 1ste Repr.;

fik her Plads i Protokolkomiteen. Statsraad og Chef for Indredepartementet $^{3}/_{4}$—$^{26}/_{6}$ 1884. Borgermester i Drammen $^{1}/_{10}$ s. A.

Birch-Reichenwald, Kristian, S. af daværende Kaptein, senere General Paul Hansen B. og Anna Katharina Stenersen, f. paa Blakjer Skandse $^{4}/_{1}$ 1814. Optog Navnet Reichenwald efter sin Farfader. Student fra Trondhjem 1830, Kand. jur. 1834. Kopist i Justitsdepartementet Jan. 1835, konst. Bureauchef sammesteds $^{1}/_{11}$ 1837. Bureauchef i Kirkedepartementet $^{20}/_{2}$ 1839 og Expeditionssekretær sammesteds $^{28}/_{5}$ 1841. Amtmand i Smaalenene $^{27}/_{1}$ 1847. Amtmand i Akershus $^{15}/_{4}$ 1855. Medlem af Hovedjernbanens Direktion Mai—Dec. 1855. Statsraad $^{16}/_{12}$ 1858—$^{12}/_{12}$ 1861. Ordfører i Kristiania Formandskab 1846, 1862, 1863 fra $^{17}/_{9}$, 1864 og 1865. Fremmødte paa Storthingene 1848 og 1854 fra Moss og Drøbak samt 1862—63 og 1864 som 3die og 1865—66 som 4de Repr. fra Kristiania. Formand i Justitskomiteen Nr. 1 1848, i Vejkomiteen 1854, i Kirkekomiteen Nr. 1 1862—63, i Gage- og Pensionskomiteen 1865—66. Præsident i Lagthinget 1865—66. Sorenskriver i Aker $^{20}/_{11}$ 1869.

Blix, Elias, S. af Gaardbruger Peder Kristoffersen og Margrete Kristoffersdatter, f. $^{24}/_{2}$ 1836 paa Gaarden Vaag i Gildeskaal. Besøgte 1853—55 Tromsø Skolelærerseminarium, hvor han 1856—57 vikarierede som Lærer. Student 1860, Kand. theol. 1866. Efter et videnskabeligt Studieophold i Udlandet 1871—72 blev han $^{1}/_{7}$ 1873 Universitetsstipendiat i de semitiske Sprog samt gammeltestamentlig Theologi og udnævntes, efter at Storthinget havde bevilget den dertil foreslaaede Gage, $^{10}/_{7}$ 1879 til extraord. Professor i Hebraisk. Statsraad og Chef for Kirkedepartementet $^{26}/_{6}$ 1884.

Bloch, Hans Glad, S. af resid. Kapellan Jens B. og Bolette Olava Glad, f. 1791. Fænrik ved Oplandske Infanteriregiment $^{1}/_{10}$ 1807. Sekondlieutenant $^{18}/_{5}$ 1808. Premierl. $^{1}/_{1}$ 1809. Detailleur ved den geogr. Opmaaling 1811—13. Kaptein $^{29}/_{10}$ 1814. Adjoint i Generalstaben $^{7}/_{10}$ 1815. Kompagnichef ved Akers Musketerkorps $^{19}/_{9}$ 1817. Surnumerær Divisionsadjutant i Generalstaben $^{8}/_{6}$ 1818. Major $^{16}/_{11}$ 1822. Oberstl. og Chef for Bergenhusiske Musketerkorps $^{3}/_{7}$ 1826. Konst. Chef for Krigsskolen $^{5}/_{10}$ 1835 og udnævnt til samme Post $^{20}/_{7}$ 1836. Oberst i Armeen $^{21}/_{9}$ 1836. Chef for Bergenhusiske Infanteribrigade og Kommandant paa Bergenhus $^{26}/_{4}$ 1838. Generaladjutant $^{26}/_{1}$ 1839. Generalmajor $^{26}/_{1}$ 1843. Generallieutenant $^{17}/_{5}$ 1848. Chef for 1ste Akershusiske Infanteribrigade og Kommandant paa Fredrikssten s. A. Konst. Chef for Generalstaben 1850. Statsraad $^{3}/_{12}$ 1853—$^{28}/_{9}$ 1860. † $^{31}/_{12}$ 1865.

Bretteville, Kristian Zetlitz, S. af Charles Eugène le Normand de Bretteville og Mette Kristine Zetlitz, f. $^{17}/_{11}$ 1800. Student 1821, Kand. jur. 1826. Fuldmægtig i Finantsdepartementet $^{22}/_{11}$ 1828. Bureauchef sammesteds $^{26}/_{10}$ 1831. Expeditionssekretær i Departe-

mentets Afdeling for det Indre $^{23}/_{11}$ 1839 og i dets finantsielle Afdeling $^{15}/_{7}$ 1840. Ordfører i Kristiania Formandskab $^{21}/_{9}$ 1841—$^{25}/_{1}$ 1842. Borgermester i Kristiania $^{23}/_{4}$ 1842. Fremmødte paa Storthinget 1848 som 3die Repr. fra Kristiania. Statsraad $^{30}/_{4}$ 1850. † $^{24}/_{2}$ 1871.

Broch, Ole Jakob, S. af Krigskommissær Johan Jørgen B. og Jensine Laurentze Bentzen, f. i Fredriksstad $^{14}/_{1}$ 1818. Student 1835. Efter 1840—42 i Udlandet at have studeret de mathematiske Videnskaber samt derefter indtil Begyndelsen af 1847 at have været Medbestyrer af den af ham og Hartvig Nissen oprettede Latin- og Realskole i Kristiania, tog han $^{10}/_{11}$ 1847 Doktorgraden og udnævntes $^{2}/_{12}$ 1848 til Lektor og $^{6}/_{2}$ 1858 til Professor i Mathematik. Medlem af den ved kgl. Resol. af $^{10}/_{1}$ 1846 til Revision af Enkekassens Tariffer nedsatte Kommission samt Medlem af Enkekassens Administration $^{3}/_{8}$ 1850. Storthingsvalgt Hypothekbankdirektør 1852 og 1ste Direktør ved Hovedjernbanen $^{21}/_{12}$ 1855. Administrerende Direktør i Kreditbanken 1859. Medlem af de kgl. Kommissioner af $^{17}/_{12}$ 1852 ang. Telegrafens Indførelse i Norge, af $^{16}/_{2}$ 1861 ang. Skattevæsenet (fra $^{30}/_{1}$ 1864), af $^{2}/_{9}$ 1864 ang. Infanteriets Organisation, af $^{9}/_{12}$ 1872 ang. Forandringer i Penge-, Mynt- og Banklovgivningen, af $^{28}/_{1}$ 1873 om Mynt, Maal og Vægt, af $^{24}/_{8}$ 1875 ang. Indførelsen af metrisk Maal og Vægt m. m. fl. Medlem af Kristiania Kommunebestyrelse fra 1857. Fremmødte som 2den Repr. fra Kristiania ved Storthingene 1862—69. Statsraad $^{8}/_{3}$ 1869—$^{28}/_{5}$ 1872, da han udnævntes til extraord. Prof. i Mathematik. Medlem af Justervæsenets Bestyrelse 1876, af Hovedjernbanens Direktion $^{26}/_{6}$ 1877, Administrator ved Norges Banks Afdeling i Kristiania 1879, Formand i Ingeniørkommissionen for de civile offentlige Arbejder. Bestyrer siden 1879 af det internationale Bureau for Maal og Vægt i Sèvres, for hvilket han af den internationale Komite $^{28}/_{9}$ 1883 valgtes til Direktør.

Collett, Jonas, S. af Kammerraad Johan C. og Else Elisabeth Jensen, f. $^{25}/_{3}$ 1772. Student 1787, Kand. jur. 1790. Volonteur i det danske Rentekammer $^{18}/_{8}$ 1790. Kopist sammesteds $^{5}/_{6}$ 1793. Fuldmægtig i Revisionskontoret $^{11}/_{11}$ 1794. Fuldmægtig i det sjællandske Renteskriverkontor $^{11}/_{1}$ 1795. Foged i Numedal og Sandsvær $^{23}/_{12}$ 1795. Amtmand i Buskerud $^{30}/_{3}$ 1813. Deltog i Notabelmødet paa Eidsvold $^{16}/_{2}$ 1814. Regjeringsraad $^{2}/_{3}$ og Statsraad $^{19}/_{5}$ 1814. Blev $^{29}/_{10}$ 1827 frifunden i den $^{1}/_{8}$ s. A. af Odelsthinget mod ham besluttede Rigsretssag. Afsked $^{10}/_{11}$ 1836. † $^{3}/_{1}$ 1851.

Daae, Ludvig, S. af Kaptein i Bergenske Brigade Ludvig D. og Barbara Henrikke Wind, f. paa Gaarden Solnør i Borgund (Søndmøre) $^{24}/_{4}$ 1829. Student 1846, Kand. jur. 1850. Overretssagfører 1856. Foged i Søndmøre 1869. Sorenskriver i Nordre Søndmøre $^{13}/_{9}$ 1876. Valgtes til Storthinget 1859—60 som 4de Repr. fra Roms-

dal, der sendte ham som 2den Repr. i 1862—63 og 1864, 1ste i 1865—66, 4de i 1868—69 samt 2den i 1871—79, da han frabad sig Gjenvalg. Formand, først i Konstitutionskomiteen, dernæst i Militærkomiteen samt fra 1871 Præsident i Lagthinget. Medlem af den ved kgl. Resol. af $^{12}/_{2}$ 1870 bestemte Kommission ang. Revision af Bestemmelserne om Landforsvarets Personal og dets Uddannelse samt dertil hørende Forandringer i Værnepligtslovgivningen. Statsraad og Chef for Armedepartementet $^{26}/_{6}$ 1884.

Dahll, Lars Kristian, S. af Gaardbruger Jørgen Martinus D. og Karen Helene Herfordt, f. paa Gaarden Linnæs i Lier $^{5}/_{11}$ 1823. Sekondlieutenant i 1ste Akershusiske Infanteribrigade 1842 samt, efter at have absolveret Højskoleexamen, Sekondl. i Artilleribrigaden 1847. Premierl. 1853. Stabskaptein $^{6}/_{7}$ 1857. Oberstl. i Armeen $^{6}/_{4}$ 1872, Oberstl. i Artilleriet og Felttøjmester $^{23}/_{10}$ 1875. Medlem af den kombinerede norsk-svenske Artillerikommission i Stockholm 1856, af Kristianiafjordens Befæstnings- og Forsvarskommission 1863—65, af Værnepligtskommissionen af $^{12}/_{2}$ 1870, af Akershuskommissionen 1876—78 og af Armeorganisationskommissionen 1880—81. Statsraad og Chef for Armedepartementet $^{3}/_{4}$ 1884, da han tillige udnævntes til Oberst i Armeen, hvorhos det tillodes ham at forblive staaende som surnumerær Oberst i Artilleribrigaden. Fremmødte i Odelsthinget $^{7}/_{5}$ s. A. efter Indkaldelse i Henhold til Grl.s § 75 h. Afsked som Statsraad $^{26}/_{6}$ s. A.

Diriks, Kristian Adolf, S. af Skibsfører Boye D. og Maria Elisabeth Stoppel, f. i Kjøbenhavn $^{11}/_{11}$ 1775. Student 1790, Kand. jur. 1795. Kopist i Hof- og Stadsretten $^{1}/_{2}$ 1799, Fuldmægtig sammesteds $^{3}/_{10}$ 1800. Assessor i Kristiansands Stiftsoverret $^{1}/_{9}$ 1806. Byfoged i Laurvig og Sorenskriver i Laurvigs Grevskab samt Justitsraad $^{22}/_{4}$ 1812. Repræsenterede Laurvig ved Rigsforsamlingen, hvor han fungerede som Præsident $^{2}/_{5}$—$^{9}/_{5}$ 1814, som Medlem af og Sekretær i Konstitutionskomiteen samt som Medlem af Redaktionskomiteen. Valgtes $^{16}/_{5}$ af Rigsforsamlingen til Medlem af den $^{19}/_{4}$ besluttede Lovkomite. Professor i Lovkyndighed $^{3}/_{6}$ og Generalpolitidirektør $^{5}/_{8}$ s. A. Overvar efter Tilkaldelse Statsraadets Forhandlinger $^{7}/_{7}$ og $^{8}/_{7}$ i Anledning af de eventuelt fornødne Grundlovsforandringer samt Konventionsforhandlingerne paa Moss $^{13}/_{8}$. Fremmødte som 4de Repr. fra Kristiania paa Storthinget $^{7}/_{10}$ 1814. Medlem af den $^{12}/_{10}$ til at undersøge Landets Tilstand nedsatte Komite samt $^{26}/_{10}$ af den forstærkede Underhandlingskomite. Statsraad $^{18}/_{11}$ 1814—$^{10}/_{11}$ 1836. † $^{16}/_{12}$ 1837.

Due, Frederik Gottschalk Heltzen, S. af Kjøbmand Karsten Schjødt D. og Pauline Heltzen, f. $^{14}/_{4}$ 1796. Kadet 1809. Stykjunker ved Artilleribrigaden $^{15}/_{7}$ 1811, Sekondl. sammesteds 1813 og Premierl. $^{1}/_{1}$ 1818. Kaptein i Armeen $^{4}/_{7}$ 1819. Major i Armeen $^{8}/_{7}$ 1822. Konst. som Statssekretær s. A., udnævnt til Statssekretær og Chef for det norske Kancellis Expedition i Stockholm $^{13}/_{3}$ 1823. Statsminister

i Stockholm $^{2}/_{2}$ 1841—$^{16}/_{12}$ 1858. Gesandt i Wien $^{16}/_{12}$ 1858—$^{12}/_{10}$ 1871. † $^{16}/_{10}$ 1873.

Erichsen, Ole Wilhelm, S. af Postfører Jørgen E. og Johanne Kristine Wilhelmsen, f. i Kjøbenhavn $^{19}/_{2}$ 1793. Sekondlieutenant i Marinen 1811. Permitteret for at gaa i Koffardifart 1816—21. Kaptein i Marinen 1836. Chef for Hortens Marineetablissement 1842. Medlem af Marinekommissionen 1834, af Værnepligtskommissionen 1841 samt fra $^{25}/_{8}$ 1841 af den ved kgl. Resol. af $^{30}/_{1}$ 1839 besluttede Unionskomite. Statsraad $^{16}/_{10}$ 1848—$^{31}/_{3}$ 1856. † $^{25}/_{7}$ 1860.

Essendrop, Karl Peter Parelius, S. af Kjøbmand Peter E. og Martha Marie Søeborg, f. i Kristiania $^{6}/_{6}$ 1818. Student 1835, Kand. theol. 1839. Konst. Adjunkt ved Trondhjems lærde Skole $^{23}/_{4}$ 1843. Sognepræst i Klæbo samt Bestyrer af og Førstelærer ved det derværende Skolelærerseminarium $^{18}/_{10}$ 1849. Sognepræst i Melhus $^{12}/_{11}$ 1859. Konst. som Biskop i Tromsø Stift $^{27}/_{8}$ 1860 og udnævnt til samme Embede $^{31}/_{1}$ 1861. Stiftsprovst i Kristiania $^{18}/_{12}$ 1867. Statsraad $^{1}/_{7}$ 1872. Udnævntes $^{24}/_{10}$ 1874 til Biskop i Kristiania Stift fra $^{1}/_{1}$ 1875 at regne. Medlem af den $^{18}/_{5}$ 1875 nedsatte Interimsregjering. Fremmødte som indkaldt første Suppleant fra Kristiania paa Storthingene 1877—79.

Falbe, Hans Hagerup, S. af Etatsraad Johan Kristian F. og Anna Katharina Hagerup de Gyldenpalm, f. $^{7}/_{2}$ 1772. Kand. jur. 1791. Assessor i Hof- og Stadsretten i Kjøbenhavn 1799. Forflyttet i samme Egenskab til Politiretten $^{11}/_{12}$ 1801 og til Højesteret $^{3}/_{12}$ 1802. Justitiarius i Akershus Stiftsoverret $^{17}/_{4}$ 1809. Justitiarius i Overkriminalretten i Kristiania $^{24}/_{5}$ s. A. Konst. som Stiftamtmand i Akershus Stift $^{27}/_{11}$ s. A.—$^{1}/_{4}$ 1810 samt i 1814. Assessor i Højesteret s. A. Entlediget fra sin Stilling i Overkriminalretten $^{6}/_{1}$ 1815 og under s. D. konst. som Amtmand i Akershus Amt. Stiftamtmand i Akershus Stift og Amtmand i Akershus Amt $^{24}/_{4}$ 1815. Konst. som Statsraad $^{16}/_{11}$ 1822 og fast udnævnt $^{19}/_{7}$ 1823. † $^{17}/_{10}$ 1830.

Falsen, Johan Collett, S. af Stiftamtskriver Hagbarth de F. og Alette Fleischer, f. $^{9}/_{9}$ 1817. Student 1835, Kand. jur. 1841. Sorenskriverfuldmægtig s. A. og Sagførerfuldmægtig 1845. Underretsprokurator i Nedenæs og Robygdelaget $^{22}/_{12}$ 1846. Overretssagfører i Trondhjem $^{12}/_{5}$ 1849. Underretssagfører i Buskerud $^{30}/_{11}$ 1849. Sekretær i Drammens Tømmerforening. Amtmand i Nordre Bergenhus $^{2}/_{3}$ 1861. Fremmødte som 2den Storthingsrepr. 1859—60 fra Drammen, som 2den 1865—66 og som 3die 1868—69 fra Nordre Bergenhus. Statsraad $^{26}/_{11}$ 1869. † $^{2}/_{9}$ 1879.

Fasting, Thomas, S. af Oberstl. Søren Kristian F. og Benedikte Tyrholm, f. $^{25}/_{2}$ 1769. Sekondl. i Marinen $^{6}/_{3}$ 1789. Premierl. $^{23}/_{12}$ 1796. Kapteinl. $^{9}/_{10}$ 1809. Førte under Felttoget 1814 Kommandoen over den ved Hvaløerne stationerede Roflotille. Besluttedes

$^{13}/_{10}$ s. A. af Storthinget tilforordnet Statsraadet. Kommandørkaptein 1814. Kommandør $^{17}/_{11}$ s. A. Statsraad $^{31}/_{3}$ 1815. Dømtes $^{13}/_{10}$ 1821 af den ved Odelsthingets Beslutning af $^{16}/_{8}$ s. A. nedsatte Rigsret til at tilbagebetale et urettelig oppebaaret Gagebeløb. Afsket $^{17}/_{10}$ 1839. † $^{21}/_{11}$ 1841.

Fleischer, Palle Rømer, S. af Generalauditør, Raadmand og Magistrat paa Moss Thøger Kristian F. og Alhed Rømer, f. paa Moss $^{25}/_{10}$ 1781. Fænrik à la suite ved Norske Jægerkorps $^{28}/_{10}$ 1796. Fænrik $^{13}/_{6}$ 1800. Sekondl. à la suite $^{30}/_{12}$ 1801. Kaptein $^{9}/_{6}$ 1808. Fremmødte ved Rigsforsamlingen som 1ste Repr. for Norske Jægerkorps. Major $^{28}/_{11}$ 1814. Overadjutant i Generalstaben $^{2}/_{3}$ 1815. Underkommandant paa Akershus $^{9}/_{10}$ s. A. Oberstl. i Armeen og Overkommandant paa Fredrikssten $^{4}/_{7}$ 1817. Chef for 1ste Akershusiske Brigades gevorbne Musketerkorps $^{19}/_{9}$ s. A. Oberst og Chef for samme Brigade $^{10}/_{10}$ 1818. Generaladjutant $^{4}/_{7}$ 1823. Generalmajor $^{16}/_{9}$ 1825. Generallieutenant $^{5}/_{10}$ 1835. Medlem af den ved kgl. Resol. af $^{10}/_{11}$ 1836 nedsatte Centralkommission for Norges Befæstningsvæsen. Statsraad $^{25}/_{10}$ 1837—$^{16}/_{11}$ 1848. † $^{4}/_{4}$ 1851.

Foss, Henrik Herman, S. af kgl. Magasinforvalter Jakob F. og Margareta Meyer, f. i Bergen $^{17}/_{9}$ 1790. Sekondl. i det danske Artilleri $^{1}/_{3}$ 1809. Stationeredes i Bergen 1813. Premierl. $^{1}/_{1}$ 1818, Kaptein i Armeen $^{11}/_{10}$ 1825. Stabskaptein $^{1}/_{1}$ 1827. Batterichef, i hvilken Egenskab han forsattes til Kristiania, $^{25}/_{6}$ 1830. Major $^{26}/_{1}$ 1843. Oberstl. og Bataillonschef $^{28}/_{6}$ s. A. Fremmødte paa Storthingene 1827 og 1828 som 2den Repr. fra Bergen, 1830 fra Moss samt 1833, 1836 og 1836—37 som 3die, 1839 som 2den, 1842 som 1ste og 1845 som 2den Repr. fra Kristiania. Fra 1838 Præsident i Odelsthinget. Valgtes 1839 til Statsrevisor og 1840 tillige til Storthingsarkivar. Ordfører i Kristiania Formandskab 1838 og 1840—$^{21}/_{9}$ 1841. Medlem af den ved kgl. Resol. af $^{17}/_{10}$ til Revision af Rigets Undervisningsvæsen nedsatte Kommission samt fra $^{29}/_{7}$ 1841 af den ved kgl. Resol. af $^{30}/_{1}$ 1839 nedsatte Unionskomite. Statsraad $^{22}/_{3}$ 1845—$^{16}/_{10}$ 1848. † $^{22}/_{9}$ 1853.

Haffner, Wenzel Wolfgang, S. af Oberstl. Frederik Wilhelm von H. og Sara Wilhelmine Hagerup, f. $^{23}/_{11}$ 1806. Sekondl. i Marinen $^{11}/_{9}$ 1824. Premierl. $^{17}/_{2}$ 1830. Kapteinl. $^{1}/_{10}$ 1841. Kaptein $^{3}/_{12}$ 1853. Kommandørkapt. $^{24}/_{4}$ 1858. Kommandør $^{11}/_{7}$ 1860. Statsraad $^{17}/_{12}$ 1861, da han som Kommandør stilledes à la suite i Marinen — $^{8}/_{3}$ 1869. Afsked som Kommandør $^{15}/_{10}$ 1870. Medlem af den $^{18}/_{5}$ 1875 nedsatte Interimsregjering. Konst. som Statsraad $^{19}/_{3}$ samt som Statsminister $^{21}/_{3}$—$^{3}/_{4}$ 1884.

Hagerup, Henrik Steffens, S. af Borgermester i Trondhjem Kaspar Peter H. og Ulrikke Eleonora Steffens, f. $^{23}/_{4}$ 1806 i Kallundborg. Kadet 1818. Sekondl. i Marinen 1824. Studerede ved Uni-

versitetet i Breslau 1825—26. Premierl. 1830. Arbejdede ved den nordlandske Kystopmaaling, 1828—32 som Detailleur, 1835—38 som Trigonometrist. Lærer i Artillerividenskab ved Søkadetinstitutet 1840. Tøjmester s. A. Kapteinl. 1841. Kaptein 1854. Fremmødte 1848, 1851 og 1854 som 2den Storthingsrepr. fra Jarlsberg og Laurvig. Statsraad $^{31}/_{3}$ 1856. Kontreadmiral $^{5}/_{6}$ s. A. † $^{28}/_{5}$ 1859.

Haugland, Baard Madsen, S. af Gaardbruger Mads Jensen H. og Marthe Baardsdatter, f. paa Gaarden Lervik paa Stordøen $^{12}/_{1}$ 1835. Kom 1851 til en Handelsforretning i Bergen. Nedsatte sig 1862 som Landhandler paa Stordøen. Deltog i Storthingene 1871—76 som 2den, 1877—82 som 1ste og 1883—84 som 2den Repr. fra Søndre Bergenhus. Valgtes 1878 til Suppleant ved Administrationen for Norges Banks Afdeling i Bergen og 1881 til Administrator. Fra 1883 Formand i Næringskomiteen. Valgtes $^{9}/_{6}$ 1882 til Medlem af Storthingets $^{15}/_{5}$ s. A. besluttede Jurykommission. Medlem af Odelsthingets $^{9}/_{5}$ 1883 valgte Aktionskomite i Rigsretssagen mod Ministeriet Selmer. Statsraad og Chef for Finantsdepartementet $^{26}/_{6}$ 1884.

Haxthausen, Frederik Gottschalk, S. af Generalmajor Frederik von H. og Juliana Dorothea von Eldern, f. $^{14}/_{7}$ 1750. Landkadet 1756. Fændrik i Prinds Frederiks Regiment 1761. Sekondl. 1763. Premierl. 1771. Kapteinl. i Søndenfjeldske Infanteriregiment 1779. Kaptein i Infanteriet s. A. Generaladjutant 1780. Kompagnichef 1787. Tredjemajor 1788. Sekondmajor s. A. Generalkrigskommissær 1789. Anden Deputeret i Generalitets- og Kommissariatskollegiet 1792. Direktør for Militærinstitutet $^{4}/_{6}$ 1802. Generalmajor $^{5}/_{11}$ s. A. Generalkrigskommissær ogsaa for Marinen 1803. Konst. som Kommandant paa Akershus $^{28}/_{2}$ 1806. Første Deputeret i Generalitets- og Kommissariatskollegiet $^{1}/_{1}$ 1809. Deltog i Notabelmødet paa Eidsvold $^{16}/_{2}$ 1814. Regjeringsraad $^{2}/_{3}$ s. A. Statsraad $^{19}/_{5}$—$^{20}/_{8}$, da han nedlagde samtlige sine Embeder og forlangte sit Forhold undersøgt. Sattes ved Odelsthingets Beslutning af $^{22}/_{11}$ s. A., fornyet $^{4}/_{10}$ 1815, under Rigsret »for sin Opførsel som Statsraad, ved Ventilationerne i Statsraadet, in specie angaaende den sluttede Vaabenstilstand og Konvention«. Blev ved Rigsrettens Dom $^{23}/_{3}$ 1816 frifunden for videre Tiltale, men ilagt Sagens Omkostninger. Var $^{15}/_{3}$ s. A. ligeledes bleven frifunden ved den $^{26}/_{8}$ 1814 nedsatte og $^{23}/_{6}$ 1815 fornyede Overkrigskommission, hvis Dom $^{17}/_{12}$ s. A. stadfæstedes af Højesteret. Erholdt $^{3}/_{2}$ 1817 Afsked fra samtlige sine Embeder. † $^{6}/_{7}$ 1825.

Hegermann, Diderik, S. af Sø- og Landkrigskommissær i Kristiansand, Oberstlieutenant Kai Ditlev H. og Anna Esther Stuhlmann, f. i Altona $^{6}/_{12}$ 1763. Kadet 1775. Sekondl. 1786. Kaptein og Kompagnichef ved 2det Akershusiske Infanteriregiment samt 2den Officer ved den mathematiske Skole i Kristiania $^{15}/_{1}$ 1790. Kommandør for Militærinstitutet $^{11}/_{7}$ 1800. Oberstl. i Infanteriet $^{30}/_{3}$ 1808.

Deltog i Felttoget 1808—09. Oberst i Infanteriet $^{16}/_{5}$ 1811. Udnævntes 1812 til Chef for Oplandske Infanteriregiment, som hvis 1ste Deputerede han fremmødte paa Rigsforsamlingen, hvor han $^{18}/_{4}$—$^{25}/_{4}$ fungerede som Præsident, og af hvis Konstitutionskomite han $^{12}/_{4}$ valgtes til 1ste Medlem. Valgtes $^{16}/_{5}$ til Medlem af Værnepligtskomiteen. Chef for Kadetkorpset. Førte under Felttoget Kommandoen over en Brigade paa 6000 Mand. Beordredes $^{2}/_{9}$ af Statsraadet til at begive sig til det svenske Hovedkvarter for at paase Vaabenstilstandens Opfyldelse fra svensk Side. Besluttedes $^{13}/_{10}$ af Storthinget tilforordnet Statsraadet. Generalmajor $^{14}/_{11}$ s. A. Statsraad $^{18}/_{11}$ og Chef for Oplandske Infanteriregiment $^{26}/_{11}$, fra hvilken sidste Stilling han $^{4}/_{5}$ 1816 erholdt Afsked, ligesom $^{14}/_{4}$ 1817 fra sine Embeder som Statsraad og Chef for Kadetkorpset, med Hensyn til hvilke han fra $^{4}/_{5}$ 1816 havde nydt Tjenstledighed. † $^{7}/_{2}$ 1835.

Helliesen, Henrik Laurentius, S. af Toldkasserer Henrik H. og Gurine Laurentze Schanche, f. paa Bodø $^{20}/_{12}$ 1824. Student fra Fredrikshald 1842, Kand. jur. 1847. Kopist i Finantsdepartementet $^{4}/_{2}$ 1849. Bureauchef sammesteds $^{8}/_{7}$ 1853 og Expeditionssekretær $^{29}/_{3}$ 1854. Amtmand i Nedenæs og Robygdelaget Mai 1860. Medlem af den ved kgl. Resol. af $^{16}/_{2}$ 1861 nedsatte Skattekommission. Repræsenterede Arendal paa Storthinget 1862—63. Statsraad $^{22}/_{6}$ 1863. Dømtes $^{22}/_{3}$ 1884 til at have sit Embede som Medlem af Kongens Raad forbrudt og fratraadte $^{26}/_{3}$. Toldkasserer i Arendal $^{24}/_{6}$ s. A.

Hertzberg, Ebbe Karsten Hornemann, S. af Apotheker Johan H. og Inger Hornemann, f. i Holmestrand $^{11}/_{4}$ 1847. Student fra Trondhjem 1865, Kand. jur. 1870. Universitetsstipendiat i Statsekonomi, Statsret og Retshistorie 1873—75. Attachéstipendiat ved De Forenede Rigers Legation i Paris 1875—77. Professor i Statsekonomi og Statistik $^{11}/_{12}$ 1877. Medlem af den ved kgl. Resol. af $^{25}/_{8}$ 1879 nedsatte Toldtarifkommission. Statsraad og Medlem af Statsraadsafdelingen i Stockholm $^{3}/_{4}$—$^{26}/_{6}$ 1884, da han igjen udnævntes til Professor i Statsekonomi og Statistik.

Hertzberg, Kristian Egede, S. af Præst i Hardanger Niels H. og Anna Kristine Egede Thomsen, f. paa Ullensvang Præstegaard $^{26}/_{10}$ 1826. Student fra Bergen 1846, Kand. theol. 1851. Lærer ved Krigsskolen $^{1}/_{7}$ 1853. Andenlærer ved Asker Skolelærerseminarium 1860. Bestyrer af Hamar Seminarium $^{21}/_{1}$ 1867. Expeditionschef i Kirkedepartemenset $^{14}/_{2}$ 1873. Statsraad $^{30}/_{1}$ 1882. Af Rigsretten $^{1}/_{4}$ 1884 idømt en Mulkt af 8000 Kr. Afsked med Vartpenge $^{3}/_{4}$ s. A.

Holmboe, Jens, S. af Kjøbmand Mikael H. og Anna Skjelderup, f. $^{14}/_{7}$ 1821. Student 1839, Kand. jur. 1845. Fogedfuldmægtig $^{1}/_{2}$ 1846. Underretssagfører $^{2}/_{12}$ 1850. Under $^{1}/_{9}$ 1856 konst. som og $^{22}/_{3}$ 1858 udnævnt til Sorenskriver og Foged i Hammerfest. Amt-

mand i Finmarken $^{1}/_{9}$ 1866. Fremmødte som 1ste Repr. fra Finmarken paa Storthingene 1859—64 og 1868—69, og var ved dette sidste Formand i Kirkekomiteen Nr. 1. Statsraad $^{8}/_{1}$ 1874—$^{21}/_{3}$ 1884, da han af Rigsretten dømtes til at have sit Embede som Medlem af Kongens Raad forbrudt. Fratraadte $^{26}/_{3}$. Byfoged i Arendal $^{24}/_{6}$. Sorenskriver i Moss $^{13}/_{9}$ s. A.

Holst, Poul Kristian, S. af Sognepræst og Provst i Drammens Provsti Kristian H. og Martha Grønbech, f. paa Røkens Præstegaard $^{2}/_{1}$ 1776. Student 1792, Kand. jur. 1798. Kopist i det danske Rentekammers søndenfjeldske Kontor $^{6}/_{8}$ 1800, Fuldmægtig 1802. Interimschef for det 2det søndenfj. Kontor $^{24}/_{10}$ 1804. Renteskriver $^{24}/_{1}$ 1806. Slotsfoged paa Akershus Slot samt Foged i Aker og Follo $^{7}/_{3}$ s. A. Konst. som Amtmand i Akershus Amt $^{31}/_{3}$ 1813—$^{6}/_{1}$ 1815. Deltog i Notabelmødet paa Eidsvold $^{16}/_{2}$ 1814. Erholdt $^{18}/_{3}$ s. A. Befaling til at indtræde som Medlem i Overkriminalretten. Valgtes $^{16}/_{5}$ af Rigsforsamlingen til Medlem af den $^{14}/_{5}$ besluttede Skattekomite. Blev $^{23}/_{8}$ beordret at tiltræde 1ste Departement som Kommitteret, for indtil videre at overtage dette Departements Forretninger og at referere dem i det forsamlede Statsraad. Fremmødte ved Storthinget s. A. som 1ste Repr. fra Akershus og blev her Medlem af den $^{12}/_{10}$ til at undersøge Landets Tilstand nedsatte Komite. Statssekretær $^{28}/_{11}$ s. A. Kgl. Kommissær i Kjøbenhavn i Anledning af Statsgjældsopgjøret $^{10}/_{5}$ 1817—Jan. 1821. Statsraad $^{9}/_{7}$ 1822—$^{19}/_{4}$ 1848. † $^{7}/_{8}$ 1863.

Irgens, Niels Kristian, S. af Sorenskriver Lars Johannes I. og Kristiane Smith, f. $^{10}/_{10}$ 1811. Sekondl. $^{1}/_{10}$ 1830. Premierl. 1843. Stabskaptein 1846. Medlem af den ved kgl. Resol. af $^{10}/_{4}$ 1851 med Hensyn til Hovedjernbanens Anlæg udnævnte Tilsynskommission. Kaptein i Ingeniørbrigaden $^{13}/_{6}$ 1853. Major $^{28}/_{10}$ s. A. Oberstl. i Ingeniørbrigaden og Oberst i Armeen $^{28}/_{9}$ 1861. Generalmajor og Chef for Infanteribrigaden $^{23}/_{5}$ 1863. Medlem af den ved kgl. Resol. af $^{6}/_{2}$ 1865 nedsatte Unionskomite. Statsraad $^{3}/_{4}$ 1868—$^{28}/_{5}$ 1872. † $^{25}/_{4}$ 1878.

Jensen, Kristian, S. af Kjøbmand Jens Johan J. og Johanne Marie Prom, f. i Bergen $^{14}/_{4}$ 1823. Student 1841, Kand. jur. 1845. Kopist $^{14}/_{1}$ 1846 i Indredepartementet, hvor han $^{4}/_{2}$ 1850 blev Fuldmægtig, $^{12}/_{7}$ 1852 Bureauchef og $^{1}/_{10}$ 1854 Expeditionssekretær. Amtmand i Kristians Amt $^{5}/_{5}$ 1859. Medlem af den ved kgl. Resol. af $^{11}/_{10}$ 1866 nedsatte Sportellovskommission samt af den Kommission, der ved kgl. Resol. af $^{14}/_{12}$ 1867 nedsattes for at tage under Overvejelse Lønningsforholdene ved det civile og militære Lønningsværk. Borgermester i Kristiania $^{9}/_{7}$ 1869. Repræsenterede Hamar, Lillehammer og Gjøvik paa Storthingene 1862—69. Formand i Næringskomiteen Nr. 1. Valgtes 1873 i Kristiania til 1ste Suppleant og tog 1875 efter Indkaldelse Sæde i Thinget. Fremmødte som 3die Repr.

fra Kristiania i Valgperioden 1877—79, da han fungerede som Formand i Næringskomiteen Nr. 2. Direktør ved Hovedjernbanen fra sammes 17de Driftsaar. Statsraad $^{13}/_{10}$ 1879—$^{24}/_{3}$ 1884, da han af Rigsretten dømtes til at have sit Embede som Medlem af Kongens Raad forbrudt. Fratraadte $^{26}/_{3}$. Konst. $^{6}/_{6}$ som Auktionsforvalter i Kristiania. † $^{3}/_{9}$ s. A.

Johansen, Jakob Lerche, S. af Premierl. i Marinen Paul Martin J. og Marie Sofie Hvoslef, f. $^{2}/_{9}$ 1818. Sekondl. i Marinen $^{17}/_{10}$ 1839. Lærer ved Søkadetkorpset $^{1}/_{5}$ 1846. Premierl. $^{22}/_{9}$ 1852. Tøjmester og Chef for Artillerikompagniet $^{1}/_{6}$ 1856. Kapteinl. $^{19}/_{7}$ 1858. Kaptein $^{22}/_{5}$ 1868. Værftschef og Kommandant paa Karljohansværn $^{1}/_{11}$ 1870. Statsraad $^{17}/_{6}$ 1872, samtidig med at han stilledes à la suite som Kommandør i Marinen, hvor han $^{10}/_{2}$ 1879 udnævntes til Kontreadmiral. Dømtes $^{29}/_{3}$ 1884 af Rigsretten til en Mulkt af 8000 Kr. Afsked, med Vartpenge, fra Statsraadsembedet $^{28}/_{5}$ s. A.

Kierulf, Otto Richardt, S. af Oberstl. og Felttøjmester Kristian K. og Anne Marie Sofie Winge, f. i Kristiania $^{29}/_{1}$ 1829. Sekondl. i Infanteriet $^{14}/_{12}$ 1842. Blev, efter gjennemgaaet Højskolekursus, Sekondl. i Artilleribrigaden $^{4}/_{11}$ 1847. Premierl. i samme $^{26}/_{11}$ 1850. Lærer i Artillerividenskab ved den militære Højskole $^{1}/_{4}$ 1851. Stabskaptein $^{5}/_{6}$ 1856. Kaptein ved Artilleribrigadens Stab $^{11}/_{4}$ 1857. Oberstl. i Artilleribrigaden og Felttøjmester $^{25}/_{7}$ 1860. Fungerede som Direktør ved Hovedjernbanen i sammes 14de—16de Driftsaar. Statsminister i Stockholm $^{1}/_{11}$ 1871—$^{17}/_{3}$ 1884, da han af Rigsretten dømtes til at have sit Embede som Statsminister og Medlem af Kongens Raad forbrudt. Fratraadte $^{21}/_{3}$. Erholdt $^{26}/_{5}$ s. A. Tilladelse til at gjenindtræde i Artilleribrigaden samt udnævntes til Oberst i Armeen og Felttøjmester.

Kildal, Birger, S. af Fabriksejer og Grosserer Peder Wind Wessel Kildal og Kristine Marie Gotaas, f. i Kristiania 1849, Student 1866, Kand. jur. 1871. Overretssagfører s. A. Bestyrede i nogle Aar et Sagførerkontor i Hammerfest og indtraadte derefter i Faderens Forretning, senere, efter Faderens Død, som en af dens Chefer. Medlem af Repræsentantskabet for Selskabet for Norges Vel. Fra $^{12}/_{3}$ 1883 Suppleant ved Hypothekbankens Direktion og fra 1881 Suppleant ved Bankadministrationen i Kristiania, hvor han $^{2}/_{7}$ 1884 valgtes til Administrator. Statsraad og Chef for Revisionsdepartementet $^{16}/_{7}$ s. A.

Koren, Bøicke Johan Rulffs, S. af Skibskaptein Paul K. og Henriette C. Rulffs, f. $^{18}/_{8}$ 1828. Sekondl. i Marinen $^{21}/_{10}$ 1847. Premierl. $^{10}/_{5}$ 1858. Kaptein $^{3}/_{1}$ 1870. Chef for Torpedovæsenet ved dettes første Organisation $^{25}/_{10}$ 1870. Kommandørkaptein $^{13}/_{3}$ 1882. Medlem af Befæstningskommissionen af Okt. 1863 og som saadan sendt til Amerika for at studere de Forenede Staters Forsvars-

væsen. Medlem af Marineorganisationskommissionen 1869—70 og af den ved kgl. Resol. af $^{6}/_{8}$ 1873 nedsatte Kommission til Revision af Befæstningsplanerne for Oskarsborg. Medlem for Norge af den 1873—77 arbejdende skandinaviske Fælleskommission i Anl. af Sprængforsøg. Norsk Delegeret ved den elektriske Kongres i Paris 1881. Medlem af Bestyrelsen for den tekniske Skole paa Horten. Statsraad $^{3}/_{5}$ 1884, da han udnævntes til Kommandør. Afsked $^{26}/_{6}$ s. A.

Krog, Nikolai Johan Lohmann, S. af Provst Andreas Kristian K. og Elise Marie Poppe f. Rogstad, f. $^{6}/_{7}$ 1787. Fænrik i 1ste Akershusiske Infanteriregiment 1804. Sekondl. 1805. Premierl. 1808. Lærer ved Krigsskolen s. A. Premierl. i Ingeniørbrigaden 1810. Afsked fra Krigstjenesten med Krigsassessors Karakter 1811. Kaptein og Divisionsadjutant i Generalstaben 1814. Major 1815. Oberstl. og konst. som Chef for Kadetkorpset 1817. Chef for samme 1818. Konst. som Statsraad $^{23}/_{8}$ 1821. Udnævnt til Statsraad $^{15}/_{6}$ 1822. Afsked $^{5}/_{1}$ 1855. † $^{15}/_{10}$ 1856.

Krohg, Kristian, S. af Oberstl. og Generalvejmester i det Søndenfjeldske Georg Anton K. og Maren Hofgaard, f. paa Gaarden Nitteberg i Gjerdrum $^{15}/_{1}$ 1777. Student 1794, Kand. jur. 1797. Adjunkt ved det kjøbenhavnske Universitets juridiske Fakultet 1800 samt tillige Lærer ved Søkadetinstitutet 1801. Extraord. Prof. jur. 1803 samt s. A. tillige Auditør og Regnskabsfører ved Søkadetkorpset. Udnævntes 1804 til 2den og 1805 til 1ste Assessor ved Trondhjems Stiftsoverret og 1810 tillige til Justitiarius i Priseretten samme-steds. Udnævntes $^{3}/_{6}$ 1814 til juridisk Professor ved det norske Universitet, men modtog ikke denne Kaldelse, hvilken han allerede ved et tidligere Tilbud havde under $^{8}/_{12}$ 1812 afslaaet, lige saa lidt som et ham tilbudt Assessorembede i Højesteret. Valgtes $^{16}/_{5}$ 1814 til 1ste Medlem af den af Rigsforsamlingen $^{19}/_{4}$ besluttede Lovkomite. Statsraad $^{18}/_{11}$ 1814. Fratraadte $^{15}/_{1}$ 1815 sin Stilling i Lovkomiteen og ansattes som overord. Medlem af samme. Søgte Dec. s. A. Afsked fra Statsraadsembedet, hvilken dog først bevilgedes ham $^{10}/_{10}$ 1818, hvorefter det $^{14}/_{10}$ s. A. paalagdes ham at overtage Udarbejdelsen af en ny Kriminallov og at indtræde som Formand i Komiteen for Norges Lovgivning. Fremmødte som 1ste Repr. fra Søndre Trondhjem ved Storthingene 1814 (indtil hans Statsraadsudnævnelse) og 1821—28. Præsident i Storthinget 1824 og 1827 samt i Lagthinget 1821 og 1827. Formand i Revisionskomiteen 1821 og 1824, i Konstitutionskomiteen, i Valgkomiteen 1824 og 1827 samt i Fuldmagtskomiteen 1827. Præsident i Rigsretssagen mod Fasting 1821. Præses i det trondhjemske Videnskabsselskab 1820—28. † $^{10}/_{11}$ 1828.

Lange, Otto Vincent, S. af Sognepræst til Jevnaker Johan Jørgen L. og Dorothea Helene Larsen, f. paa Jevnakers Præstegaard $^{30}/_{11}$ 1797. Student 1814. Huslærer hos Statsraad N. Aall 1818—21.

Lærer ved Arendals Realskole 1823, Overlærer og Bestyrer ved samme 1824. Toldkasserer i Arendal $^{16}/_{1}$ 1834. Repræsenterede Arendal og Grimstad ved samtlige Storthing 1833—54, hvor han fra 1839 var Toldkomiteens Formand. Medlem af den ved kgl. Resol. af $^{23}/_{11}$ 1839 til Revision af Toldloven og Toldtarifferne nedsatte Kommission. Statsraad $^{7}/_{10}$ 1854—$^{22}/_{6}$ 1863. † $^{4}/_{11}$ 1870.

Løvenskiold, Karl Otto, S. af Expeditionssekretær Otto Joachim L. og Karoline Wedel-Jarlsberg, f. $^{23}/_{12}$ 1839. Sekondl. i Marinen 1859 og Premierl. 1868. Tog Afsked fra Marinen 1875, for at ofre sig til sine Forretninger som Medbestyrer af Bærums Værk med tilhørende Ejendomme. Statsminister i Stockholm $^{3}/_{4}$—$^{26}/_{6}$ 1884.

Løvenskiold, Severin, S. af Jernværksejer Severin L. og Benedikte Henrikke Aall, f. i Porsgrund $^{7}/_{2}$ 1777. Modtog sin første Uddannelse i Tyskland 1786—94. Student og Kand. jur. ved Kjøbenhavns Universitet 1796. Auskultant i Rentekammeret s. A. Assessor i Oekonomi- og Kommercekollegiet $^{10}/_{4}$ 1799. Assessor i Finantskassedirektionen $^{25}/_{2}$ 1801. Amtmand i Bratsbergs Amt $^{27}/_{4}$ 1803. Indehavde 1805—$^{21}/_{5}$ 1811 tillige Bestyrelsen af Laurvigs Grevskab. Afsked fra Amtmandsembedet $^{24}/_{12}$ 1813. Fremmødte som 1ste Repr. fra Bratsberg ved Rigsforsamlingen. Udnævntes $^{28}/_{11}$ 1814 til Statsraad for at udføre en Mission til Danmark, angaaende Statsgjældsopgjøret og opholdt sig i den Anledning 1815—16 i Kjøbenhavn. Afsked 1817. Statsminister i Stockholm $^{10}/_{7}$ 1828. Ved den $^{8}/_{7}$ 1836 i Anledning af Storthingets Opløsning mod ham anlagte Rigsretssag idømtes han $^{8}/_{9}$ s. A. en Mulkt af 1000 Spd. Statholder i Norge $^{27}/_{2}$ 1841, fra hvilket Embede han $^{10}/_{8}$ 1855 tog Afsked, dog saaledes, at han vedblev at bestyre det indtil Vicekongens Ankomst $^{17}/_{6}$ 1856. † $^{15}/_{9}$ s. A.

Manthey, August Kristian, S. af Byfoged og Sorenskriver i Laurvig Samuel Wilhelm M. og Antonette Wilhelmine Elisabeth de Stockfleth, f. i Rakkestad $^{14}/_{2}$ 1811. Student 1829, Kand. jur. 1835. Fuldmægtig i Indredepartementets Tabelkontor $^{16}/_{7}$ 1838. Konst. som Bureauchef sammesteds $^{1}/_{7}$ 1840 og udnævnt til denne Post $^{25}/_{8}$ 1841. Expeditionssekretær i Finantsdepartementets Afdeling for det Indre $^{16}/_{7}$ 1845 og $^{20}/_{12}$ s. A. overflyttet i samme Egenskab til det nyoprettede Indredepartement. Amtmand i Hedemarken $^{15}/_{8}$ 1849. Statsraad $^{21}/_{4}$ 1856—$^{29}/_{7}$ 1874, da han udnævntes til Stiftamtmand i Kristiania. Medlem af den $^{18}/_{5}$ 1875 nedsatte Interimsregjering. † $^{25}/_{5}$ 1880.

Meldahl, Hans Gerhard Colbjørnsen, S. af Sognepræst i Sand Herman Colbjørnsen M. og Nikoline Kathrine Feltmann, f. $^{5}/_{10}$ 1815. Student 1833, Kand. jur. 1837. Kopist 1838. Advokatfuldmægtig 1839. Overretssagfører $^{28}/_{6}$ 1843. Byfoged i Trondhjem $^{1}/_{3}$ 1849. Justitiarius i Trondhjems Stiftsoverret $^{21}/_{11}$ 1855. Fremmødte

som 1ste Repr. fra Trondhjem ved Storthingene 1854, 1857 og 1858. Præsident i Lagthinget samt Medlem af Valgkomiteen 1857 og 1858. Statsraad $^{17}/_{12}$ 1861—$^{8}/_{1}$ 1874, da han forflyttedes til Justitiariusembedet i Højesteret. † $^{25}/_{12}$ 1877.

Motzfeldt, Ketil Melsted Johnsen, S. af Statsraad Peder M. og Erneste Birgitte Margrete Stenersen, f. i Bergen $^{10}/_{6}$ 1814. Sekondl. i Marinen 1832. Premierl. 1841. Chef 1841—42 og 1844 for den første Dyblodning udenfor Finmarkens og Romdals Kyster. Expeditionschef i Indredepartementets Afdeling for Postvæsenet $^{28}/_{5}$ 1852—$^{28}/_{10}$ 1853. Opsynschef ved Vaarsildfiskerierne 1852—57. Generalpostdirektør $^{14}/_{11}$ 1857. Statsraad $^{16}/_{8}$ 1860—$^{12}/_{12}$ 1861. Fremmødte fra Kristiania ved Storthingene 1854 (som 3die Repr.), 1857 og 1858 (1ste) samt 1859—60 4de, fra Jarlsberg og Laurvig 1871—73 (3die), 1874—79 (1ste), 1880—82 (4de) samt 1883—85 (1ste Repr.) Formand i Militærkomiteen 1857 samt 1871—82 i Næringskomiteen Nr. 1.

Motzfeldt, Peder, S. af Kaptein Ulrik Anton M. og Birgitte Andrea Bull, f. paa Gaarden Stubban i Orkedalen $^{3}/_{8}$ 1777. Sekondl. ved Artilleriet 1795. Premierl. ved Artilleriet i dansk Vestindien $^{19}/_{5}$ 1802. Kaptein ved samme $^{21}/_{4}$ 1803. Kom tilbage og ansattes ved Artilleridetachementet i Bergen 1809. Fremmødte ved Rigsforsamlingen som 1ste Deputeret fra Artilleribrigaden (Medlem af Konstitutionskomiteen, Vicepræsident $^{17}/_{5}$) og ved Storthinget 1814 som 3die Repr. fra Bergen. Præsident i Lagthinget. Valgtes til 1ste Medlem af og Formand i den $^{12}/_{10}$ til at gjennemgaa Statsraadets Protokoller og til at undersøge Landets Tilstand nedsatte Komite. Koncipist af Storthingets Kundgjørelse af $^{21}/_{10}$ 1814. Statsraad $^{18}/_{11}$ 1814—$^{27}/_{5}$ 1837. Medlem $^{22}/_{3}$ 1839—$^{29}/_{7}$ 1841 af den ved kgl. Resol. af $^{30}/_{1}$ 1839 nedsatte Unionskomite. † $^{1}/_{4}$ 1854.

Munthe, Adolf Frederik. S. af Sognepræst Jakob Lundh M. og Susanne Kathrine Adolfine Meyer, f. $^{12}/_{7}$ 1817. Sekondl. $^{22}/_{12}$ 1836. Premierl. 1840, i hvilken Egenskab han i fem Aar fungerede som Adjutant ved Hedemarkens Bataljon. Kaptein i 1ste Akershusiske Infanteribrigade $^{23}/_{3}$ 1852. Oberstl. og Chef for Telemarkske Korps $^{8}/_{6}$ 1859. Næstkommanderende ved 2den Akershusiske Infanteribrigade samt Kommandant paa Fredrikssten $^{13}/_{9}$ 1873. Medlem af flere kgl. Kommissioner, saaledes Kommissionen til Ordning af Tjenesten i Nationaldistrikterne 1861, Værnepligts- og Udskrivningskommissionen 1863, Kommissionen til Udarbejdelse af Administrationsreglement 1867, Højskolekommissionen 1869 og den kombinerede Militærkommission 1870. Statsraad $^{9}/_{10}$ 1877. Generalmajor og Armeens Højstbefalende $^{23}/_{2}$ 1878. Meddelt Permission paa Grund af Sygdom $^{19}/_{8}$ 1884. Af Rigsretten $^{25}/_{3}$ s. A. dømt til at have sit Embede som Medlem af Kongens Raad forbrudt. Fratraadte $^{8}/_{4}$. Erholdt ved kgl. Resol. af $^{24}/_{6}$ Pension af Statskassen. † $^{7}/_{9}$ 1884.

Møinichen, Erik Røring, S. af Byfoged i Trondhjem Thomas M. og Ingeborg Birgitte Røring, f. $^{15}/_{12}$ 1797. Student fra Trondhjem 1816, Kand. jur. 1824. Kopist 1827, Fuldmægtig $^{2}/_{3}$ 1829, Bureauchef $^{11}/_{8}$ 1831, alt i Justitsdepartementet. Konst. som Expeditionssekretær i Revisionsdepartementet $^{17}/_{7}$ 1837 og udnævnt til dette Embede $^{23}/_{11}$ 1839. Konst. som Amtmand i Akershus $^{22}/_{11}$ 1842 og udnævnt $^{6}/_{3}$ 1843. Ordfører i Kristiania Formandskab $^{13}/_{9}$ 1842—$^{23}/_{3}$ 1843. Medlem af den ved kgl. Resol. af $^{16}/_{7}$ 1845 i Anledning af en Fuldkommengjørelse af Kommunikationen mellem Kristiania, Øjeren og Mjøsen nedsatte Kommission. Fremmødte ved Storthinget 1851 som 3die Repr. fra Kristiania. Medlem af Hovedjernbanens Direktion $^{5}/_{8}$ 1853. Statsraad $^{15}/_{1}$ 1855—$^{26}/_{11}$ 1869. † $^{7}/_{2}$ 1875.

Nissen, Rasmus Tønder, S. af resid. Kapellan til Melhus Kristian Nikolai N. og Helene Dorothea Tønder, f. paa Gaarden Varmbo i Melhus $^{14}/_{1}$ 1822. Student fra Trondhjem 1839, Kand. theol. 1843. Samme Aar Lærer, fra 1850 Inspektør og senere Bestyrer af Nissens Latin- og Realskole i Kristiania. Konst. som Lektor i Theologi $^{16}/_{5}$ 1854, udnævnt til Lektor $^{7}/_{1}$ 1856, til Professor $^{30}/_{3}$ 1864. Medlem 1857 af den til Udarbejdelse af en Normalplan for de kombinerede Latin- og Realskoler samt af nye reglementariske Bestemmelser for Examen artium nedsatte kgl. Kommission, af den ved kgl. Resol. af $^{10}/_{7}$ 1865 nedsatte Psalmebogskommission samt af Skolelovskommissionen af $^{14}/_{2}$ 1865. Statsraad $^{28}/_{11}$ 1874. † $^{19}/_{1}$ 1882.

Petersen, Hans Kristian, S. af Stadsfysikus Klaus P. og Kristine Wilhelmine Lakier, f. i Kristiansand $^{11}/_{8}$ 1793. Student fra Kristiansand 1810, Kand. jur. ved det kjøbenhavnske Universitet $^{27}/_{1}$ 1814. Konst. som Byfoged i Kragerø April—Mai s. A., derefter som Bestyrer af Søkrigskommissariatets Expeditionskontor. Protokolsekretær i Højesteret $^{27}/_{9}$ s. A. Højesteretsadvokat $^{27}/_{10}$ 1817. Konst. som Regjeringsadvokat $^{18}/_{6}$ 1830—$^{5}/_{4}$ 1834. Defensor i Rigsretssagerne mod Fasting 1821, mod Collett 1827 og mod Løvenskiold 1836. Stiftamtmand i Akershus Stift og Amtmand i Akershus Amt $^{6}/_{5}$ 1837. Statsraad $^{17}/_{10}$ 1839—$^{12}/_{12}$ 1861. † $^{26}/_{9}$ 1862.

Reimers, Herman Johan Foss, S. af Bagermester Henrik R. og Berntine Neunkirchen, f. i Bergen $^{15}/_{9}$ 1843. Student fra Bergen 1862, Kand. jur. 1867. Byfogedfuldmægtig i Bergen 1867. Kopist 1869 i Finantsdepartementet, hvor han $^{11}/_{4}$ 1878 udnævntes til Bureauchef og $^{13}/_{3}$ 1880 til Expeditionssekretær ved Departementets Finantsafdeling. Statsraad $^{3}/_{4}$—$^{26}/_{6}$ 1884. Assessor i Højesteret $^{13}/_{10}$ s. A.

Richter, Ole, S. af Proprietær Jørgen R. og Marie Rostad, f. paa Gaarden Rostad, Inderøen, $^{23}/_{5}$ 1829. Tog norsk juridisk Examen 1847. Student 1849, Kand. jur. 1852. Efter et Studieophold i England 1855—56 tog han Sagførerbevilgning 1856. Medudgiver af »Aftenbladet« 1856—Okt. 1859 og i 1860. Højesteretsadvokat

1861. Sorenskriver i Nordfjord $^{14}/_{9}$ 1872. Byfoged i Trondhjem $^{5}/_{8}$ 1876. Generalkonsul i London $^{7}/_{6}$ 1878. Fremmødte fra Nordre Trondhjem ved Storthingene 1862—63 og 1864 (som 2den Repr.), 1865—66 (1ste), 1868—69 (3die), 1871—73 (1ste), 1874—76 (3die) samt som 1ste Repr. fra Trondhjem 1877—78. Præsident i Odelsthinget 1871—76, i Lagthinget 1877—78. Formand i Justitskomiteen Nr. 2 1871—76, i Konstitutionskomiteen 1877—78. Statsminister i Stockholm $^{26}/_{6}$ 1884.

Riddervold, *Hans*, S. af Skibsfører Adolf R. og Bredine Bolette Nielsen, f. paa Gaarden Tejen ved Aasgaardstrand $^{7}/_{11}$ 1795. Student fra Kristiania 1813, Kand. theol. 1819. Konst. som Adjunkt ved Kristiania Latinskole 1814—17. Residerende Kapellan i Fredriksstad og Overlærer ved Borgerskolen sammesteds $^{11}/_{11}$ 1819. Sognepræst i Fredrikshald $^{3}/_{8}$ 1832 og Provst i Nedre Borgesyssel $^{30}/_{5}$ 1838. Sognepræst til Norderhov $^{8}/_{5}$ 1841. Sognepræst til Østre Thoten $^{1}/_{3}$ 1842. Biskop i Trondhjem $^{9}/_{1}$ 1843. Storthingsrepræsentant fra Fredriksstad 1827—33, fra Fredrikshald 1836—42 samt 1ste Repr. fra Trondhjem 1848. Medlem af Storthingsdeputationen til Stockholm 1827. I 1830 Præsident i Odelsthinget; fra 1830 Præsident i samtlige de nævnte Storthing. Medlem $^{22}/_{3}$ 1839—$^{29}/_{7}$ 1841 af Unionskomiteen. Statsraad $^{19}/_{4}$ 1848—$^{1}/_{7}$ 1872. † $^{20}/_{7}$ 1876.

Rosenkrantz, *Markus Gjøe*, S. af Oberstl. og Kommandant paa Vardøhus Otto Kristian R. og Karen Rønnow, f. paa Gaarden Vigvold i Thvet $^{25}/_{1}$ 1762. Kand. jur. 1784. Overord. Assessor ved Overhofretten i Kristiania 1785—90. Præsident i Kristiania Magistrat 1794—97. Amtmand i Smaalenene 1804 samt $^{2}/_{9}$ 1807 tillige Medlem af den interimistiske Regjeringskommission. Stiftamtmand i Akershus Stift $^{9}/_{1}$ 1810—$^{1}/_{3}$ 1813. Direktør for Rigsbankens norske Afdeling Jan. 1813. Deltog i Notabelmødet paa Eidsvold $^{16}/_{2}$ 1814. Medlem af Regjeringsraadet og Direktør for Rigsbanken $^{2}/_{3}$ s. A. Statsraad $^{19}/_{5}$, i hvilken Egenskab han $^{14}/_{6}$—$^{4}/_{11}$ stod i Spidsen for den norske Regjering. Blev staaende i det $^{18}/_{11}$ rekonstruerede Statsraad, indtil han $^{12}/_{1}$ 1815 erholdt Afsked, fra Udgangen af samme Maaned at regne. Fremmødte ved Storthinget 1818 som 2den og 1824 som 1ste Repr. fra Smaalenene samt 1827 og 1828 som Repræsentant fra Fredrikshald. Formand for Storthingets Kroningsdeputation 1818. Præsident i Lagthinget 1818, 1824 og 1827. Formand i Komiteen for Berg- og Skovvæsenet 1824 samt i Bankkomiteen 1824 og 1827. † $^{11}/_{5}$ 1838.

Schmidt, *Ole Michael*, S. af Kjøbmand Klaus Pedersen S. og Johanne Kirstine Beck, f. i Trondhjem $^{11}/_{6}$ 1784. Student fra Trondhjem 1801, Kand. theol. 1806, Kand. jur. 1812. Auditør og Regimentskvartermester ved Søndenfjeldske Dragonregiment Juli 1812. Assessor i Kristiansands Stiftsoverret 1817. Justitiarius sammesteds

1828. Assessor i Højesteret $^{30}/_{10}$ 1829. Fremmødte som 1ste Repr. fra Kristiansand ved Storthingene 1827 og 1828. Statsraad $^{22}/_{1}$ 1838—$^{19}/_{4}$ 1848. † $^{5}/_{7}$ 1851.

Schouboe, Oluf Broch, S. af Stiftatmand i Bergen Kristian de S. og Anna Magdalena Müller, f. i Bergen $^{5}/_{6}$ 1777. Student 1795, Kand. jur. 1801. Byfoged i Nykjøbing s. A. Byfoged i Helsingør $^{19}/_{12}$ 1806. Amtmand i Stavanger $^{29}/_{5}$ 1810. Stiftamtmand i Kristiansand samt Amtmand i Nedenæs og Robygdelaget $^{30}/_{3}$ 1812. Amtmand i Lister og Mandal 1815. Statsraad $^{10}/_{11}$ 1836. † $^{21}/_{12}$ 1844.

Schweigaard, Kristian Homann, S. af Professor Anton Martin S. og Karoline Magnine Homann, f. i Kristiania $^{14}/_{10}$ 1838. Student fra Kristiania 1855, Kand. jur. 1860. Overretssagfører $^{15}/_{10}$ 1863. Højesteretsadvokat $^{26}/_{1}$ 1865. Medlem af Kristiania Formandskab 1872 og sammes Ordfører 1879—80. Medlem af den af Storthinget $^{6}/_{6}$ 1877 nedsatte Skattekommission, hvor han udarbejdede det af Kommissionen fremsatte Udkast til Repartitionsskat. Formand i Kongsvingerbanens og Smaalensbanens Direktioner Jan. 1880. Valgtes s. A. til 1ste Storthingssuppleant fra Kristiania samt af Norges Banks Repræsentantskab til 1ste Suppleant ved Bankadministrationen i Kristiania. Statsraad $^{22}/_{12}$ 1880. Idømtes $^{31}/_{3}$ 1884 af Rigsretten en Mulkt stor 8000 Kr. Statsminister $^{3}/_{4}$—$^{26}/_{6}$ s. A. Gjenoptog Okt. s. A. sin Praxis som Højesteretsadvokat.

Segelcke, Lorentz Henrik Müller, S. af Premierl. i Kavalleribrigaden og Bestyrer af Bærums Værk Kristen Arentz S. og Sophie Therese Bonnevie, f. i Asker $^{14}/_{11}$ 1829. Sekondl. i Infanteriet $^{18}/_{12}$ 1848 samt, efter gjennemgaaet Højskolekursus, i Ingeniørbrigaden $^{28}/_{10}$ 1853. Ingeniør ved Kongsvingerbanen 1857. Sekretær i Ingeniørkommissionen for de offentlige civile Arbejder samt, Lærer i Ingeniørvidenskab ved den militære Højskole $^{1}/_{3}$ 1862. Premierl. i Ingeniørbrigaden $^{2}/_{4}$ 1868. Konsulent og teknisk Revisor ved Marinedepartementet $^{1}/_{4}$ 1869. Stabskaptein $^{4}/_{7}$ 1870. Statsraad $^{1}/_{7}$ 1872. Oberst i Armeen 15de s. M. Trafikdirektør ved Statsbanerne $^{17}/_{10}$ 1877.

Selmer, Kristian August, S. af Kjøbmand Johan Kristian S. og Johanne Ditlevine Michia Vibe, f. $^{16}/_{11}$ 1816. Student 1837, Kand. jur. 1842. Sorenskriverfuldmægtig $^{23}/_{5}$ s. A. Kopist i Justitsdepartementet 1846. Underretssagfører $^{4}/_{10}$ 1850. Byfoged i Drammen $^{12}/_{8}$ 1862. Fremmødte ved Storthingene 1871—73 som 2den og 1874 som 1ste Repr. fra Drammen. Statsraad $^{29}/_{7}$ 1874. Statsminister $^{11}/_{10}$ 1880. Dømtes $^{27}/_{2}$ 1884 af Rigsretten til at have sit Embede som Statsminister og Medlem af Kongens Raad forbrudt. Fratraadte $^{11}/_{3}$. Konst. som Generalauditør $^{8}/_{4}$ s. A.

Sibbern, Georg Kristian, S. af Statsraad Valentin Kristian Wilhelm S. og Anna Katherine de Stockfleth, f. $^{29}/_{3}$ 1816. Student 1831, Kand. jur. 1837. Konst. som Fuldmægtig ved Statsraadsafde-

lingen i Stockholm 1838. Anden Sekretær i Udenrigsdepartementet $^{29}/_{6}$ s. A. Legationssekretær i St. Petersburg August 1842, i Kjøbenhavn $^{16}/_{6}$ 1845, i Haag $^{30}/_{12}$ 1847, i London $^{10}/_{11}$ 1848. Chargé d'Affaires og Generalkonsul i Washington $^{25}/_{9}$ 1850. Ministerresident sammesteds $^{8}/_{9}$ 1854. Sekretær hos Kronprinds Karl som Vicekonge i Norge Mai 1856. Medlem af den $^{11}/_{9}$ 1857 nedsatte Interimsregjering. Envoyé i Konstantinopel $^{20}/_{4}$ 1858. Statsminister i Stockholm $^{16}/_{12}$ 1858—$^{30}/_{11}$ 1861 samt $^{17}/_{12}$ s. A.—$^{9}/_{10}$ 1871. Envoyé i Paris $^{16}/_{2}$ 1878—1884.

Sibbern, Valentin Kristian Wilhelm, S. af Major Georg Kristian S. og Søster Hvitfeldt, f. $^{9}/_{9}$ 1779 paa Værnø Kloster, Rygge. Sekondl. ved Smaalenske Dragonregiment $^{1}/_{1}$ 1796. Premierl. $^{5}/_{12}$ 1800. Tog norsk juridisk Examen 1802. Ritmester $^{9}/_{11}$ 1809. Ved Oprettelsen af Akershusiske ridende Jægerkorps 1811 forsat til samme. Major $^{2}/_{5}$ 1812. Amtmand i Smaalenene $^{28}/_{11}$ 1814. Konst. som Amtmand i Akershus Stift $^{16}/_{11}$ 1822. Stiftamtmand sammesteds samt Amtmand i Akershus og Smaalenenes Amter $^{19}/_{7}$ 1823. Fremmødte ved Rigsforsamlingen som Deputeret for Akershusiske ridende Jægerkorps. Var 1ste Repr. fra Smaalenene ved Storthingene 1814—22 samt 3die Repr. fra Kristiania 1824. Medlem af den $^{14}/_{10}$ 1814 nedsatte Underhandlingskomite. Præsident i Storthing og Lagthing fra 1818. Præsident i Rigsretssagen mod Wedel-Jarlsberg 1821—22. Formand i Militærkomiteen 1824. Statsraad $^{8}/_{11}$ 1830—$^{30}/_{4}$ 1850. Medlem af den $^{3}/_{7}$ 1852 nedsatte Interimsregjering, hvilken han dog, paa Grund af sin høje Alder, $^{30}/_{10}$ s. A. igjen fratraadte. † $^{1}/_{1}$ 1853.

Sommerhjelm, Mathias Otto Leth, S. af Major ved Husarerne Otto Mathias S. og Anna de Leth, f. i Kolding $^{22}/_{8}$ 1764. Student 1782, Kand. jur. 1785. Prokurator ved Kjøbenhavns Hof- og Stadsret samt ved Rigernes Overretter 1786. Assessor i Overhofretten 1789. Assessor i Akershus Stiftsret 1797. Generalauditør 1801 samt Deputeret i det norske Kommissariatskollegium 1802. Medlem af Overkriminalretten $^{10}/_{10}$ 1807 og af Overadmiralitetsretten $^{11}/_{11}$ s. A. Amtmand i Smaalenene 1810. Medlem af Regjeringsraadet $^{2}/_{3}$ 1814. Statsraad $^{19}/_{5}$ s. A. Statsminister i Stockholm $^{9}/_{7}$ 1822. † $^{15}/_{11}$ 1827.

Stang, Frederik, S. af Sorenskriver i Nordhorland Lauritz Leganger S. og Johanne Margrethe Conradi, f. paa Gaarden Raastad i Stokke $^{4}/_{3}$ 1808. Student fra Bergen 1824, Kand. jur. 1828. Konst. som Fuldmægtig i Justitsdepartementet $^{2}/_{4}$ 1829. Konst. som Docent i Lovkyndighed ved Universitetet $^{19}/_{9}$ s. A. Udnævnt til Lektor juris $^{4}/_{6}$ 1831. Højesteretsadvokat $^{27}/_{11}$ 1834. Fortsatte endnu i nogen Tid sin akademiske Lærervirksomhed, fra hvilken han $^{2}/_{2}$ 1835 endeligen entlediges. Konst. som Regjeringsadvokat $^{10}/_{6}$ 1837—1839. Medlem af den ved kgl. Resol. af $^{12}/_{8}$ 1837 med Hensyn til Forslaget til en ny Kriminallov nedsatte Kommission samt af den s. A. angaaende

Embedsmændenes Pensionsvæsen nedsatte kgl. Kommission. Defensor i Rigsretssagen mod Vogt 1845. Statsraad og Chef for det ved kgl. Resol. af $^{16}/_{7}$ 1845 oprettede Departement for det Indre $^{6}/_{12}$ s. A. Erholdt, paa Grund af Sygelighed, Tjenstfrihed $^{12}/_{6}$ 1855 og Afsked $^{21}/_{4}$ 1856. Medlem af den $^{11}/_{9}$ 1857 beskikkede Interimsregjering. 2den Storthingsrepræsentant fra Kristiania 1859—60. Medlem af Jurykommissionen af $^{3}/_{3}$ 1860 og af den ved kgl. Resol. af $^{16}/_{2}$ 1861 nedsatte Skattekommission. Ordfører i Kristiania Formandskab 1861. Statsraad $^{17}/_{12}$ 1861. Statsminister $^{21}/_{7}$ 1873. Afsked $^{4}/_{10}$ 1880. † $^{8}/_{6}$ 1884.

Stang, *Hans Georg Jakob*, S. af Kapellan til Nannestad Hans Georg Jakob S. og Brunshilde Gudmundson, f. $^{17}/_{11}$ 1830. Student 1848, Kand. jur. 1852. Efter i nogle Aar at have været Advokatfuldmægtig, blev han 1859 Overretssagfører paa Kongsvinger. Udnævntes 1878 til 7de Assessor ved Kristiania Byret. Statsraad og Medlem af Statsraadsafdelingen i Stockholm $^{26}/_{6}$ 1884.

Sverdrup, *Jakob Liv Rosted*, S. af Sognepræst Harald Ulrik S. og Karoline Suur, f. $^{27}/_{3}$ 1845. Student 1864, Kand. theol. 1869. Bestyrer af en Folkehøjskole i Sogndal og udgav, sammen med O. Vollan, fra 1877 »Ny luthersk Kirketidende«. Sognepræst til Lekanger, Fresvik og Fejos $^{11}/_{4}$ 1878. 2den Repræsentant fra Nordre Bergenhus ved Storthingene 1878—79 (havde i denne Valgperiodes første Aar ved Sygdom været forhindret fra at fremmøde), 1880—82, 1883—84. Formand i Kirkekomiteen 1883—84. Statsraad og Medlem af Statsraadsafdelingen i Stockholm $^{26}/_{6}$ 1884.

Sverdrup, *Johan*, S. af Overlærer Jakob S. og Gudelle Jean, f. paa Jarlsberg Hovedgaard $^{30}/_{7}$ 1816. Student 1833, Kand. jur. 1841. Derefter i nogle Aar edsvoren Fuldmægtig hos Sorenskriveren i Øvre Telemarkens østenfjeldske Sorenskriveri. Nedsatte sig 1844 i Laurvig, fra 1851 som Sagfører. Flyttede 1857 til Vestre Aker. Repræsenterede Laurvig ved Storthingene 1851—58. Valgtes fra Akershus til Storthingene 1859—60 (1ste Repr.), 1862—63 og 1864 (2den), 1865—66 (4de), 1868—69 (1ste), 1871—73 (4de), 1874—76 (2den), 1877—79 (1ste), 1880—82 (2den) og 1883—84 (3die Repr.) Præsident i Odelsthinget 1862—69. Præsident i Storthinget fra 1871, undtagen i 1881, fra $^{29}/_{3}$, da han paa Grund af Sygelighed undslog sig for at gjenvælges, indtil Sessionens Slutning. Formand i Militærkomiteen 1865—73, i den specielle Jernbanekomite fra 1868, i den faste Jernbanekomite 1874—79, i Militærkomiteen 1880—82. Formand i Valgkomiteen fra 1874. Medlem af Storthingets Jurykommission 1854 og af den $^{6}/_{6}$ 1877 af Storthinget nedsatte Skattekommission. Storthingsvalgt Hypothekbankdirektør 1857—84. Statsrevisor 1860—81, da han paa Grund af Sygelighed frabad sig Gjenvalg, hvorefter Storthinget voterede ham en aarlig Pension af 6000 Kr. Medlem af

Protokolkomiteen 1883—84 og af den af Odelsthinget $^{9}/_{5}$ 1883 i Anledning af Rigsretssagen mod Ministeriet Selmer valgte Aktionskomite. Statsminister og Chef for Marinedepartementet $^{26}/_{6}$ 1884.

Sylow, Thomas Edvard von Westen, S. af Regimentskvartermester og Auditør ved Trondhjemske Dragonregiment Peter Ludvig S. og Elisabet Kristine Weinwich, f. i Snaasen $^{3}/_{8}$ 1792. Sekondl. 1809. Tjenstgjorde som Detailleur ved den geografiske Opmaaling 1812—13. Premierl. og Regnskabsfører ved Akershusiske ridende Jægerkorps $^{29}/_{7}$ 1820. Stabsadjutant og Sekondritmester i Armeen $^{9}/_{5}$ 1825. Depotforvalter og Fuldmægtig ved Armeintendantskabet $^{4}/_{1}$ 1826. Lærer ved Krigsskolen s. A. Inspektør ved de militære Værksteder 1833. Lærer ved den militære Højskole $^{1}/_{9}$ 1839. Ansattes 1846 som Chef for det midlertidigt oprettede Expeditionskontor i Armedepartementet. Statsraad $^{16}/_{11}$ 1848—$^{26}/_{9}$ 1854, da han udnævntes til Toldkasserer i Laurvig, fra hvilket Embede han $^{24}/_{4}$ 1858 tog Afsked, for i Kristiania at oprette en polyteknisk Skole, der dog efter nogle Aars Forløb igjen nedlagdes. † $^{20}/_{12}$ 1875.

Sørenssen, Aimar August, S. af Prof. med. Niels Barner S. og Elisabet Dorothea Augusta Weidemann, f. $^{6}/_{1}$ 1823. Student 1841, Kand. jur. 1846. Fremmødte fra Smaalenene ved Storthingene 1862—63 og 1864 (som 4de Repr.), 1865—69 (2den), 1871—73 (1ste), 1874—76 (2den) og 1877—79 (1ste). Præsident i Odelsthinget 1874—79. Formand i Protokolkomiteen 1868—76, i Vejkomiteen 1877—79. Foged i Rakkestad, Heggen og Frøland $^{5}/_{9}$ 1874. Sorenskriver i Moss $^{29}/_{6}$ 1881. Statsraad og Chef for Justitsdepartementet $^{26}/_{6}$ 1884.

Sørenssen, Søren Anton Wilhelm, S. af Biskop Kristian S. og Sophie Wilhelmine Fangen, f. i Drammen $^{22}/_{8}$ 1793. Student i Kjøbenhavn 1812, Kand. jur. ved det norske Universitet 1816. Fuldmægtig i Statssekretariatet 1817. Stiftsoverretsprokurator i Kristiania $^{4}/_{5}$ 1819. Højesteretsadvokat 1822. Statsrevisor 1827—48. Fremmødte fra Kristiania ved Storthingene 1830 (1ste Repr.), 1833 (2den), 1836, 1836—37 og 1839 (1ste), 1842 og 1845. Præsident i Odelsthinget 1830—33, i Storthinget 1830—45. Formand i Protokolkomiteen 1833—45. Odelsthingets Aktor i Rigsretssagerne mod Collett 1827 og mod Løvenskiold 1836. Sorenskriver i Aker $^{18}/_{1}$ 1839. Statsraad $^{19}/_{4}$ 1848. † $^{28}/_{6}$ 1853.

Tank, Karsten, S. af Kjøbmand Niels T. og Sophie Katharina Leuch, f. i Fredrikshald $^{24}/_{4}$ 1766. Nedsatte sig som Handelsmand i sin Fødeby. Medlem af Regjeringsraadet $^{2}/_{3}$ og af Statsraadet $^{19}/_{5}$—$^{27}/_{7}$ 1814. Repræsenterede Fredrikshald og Fredriksstad ved Storthingene 1815—16, 1821 og 1822. Præsident i Storthinget 1821. † $^{28}/_{1}$ 1832.

Treschow, Niels, S. af Kjøbmand i Drammen Peter T. og Anna Judithe Hegdal, f. $^{5}/_{9}$ 1751. Student 1766. Dekanus ved Kommunitetet 1773. Magister og Konrektor ved Trondhjems lærde Skole 1774. Rektor i Helsingør 1780. Rektor ved Kristiania Latinskole $^{9}/_{1}$ 1789. Professor i Filosofi ved Kjøbenhavns Universitet 1803 og forflyttet i samme Egenskab til det norske Universitet $^{31}/_{12}$ 1812. Medlem, sammen med Biskop Bech og Prof. G. Sverdrup, af den $^{2}/_{3}$ 1814 anordnede Komite til Bestyrelse af Oplysnings- og Skolevæsenet. Fremmødte som 3die Repr. fra Kristiania ved Storthinget 1814. Formand i den Deputation, der $^{10}/_{10}$ modtog Kristian Frederiks Thronfrasigelse. Medlem af Underhandlingskomiteen af $^{14}/_{10}$. Statsraad $^{18}/_{11}$ 1814—$^{28}/_{6}$ 1825. † $^{22}/_{9}$ 1833.

Wedel-Jarlsberg, Johan Kaspar Herman, Greve af, S. af Frederik Anton af W.-J. og Katharina von Storm, f. i Montpellier $^{21}/_{9}$ 1779. Student i Kjøbenhavn 1799, Kand. jur. $^{21}/_{10}$ 1801. Privatsekretær hos den danske Finantsminister Grev Schimmelmann 1799. Sekretær i Finantskommissionen 1800. Assessor i Finantskassedirektionen $^{29}/_{7}$ 1803. Amtmand i Buskeruds Amt $^{31}/_{10}$ 1806. Medlem af den interimistiske Regjeringskommission for Norge $^{21}/_{12}$ 1808—10. Konst. som Amtmand i Laurvigs Grevskab $^{21}/_{5}$ 1811. Entlediget som Amtmand i Buskerud og i Laurvig $^{30}/_{3}$ 1813, men vedblev som Overbestyrer af Kongsbergs Skove og Jernværk. Fremmødte ved Rigsforsamlingen som 1ste Repr. fra Jarlsbergs Grevskab. Var her Medlem af Konstitutionskomiteen samt valgtes til Medlem af den $^{14}/_{5}$ 1814 besluttede Finantskomite. Fremmødte fra samme Valgkreds som 1ste Repr. ved Storthinget 1814, hvor han valgtes til Medlem af Fuldmagtskomiteen, af den $^{12}/_{10}$ til at gjennemgaa Statsraadets Protokoller og til at undersøge Landets Tilstand nedsatte Komite, $^{26}/_{10}$ til Medlem af den forstærkede Underhandlingskomite, til Formand for den Deputation, der $^{7}/_{11}$ paa Fredrikshald meddelte Karl Johan Udfaldet af Kongevalget, samt til Præsident i Lagthinget. Statsraad $^{18}/_{11}$ s. A. Indgav Juni 1821 Ansøgning om Afsked. Blev $^{15}/_{8}$ s. A. sat under Rigsretstiltale, der $^{18}/_{6}$ 1822 endte med hans Frifindelse. Ved kgl. Resol. af $^{8}/_{12}$ 1821 var det bleven bestemt, at det skulde udstaa med Meddelelse af den i Nov. s. A. paany ansøgte Afsked, indtil han som Chef for Finantsdepartementet havde aflagt det fornødne Regnskab, hvorimod han fra Begyndelsen af 1822 fritoges for de ham paahvilende Forretninger, og Collett midlertidig beskikkedes til Chef for Finantsdepartementet. I Anledning af Regjeringens Indberetning om den ved Rigsretten stedfundne Frifindelse samt dertil knyttede Andragende om, at den ansøgte Afsked maatte bevilges, faldt der $^{8}/_{7}$ 1822 kgl. Resol. om at W. først havde at aflægge konstitutionsmæssigt Regnskab for sin Finantsbestyrelse, hvorpaa, efter Regjeringens Indberetning af $^{4}/_{9}$, Afskeden bevilgedes $^{3}/_{10}$ 1822. Prokantsler ved Universitetet $^{24}/_{3}$ 1828.

Medlem af den $^{26}/_{3}$—$^{20}/_{4}$ 1825 i Stockholm arbejdende unionelle Komite til Udarbejdelse af ensartede Bestemmelser for ethvert af de Forenede Riger angaaende deres indbyrdes Handels- og Søfartsforhold. Bistod 1828 Legationen i London ved Forhandlingerne ang. den engelske Trælasttold. Fremmødte som 1ste Repr. fra Jarlsberg og Laurvig ved Storthingene 1824—30. Præsident i Storthinget 1824—30. Formand i Toldkomiteen 1824 og 1827, i Valgkomiteen og i Konstitutionskomiteen 1830. Ordfører for Storthingsdeputationen i Stockholm 1827. Medlem 1833 af Kommissionerne ang. Kongsberg Sølvværks Drift og ang. Søforsvarets Ordning. Statholder $^{19}/_{9}$ 1836. † paa en Baderejse i Wiesbaden $^{27}/_{8}$ 1840.

Wergeland, *Henrik Nikolai Storm*, S. af Skibsfører Gert Storm og Ingeborg Birgitte Wergeland, f. i Bergen $^{27}/_{5}$ 1814. Sekondl. i Bergenske Infanteribrigade $^{31}/_{7}$ 1831. Premierl. i Artilleribrigaden $^{28}/_{6}$ 1842. Trigonometrisk Observator ved den geografiske Opmaaling 1840—45. Bestyrer af Arsenalets Værksteder $^{1}/_{1}$ 1847. Kaptein ved Artilleribrigadens Stab $^{20}/_{2}$ 1849. Adjoint i Generalstaben $^{28}/_{2}$ 1851. Oberstl. i Armeen $^{13}/_{5}$ 1852. Oberst og Chef for Kristiansandske Brigade $^{21}/_{1}$ 1856. Chef for Generalstaben $^{14}/_{11}$ 1857. Generalmajor $^{28}/_{1}$ 1859. Statsraad $^{28}/_{9}$ 1860—$^{3}/_{4}$ 1868, da han udnævntes til Chef for 2den Akershusiske Brigade. Kommandant paa Akershus Fæstning $^{6}/_{6}$ s. A. Generallieutenant $^{6}/_{9}$ 1875. Medlem af den $^{18}/_{5}$ 1875 nedsatte Interimsregjering. Generalfelttøjmester og Chef for Artilleriet $^{7}/_{2}$ 1879.

Vogt, *Jørgen Herman*, S. af Sorenskriver i Nordfjord Niels Nielsen V. og Abigail Monrad, f. i Drammen $^{21}/_{7}$ 1784. Student fra Kongsberg 1800, Kand. jur. 1806. Kopist Okt. 1801 og Fuldmægtig $^{20}/_{2}$ 1807 i Finantskollegiets Sekretariat. Sorenskriver i Nordfjord $^{25}/_{9}$ 1809. Assessor i den danske Finantskassedirektion samt Arkivar i Finantskollegiet 1812 og 1813 tillige Auskultant i Finantskollegiet. Valgtes $^{16}/_{5}$ 1814 til Medlem af den $^{14}/_{5}$ besluttede Finantskomite. Indtraf Høsten s. A. til Norge, hvor han først, under Holsts Fravær paa Storthinget, fungerede som konstitueret Referent for Finantsdepartementet og derefter $^{28}/_{11}$ 1814 udnævntes til første Expeditionssekretær og konst. Referent i samme Departement, efter at hans Ansøgning om Afsked fra dansk Tjeneste var bleven indvilget. Deltog Sommeren 1815 som norsk Kommissær, sammen med Løvenskiold, i Kjøbenhavn i Forhandlingerne om Statsgjældsopgjøret. Valgtes 1816 af Storthinget til Medlem af Lovkomiteen og indtraadte 1818 i samme. Valgtes 1817 af Bestyrelsen for Norges Bank til Suppleant for Administrationen ved Afdelingen i Kristiania. Medlem af Sportellovskommissionen af 1820. Statssekretær $^{9}/_{7}$ 1822. Statsraad $^{16}/_{9}$ 1825, men tjenstledig fra Begyndelsen af 1829 til Høsten 1836 som Medlem af Lovkomiteen. Medlem af den civile Proceslovkommission af 1826.

Beskikkedes 1829 til, som Amtmand, at behandle de Sager, der stod i Forbindelse med Begivenhederne i Kristiania $^{17}/_{5}$ s. A. Valgtes 1833 til Præses i Selskabet for Norges Vel. Afsked $^{4}/_{12}$ 1858. † $^{12}/_{1}$ 1862.

Vogt, *Niels*, S. af Expeditionssekretær i Kirkedepartementet Peter V. og Charlotte Juhl, f. i Kristiania $^{15}/_{4}$ 1817. Student fra Fredrikshald 1835, Kand. jur. 1839. Konst. som Byfoged i Stavanger Dec. 1841—Sept. 1842. Stiftsoverretsprokurator $^{24}/_{1}$ 1845. Bureauchef i Justitsdepartementet $^{15}/_{3}$ s. A. og Expeditionssekretær $^{13}/_{1}$ 1847. Amtmand i Søndre Bergenhus $^{22}/_{10}$ 1850. Stiftamtmand i Kristiansand $^{4}/_{1}$ 1860. Fremmødte fra Bergen ved Storthingene 1857 og 1858 (som 4de Repr.) samt fra Kristiansand 1862—63 og 1864 (2den), 1865—66 (1ste), 1868—69 (2den) og 1871 (1ste Repr.) Præsident i Lagthinget 1862—63, 1868—69 og 1871, i Storthinget 1865—66. Formand i Gage- og Pensionskomiteen. Medlem af den ved kgl. Resol. af $^{6}/_{2}$ 1865 nedsatte Unionskomite. Statsraad $^{13}/_{5}$ 1871—$^{20}/_{3}$ 1884, da han af Rigsretten dømtes til at have sit Embede som Medlem af Kongens Raad forbrudt. Fratraadte $^{26}/_{3}$. Amtmand i Buskerud $^{26}/_{5}$ s. A.